

Міністерство освіти і науки України
Заклад вищої освіти
«Подільський державний університет»
Навчально-науковий інститут бізнесу і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу
Університет Данубіус (Словацька Республіка)
Комратський державний університет (Республіка Молдова)
Університет Яна Амоса Коменського (Республіка Чехія)
Варшавський університет природничих наук (Польща)
Політехнічний університет Картахени (Іспанія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІХ Міжнародної науково-практичної конференції
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, КОНТРОЛЮ Й
ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН,
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»
присвяченій 50-річчю кафедри обліку, оподаткування та технологій
електронного бізнесу

24 жовтня 2024 року
Кам'янець-Подільський - 2024

*Рекомендовано до опублікування вченою радою Закладу вищої освіти
«Подільський державний університет»
(протокол № 9 від 24 жовтня 2024 року)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

СВИНОУС Іван Вікторович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування Білоцерківського національного аграрного університету

РУДИК Володимир Касянович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Володимир ІВАНИШИН., доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН, ректор Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

Svitlana LOBODA, доктор педагогічних наук, професор; Warsaw University of Life Sciences – SGGW

Дмитро ПАРМАКЛІ, д-р. екон. наук, професор Комратського державного університету (Республіка Молдова)

Оксана БЯЛКОВСЬКА, доктор економічних наук, професор, проректор з навчальної, науково інноваційної та міжнародної діяльності Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

Андрій ЗЕЛЕНСЬКИЙ, к.е.н., доцент, проректор з навчально-науково-виробничих питань розвитку і адміністративно-господарської діяльності Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

Лариса ЗАГНІТКО., канд. екон. наук., доцент, завідувач науково-дослідної частини ЗВО «ПДУ»

Микола МІСЮК, доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, директор навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів ЗВО «ПДУ»

Юлія ГАЙБУРА, кандидат екон. наук, доцент, відповідальна з наукової та міжнародної діяльності навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів ЗВО «ПДУ»

Інна ЦВІГУН, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу ЗВО «ПДУ»

А 38 Актуальні проблеми теорії і практики бухгалтерського обліку, аналізу, контролю й оподаткування в Україні: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку: зб. наук. праць ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченій 50-річчю кафедри обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу 24 жовтня 2024 року / за наук.ред. ректора, доктора економічних наук, професора В. Іванишин. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2024. 251с.

Збірник містить наукові доповіді ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми теорії і практики бухгалтерського обліку, аналізу, контролю й оподаткування в Україні: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку» присвяченій 50-річчю кафедри обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу (24 жовтня 2024 р.), з питань обліково-інформаційного забезпечення систем управління підприємствами, організації й удосконалення фінансового, управлінського та податкового обліку, подолання проблемних питань розвитку економічного аналізу, аудиту і контролю.

УДК 657: 330.4

*Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори наукових доповідей.
Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії збірника.*

© Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО КОНТРОЛЮ, АНАЛІЗУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

1	Белінський О.І. Сутність та функціональне призначення облікової політики	8
2	Borkovska Valentyna, Hvala Oksana. Peculiarities of Accounting and Analytical Support for Sustainable Development in the Meat Processing Industry	11
3	Каратєєва А.С. Теоретичні основи формування фінансових результатів	13
4	Конищенко М.С. Основні аспекти обліку розрахунків з працівниками	16
5	Костюк В.О. Технологія бюджетування доходів та витрат малого виробничого підприємства	20
6	Кулик О.В. Порівняння виплат працівникам за П(С)БО 26 та МСБО 19	23
7	Листопад Ю.В. Сутність та види фінансової звітності в системі обліку	28
8	Максимів Ю.В. Роль управлінського обліку в досягненні цілей сталого розвитку	31
9	Мамедов Р.Б. Особливості калькулювання собівартості цифрового продукту з апаратним носієм	34
10	Нужна О.А. Бухгалтерський облік як інформаційне джерело для фінансового аналізу	37
11	Петрова Є.І. Підходи до консолідації обліково-аналітичної інформації в управлінні підприємством	39
12	Оганесян В.С. Бухгалтерський облік як інформаційне джерело управління в Україні	42
13	Резніченко Р.В., Коваль Л. Проблеми та можливості розвитку системи бухгалтерського обліку та контролю в Україні під час кризи	44
14	Савицька С.І., Вещицький І. Дохід від реалізації продукції підприємства як об'єкт обліку і аналізу	46
15	Семенишена Н.В. Інтегрована звітність: підходи до формування	50
16	Чубак О.М. Особливості складання балансу підприємства під час воєнного стану	52
17	Яковчук Я.В. Облік доходів фізичних осіб у вигляді заробітної плати	57

СЕКЦІЯ 2. АУДИТ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

1	Балла І.В., Міхальський В.В. Аудиторська діяльність в Україні: сьогодення та перспективи	62
2	Ботярко С.Б. Аудит звіту про рух грошових коштів	64
3	Дмишко Я.Г. Роль аудиту в підвищенні ефективності та надійності касових операцій банку	67
4	Квич М.М. Аудит розрахунків з працівниками	70
5	Савицька С.І., Григор'єв І. Аудит розрахунків з оплати праці на підприємстві	73
6	Чорний Б.В. Удосконалення ведення аудиту розрахунків з працівниками	77

СЕКЦІЯ 3. DIGITAL-ІННОВАЦІЇ В ОБЛІКУ, АНАЛІЗІ, АУДИТІ ТА ОПОДАТКУВАННІ

1	Бурлаков О.С. Моделі цифрової економіки Європейського Економічного Простору	80
2	Бурлаков О.С., Кисіль Д. Організація бухгалтерського обліку в умовах розвитку цифрової економіки	83
3	Волощук Ю.О. Розвиток сільського господарства шляхом використання штучного інтелекту	86
4	Дмишко Ю.Г. Методичні основи аналізу фінансового стану підприємства на основі агрегованої оцінки	89
5	Печенюк Д.А. Етичні питання використання штучного інтелекту в сучасних інформаційних системах	91
6	Синьтюк В.О. Інформаційні технології та безпека підприємництва	94
7	Стендер С.В. Впровадження цифрових технологій у сільське виробництво	96
8	Ткачук І.К. Динаміка валютного курсу: погляд через призму NEER та REER	100
9	Тріска І.В., Стендер С.В. Державна підтримка підприємств аграрного сектору у впровадженні цифрових технологій	103
10	Яківців І. Я. Перспективи аграрної сфери в умовах розвитку штучного інтелекту	107
11	Ямковий О. Цифровий маркетинг у сільському господарстві: як аграрії використовують ІТ для просування своєї продукції	110

СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

1	Аврята А.В. Трансформація туристичного ринку під впливом глобалізації та інформатизації	112
2	Броніцький А.Б. Напрямки мікроінвестування в Україні	114
3	Бурлака А.В. Сучасні тенденції розвитку підприємництва	117
4	Волощук В.Р. Значення логістики в умовах воєнного стану в Україні	119
5	Гаврик О.Ю. Поняття справедливої вартості в системі МСФЗ	122
6	Гнидюк В.С. Равлюк І.В. Теоретичні положення формування інноваційного розвитку підприємств	125
7	Дідух С.В. Заходи з підвищення якості та ефективності корпоративного управління	128
8	Іванишин В.В., Білянський Ю.О. Інституційне забезпечення євроінтеграції аграрних підприємств України в умовах війни	131
9	Івановський А.В. Теоретичні основи функціонування ринку зерна в Україні	133
10	Ільчишин Т.М. Основні завдання обслуговуючого кооперативу під час воєнного стану в Україні	136

11	Жук М.В., Пацарнюк О.В. Роль матеріального стимулювання у підвищенні дієвості мотивації праці та її продуктивності у сфері інноваційної діяльності	138
12	Клименко К.С. Державне регулювання оплати праці в Україні	141
13	Клименко К.С. Методи планування прибутку від реалізації продукції	143
14	Kravchenko Svitlana. Socio-economic support for the development of agrarian entrepreneurship under the conditions of European integration	145
15	Курятнік В. А. Механізм державного регулювання ринку праці в Україні	147
16	Кушнір А.О. Зовнішнє середовище діяльності агропромислових формувань	150
17	Ланченко О.В. Організаційно-економічні засади інноваційного розвитку сільського господарства	152
18	Лірук Д.В. Теоретико-методичні засади організації розвитку та державної підтримки підприємництва	154
19	Лозовий О.А. Вплив технологічних інновацій на доходи домогосподарств	158
20	Матіяш В.П. Економічна складова сталого розвитку аграрних підприємств в умовах військових дій	160
21	Нісходовська О.Ю. Біоекономіка як стратегічний напрямок розвитку підприємств	164
22	Оганесян С.А. Обсяг реалізації туристичних послуг в Україні	167
23	Осадчук І.О., Корженівська Н.Л. Управління ризиками як інструмент соціально-економічного розвитку підприємництва	170
24	Павлюк П.М., Коваль Н.В. Тенденції зайнятості та безробіття населення в Україні на сучасному етапі	172
25	Печенюк А.В. Проблеми формування ефективного менеджменту в енергетичній сфері України	174
26	Печенюк А.П., Кунічак О. Особливості розвитку малого бізнесу Португалії	176
27	Попович Корнелій-Д. М. Перспективи інтеграції України та бізнесу до ЄС	179
28	Радько В.І. Теоретичні засади Функціонування ринку молока	182
29	Реміняк Ю. К. Мотивація медичних працівників як фактор ефективності медичних закладів	184
30	Свиноус І.В., Семисал А.В. Проблеми розвитку кооперації в молокопродуктовому підкомплексі	186
31	Сцібак Д.А. Роль праці в розвитку людини і суспільства	188
32	Сидорак Я.І. Протекціонізм аграрного експорту України	189
33	Тараско К. С. Ефективне використання маркетингових технологій в сучасному бізнесі	191
34	Тлучкевич Н.В. Управлінський облік в системі менеджменту	193
35	Фабіянов В.А. Сучасні світові структурні зрушення у сфері зайнятості	195
36	Філімончук Д.В. Розвиток туристичного бізнесу в Україні в умовах війни	197

37	Харченко Б.С. Поняття «конкурентоспроможна організація»	198
38	Харченко О.С. Соціально-економічні аспекти розвитку виробничих підприємств в Україні з урахуванням впливу військового стану	201
39	Inna Tsvihun, Agata Malak-Rawlikowska. Threats to the economic security of enterprises in Ukraine during the war	204
40	Цвігун А.Т. Розвиток сільської місцевості та зайнятість через молочне скотарство	208
41	Чикуркова А.Д., Курило Ю.М. Напрями застосування ситуаційного аналізу в процесі управління підприємствами	211
42	Чорнобай Л.М., Чесановська А. Малий бізнес – основа економіки країни	214
43	Шафоренко І.Ю. Візуалізація даних як інструмент оптимізації прийняття рішень у сфері інформаційних технологій	216
44	Шафоренко С.Ю. Роль керівників у мотивації іт-фахівців під час дистанційної роботи	218
45	Шипіліна О.А., Присяжнюк Н. М. Теоретичні підходи до розуміння поняття «продовольче забезпечення».	220
46	Шкраблюк В. Розвиток людського капіталу як ключовий фактор економічного зростання в Україні	222

СЕКЦІЯ 5. ФІНАНСИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН

1	Боровик П.М., Загородній А.Ю., Сердюк С.Р. Напрями вдосконалення оподаткування доходів працівників геодезично-землевпорядних підприємств	224
2	Гайбура Ю.А. Управління фінансово-економічним потенціалом підприємства в сучасних умовах	226
3	Жукевич С.М., Подедворна У.М. Імплементация елементів стратегічного аналізу фінансових можливостей закладу охорони здоров'я	229
4	Заїка О.В. Фінансовий інжиніринг як інструмент інноваційного управління ризиками	232
5	Лалак А. Регулювання фінансових ринків у контексті глобалізації	235
6	Михальчишина Л.Г. Податкове наповнення бюджету в умовах воєнного стану	237
7	Мушеник І.М., Курятник В. Фінансові інструменти підтримки економіки України: роль міжнародної допомоги та внутрішніх реформ	239
8	Рудик В.К. Важливість запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи для успішної реалізації пенсійної реформи	242
9	Савіцька С.І., Заболотний С. Пріоритетні напрями розвитку українсько-польського інвестиційного співробітництва	244
10	Фугело П.М., Йоанна Раковська. Особливості адміністрування ПДВ в Україні та Польщі	246
11	Чаплич Д.М. Фінансово-господарська діяльність і проблеми оподаткування суб'єктів господарювання	249

ШАНОВНІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРАЦІВНИКИ, СПІВРОБІТНИКИ ТА ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ!

Сьогодні святкує свій 50-річний ювілей кафедра обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу Навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів Закладу вищої освіти «Подільський державний університет».

Вітаємо колектив кафедри із цією знаменною подією.

Історія створення кафедри сягає 1974 року, коли в складі економічного факультету Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту було сформовано кафедру бухгалтерського обліку і статистики.

За період свого функціонування кафедра мала різні назви, які віддзеркалювали тодішній стан економіки і суспільних відносин. У процесі розвитку кафедра сім разів реформувалася, змінюючи свою назву: бухгалтерського обліку і статистики; бухгалтерського обліку і аналізу господарської діяльності; бухгалтерського обліку і фінансів; фінансів і фінансового обліку; бухгалтерського обліку; обліку і аудиту; обліку і оподаткування, обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу.

За ці роки кафедра пройшла славний шлях і підготувала висококваліфікованих фахівців, які здійснили вагомий внесок у розвиток різних галузей національної економіки.

Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми теорії і практики бухгалтерського обліку, аналізу, контролю й оподаткування в Україні: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку», присвячена 50-річчю обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу, має на меті об'єднати науковців, практиків і студентів з метою обговорення актуальних проблем та виявлення тенденцій розвитку у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності, особливо в контексті військової агресії, євроінтеграційних процесів, глобалізації та цифрової трансформації економіки.

Щиро бажаю колективу кафедри обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу нових наукових звершень і відкриттів, блискучих ідей та їх успішного втілення, збереження і примноження накопиченого унікального досвіду, оптимізму, талановитих здобувачів, професійних випускників, гідного розвитку славних традицій університету!

Бажаємо випускникам та вихованцям незгасимої енергії, наснаги й мужності в їхній шляхетній справі - відбудові та зміцненні України, яка завдяки їхнім зусиллям та професіоналізму повернеться на шлях розвитку, процвітання й міжнародного визнання. Нехай здійсниться швидка перемога, а Україна стає ще сильнішою, міцнішою і незламною!

Володимир ІВАНИШИН,
ректор Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»,
доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН,
заслужений працівник сільськогосподарства України

СЕКЦІЯ 1. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО КОНТРОЛЮ, АНАЛІЗУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Белінський Олександр Ігорович
здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності 051 «Економіка»

Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова, Україна

Науковий керівник: к.е.н., доцент *Олена ГРИЩЕНКО*

Ключові слова: бухгалтерський облік, облікова політика, елемент системи управління.

Як і в більшості цивілізованих країн, вітчизняні суб'єкти господарювання самостійно визначають облікову політику, обирають форму обліку, формують обліково-аналітичне забезпечення. Необхідність застосування облікової політики пов'язана із захистом інтересів стейкхолдерів фінансової інформації. Адже достовірність і повнота складеної на базі обліково-аналітичного забезпечення звітності напряму залежить від обраних методів і процедур обліку, зокрема показники, що розраховані на підставі даних звітності та характеризують фінансовий стан і результати діяльності.

Метою дослідження є аналіз сутності та функціонального призначення облікової політики суб'єкта господарювання і уточнення її теоретичних аспектів.

Теоретичні, методичні та організаційні аспекти облікової політики вітчизняних суб'єктів господарювання досліджувала значна кількість вітчизняних науковців, серед яких: Т. Барановська [5], М. Бляхарчук [6], М. Пушкар [3], І. Рузмайкіна [4], М. Щирба [3] та інші. Наразі подальшого вдосконалення потребують методичні та організаційні засади формування облікової політики в умовах оголошеного в країні військового стану.

Виникнення та офіційне закріплення поняття «облікова політика» в Україні пов'язане з реформуванням бухгалтерського обліку у відповідності до Міжнародних стандартів. Водночас потреба у розробці облікової політики для кожного окремого суб'єкта господарювання та закріплення її внутрішнім розпорядчим документом виникла з введенням в дію Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [1]. Питання організації бухгалтерського обліку, у відповідності до ст.8 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [1] відноситься до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства й установчих документів. Пунктом 5 ст. 8 означеного закону визначено, що підприємство самостійно: визначає за

погодженням з власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику підприємства. А головний бухгалтер, чи особа, яка забезпечує ведення бухгалтерського обліку підприємства: забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності[1]. Перелік елементів облікової політики суб'єкта господарювання, що мають розкриватися визначений Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємства [2].

Для сучасного підприємства облікова політика є важливим інструментом управління, основним чітко продуманим стандартом, дотримання вимог якого забезпечить ефективне господарювання в майбутньому. На думку більшості науковців, облікова політика вибудовується з метою складання і подання фінансової звітності в межах рекомендованих законодавством правил. Разом з тим припускають існування альтернативних рішень і можливість їх обрання підприємствами самостійно.

Як вважають М.Пушкар та М. Щирба, у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі наводять різні визначення поняття «облікова політика». Однак найбільшого поширення набули кілька підходів. Згідно з першим підходом «облікова політика» - це сукупність способів ведення бухгалтерського обліку – первинного спостереження, вартісного вимірювання, поточного групування і підсумкового узагальнення фактів господарської діяльності. Другий підхід трактує облікову політику як сукупність принципів, методів і процедур, що використовує підприємство для складання і подання фінансової звітності [3, с.27].

Як стверджує І. Рузмайкіна, яка провела дослідження значної кількості наукових доробків вітчизняних та зарубіжних науковців, «...запропоновано стільки дефініцій, скільки існує авторів, які їх формулювали» [4]. Водночас авторка стверджує, що більшість авторів вважає що облікова політика – це сукупність способів ведення обліку, тобто система елементів його методу

Натомість Т. Барановська узагальнила та виділила стосовно суб'єктів господарювання такі основні групи визначень, у яких облікова політика – це:

- сукупність способів первинного спостереження, вартісного виміру, поточного групування та підсумкового узагальнення фактів господарської діяльності;

- сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються для складання та подання фінансової звітності; методи оцінки та виміру, які окремі компанії обирають із тих, що звичайно застосовуються відповідно до законів, облікових стандартів і комерційної практики;

- вибір(можливість вибору) одного із запропонованих способів або розробка власної оригінальної системи обліку в рамках загальної концепції розвитку бухгалтерського обліку в країні;

- засіб, що дозволяє адміністрації підприємства легально маніпулювати фінансовими результатами; інші дефініції [5, с.32].

Погоджуємося з думкою М.Бляхарчук, що сутність облікової політики підприємства полягає в тому, що вона є не просто, сукупністю способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, але й вибором методики обліку, яка надає можливість використовувати різні варіанти відображення операцій господарської діяльності в обліку залежно від цілей, поставлених управліннями. Отже, облікова політика – це не лише сукупність принципів, методів і процедур обліку, її функціональним призначенням є управління обліковою системою [6, с.5].

Підсумовуючи проведені дослідження, вважаємо облікову політику важливим елементом системи управління суб'єктом господарювання, що забезпечує вибір способу обліку і можливість законними методами впливати на ефективність управління суб'єктом господарювання. А сам процес формування облікової політики є інструментом в руках власника, який забезпечує максимальну ефективність господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 року №996-XIV. Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

2. Про затвердження методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України. Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. №635. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text>

3. Пушкар М.С., Щирба М.Т. Теорія і практика формування облікової політики : Монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2010. 260 с.

4. Рузмайкіна І.В. Облікова політика як складова загальної стратегії управління підприємством. Економіст, 2010. №5. С. 36-42.

5. Барановська Т.В. Облікова політика підприємств в Україні : теорія і практика : дис. ...канд. екон. наук : 08.06.04. Житомир, 2005. 278 с.

6. Бляхарчук М.О. Формування облікової політики в системі управління підприємством : автореф. дис. ...канд. екон. наук : 08.00.09. Рівне, 2016. 21 с.

PECULIARITIES OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE MEAT PROCESSING INDUSTRY

Valentyna Borkovska

PhD in Economics, Associate Professor

Department of Accounting, Taxation and E-Business Technologies

Hvala Oksana

Master's student

Higher educational institution «Podillia State University», Ukraine

A significant infrastructural component of Ukraine's agro-industrial complex, in the context of ensuring the country's food security, is the meat processing industry. Practice shows that in the process of production and technological procurement of meat and meat products, this sector is directly and indirectly dependent on agricultural and livestock entities, which, accordingly, in the sectoral state planning system, appear as territorial raw material segments of the meat processing industry [1].

The current situation requires the creation of effective mechanisms for the development of the country's agricultural sector, the restoration of a sufficient raw material base, the improvement of the system of direct subsidies for agricultural producers through processing enterprises, taxation methods, etc. The growing unprofitability of agricultural processing necessitates further research on the accounting and analytical representation of production costs for effective management.

Production cost accounting covers all stages of capital circulation and, in its entirety, constitutes the supply process, the production process itself, the product sales process, and activity organization.

In the context of developing a market economy, the importance of accounting increases due to the need for public disclosure of information about income and the costs that support them, with the aim of attracting additional investments to the country's agro-industrial sector. The main indicator influencing operational efficiency is the cost of self-produced goods. In financial statements, the cost of goods sold is used, while other types of expenses only reduce the final financial result. To forecast operating costs and manage production efficiently, it is necessary to create internal reporting documents that take into account the industry-specific characteristics of raw material procurement, production, and the sale of finished meat products. Moreover, modern operational production planning involves analyzing changes in tax legislation related to livestock product processing.

Information about production costs is reflected in various forms of mandatory reporting. In particular, statistical reporting (Form 5C) contains information about costs by element for sold products. Financial reporting (Form 2) includes information about costs by type of activity and costs by elements (of core activities). To define a systematic approach to cost formation according to the needs of various report users, the production cost calculation procedure has been refined based on an algorithm for determining operational production costs.

The research found that the documentation of expenses for meat processing enterprises in the Khmelnytsky region is based on the Album of Forms No. 1-и for primary accounting documentation for meat industry enterprises, approved back in 1976.

However, the development of new production technologies and increased tax burden requires an adequate representation of information through the improvement of primary cost accounting. Additionally, meat processing enterprises are characterized by a complex system of livestock product procurement, multi-stage production processes, and an expanded distribution network of their own products, all of which significantly affect cost documentation. In response to the issues outlined above, we have developed proposals to improve the cost accounting system of meat processing enterprises through the rationalization of internal reporting systems, strengthening the control function of cost accounting, and partially using artificial intelligence in the meat processing accounting system [3].

The study results show that, for operational influence on current production costs on the one hand, and for determining a long-term business strategy on the other, it is necessary to improve internal management reporting on the company's expenses [2].

The author has proposed a recommended management reporting system based on types of reporting documents. The listed documents provide detailed information from financial statements, including the Balance Sheet (Form 1) and the Income Statement (Form 2). In some cases, it may be advisable to include the latter two forms in recommended management reporting, where the information will be prepared for internal users not only on a quarterly basis but also for any other selected period (monthly, quarterly, etc.). Each of the recommended management reporting documents of the meat processing enterprise discloses information about expenses either for the enterprise as a whole or by division, assortment group, or product type.

References

1. Bozhen'ova, I. M. «Sustainable development theory and its role in the enterprise management process». *Zbirnyk naukovykh prats' VNAU*. 2013. Vol. 3 (80), pp. 21-28.
2. Bolshakova Ye. L. Domestic meat processing industry: actual problems and prospects for future development. *Management in the 21st Century: Globalization Challenges*. Monograp. Edited by I. A. Markina Poltava: "Simon" Publishing House, 2017. pp. 386-393.
3. Borkovska V. V. Accounting of Production Costs in Meat Processing Enterprises: Theory and Practice". Monograph. Kamianets-Podilskyi: PP Zvoleiko D. H., 2017. 276 p.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Каратєєва Анастасія Станіславівна
здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Заклад вищої освіти «Харківський національний
економічний університет ім. С. Кузнеця», Україна
Науковий керівник: к.е.н., доцент Раїса ЄРЕМЕЙЧУК

Ключові слова: фінансовий результат, прибуток, збиток, доходи, витрати

Основні показники діяльності промислових підприємств країни тісно взаємопов'язані з фінансовими результатами, які можуть мати як позитивне, так і негативне значення. Позитивний фінансовий результат підприємства – це прибуток, тоді як негативний – збиток.

Статистичний аналіз фінансових результатів вітчизняних підприємств показує, що у 2023 році більшість компаній (75,9 %) були прибутковими, тоді як частка збиткових складала 24,1 % (рис. 1).

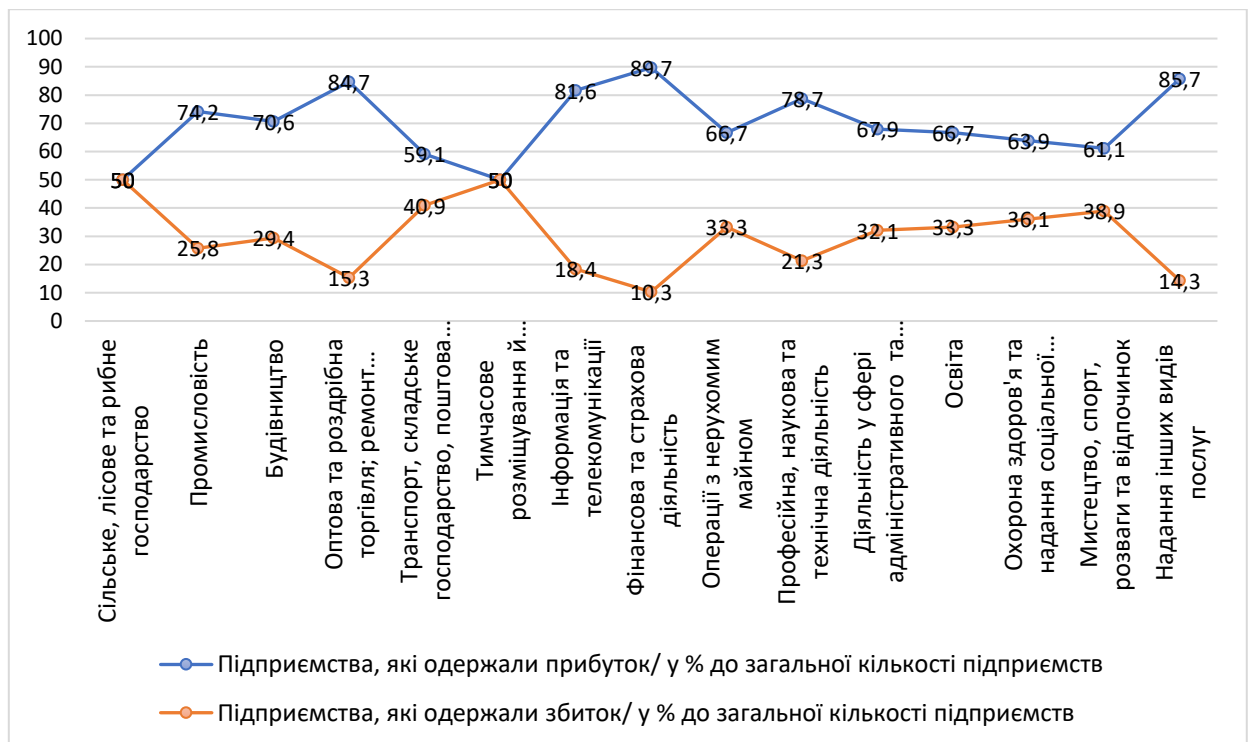

Рис. 1. Частка прибуткових і збиткових підприємств за видами діяльності у 2023 році, % [5]

Як видно з рис. 1, до найбільш прибуткових галузей належать: фінансова та страхова діяльність (89,7 %), оптова й роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (84,7 %), промисловість (74,2 %) та будівництво (70,6 %). У таких сферах, як сільське (лісове, рибне) господарство

та тимчасове розміщування і організація харчування, частка прибуткових і збиткових підприємств дорівнює 50 %.

Це спрямовує на визначення ключового завдання роботи – дослідження понять «фінансові результати», «прибуток», «збиток», «доходи», «витрати».

Варто зазначити, що законодавство здебільшого орієнтоване на категорію прибутку, який згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначається як «перевищення доходів над витратами» [4]. Однак цей стандарт не надає точного визначення поняття фінансового результату, хоча і передбачає складання звіту про фінансовий результат (сукупний дохід).

Визначення понять «доходи» та «витрати» наведено у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» і представлено на рис. 2.

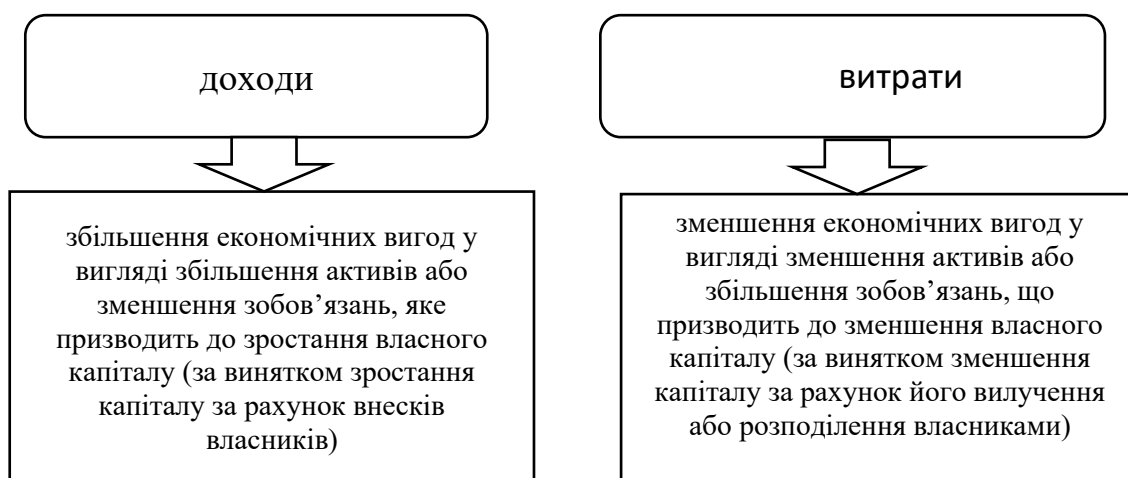

Рис. 2. Визначення понять «доходи» та «витрати» за НП(С)БО 1 [4]

У науковій літературі можна знайти визначення поняття «фінансовий результат» з точки зору приросту чи зменшення власного капіталу [3, 7], прибутку або збитку суб'єкта господарювання [1, 6, 11], грошового підсумка господарювання [10, 12], зіставлення доходів та витрат, нарахованих у звітному періоді [2, 8, 9].

Таким чином, можна визначити, що під фінансовими результатами слід розуміти підсумкові показники діяльності підприємства, які відображають його прибутковість, фінансову стійкість та ефективність використання ресурсів. Вони включають доходи, витрати, прибуток, а також інші економічні показники, що дозволяють оцінити загальний стан і динаміку розвитку бізнесу.

Фінансовий результат за абсолютним значенням може бути позитивним (коли доходи перевищують витрати), нульовим (доходи дорівнюють витратам) або негативним (коли витрати перевищують доходи). Така класифікація дозволяє проводити порівняння фінансових результатів за різні звітні періоди. Для облікових і управлінських цілей фінансові результати в межах кожного звітного періоду класифікують за видами діяльності та іншими критеріями.

Список використаних джерел

1. Говорушко Т., Арич М. Теоретичні аспекти сутності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємства. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 11(2). С. 117–121.
2. Гринін Б. В., Гринін В. Б. Удосконалення факторного аналізу фінансових результатів торговельних підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка*. 2010. Вип. 29, Ч. 2 : Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці. С. 166–170.
3. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Партин Г. О. Облік і аудит : термінологічний словник. Львів: «Центр Європи», 2002. 671 с.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>. (дата звернення 03.10.2024)
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 04.10.2024)
6. Пилипенко Л. М., Демська Ю. В. Вплив регулюючих статей на формат фінансової звітності. *БізнесІнформ*. 2013. № 1. С. 261–265
7. Полятикіна Л. І., Новикова С. В. Облік і аналіз фінансових результатів господарської діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 20. С. 170-173.
8. Попович Д. В., Славчаник О. Р. Удосконалення системи управління прибутком як умова ефективного функціонування підприємств. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 746–749.
9. Попович О.В., Титаренко Л.І. Тлумачення економічної сутності категорії «фінансові результати». *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. №3. С. 58-64
10. Пушкар М. С. Фінансовий облік: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 628 с.
11. Ткаченко Є.Ю. Сучасні підходи до управління прибутком промислового підприємства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2015. № 47. С. 270–276.
12. Яременко Л. М., Авдалян К. В. Особливості бухгалтерського обліку фінансових результатів об'єднань підприємств. *Агросвіт*. 2020. № 8. С. 109–117

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПРАЦІВНИКАМИ

Конищенко Михайло Сергійович

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»»
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: *Інна ЦВІГУН*

д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу

Ключові слова: оплата праці, облік, аудит.

В умовах ринку, завдяки своїм специфічним властивостям, заробітна плата відіграє значну роль у розвитку всіх галузей народного господарства. Її основне функціональне призначення – стимулювання продуктивності праці, відтворення робочої сили, вирішення соціальних потреб суспільства, оскільки більш універсального засобу залучення людей до праці, ніж заробітна плата, у світі ще не знайдено. Облік праці та її оплати займає важливе місце в системі корпоративного обліку. Помилки в розрахунках заробітної плати можуть автоматично призвести до безлічі помилок і порушень. Ефективна система фінансового обліку та внутрішнього контролю на підприємстві повинна забезпечувати постійний контроль за такими питаннями, як використання коштів заробітної плати, оптимальне витрачання розподілу заробітної плати, дотримання дисципліни працівниками тощо.

Для узагальнення інформації про розрахунки з працівниками з оплати праці Планом рахунків передбачено пасивний балансовий рахунок 66 «Розрахунки з працівниками», який згідно з Інструкцією № 291 має такі субрахунки (рис. 1).

66 "Розрахунки з виплат працівникам"		
661 «Розрахунки із заробітної плати»	662 "Розрахунки з вкладниками"	663 «Розрахунки за іншими платежами»

Рис. 1. Рахунок деталізації 66

На першому субрахунку відображається сума нарахованої заробітної плати працівникам, які належать до облікових і позаоблікового складу.

Другий – відображається заборгованість із заробітної плати, яка перераховується з першого субрахунку, якщо працівник з якихось причин у визначений термін не отримав заробітну плату.

За кредитом 661 відображаються суми нарахованої заробітної плати та виплат, які не включаються до фонду оплати праці. За дебетом 661 відображаються виплачені суми, включаючи витрати на виплати в натуральній формі, усі види утримань із заробітної плати, депоновані суми невиплаченої заробітної плати.

Витрати підприємства на оплату праці є одним із основних елементів операційних витрат підприємства. Вони пов'язані практично з усією діяльністю підприємства, тому при їх відображенні слід керуватися положеннями Положення (стандарту) бухгалтерського обліку, відображати слід керуватися нормами Положення (стандарту) бухгалтерського обліку. Розглянемо регулярну кореспонденцію рахунків з нарахування заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат (табл. 1).

Таблиця 1

Типова кореспонденція рахунків для нарахування заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат

Зміст господарських операцій	Кореспондуючі рахунки	
	Дебет	Кредет
1. Нарахована заробітна плата за виконану роботу по будівництву та поліпшенню основних засобів	15	66.1
2. Нарахована заробітна плата:		
• працівники основного виробництва	231	66.1
• працівники обслуговуючих виробництв і фермерських господарств	233	
• працівники, зайняті обслуговуванням і ремонтом машин і механізмів	911	
• лінійний персонал та інші загальновиробничі працівники	912	
• адміністративно-управлінський персонал	92	
•	93	
3. Нараховані доплати, премії та посадові оклади працівникам за роботу, не пов'язану з виробничою діяльністю	949	66.1
4. Нарахована заробітна плата працівникам за роботи, пов'язані з ліквідацією та списанням необоротних активів	976	66.1
5. Нарахована заробітна плата працівникам, залученим до робіт з виправлення браку	24	66.1
6. Нарахована заробітна плата працівникам, які займаються вантажними роботами та придбанням матеріалів та іншого інвентарю	201- 209	66.1
7. Нарахована заробітна плата працівникам за роботу, витрати на яку включаються до складу витрат майбутніх періодів	39	66.1
8. Нараховані премії, матеріальна допомога, інші винагороди за рахунок створеного резерву матеріального заохочення	477	66.1
9. Нарахована заробітна плата, винагорода за вислугу років, премії за рахунок цільового фінансування	48	66.1

За дебетом рахунку 66 «Розрахунки з працівниками» відображається основна та додаткова заробітна плата, премії, допомога по тимчасовій непрацездатності та ін. А також вартість матеріалів, виробів і товарів, отриманих

за рахунок оплати праці (погашення заборгованості працівникам за інші платежі); утримання податку на доходи фізичних осіб, єдиного соціального внеску, платежів за організаційними документами та інших утримань з виплат працівникам (табл. 2).

Таблиця 2

Типова кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку утримань із заробітної плати

Зміст господарських операцій	Кореспондуючі рахунки	
	Дебет	Дебет
1. Утримана з доходів працівників сума ПДФО	661, 663	641
2. Утримано з доходу найманих працівників суму єдиного соціального внеску	661, 663	65
3. Утримано з доходів працівників суми військового збору	661, 663	642
3. Залишився із заробітної плати працівників залишок невикористаного авансу із підзвітних сум	661	372
4. Проводив відрахування із заробітної плати кількості нестач і крадіжок майна	661	375
5. Утримується із заробітної плати сума позики, наданої підприємством працівнику	661	377
6. Суми утриманих із заробітної плати процентів за кредитом банку	661	685
7. Суми аліментів та інших виплат за виконавчими листами, що утримуються із заробітної плати працівників	661	685
8. Із заробітної плати вираховано профспілкові внески	661	685
9. Заробітна плата, винагороди, премії, соціальні виплати тощо, нараховані працівникам, виплачені з каси	661, 663	301
10. Перерахована заробітна плата, інші виплати для зарахування на карткові рахунки працівників	661, 663	311
11. Відображена реалізація працівникам підприємства в рахунок оплати праці готової продукції, товарів,	661	701, 702, 703

У Бухгалтерському балансі (Звіті про фінансовий стан) (форма №1) для відображення інформації про прості розрахунки підприємства із заробітної плати та єдиного соціального внеску ведуться рядок 1155 «Інша поточна дебіторська заборгованість», рядок 1625 «Поточна кредиторська заборгованість за страхуванням» та рядок 1630 «Поточна кредиторська заборгованість із заробітної плати».

У Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма №2) зазначена інформація міститься в розділі III «Елементи операційних витрат» (рядок 2505 «Витрати на оплату праці». Рядок 2510 «Відрахування на соціальні заходи», рядок 2520 «Інші операційні витрати» (у частині витрат на оплату праці та відрахувань на соціальні заходи, які включають додаткові операційні витрати).

У Звіті про рух грошових коштів (за прямим методом) (форма №3) видатки коштів на оплату праці працівників відображаються по рядку 3105, сплата єдиного соціального внеску зазначається з рядка С 10 «Відрахування на соціальні заходи» .

Облік єдиного соціального внеску ведеться на рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням». За кредитом рахунку відображається нарахування єдиного соціального внеску, за дебетом – його перерахування до Пенсійного фонду та нарахування допомоги із фондів соціального страхування.

Відповідно до Інструкції № 291 до рахунку 65 «Страхові виплати» відкриваються субрахунки:

- 65.1 «За розрахунками загальнообов'язкового державного соціального страхування»;
- 65.2 «Про соціальне страхування»;
- 65.4 «Про індивідуальне страхування»;
- 65.5 «Про страхування майна».

Як показав теоретико-методологічний аналіз літературних джерел, облік і аудит розрахунків з працівниками можна вдосконалити. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Розрахунки з працівниками» передбачає розподіл виплат на поточні виплати, виплати при звільненні, виплати після закінчення трудової діяльності, виплати в інструментах капіталу та інші довгострокові виплати. Поточні виплати працівникам включають заробітну плату за посадовими окладами і тарифами, інші нарахування на заробітну плату; оплата понаднормової роботи (щорічна відпустка та інші оплачувані понаднормові); премії та інші заохочувальні виплати, що підлягають виплаті протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду виконання працівниками відповідної роботи тощо. Таким чином, на нашу думку, необхідно внести зміни до Плану рахунків. Виходячи з того, що через рахунок 66 «Розрахунки з виплат працівникам» проводяться виплати сум, які неможливо чітко ототожнити із заробітною платою, тому необхідно відкрити субрахунки з більш детальною структурою.

Список використаних джерел

1. Подмешальська Ю.В., Панченко А.М. Удосконалення організації обліку заробітної плати. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 1. С. 58-62. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2020/11.pdf.
2. Кінебас І.Ю, Чеpecь О.Г. Шляхи вдосконалення обліку та аудиту розрахунків з оплати праці. *Бізнес інформ*. 2019. № 7. С. 225-230.
3. Коротаєва І.Р., Рябчук, О Г. Особливості та проблеми аудиту з розрахунків з оплати праці. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. № 4. Вип. 62. С. 123-128

ТЕХНОЛОГІЯ БЮДЖЕТУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ МАЛОГО ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

Костюк Вікторія Олександрівна
здобувач вищої освіти ОС "магістр"
спеціальності "Облік і оподаткування"
навчально-наукового інституту економіки і права
Заклад вищої освіти "Харківський національний
економічний університет імені Семена Кузнеця", Україна
Науковий керівник: к.е.н., доцент *Наталія КУРГАН*

Ключові слова: доходи, витрати, бюджетування, фінансові результати

Стереотипом сучасного бізнесу є думка, що бюджетування вимагає значних фінансових вкладень, тому малі підприємства не мають достатньо ресурсів для його впровадження. Більше 95% товаровиробників України належать до суб'єктів малого підприємництва [6] за критеріями Закону про бухгалтерський облік [2], тож рентабельність їх діяльності має загальнодержавне значення. Для збільшення прибутковості малих виробничих підприємств необхідна методика організації їх бюджетного процесу із дотриманням принципу економічності.

Теоретичні аспекти бюджетування досліджували Швець Т. Г., Гораль Л. Т., Дуляба Н. І. [1], Гриневич О. І., Квасницька Р. С. [3], Мельник В. М. [4], Проць Н. В. Поза увагою вчених залишається проблема обмеженості малого бізнесу у людських та фінансових ресурсах, через що не можливе бюджетування із повною системою операційних кошторисів, із організацією центрів відповідальності та спеціального планово-економічного відділу. Необхідно виробити методичні рекомендації щодо фінансового планування доходів та витрат малих виробничих підприємств у формі бюджетування. При цьому систему бюджетів доцільно обмежити тільки тими, які задіяні у формування доходів та витрат, виключивши бюджет руху грошових коштів бюджетний баланс. Для малого бізнесу достатньо здійснювати цільове управління доходами і витратами для росту прибутковості, мінімізувавши організаційні та фінансові витрати на бюджетування через його виконання у площині управлінського обліку. У такий спосіб обов'язки складання та моніторингу бюджетів покладаються на наявних бухгалтерів без необхідності розширення штату. Обліковцям необхідно підвищити кваліфікацію відповідно до нових обов'язків, оновити їх посадові інструкції та оклади, видати наказ про організацію управлінського обліку, затвердивши його цілі, завдання, функції, перелік форм бюджетів, відповідальних за їх підготовку та контроль показників.

Форми бюджетів доходів та витрат малого підприємства слід змістовно узгодити зі Звітом про фінансові результати для співставності показників та прозорості фінансового планування. Більшість малих підприємств України звітують державним статистичним та податковим службам за спрощеними формами № 1-м "Баланс" та № 2-м "Звіт про фінансові результати" раз на рік, дотримуючи НП(с)БО 25 [5]. Виключенням є представники малого бізнесу, які на власний розсуд обрали звітування за повним набором фінансової звітності із

дотриманням НП(с)БО або МСФЗ, а також ті, що за законодавчими критеріями [2] входять до категорії зобов'язаних звітувати за МСФЗ. Систему бюджетів необхідно розгортати у відповідності до застосовуваної форми Звіту про фінансові результати – № 2-м (за НП(с)БО 25) або № 2 (за НП(с)БО 1 чи МСФЗ).

Малим підприємствам пропонується традиційне бюджетування – на основі показників попередніх періодів, із плановим періодом у квартал та деталізацією за місяцями. Фінансові результати визначають щоквартально. У інформаційній базі передбачається формувати проміжні Звіти про фінансові результати для моніторингу відповідності фактичного рівня доходів та витрат запланованому. Немає необхідності впроваджувати нормування у фінансовому обліку. Буде продовжено практику фіксації у бухгалтерській базі фактично понесених витрат. Але паралельно у площині управлінського обліку генеруватиметься масив даних щодо цільових показників доходів і витрат, які стануть орієнтиром при прийнятті управлінських рішень, а також дозволять щокварталу виявляти відхилення факту від плану, встановлювати їх причини та виявляти резерви економії.

На рис. 1 подано систему операційних бюджетів, розроблену для малих виробничих підприємств.

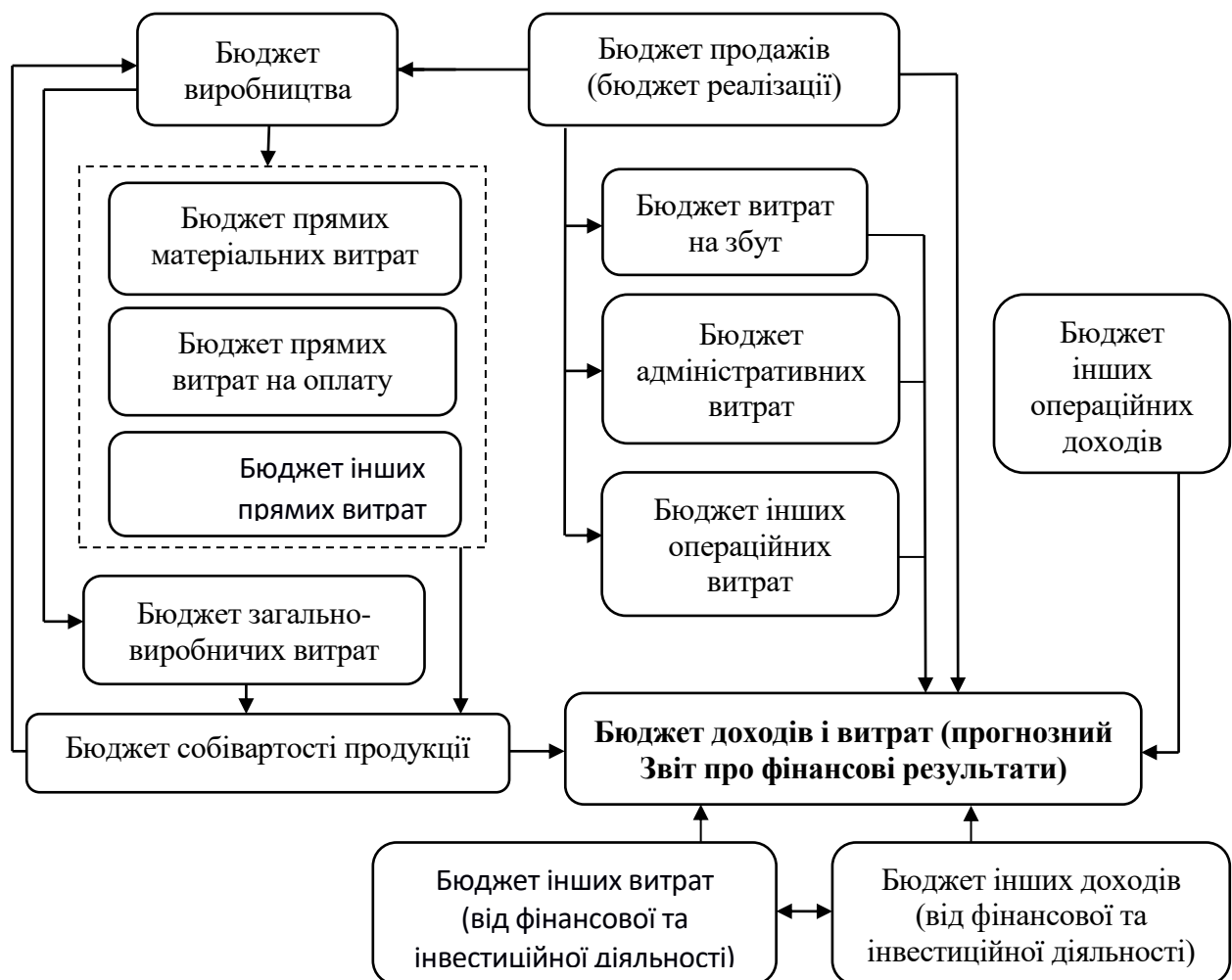

Рис. 1. Послідовність бюджетування доходів і витрат малого підприємства

Підсумком бюджетного процесу малого підприємства має стати "Бюджет

доходів та витрат", тобто плановий Звіт про фінансові результати (рис. 1). При цьому бюджетування розпочинається з формування "Бюджету продажів" на базі прогнозних оцінок потенційного попиту на продукцію підприємства. На підставі даних "Бюджету продажів", з урахуванням початкових і прогнозних кінцевих залишків продукції та товарів, визначають необхідний обсяг випуску і складають "Бюджет виробництва". До цього бюджету підпорядковані та кількісно залежні бюджети прямих витрат (матеріальних, на оплату праці, інших) та "Бюджет загальновиробничих витрат", на підставі яких формують "Бюджет собівартості" – рис. 1. Вихідний "Бюджет продажів" є також орієнтиром для планування лімітів невиробничих витрат операційної діяльності (адміністративних, збутових, інших операційних), що фіксуються у відповідних бюджетах (рис. 1). Окрім виручки від продажів, слід запланувати інші операційні доходи, а також доходи та витрати неопераційної діяльності. У малих підприємств заробіток переважно пов'язаний з основним видом господарювання, тож мова йде більше про відслідковування рівня неопераційних витрат, який неможна перевищувати.

Малим підприємствам рекомендується використовувати для бюджетування наступне програмне забезпечення: "MS Excel", модулі бюджетування "Odoо" та "BAS малий бізнес", спеціальний український онлайн-сервіс "MyBudgetOnline", адресований суб'єктам малого та середнього підприємництва.

Популяризація фінансового планування у сегменті малих товаровиробників сприятиме покращенню їх фінансового стану та збагаченню, і водночас на макро рівні матиме загальнодержавне значення росту валового продукту. Подальші дослідження вбачається присвятити розробці методичних рекомендацій щодо управління витратами малих підприємств за відхиленнями від бюджету.

Список використаних джерел

1. Дуляба Н., Далик В., Доманський О., Петелицький М., Хомин Ю. Удосконалення системи бюджетування виробничих підприємств. *Академічні візії*. 2023. Випуск 23. 10 с. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8369620> (дата звернення: 11.10.2024).

2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 09.10.2024).

3. Квасницька Р. С. Етапи процесу бюджетування на промислових підприємствах. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 3. С. 47–50.

4. Мельник В. М. Управління бюджетом на підприємстві: сучасні аспекти. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 12. С. 27–31.

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова звітність", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> ua (дата звернення: 12.10.2024).

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України : веб-сайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.10.2024).

ПОРІВНЯННЯ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ ЗА П(С)БО 26 ТА МСБО 19

Кулик Олег Володимирович

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти «Подільський держаний університет», Україна

Науковий керівник: *Інна ЦВІГУН*

д.-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу

Ключові слова: оплата праці, облік, стандарти обліку

Актуальними є теоретичні та практичні аспекти розрахунків з працівниками; це одна з найскладніших економічних категорій. Облік розрахунків з працівниками є одним із найбільш відповідальних і складних напрямів роботи, займаючи одне з центральних місць у всій системі бухгалтерського обліку [1]. Для отримання працівниками заробітної плати та інших виплат вкрай важливо своєчасно провести необхідні розрахунки та правильно оформити документи [2]. Крім того, заробітна плата є одним із факторів ефективності діяльності підприємства, оскільки розмір нарахованої заробітної плати, своєчасність і повнота розрахунків з працівниками впливають на якість роботи працівників і кількість витрат підприємства. Крім того, заробітна плата є базою для нарахування єдиного соціального внеску та утриманого податку на доходи фізичних осіб. Облік праці та виплат є одним із найважливіших і складних у всій системі бухгалтерського обліку підприємства. На будь-якому підприємстві цей розділ бухгалтерського обліку є обов'язковим; це складно і займає багато часу. Саме тому проблемні питання обліку розрахунків з працівниками потребують поглибленого дослідження, оскільки їх вирішення, у свою чергу, позитивно вплине на формування достовірної інформації щодо розрахунків із заробітної плати працівників як податкового, так і статистичного обліку в загальний. Крім того, постійні зміни в правових та організаційних засадах бухгалтерського обліку вимагають від сучасного бухгалтера своєчасного внесення коректив як в облік, так і при відображенні інформації про заробітну плату у звітності підприємства. У зв'язку з постійними змінами законодавства, при проведенні перевірок заробітної плати часто виникають відхилення даних бухгалтерського обліку від цих перевірок; також відсутня аудиторська методика перевірки розрахунків з працівниками на підприємстві.

Виплати працівникам становлять значну частку витрат підприємства, тому правильність і достовірність відображення в обліку інформації про заробітну плату суттєво впливає на фінансовий результат господарської діяльності. У сучасному суспільстві питання розрахунків з працівниками підприємства все більше привертає увагу практиків. Вона життєво важлива у відтворенні суспільного продукту, один із головних факторів забезпечення ефективності економіки, основна складова винагороди працівників.

Відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку (МСБО) 19, виплати працівникам, винагороди працівникам – це всі форми винагороди, які надаються суб'єктом господарювання в обмін на послуги працівників [3]. Що стосується послуг працівника, то він може надавати їх на повний або неповний робочий день, на основі постійної, періодичної або тимчасової роботи.

Методичні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про виплати (у грошовій та негрошовій формах) за виконану роботу працівникам, та її розкриття у фінансовій звітності визначено Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 26 «Розрахунки з працівниками», яким набрав чинності 1 січня 2004 року [4]. Виплати працівникам включають виплати, які надаються працівникам або їхнім утриманцям, і можуть мати форму грошових виплат (або товарів і послуг) безпосередньо працівникам, їхнім дружинам, чоловікам, дітям або іншим утриманцям чи іншим особам, таким як страхові компанії.

Ми порівнюємо МСБО 19 та П(С)БО 26 щодо класифікації виплат працівникам (рис. 1).

Основним документом, що визначає порядок організації оплати праці на підприємстві, розміри основної та додаткової заробітної плати, порядок преміювання працівників, є Положення про оплату праці на підприємстві.

Цей документ повинен містити інформацію про:

- загальні принципи організації оплати праці на підприємстві, системи і форми оплати праці, що застосовуються до різних категорій працівників;
- штатний розклад працівників підприємства;
- побудова основної (тарифної) оплати із зазначенням за посадами і професіями тарифних ставок і посадових окладів або порядку розрахунку залежно від показників праці працівника і підприємства в цілому;
- передбачені доплати, надбавки та компенсації із зазначенням їх розмірів;
- інші системи преміювання, що застосовуються на підприємстві, та шкала преміювання.

Заробітна плата складається з основної, додаткової заробітної плати та інших заохочувальних і компенсаційних виплат. Відповідно до Закону України «Про оплату праці» основною заробітною платою є винагорода за виконану роботу за встановленими нормами праці (нормами часу, виробітку, обслуговування, посадовими обов'язками). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників і посадових окладів для службовців.

Додаткова заробітна плата - це винагорода за працю понад установлені норми, трудові успіхи та винахідливість, особливі умови праці. До фонду додаткової заробітної плати входять доплати, надбавки, гарантії та компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством, премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

Рис. 1. Класифікація працівників із працівниками відповідно до МСБО 19 та П(С)БО 26

До основних платежів належать гарантійні платежі. Гарантійні виплати - це суми, які зберігають заробітну плату працівника (повністю або частково) на час звільнення від роботи з поважних причин, передбачених законодавством, і збереження місця роботи. До первинних гарантійних виплат належать виплати працівникам за виконання державних або громадських обов'язків; виплати при переході на роботу в іншу місцевість; виплати на відрядження; виплати за підвищення кваліфікації; виплати за час перебування в лікувальному закладі для обстеження; виплати донорам; виплати працівникам-авторам винаходів, корисних моделей, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій;

виплати за участь у колективних переговорах і підготовці проекту колективного договору чи угоди; виплати незалежним посередникам, членам примирних комісій і трудових арбітражів за час роботи в примирних органах, тобто за участь у вирішенні колективного трудового спору. У разі зниження заробітку працівникові виплачуються гарантійні доплати. До основних видів гарантійних надбавок належать:

- доплати за неповнолітніх;
- доплати при переведенні працівника на іншу роботу і при переїзді та в інших випадках.

Компенсаційні виплати — це суми, що виплачуються працівникам понад їхню винагороду для компенсації витрат, пов'язаних з виконанням службових обов'язків, і витрат, пов'язаних з переїздом на інше місце роботи. Вони не включаються в зарплату.

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати - це виплати у вигляді винагороди за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, компенсаційні та інші виплати, які не передбачені чинним законодавством або здійснюються понад ці норми.

Відповідно до П(С)БО 26 виплати за невідпрацьований час, які не підлягають накопиченню, є ненарахованими винагородами, які не підлягають виплаті для майбутніх періодів [13]. До них належать оплата щорічної відпустки та відпустки у зв'язку з навчанням, додаткові відпустки працівникам, які мають дітей, оплата перших п'яти днів допомоги по тимчасовій непрацездатності та фактично відпрацьований час ст. 51 КЗпП (виплати працівникам, зайнятим на умовах неповного робочого часу). Виплати при звільненні - це виплати працівнику, які виплачуються за рішенням підприємства про звільнення працівника до досягнення ним пенсійного віку або за рішенням працівника про звільнення за його бажанням до досягнення ним пенсійного віку.

При звільненні працівників з ініціативи власника або уповноваженого ним органу протягом трьох місяців у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці, крім вихідної допомоги, таким працівникам виплачується середній заробіток за час роботи, але не більше, ніж через три місяці з дати випуску. Середній заробіток у цьому випадку виплачується з урахуванням розміру вихідної допомоги (ст. 49-3 КЗпП). Якщо такий звільнений працівник влаштувався на роботу раніше, до спливу трьох місяців, виплата цих сум припиняється.

Мова йде про пенсії (пенсії) та інші виплати по закінченні трудової діяльності (страхування життя, медичне обслуговування). Усі програми виплат працівникам поділяються на програми з визначеними внесками та програми з визначеними виплатами після припинення трудових відносин. План із визначеними внесками – це коли підприємство, яке наймає працівника, визначає, дотримуючись законодавчої або іншим чином встановленої формули, кількість платежів до фонду та закінчення своїх зобов'язань як перед фондом, так і перед працівником. План із визначеною виплатою — це будь-яка інша програма, окрім плану з визначеним внеском (наприклад, коли ви заздалегідь визначаєте суму,

яку має отримати працівник після виходу на пенсію, і на основі цього визначає кількість внесків до фонду).

Виплати інструментами власного капіталу підприємства – виплати працівнику, за якими він має право на отримання фінансових інструментів власного капіталу, випущених підприємством (або його материнською компанією), або сума зобов'язань підприємства перед працівником залежить від майбутньої ціни фінансових інструментів власного капіталу, випущених підприємством, опціонів на акції та інших інструментів власного капіталу, випущених працівникам за ціною, нижчою від справедливої вартості, за якою ці інструменти були б випущені третій стороні; грошові виплати, які залежатимуть від майбутньої ринкової ціни акцій суб'єкта господарювання). Угоди, за якими підприємство здійснює виплати працівникам підприємства за допомогою інструментів власного капіталу, називаються платіжними програмами. Такі виплати здійснюються на підприємствах, що належать працівникам і мають частки в активах підприємства.

Інші довгострокові виплати працівникам — це виплати працівникам (крім виплат по закінченні трудової діяльності, виплат при звільненні та виплат у капіталі), які не підлягають виплаті в повному обсязі протягом дванадцяти місяців після закінчення місяця, в якому працівник виконував роботу.

Таким чином, виплати працівникам — це всі форми винагороди, які надає суб'єкт господарювання в обмін на послуги працівників. П(С)БО 26 визначає п'ять типів виплат: поточні виплати працівникам, виплати при звільненні, виплати по закінченні трудової діяльності, виплати власного капіталу та інші довгострокові виплати. Найбільшою є частка поточних платежів на підприємствах будь-якої форми власності.

Список використаних джерел

1. Очеретько Л. М., Хохлова І. А. Проблеми обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам і шляхи їх вирішення. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6616> (дата звернення: 23.10.2024). DOI: [10.32702/2307-2105-2018.10.65](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.10.65)
2. Miraj Javed , Wang Zhuquan , "Analysis of Accounting Reforms in the Public Sector of Pakistan and Adoption of Cash Basis IPSAS," *Universal Journal of Accounting and Finance*, Vol. 6, No. 2, pp. 47-53, 2018. DOI: [10.13189/ujaf.2018.060203](https://doi.org/10.13189/ujaf.2018.060203).
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011#Text
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» : наказ Міністерства фінансів України 28.10.2003 р. № 601.137 зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03> (дата звернення: 04.10.2024).
5. Гуренко Т.О. Облік оплати праці та трудові відносини у воєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1153/1111> (дата звернення: 16.10.2024).

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ

Листопад Юлія Василівна

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: *Інна ЦВІГУН*

д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу

Ключові слова: фінансова звітність, інформаційне забезпечення, користувачі фінансової звітності, управління підприємством.

Бухгалтерський облік - це систематичний процес, спрямований на збір, обробку, аналіз та подання фінансової інформації про діяльність підприємства. Ця інформація використовується як внутрішніми користувачами (наприклад, керівництво підприємства для прийняття стратегічних рішень), так і зовнішніми (наприклад, інвесторами, кредиторами, податковими органами) для оцінки фінансового стану підприємства та прийняття відповідних рішень. Процес бухгалтерського обліку включає різноманітні етапи, від виявлення та реєстрації фінансових операцій до узагальнення та звітування про них. Цей процес є важливою складовою фінансового управління та допомагає забезпечити ефективне управління ресурсами та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Фінансова звітність - це звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства протягом певного періоду часу. Ця інформація надається у вигляді фінансових звітів, які зазвичай включають баланс (звіт про фінансовий стан), звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід), звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до фінансової звітності. Ці звіти дозволяють зацікавленим сторонам, таким як інвестори, кредитори, керівництво підприємства та регулюючі органи, отримати об'єктивну інформацію про фінансовий стан підприємства, його результативність та стабільність. Фінансова звітність є важливим інструментом для прийняття управлінських та інвестиційних рішень, а також для забезпечення відповідності законодавчим вимогам та стандартам обліку.

Фінансова звітність підприємств не вважається комерційною таємницею або конфіденційною інформацією. Вона є публічною інформацією, доступною для всіх зацікавлених сторін, таких як інвестори, кредитори, регулюючі органи та інші. Однак існують винятки, коли законодавством передбачено обмеження доступу до фінансової звітності, наприклад, у випадках, коли розглядається конфіденційна інформація. Згідно з законодавством, підприємства зобов'язані надавати копії своєї фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності на запит юридичних та фізичних осіб у встановленому порядку, який регулюється законом про доступ до публічної інформації. Це сприяє забезпеченню прозорості та доступності інформації про фінансове становище підприємств.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з моменту його реєстрації до процесу ліквідації. Це означає, що облік фінансових операцій, звітності та інших фінансових подій здійснюється упродовж всього періоду функціонування підприємства, включаючи його операційну та фінансову діяльність, а також всі зміни, які можуть відбутися протягом його існування. Принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які визначені в статті 4 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність», наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Принцип	Його зміст
Повне висвітлення	Фінансова звітність має містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, які можуть вплинути на рішення, прийняті на її основі.
Автономність	Кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, і має власну фінансову звітність, що не включає особисте майно та зобов'язання власників.
Послідовність	Підприємство має стало застосовувати обрану облікову політику з року в рік. Зміна політики можлива лише за певних умов та повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності.
Безперервність	При оцінці активів та зобов'язань припускається, що діяльність підприємства буде тривати й надалі.
Нарахування	Доходи і витрати відображаються в обліку та звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів.
Превалювання сутності над формою	Операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми.
Єдиний грошовий вимірник	Всі господарські операції підприємства вимірюються та узагальнюються в єдиній грошовій одиниці.
Інші принципи	До інших принципів можуть включатися ті, які визначені міжнародними стандартами або національними положеннями бухгалтерського обліку, залежно від застосування стандартів підприємством.

Підприємства в Україні ведуть бухгалтерський облік та складають фінансову звітність у грошовій одиниці України (гривнях). Однак, на вимогу користувачів, фінансова звітність може бути перерахована в іноземну валюту. Це може бути корисно для іноземних інвесторів або споживачів інформації, які віддають перевагу розумінню фінансових показників у своїй валюті. При цьому перерахунок в іноземну валюту здійснюється за офіційними курсами обміну, які встановлені національним банком або іншими уповноваженими органами. Для забезпечення ефективного функціонування підприємства важливо впроваджувати систему управління ризиками в контексті обліку та звітності підприємства, інтегрувати управління ризиками в управлінську практику, зокрема у контексті фінансової звітності та обліку (табл. 2).

Таблиця 2

Ризик-орієнтований підхід до обліку та формування фінансової звітності

Підхід	Його зміст
Швидке реагування на зміни	Принципи та концепції управління ризиками постійно еволюціонують для відповіді на сучасні тенденції та зміни у бізнес-середовищі.
Чутливість системи обліку та звітності до ризиків	Облік і звітність можуть впливати на вибір та використання інструментів ризик-менеджменту, а також можуть самі бути джерелом ризиків.
Необхідність ефективного управління ризиками	Для формування надійної системи обліку і звітності, необхідно враховувати такі аспекти: 1) як облік впливає на ризики, 2) як облік може бути джерелом ризиків.
Мета управління ризиками	Згідно з ДСТУ ISO 31000:2018, метою управління ризиками є створення та захист цінності, прийняття рішень для досягнення цілей та підвищення ефективності.

У сучасних умовах управління ризиками є не просто окремою функцією чи відділом, але стає важливою частиною корпоративної культури та практик. Децентралізований підхід до управління ризиками означає, що кожен працівник є частиною його процесу, а не тільки відділ, відповідальний за це. Управління ризиками перестає бути просто набором процедур і стає частиною культури підприємства, яка проникає всі аспекти діяльності. Воно інтегрується зі стратегією підприємства, допомагаючи досягати цілей та зберігати цінності. Розгляд систем обліку та звітності як джерела ризиків дозволяє підвищити ефективність управління ризиками та забезпечити відповідність законодавству та нормам доброчесності. Цей підхід до управління ризиками є актуальним для всіх господарюючих суб'єктів, незалежно від їх розміру чи галузі діяльності, оскільки він ставить управління ризиками в центр стратегічного управління підприємством, роблячи його необхідною складовою успішного управління.

Список використаних джерел

1. Акімова Н., Наумова Т., Азадєн А., Козуб В., Козуб С. Моделі формування обліково-аналітичної системи фінансової та управлінської звітності на основі інформаційної платформи МСФЗ. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. № 6. С. 198-217.
2. Зоріна О. А., Петраковська О. В., Юрченко О. А. Вплив облікової політики на фінансову звітність підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 11. С. 51-60.
3. Ловінська Л. Г., Озеран А. В., Коршикова Р. С. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в умовах воєнного стану в Україні. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 92-106.
4. Лопатовський В. Г., Красуцький Р. І. Особливості формування та використання інформації про фінансові результати діяльності господарюючого суб'єкта як результативного показника його обліку та звітності. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні*
5. Семенова С. М., Шпирко О. М., Зябченкова Г. В., Кузьменко О. П. Ризики в системі обліку та фінансової звітності. *Бізнес Інформ*. 2021. № 10. С. 290-297.

РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Максимів Юлія Василівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування економічного факультету,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна,

Ключові слова: управлінський облік, Цілі сталого розвитку, стратегічне управління

Ефективно побудована система бухгалтерського обліку й відповідна облікова політика може сприяти формуванню інформації, яка дає змогу менеджерам впоратись з поточними економічними викликами. А стратегічні питання соціальних чи екологічних бажаних і небажаних наслідків, а також стратегічних економічних викликів має бути об'єктом вирішення управлінського обліку, який давно розвинувся у використанні своїх інструментів задля підтримки прийняття стратегічних рішень. Сталий розвиток започаткував нову еру бухгалтерського ренесансу, і професія повинна це прийняти та діяти відповідно до реалій нашого мінливого середовища [1]. Очікується, що бізнес сприятиме трансформації сталого розвитку ринків на мезорівні та у вирішенні великих проблем сталого розвитку на макрорівні, таких як парниковий ефект. Ці зміни збільшують і змінюють стійкість інформаційних потреб менеджерів та управлінського обліку [2].

Як зазначають S. Schaltegger, K. Christ, J. Wenzig та R. Burritt, управлінський облік має бути якомога чіткіше пов'язаний з основними концепціями сталого розвитку. Щоб оцінити, чи достатній внесок робить бізнес у сталий розвиток, потрібно виміряти та оприлюднити негативні і позитивні впливи сталого розвитку та внеску організації в мережі (розроблення настанов і стандартів), ринки (зміни сталого розвитку ринків і моделей споживання), суспільство (зміна способу життя) і довкілля [2, с. 15].

Соціально відповідальні професіонали своєї справи чи то на рівні теорії (вчені-економісти), чи практики (менеджери різних рівнів управління, бухгалтери, представники урядових організацій тощо) мають змінити традиційні обмежені уявлення про роль управлінського обліку як виду бухгалтерського обліку. Це стане підґрунтям повноцінного використання можливостей інструментарію управлінського обліку системно та більшістю учасників економіки. Як слушно зазначають вчені [2, с.15], щоб зробити внесок бухгалтерського обліку у сталий розвиток, спочатку потрібно розуміння наукових і суспільних вимог на макрорівні аналізу (наприклад, межі планет), а також очікувань зацікавлених сторін, виражених у нормативних актах, інструкціях і стандартах на мезорівні.

Для уможливлення впливу управлінського обліку на досягнення Цілей сталого розвитку необхідно, щоб менеджери підприємства мали добре розвинену суспільну свідомість, це уможливить системність у розкритті інформації і

соціально-відповідальну поведінку. Бо якщо розкриття інформації щодо того, як бізнес працює в межах планетарних кордонів загалом, а зокрема, здійснює управління відходами та ланцюгами поставок, як забезпечує сталість у ланцюгу створення вартості тощо, буде мотивований отриманням виключно економічної вигоди, то управлінський облік не виконає належної ролі в забезпеченні сталого розвитку.

Тому перед керівниками суб'єктів господарювання, а отже й перед управлінським обліком постає стратегічне завдання формувати таку обліково-аналітичну інформацію, яка зможе відповісти на питання: Яким чином суб'єкт бізнесу робить внесок в досягнення 17-ти Цілей сталого розвитку? І така відповідь має бути публічна (у формі відповідної звітності), тобто представлена не тільки внутрішнім зацікавленим особам, а й зовнішнім, а також показувати як позитивний, так і негативний вплив бізнесу на громаду й країну, у межах якої функціонує. Місце управлінського обліку в процесі передання інформації для прийняття управлінських рішень, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку узагальнено представлено на рисунку рис. 1.

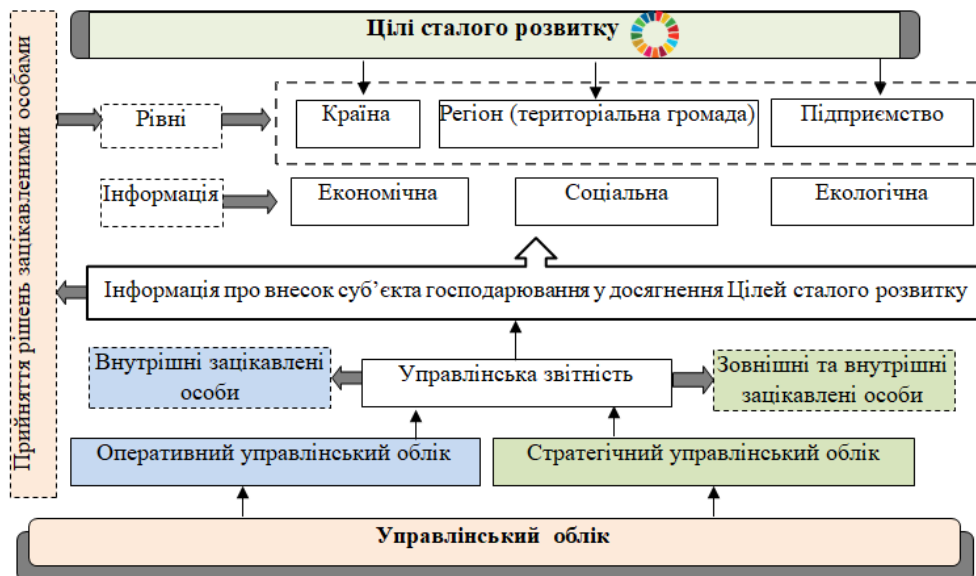

Рис. 1. Загальний огляд взаємозв'язків управлінського обліку із досягненням цілей сталого розвитку

Як видно з рис. 1, стратегічний управлінський облік логічним чином виділено як вид управлінського обліку поряд з оперативним управлінським обліком, який формує інформацію виключно для внутрішніх зацікавлених сторін і спрямований на прийняття рішень у межах релевантного діапазону діяльності. Щодо стратегічного управлінського обліку, то він, будучи системою ідентифікації, збору, оброблення, аналізу та передання інформації фінансового та нефінансового характеру для прийняття стратегічних рішень різними групами зацікавлених сторін, потрібен для реалізації цілей стратегічного менеджменту [3, с. 213]. За його допомогою здійснюється вибір стратегії підприємства, її реалізація і проводиться всебічний моніторинг показників виконання задля виявлення вузьких місць, які виникають під впливом постійних змін у зовнішньому і внутрішньому бізнес-середовищах, і викликають необхідність коригування чинної стратегії підприємства, зокрема й досягнення Цілей сталого

розвитку.

Оскільки виникає об'єктивна необхідність споживання обліково-аналітичної інформації стратегічного характеру в контексті ЦСР для задоволення інформаційних потреб різних груп зацікавлених осіб, то необхідно говорити про розширення традиційного розуміння суті управлінського обліку (тобто в законодавчому його визначенні). Цей аспект детально розкрито у науковій статті [3].

Досягнути Цілей сталого розвитку можливо тільки у випадку активізації соціально відповідальної поведінки суб'єктів господарювання, бо без практик впровадження концепцій сталого розвитку в бізнес-середовищі не може бути й мови про прогрес у цьому питанні, а управлінський облік має бути використано як практичний інструмент втілення такої мети.

Список використаних джерел

1. Ngwakwe C.C. Rethinking the accounting stance on sustainable development *Sustainable Development*. Volume 20, Issue 1, January 2012, Pages 28-41 <https://doi.org/10.1002/sd.462>

2. Schaltegger S., Christ K. L., Wenzig J., Burritt R.L. Corporate sustainability management accounting and multi-level links for sustainability – a systematic review. *International Journal of Management Reviews*. 2022. Pp. 1–21. <https://doi.org/10.1111/ijmr.12288>

3. Пилипів Н. І., Максимів Ю. В., П'ятничук І. Д. Управлінський облік : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Електронні дані. Івано-Франківськ, 2018. 380 с. <http://hdl.handle.net/123456789/9009>

4. Максимів Ю.В., Якубів В.М., Пилипів Н.І., П'ятничук І.Д., Гориславець П.А. Переосмислення суті управлінського обліку в контексті досягнення Цілей сталого розвитку. *Фінанси України*. 2023. № 1. С. 117-128. <https://doi.org/10.33763/finukr2023.01.117>

ОСОБЛИВОСТІ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ЦИФРОВОГО ПРОДУКТУ З АПАРАТНИМ НОСІЄМ

Мамедов Раміс Бахатдінович

здобувач вищої освіти ОС "магістр"

спеціальності "Облік і оподаткування"

навчально-наукового інституту економіки і права

Заклад вищої освіти "Харківський національний

економічний університет імені Семена Кузнеця", Україна

Науковий керівник: к.е.н., доцент *Раїса ЄРЕМЕЙЧУК*

Ключові слова: система числового програмного управління, собівартість, калькулювання, прямі витрати, накладні витрати

В поточних умовах суцільної цифровізації економічно-суспільного життя є невирішеною проблема визначення собівартості продуктів, які мають апаратну і програмну складові. Наприклад, це системи числового програмного управління (далі – СЧПУ) для фрезерних і токарних верстатів, лазерних і плазмових різаків, роботизованих маніпуляторів, PLC-контролерів, 3D-принтерів. Товаровиробники України випускають пристрої з ЧПУ переважно для промислового устаткування. Водночас відсутні законодавчі методологічні роз'яснення щодо калькулювання собівартості подібної цифрової продукції, що має апаратний носій. НП(с)БО 16 "Витрати" [5] регламентує облік витрат на випуск матеріальних продуктів без програмного компоненту, тому є морально застарілим щодо обліку виробництва цифрового обладнання.

Описана методична проблема досліджується фахівцями-обліковцями, але переважно у частині обліку нематеріального програмного продукту. Фесенко В. В. [6], Біляченко О. Л., Гороховатський В. О. [1], Бузак Н. І. опрацьовували порядок калькулювання собівартості програмного продукту, виробленого власними силами підприємства для внутрішнього споживання або продажу. Замула І. В., Кемарська Л. Г., Єремян О. М. [2], Курган Н. В. [4], Петрук О. М. пропонують різні підходи до методології обліку витрат ІТ-компаній на створення їхньої програмної продукції та ІТ-послуг. Дослідивши праці зазначених вчених, зроблено висновок про необхідність подальшої розбудови техніки обліку витрат на виробництво наукоємних виробів, що мають апаратний носій та програму.

Подальші рекомендації адресовано промисловим підприємствам України, які ведуть облік витрат за НП(с)БО, із використанням 9 класу Плану рахунків. Собівартість цифрових пристроїв, що виготовляються, є арифметичною сумою собівартостей їх комп'ютерного носія (фізичного апаратного компоненту) та програмного забезпечення, створеного для його експлуатації – формула (1).

$$ПС_{ЦП} = C_{АЗ} + C_{ПЗ}, \quad (1)$$

де $ПС_{ЦП}$ – повна собівартість цифрового продукту;

$C_{АЗ}$ – собівартість апаратного забезпечення (носія) цифрового продукту;

$C_{ПЗ}$ – собівартість програмного забезпечення (софту) цифрового продукту.

Наприклад, СЧПУ для фрезерного верстата – це фактично міні-комп'ютер, запрограмований на автоматичне управління функціями цього верстата – фрезерування, контурне різання, свердління тощо. Компанії, які виготовляють СЧПУ, мають визначати собівартість апаратного ($C_{АЗ}$) та програмного ($C_{ПЗ}$) забезпечення, а потім підсумовувати сукупну собівартість СЧПУ ($ПС_{ЦП}$).

Собівартість апаратного носія передбачено визначати за НП(с)БО 16 [5] – як суму прямих витрат (матеріальних ($МВ_{АЗ}$), на оплату праці складальників комп'ютерної компоненти ($ВОП_{АЗ}$), інших ($ІПВ_{АЗ}$)) і загальновиробничих витрат ($ЗВВ_{АЗ}$). Прямі та накладні виробничі витрати доцільно обліковувати за дебетом рахунку 23 "Виробництво" із аналітикою 23.1 "Виробництво апаратного носія".

$$C_{АЗ} = МВ_{АЗ} + ВОП_{АЗ} + ІПВ_{АЗ} + ЗВВ_{АЗ} \quad (2)$$

Загальновиробничі витрати на виготовлення апаратного носія визначають шляхом розподілу – змінних ($ЗмЗВВ_{АЗ}$) із використанням бази розподілу за фактичної потужності, а постійних, що можна розподілити ($ПостРозпЗВВ_{АЗ}$), – за нормативною [5]. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати цеху слід списувати до складу собівартості реалізації у момент продажу [5].

Цех є пулом виробничих витрат на виготовлення апаратної складової цифрового продукту, а пулом витрат щодо програмного компоненту є ІТ-підрозділ, працівники якого (програмісти) створюють нематеріальні програми. Облік виробничих витрат на виготовлення програмної складової цифрового продукту пропонується вести за дебетом субрахунку 23.2 "Виробництво програмного забезпечення". Сукупний оборот субрахунків 23.1 та 23.2 сформує повну виробничу собівартість цифрового продукту, яку після завершення усіх робіт буде списано до дебету рахунку 26 як собівартість виготовленої продукції.

Склад виробничих витрат на виготовлення програмного софту визначають особливості праці ІТ-фахівців. Прямі витрати – заробітна плата програмістів та відповідні нарахування ЄСВ (сукупно $ВОП_{ПЗ}$). Усі інші витрати ІТ-відділу доцільно класифікувати як накладні (загальновиробничі, $ЗВВ_{ПЗ}$), так як їх неможливо ідентифікувати із конкретною програмою, що створюється.

$$C_{ПЗ} = ВОП_{ПЗ} + ЗВВ_{ПЗ} \quad (3)$$

$$ЗВВ_{ПЗ} = ВЕ_{ПЗ} + ОП_{ПЗ} + А_{КТ} + А_{НМА} + МВ_{ПЗ} + СлВ_{ПЗ} + КІВ_{ПЗ} \quad (4)$$

де $ВЕ_{ПЗ}$ – витрати на електроенергію ІТ-відділу;

$ОП_{ПЗ}$ – оренда приміщення, де розташовано ІТ-відділ;

$А_{КТ}$ – амортизація комп'ютерної техніки та іншого ІТ-обладнання;

$А_{НМА}$ – амортизація нематеріальних активів (ліцензій на програмні продукти, сай

$МВ_{ПЗ}$ – накладні матеріальні витрати (вартість картриджів, офісного паперу, флешок, різних МШП для ІТ-відділу);

$СлВ_{ПЗ}$ – витрати на службові відрядження працівників ІТ-відділу;

КІВ_{ПЗ} – консультативно-інформаційні витрати ІТ-відділу.

Перелік накладних витрат ІТ-відділу може бути більшим, ніж наведено як приклад у формулі (4). При цьому ключовим питанням визначення собівартості програмної складової є економічно обґрунтований розподіл загальновиробничих витрат ІТ-відділу за період між програмами, які було створено за цей час.

Беручи до уваги пропозиції науковців [1; 2; 3; 4; 6], пропонується наступне. Прямі витрати на оплату праці ІТ-фахівців розподіляти між собівартістю створеного ними софту із використанням коефіцієнтів участі у проекті, якими вимірюватиметься внесок кожного програміста у написання певної програми. При цьому для контролю фонду заробітної плати ІТ-працівників його доцільно заздалегідь планувати за кожним проектом і відразу визначати коефіцієнти.

Списавши витрати на оплату праці на програмні проекти, що виконувалися протягом періоду, рекомендується розподіляти загальновиробничі витрати ІТ-відділу, використовуючи за базу розподілу саме ці прямі витрати з оплати праці. У такий спосіб найбільш трудомісткі проекти буде оцінено об'єктивно, бо на них спишеться більша частка як витрат на працю програмістів, так і накладних витрат на створення умов для такої праці.

Таким чином, калькуляція собівартості цифрових продуктів, які мають апаратний носій, має вміщувати статті витрат як за фізичним компонентом (комп'ютерним пристроєм), так і за нематеріальним програмним (софтом). Цим доведено необхідність вдосконалення діючого НП(с)БО 16 у частині обліку виробничих витрат на створення програмних продуктів, як відокремлених, так і складових систем числового програмного управління. Подальші дослідження буде присвячено питанням автоматизації калькулювання цифрової продукції.

Список використаних джерел

1. Гороховатський В. О., Дубницький В. Ю., Кобилін А. М., Лукін В. О., Москаленко О. В. Методика визначення собівартості програмного забезпечення. *Системи обробки інформації*. 2014. Вип. 4. С. 90–96.

2. Єремян О., Ярошенко А. Методичні аспекти обліку витрат і калькулювання собівартості ІТ-послуг. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С. 26–35.

3. Кудлаєва Н.В., Круць С.В. Особливості калькулювання собівартості програмного продукту. *Науковий журнал "Причорноморські економічні студії"*. 2019. Вип. 47. Ч.2. Одеса. С. 138–144.

4. Курган Н. В. Автоматизація обліку експортної діяльності ІТ-підприємств України. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. № 1(23), 2023. С. 23-35.

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 14.10.2024).

6. Фесенко В. В. Особливості калькулювання собівартості цифрових продуктів. *Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах глобалізаційних змін : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конф. 8 груд. 2022 р.*, КНЕУ ім. В. Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2022. С. 302–304.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

Нужна Оксана Анатоліївна

к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет, Україна

Ключові слова: фінансовий аналіз, фінансова звітність, управлінські рішення.

Фінансовому аналізу вчені надають вагомого значення при проведенні економічних досліджень як на рівні окремого суб'єкта господарювання (мікрорівень), так і на рівні об'єднань підприємств чи окремих галузей економіки (мезорівень) та економіки країни в цілому (макрорівень).

За результатами фінансового аналізу роблять висновки про фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність, кредитоспроможність, ділову активність, ефективність використання ресурсів, загалом про рівень конкурентоспроможності об'єкта дослідження.

Таким чином, результати фінансового аналізу окремого підприємства можуть представляти інтерес не лише для внутрішніх користувачів з точки зору реальної оцінки рівня ефективності діяльності та напрямків її підвищення, а й з точки зору зовнішніх користувачів, зокрема:

- контрагентів – їх цікавить, наскільки підприємство здатне забезпечити необхідний обсяг продукції (товарів, робіт, послуг) належної якості як постачальник та / або наскільки воно платоспроможне, тобто здатне вчасно погасити заборгованості за отримані товари (послуги);
- реальних інвесторів – для розуміння, як ефективно працюють вкладені у діяльність підприємства інвестиційні ресурси;
- потенційних інвесторів – вони мають прийняти рішення щодо доцільності вкладання інвестицій саме в цей бізнес, саме в це підприємство, і для цього зважують наявні альтернативи;
- акціонерів (власників) – їх цікавить, чи вчасно будуть сплачені дивіденди, наскільки їх бізнес є ефективним, рентабельним, чи приносить прибуток;
- податкову службу – в питаннях сплати податків вчасно та повною мірою;
- аудиторів – для аргументованого висновку щодо відповідності даних фінансової та бухгалтерської звітності та даних обліку;
- конкурентів – для порівняння ефективності діяльності їх підприємства і підприємства-конкурента.

Як зазначає Приймак С.В., «фінансовий аналіз служить основою розробки фінансової політики підприємства, засобом визначення недоліків у його функціонуванні та прийнятті управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності господарювання» [4].

Науковці, які є авторами навчально-методичної літератури з фінансового аналізу [1-5], зазначають такі його інформаційні джерела:

- фінансова звітність;
- статистична звітність;
- дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку;
- дані з первинної облікової документації (вибіркові дані);
- експертні оцінки.

Отже, бухгалтерський облік забезпечує значну частину необхідної для аналізу фінансового стану підприємства інформації, в тому числі основне джерело для проведення фінансового аналізу – фінансову звітність (форми 1-5), яка «має такі якісні характеристики: зрозумілість та адекватність, тлумачення, достовірність, зіставність, доречність» [5].

Поглиблений внутрішній аналіз фінансового стану потребує додаткової інформації, яка міститься у первинних документах, оборотних відомостях за аналітичними та синтетичними рахунками. До прикладу, при проведенні аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості можна використати інформацію із зазначених джерел і провести аналіз її структури в розрізі видів, термінів оплати, носіїв такої заборгованості.

Важливу інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень щодо витрат, можна отримати із даних управлінського обліку, а саме: «видами виробів (послуг, робіт), місцями виникнення (виробничі підрозділи), класифікаційними ознаками (постійні та змінні), калькуляційними статтями, економічними елементами, періодами тощо» [1].

Вчені акцентують увагу на дотриманні наступних принципів при формуванні інформаційного забезпечення фінансового аналізу: «цілісність, вірогідність, контроль, захист від несанкціонованого доступу, єдність і гнучкість, стандартизація та уніфікація, адаптивність, мінімізація введення й виведення інформації» [4].

Таким чином, завдання фінансового аналізу полягає в інформаційному забезпеченні прийняття ефективних управлінських рішень за різними напрямками діяльності, як операційної, так і інвестиційної та фінансової. В свою чергу, звітність (фінансова, статистична, управлінська) є важливими джерелом для проведення фінансового аналізу як зовнішнього, так і внутрішнього.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Н.О., Гаватюк Л.Г., Єрміїчук Н.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича: Рута, 2019. 336 с.
2. Кондратенко Н.О., Великих К.О. Фінансовий аналіз: конспект лекцій. Харків: ХНУМГ ім. Бекетова, 2020. 166 с.
3. Марусяк Н.Л. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Чернівці: ЧНУ: Рута, 2020. 171 с.
4. Приймак С.В. Фінансовий аналіз. Практикум: навч. посіб. Львів, 2021. 264 с.
5. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2020. 434 с.

ПІДХОДИ ДО КОНСОЛІДАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Петрова Єва Ігорівна

*здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»*

*Заклад вищої освіти «Харківський національний економічний університет
ім. С. Кузнеця», Україна*

Науковий керівник: к.е.н., доцент *Ольга ФАРТУШНЯК*

Ключові слова: обліково-аналітична інформація, консолідація, облік, аналіз

У сучасних умовах інформація відіграє ключову роль у будь-якому бізнесі. Вона сприяє адекватній оцінці бізнес-середовища, розумінню цілей та завдань майбутньої діяльності, а також пошуку нових шляхів та методів їх досягнення. Інформація виступає визначальним фактором, який характеризує рівень ризику та безпеки функціонування підприємства.

Під інформацією відповідно до Закону України «Про інформацію» розуміють «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [1].

Обліково - аналітична інформація (ОАІ) формується в процесі виконання трьох управлінських функцій: обліку, аналізу та синтезу. В науковій літературі виділяють різні підходи до тлумачення категорії «обліково-аналітична інформація», зокрема: філософський, економічний, управлінський і математичний (рис. 1).

Рис. 1. Підходи до трактування поняття «обліково-аналітична інформація» сформовано на підставі джерела [2]

Облікова інформація, залежно від висунутих до неї вимог, може мати різні комбінації властивостей та відрізнятися специфічними характеристиками. Основною метою надання облікової інформації згідно з НПСБО та МСФЗ є забезпечення користувачів відкритими, достовірними та повними відомостями про фінансовий стан і результати діяльності підприємства. Ця інформація, передусім, необхідна широкому колу зовнішніх користувачів для прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень у сфері економічної безпеки та співпраці з окремими контрагентами.

Аналітична інформація включає в себе результати здійснення процедур математичної і логічної обробки прогнозової, планової, облікової і нормативної інформації по заданих алгоритмах розрахунку. Тобто вона виступає узагальнюючою по відношенню до інших видів інформації [3]. Аналітична інформація формується на основі даних фінансового та управлінського обліку, а також із залученням даних з альтернативних джерел.

Досліджуючи праці науковців [4, 5, 6, 7] можна визначити різні погляди на термін «консолідація».

Пилипенко А.А., Стиренко Л.М визначають консолідацію інформації як «спеціальним чином відібрано, проаналізовано, оцінено, реструктуровано, відкрите знання необхідне для рішення проблем і задоволення інформаційних потреб відповідних соціальних груп, які при інших умовах не можуть ефективно та раціонально звертатися до даного знання через його важко доступність» [5].

У джерелі [6] проведено ґрунтовний аналіз поняття «консолідація», який наведено на рис. 3.

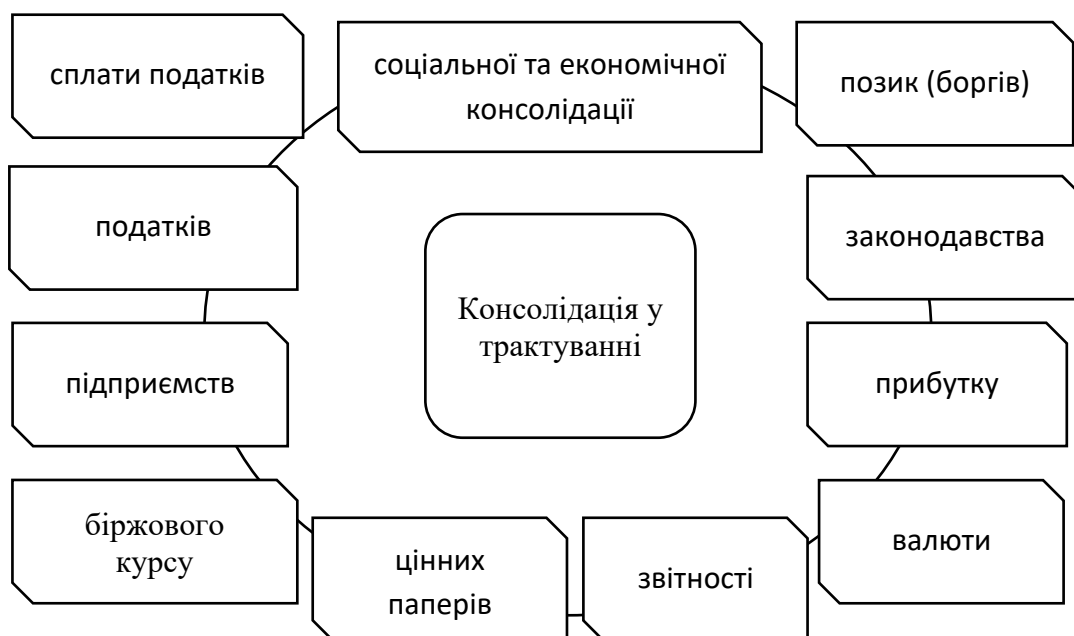

Рис. 3. Поняття «консолідація»
сформовано на підставі джерела [6]

Отже, на підставі рис. 3 можна визначити, що консолідація є набором методів і процедур, які спрямовані на збір даних з різних джерел, забезпечуючи потрібний рівень їх інформативності та якості, а також перетворення в єдиний формат для подальшого завантаження в сховище даних або аналітичну систему.

Необхідно зазначити, що в науковій літературі немає поняття «консолідація обліково-аналітичної інформації».

Тому, пропонуємо під консолідацією обліково-аналітичної інформації розуміти процес збору, систематизації, обробки та аналізу даних обліку для формування єдиної, інтегрованої системи для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, оцінки ефективності та розробки стратегій розвитку підприємства.

У підсумку можна зазначити, що в сучасних реаліях інформація має вирішальне значення для будь-якого бізнесу. Вона допомагає правильно оцінювати бізнес-середовище, чітко розуміти цілі та завдання майбутньої діяльності, а також знаходити нові шляхи й методи їх реалізації. Інформація є ключовим чинником, який визначає рівень ризиків та безпеку роботи підприємства.

Список використаних джерел

1. Про інформацію: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення – 03.10.2024).
2. Міньковська А. Обліково-аналітична інформація в системі забезпечення економічної безпеки підприємства. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/605/1/2.pdf> (дата звернення 04.10.2024)
3. Реслер М.В. Значення обліково-аналітичної інформації в управлінні підприємством. *Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка* / В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, Н.М. Гапак. Ужгород: Видавництво УжНУ "Говерла", 2012. Вип. 3 (37). С. 146–148.
4. Пилипенко А.А., Тирінова М.В. Консолідація обліково-аналітичної інформації в управлінні економічною безпекою розвитку корпоративного інтегрованого об'єднання. *Економічний простір*. № 179. 2022. С. 134-139.
5. Пилипенко А.А., Стиренко Л.М. Організація обліку та консолідації інформації в системі конкурентної розвідки. *Економіка розвитку*. 2010. №3(55). С. 64 – 67.
6. Завгородній А.Г. Консолідація обліково-аналітичної інформації. Національний університет «Львівська політехніка». 2012. С.92-100.
7. Єршова Н., Кривицька О., Харчук Ю. Формування обліково-аналітичної інформації суб'єктами господарювання в умовах дії концепції сталого розвитку. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(37). 2021. С. 83–94. <https://doi.org/10.18371/fcapter.v2i37.229931> (дата звернення – 03.10.2024)

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Оганесян Валерік Самвелович

канд. екон. наук

ПЗВО «Кам'янець-Подільський податковий інститут», Україна

Ключові слова: облік, бухгалтерський облік, інформація, управління.

Бухгалтерський облік є одним із ключових елементів управління на підприємствах та організаціях, які забезпечують об'єктивне відображення фінансово-господарських процесів та результатів діяльності. У сучасних умовах в Україні бухгалтерський облік є єдиним інструментом для прийняття управлінських рішень. Облік забезпечує достовірні дані, що дозволяють керівникам оцінити ефективність діяльності, розподіл ресурсів, виявляти та аналізувати ризики.

В Україні бухгалтерський облік на етапі активної адаптації до міжнародних стандартів, що сприяє його інформативності та універсальності, але водночас вимагає гнучкості й оновлення підходів у зв'язку зі змінами економічного середовища. Таким чином, бухгалтерський облік не просто відображає дані про фінансовий стан підприємства, а стає великим інструментом формування інформаційної бази для управління.

Особливістю обліку є узагальнене відображення всіх наявних на підприємстві господарських засобів і джерел їх утворення, а також здійснених господарських операцій. Відмінною рисою бухгалтерського обліку є строго документальне відображення господарських засобів і господарських процесів, що в свою чергу надає обліковим даним юридичної сили. Для аналізу витрат підприємства, а також планування його розвитку у майбутньому необхідно безпосередньо використовувати інформацію бухгалтерського обліку [1, с.73].

Управління підприємством взаємопов'язане з первинною інформацією, що групується та перетворюється в системі бухгалтерського обліку на інформаційні сукупності, які характеризують стан об'єктів обліку. Внаслідок такого перетворення інформація набуває нової якості, відмінної від початкової. Завдяки цьому бухгалтерський облік є надійною та достовірною інформаційною базою управління господарською діяльністю підприємства [2, с.701].

В системі управління підприємством бухгалтерський облік виконує ряд важливих функцій, які дають змогу виключати інформаційні перешкоди між керуючою та керованою системою, а головне раціоналізувати процес прийняття управлінських рішень. Через виконання функцій бухгалтерського обліку в системі управління підприємством можна оцінити ефективність організації обліку на конкретному підприємстві. Отже, ефективність організації та ведення бухгалтерського обліку забезпечується шляхом налагодження інформаційних зв'язків між підсистемами та рівнями управління та виражається у задоволенні інформаційних запитів керуючої системи [3, с.143].

Інформаційна функція полягає в тому, що бухгалтерський облік за допомогою власних прийомів діджиталізації формує та передає інформацію про

наявність та рух господарських засобів, джерела їх утворення, а також господарські процеси та результати діяльності підприємства. За допомогою бухгалтерських звітів передається облікова інформація [4, с.94].

Отже, бухгалтерський облік в Україні є невід'ємною складовою системою управління, яка надає правління підприємств достовірну та актуальну інформацію для прийняття стратегічних і тактичних рішень. Завдяки даним бухгалтерського обліку керівництво має можливість аналізувати фінансовий стан підприємства, ефективність використання ресурсів, а також випадково виявляти ризики та адаптуватися до змін ринкових умов.

Адаптація національної системи обліку до міжнародних стандартів дозволяє підприємствам підвищити рівень прозорості, зокрема, у відносинах з інвесторами та партнерами, що особливо важливо в умовах інтеграції до глобальної економіки. Бухгалтерський облік, таким чином, виконує не тільки функцію фіксації фінансових результатів, але й слугує джерелом аналітичної інформації, яка є ключовою для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємств в умовах економічних змін.

Список використаної літератури

1. Гураль У., Дмитрієва І. Бухгалтерський облік як інформаційна система підприємства. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування» 11-12 травня 2017 р. (ТНТУ ім. І. Пулюя, м. Тернопіль). С.73-75. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/20958/2/DSESES_2017_Hural_U-Bukhhalterskyi_oblik_yak_informatsiina_73-75.pdf.

2. Любар О.О., Вацілова Н.В., Домбровська В.В. Бухгалтерський облік як основне джерело інформації про прийняття управлінських рішень. Економіка і суспільство. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Випуск 20. 2019.С. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/20877.pdf>.

3. Ільїн В. Ю. Бухгалтерський облік як складова інформаційного забезпечення управління підприємством. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197273642.pdf>.

4. Єрмоленко О. К. Бухгалтерський облік як важливе джерело інформаційного забезпечення управління підприємством в умовах Євроінтеграції. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/57722/1/%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A4%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%AF%20%D0%A2%D0%95%D0%97%D0%98%D0%A1%D0%AB%202020%281%29-94-95.pdf>.

ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС КРИЗИ

Резніченко Роман Віталійович

аспірант спеціальності «Облік і оподаткування»
Заклад вищої освіти «Вінницький національний аграрний
університет», Україна
Любов КОВАЛЬ

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

Ключові слова: системи бухгалтерського обліку, проблеми та можливості розвитку

1. Проблеми нормативно-правового регулювання: В Україні існує значна кількість нормативно-правових актів, що регулюють бухгалтерський облік, але їхня неузгодженість створює проблеми для підприємств. Відсутність єдиного підходу до обліку ускладнює процес звітності. Крім того, часті зміни в законодавстві призводять до додаткових витрат на адаптацію. Важливою проблемою є також недостатня інтеграція національних стандартів з міжнародними. Це ускладнює роботу підприємств, що працюють на міжнародних ринках. Необхідно розробити більш стабільну та узгоджену нормативно-правову базу[1].

2. Технологічні виклики та можливості: Сучасні технології відкривають нові можливості для автоматизації бухгалтерського обліку. Проте, багато підприємств стикаються з проблемами впровадження нових систем через високі витрати та недостатню підготовку персоналу. Використання хмарних технологій може значно спростити процес обліку та знизити витрати. Водночас, існують ризики, пов'язані з безпекою даних. Необхідно забезпечити надійний захист інформації та підвищити рівень кібербезпеки. Інвестиції в навчання персоналу також є важливим аспектом[2].

3. Кадрові проблеми та можливості: В Україні спостерігається дефіцит кваліфікованих бухгалтерів, що ускладнює роботу підприємств. Багато фахівців виїжджають за кордон у пошуках кращих умов праці. Це створює додаткові труднощі для бізнесу, особливо під час кризи. Водночас, розвиток дистанційної роботи відкриває нові можливості для залучення фахівців з інших регіонів. Необхідно інвестувати в освіту та підвищення кваліфікації бухгалтерів. Це допоможе забезпечити стабільний розвиток системи обліку[2].

4. Фінансові виклики та можливості: Під час кризи багато підприємств стикаються з фінансовими труднощами, що ускладнює ведення бухгалтерського обліку. Недостатність фінансових ресурсів призводить до скорочення витрат на облік та контроль. Водночас, ефективне управління фінансами може допомогти підприємствам вижити в умовах кризи. Використання сучасних фінансових інструментів та методів аналізу дозволяє оптимізувати витрати та підвищити ефективність. Необхідно розробити стратегії фінансового планування, що враховують кризові умови. Це допоможе забезпечити стабільність та розвиток бізнесу[3].

5. Проблеми інтеграції з міжнародними стандартами: Гармонізація національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними є важливим напрямом розвитку. Проте, існують значні розбіжності у підходах до обліку, що ускладнює цей процес. Відсутність комплексного підходу до реформування системи обліку призводить до додаткових труднощів. Важливо забезпечити узгодженість національних стандартів з міжнародними для полегшення роботи підприємств на глобальному ринку. Це також сприятиме залученню іноземних інвестицій. Необхідно розробити чіткі рекомендації та методології для гармонізації стандартів[4].

6. Роль державного регулювання: Державне регулювання бухгалтерського обліку має важливе значення для забезпечення єдиних правил ведення обліку та складання звітності. Проте, існуюча система регулювання потребує вдосконалення. Відсутність чіткого визначення відповідальності за стан обліку створює додаткові проблеми. Необхідно розробити нові підходи до регулювання, що враховують сучасні умови та виклики[2]. Важливо також забезпечити співпрацю з професійними бухгалтерськими організаціями. Це допоможе підвищити ефективність регулювання та забезпечити стабільний розвиток системи обліку.

7. Перспективи розвитку системи обліку: Незважаючи на численні проблеми, система бухгалтерського обліку в Україні має значний потенціал для розвитку. Впровадження сучасних технологій, гармонізація стандартів та підвищення кваліфікації персоналу можуть значно покращити ситуацію. Важливо також забезпечити стабільне нормативно-правове регулювання та ефективне управління фінансами[4]. Співпраця з міжнародними організаціями та залучення іноземних інвестицій сприятимуть розвитку системи обліку. Необхідно розробити стратегії, що враховують сучасні виклики та можливості. Це допоможе забезпечити стабільний розвиток системи бухгалтерського обліку в Україні.

Список використаних джерел

1. Шендерівська Ю. Трансформація функцій бухгалтера під впливом глобальних викликів. Облік і фінанси. 2022. № 4. С. 23-31
2. Умаєва Д.Р., Пшенишна К.М., Лободзинська Т.П. Стан, проблеми та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в сучасних умовах. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2020. №3. С. 26
3. Пархоменко В. М. Проблема регулювання бухгалтерського обліку в Україні / В. М. Пархоменко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 8-9. – С. 3-20.
4. Жук В. М. Актуальні проблеми бухгалтерського обліку і їх вирішення / В. М. Жук // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 100-113.

ДОХІД ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ

Світлана САВІЦЬКА

канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу Заклад вищої освіти «Подільський держаний університет», Україна
Ілля ВЕЩИЦЬКИЙ
здобувач вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності «Облік і оподаткування»
Заклад вищої освіти «Подільський держаний університет», Україна

Ключові слова: доходи, дохід від реалізації продукції, облік оподаткування, податок на додану вартість, податкове планування.

Визнання доходу від реалізації готової продукції та наданих послуг, відповідно до НП(С)БО 15 «Дохід», передбачає виконання кількох ключових умов:

1. Передача ризиків та вигод: Продавець повинен передати покупцеві всі ризики і вигоди, що пов'язані з правом власності на продукцію.
2. Управління і контроль: Продавець зберігає контроль над реалізованими послугами, наприклад, якщо йдеться про доставку продукції.
3. Достовірність визначення доходу: Сума доходу повинна бути чітко визначена у грошовому еквіваленті, що гарантує її верифікацію.
4. Збільшення економічних вигод: Має бути впевненість, що внаслідок господарської операції відбудеться збільшення економічних вигод для продавця.
5. Визначення витрат: Витрати, пов'язані з реалізацією продукції, також повинні бути достовірно визначені.

Ці умови забезпечують прозорість і відповідність облікової політики підприємства, сприяючи правильному відображенню фінансових результатів.

В результаті опрацювання наукових робіт можна виділити три основні етапи розвитку доходу, які відображають еволюцію даної категорії, набуття нею притаманних ознак і властивостей (рис.1).

На ранніх етапах розвитку бухгалтерського обліку акцент робився на емпіричних методах, які відповідали конкретним умовам господарської діяльності. З розвитком капіталізму з'явилася необхідність у більш структурованому та раціональному підході до обліку, що включало вдосконалення облікових стандартів.

У системі бухгалтерського обліку дохід визначається за справедливою вартістю активів, отриманих або підлягаючих отриманню суб'єктом господарювання. Це дозволяє більш точно відображати економічні вигоди, що отримуються в процесі господарської діяльності, та забезпечує достовірність

фінансової звітності. Таким чином, облік доходу стає важливим інструментом управління та контролю за фінансовими результатами підприємства.

Принципи нарахування та відповідності доходів і витрат відповідно до НП(С)БО 1 є критично важливими для забезпечення точності та коректності фінансової інформації.

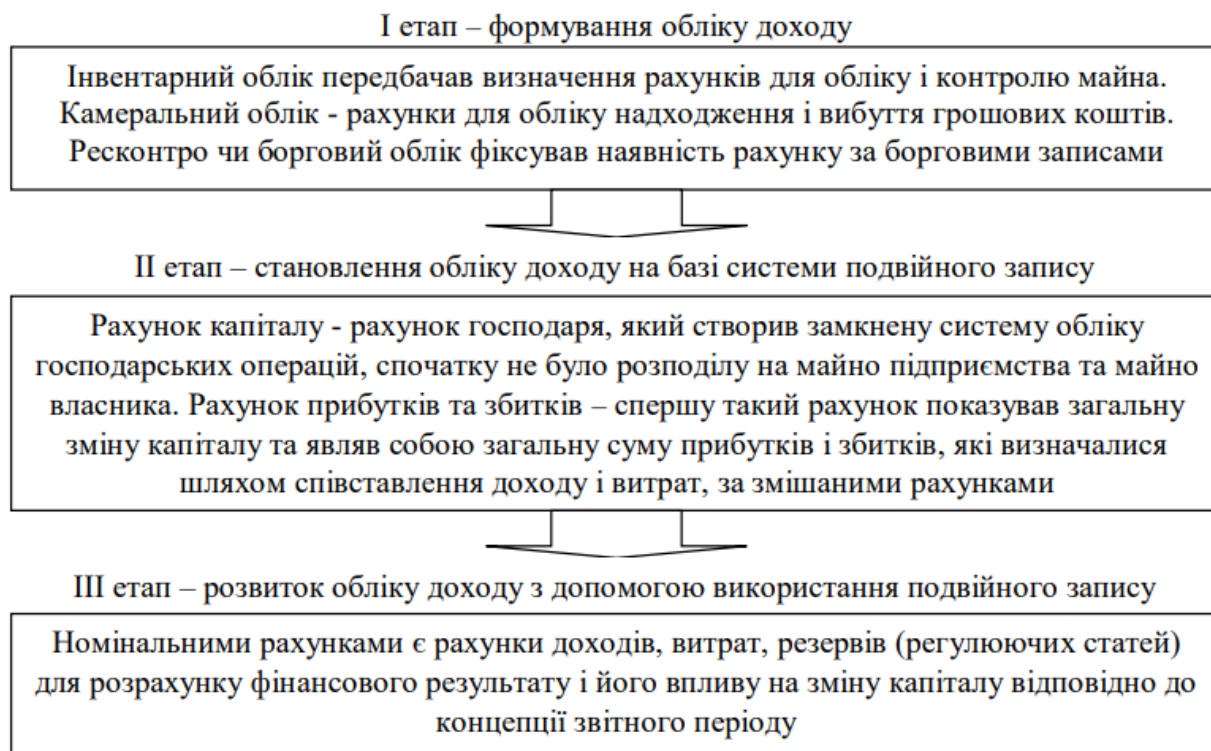

Рис. 1. Відображення концепція етапів еволюції доходу в системі рахунків бухгалтерського обліку

Основні принципи:

- принцип нарахування: вимагає, щоб доходи та витрати відображалися в обліку в момент їх виникнення, а не у момент фактичного надходження або витрати грошових коштів. Це дозволяє більш точно відображати фінансовий стан підприємства, оскільки користувачі фінансової звітності отримують інформацію не лише про завершені операції, але й про зобов'язання та майбутні доходи.

- принцип відповідності: передбачає, що доходи повинні бути співвіднесені з відповідними витратами, що їх забезпечують. Це дозволяє відображати реальний фінансовий результат діяльності підприємства за певний період.

Завдяки дотриманню цих принципів, фінансова звітність стає більш інформативною і корисною для аналізу, що є важливим для внутрішніх і зовнішніх користувачів, таких як інвестори, кредитори та управлінці. Таким чином, правильне відображення доходів і витрат забезпечує надійність фінансової інформації і сприяє прийняттю зважених рішень.

Дохід є важливою складовою діяльності підприємства, оскільки він відображає надходження економічних вигод. Згідно з НП(С)БО 15, доходи

суб'єкта господарювання класифікуються за кількома ознаками, що допомагає більш точно відображати фінансові результати та управлінську інформацію.

Класифікація доходів:

1. Дохід від реалізації готової продукції, товарів чи інших активів:

Сюди входять доходи, отримані від продажу продукції або товарів, які були придбані з метою подальшого продажу (за винятком інвестицій у цінні папери).

2. Дохід від надання послуг:

Це доходи, які виникають внаслідок надання різноманітних послуг клієнтам, наприклад, консультаційних, ремонтних тощо.

3. Дохід від використання активів:

Цей вид доходу включає дивіденди, роялті або проценти, отримані від надання в користування своїх активів іншим юридичним та фізичним особам.

Класифікація доходів дозволяє підприємствам більш ефективно аналізувати свої фінансові результати, оптимізувати облікові процеси та приймати зважені управлінські рішення. Важливість цього розподілу також полягає у правильному відображенні доходів у фінансовій звітності, що сприяє прозорості та довірі з боку інвесторів і партнерів.

Різні види доходу від реалізації мають різні критерії визнання.

Порядок формування чистого доходу та прибутку (збитку) зображено на рис. 2.

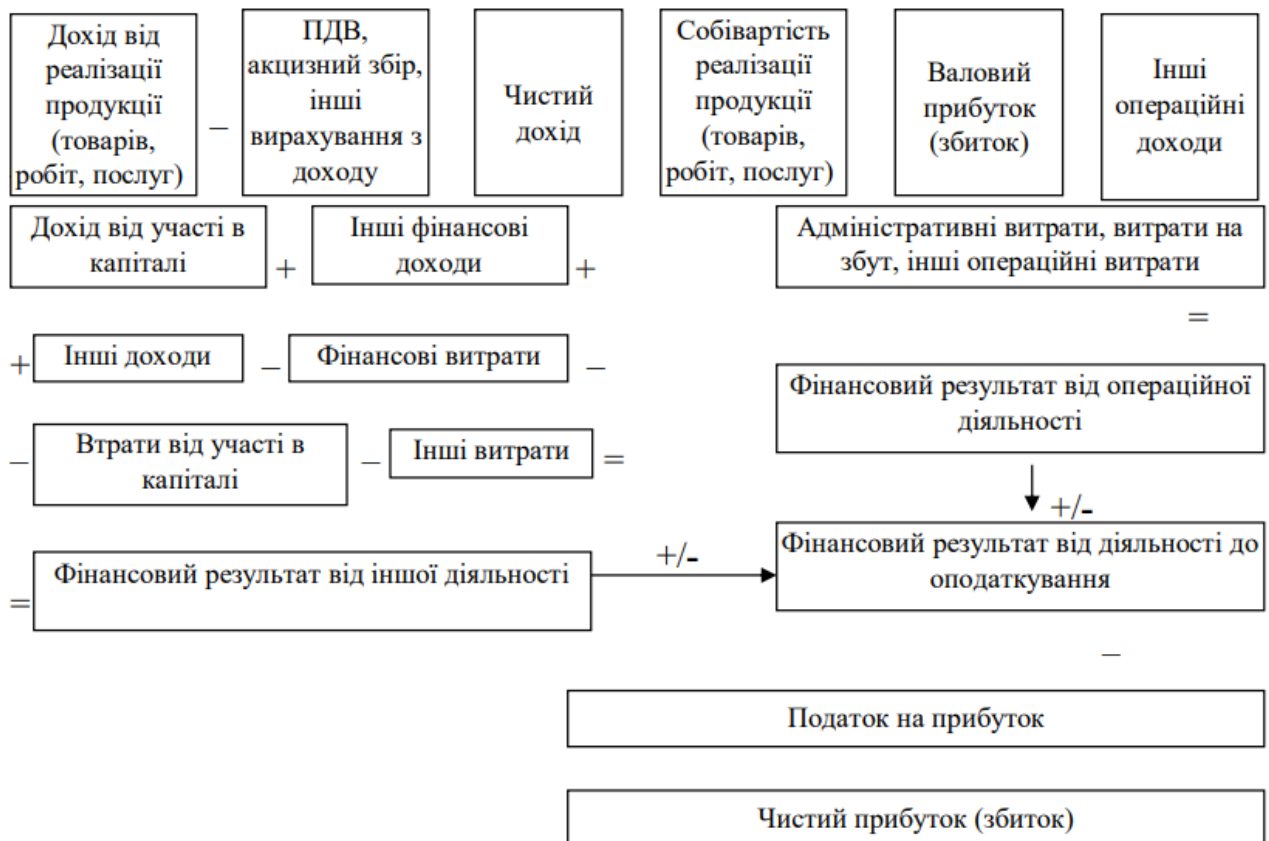

Рис. 2. Порядок формування чистого доходу, прибутку

Різниця між чистим доходом від продажу готової продукції та її собівартістю визначає валовий прибуток (або збиток). Якщо скоригувати

валовий прибуток (збиток) на суму інших операційних доходів, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат, ми отримуємо прибуток (збиток) від операційної діяльності, який є фінансовим результатом від реалізації готової продукції.

Дохід є важливим показником бухгалтерської звітності, який фіксує ефективність діяльності суб'єкта господарювання, формує підстави для прийняття управлінських рішень та дозволяє прогнозувати результати підприємства.

Ефективність процесу реалізації залежить від застосованих суб'єктами господарювання збутових стратегій. На них впливає комплекс застосовуваних заходів з формування асортименту продукції (робіт, послуг), укладанням договорів, рекламою, ступенем задоволення потреб споживачів, ціноутворенням тощо.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/>
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: [akon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text)
3. Скаско О. І. Організація обліку процесу реалізації готової. Формування ринкової економіки в Україні: збірник наук. праць Львівського національного університету імені І. Франка. Львів, 2019. №41. С. 382–390.
4. Шевців Л.Ю. Управлінський облік: навч. Посіб. Львів, 2022. – 642 с.
5. Гудзенко Н. М. Документальне оформлення доходів від реалізації продукції. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2019. Випуск 10. С. 170–174.

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ: ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ

Семенішена Наталія Вікторівна

д-р екон. наук, професор кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Ключові слова: звітність, інтегрована звітність, Звіт про управління

Врахування того, що кожен вид звітності має свої особливості й принципи формування (в т. ч. спільні й відмінні), дає підстави розробляти уніфіковану звітність. Особливої уваги заслуговує інтегрована звітність, яка відноситься до групи звітності зі слабким ізоморфізмом, що впливає зі складу показників, котрі в ній відображаються, і яка, у зв'язку з цим, потребує більшої конкретики в частині методики формування.

В Україні існує певна специфіка щодо практичної реалізації підготовки інтегрованої звітності. В канонічному історичному розгляді семантичний зміст поняття інтегрованість найбільше пов'язаний з тими формами звітності, які подаються підприємствами України до органів статистики, які зводять (генерують) статистичні показники.

На цьому фоні ідея формування Звіту про управління суб'єктами, які відносяться до групи середніх і великих, стала об'єктивною умовою реалізації європейської стратегії розвитку України. Тож наведення у ст.1 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» (2017 р.) відповідного означення стало абсолютно логічним: звіт про управління – документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності [1].

Передумови формування та зміст такого звіту визначено з урахуванням директив ЄС [2, 3], які стосуються обліку й відповідають міжнародним ініціативам [4] (рис. 1).

Дослідження структури й змісту Звіту про управління підприємств України, свідчить, що до формування відповідної законодавчої вимоги регуляторні органи підійшли досить креативно.

Обов'язковість з одночасною відсутністю єдиних вимог до формування цього звіту цілком виправдано використовуються суб'єктами господарювання для репрезентації своєї діяльності та її позиціонування на ринку.

Такий звіт реально може стати рекламно-популярним інформаційним джерелом, цікавим не лише для інвесторів, а й для споживачів та контрагентів, оскільки з його змісту можна ідентифікувати низку характеристик суб'єкта господарювання: від якості продукту, який він виробляє, до стабільності та перспектив розвитку підприємства.

Проведений аналіз вказує на відсутність єдиної методологічної основи формування Звіту про управління. Це свідчить про об'єктивну потребу здійснення глибоких досліджень і вивчення зарубіжного досвіду. Зокрема, передбачається оптимізований склад розділів, сформований на основі системного підходу, який забезпечує можливості надання інформації щодо стану ринку та місця підприємства на ньому, діяльності підприємства та його політики,

управління й персоналу, екологічної та соціальної відповідальності, сталого розвитку підприємства, результатів його діяльності, ризиків діяльності та інструментів їх подолання.

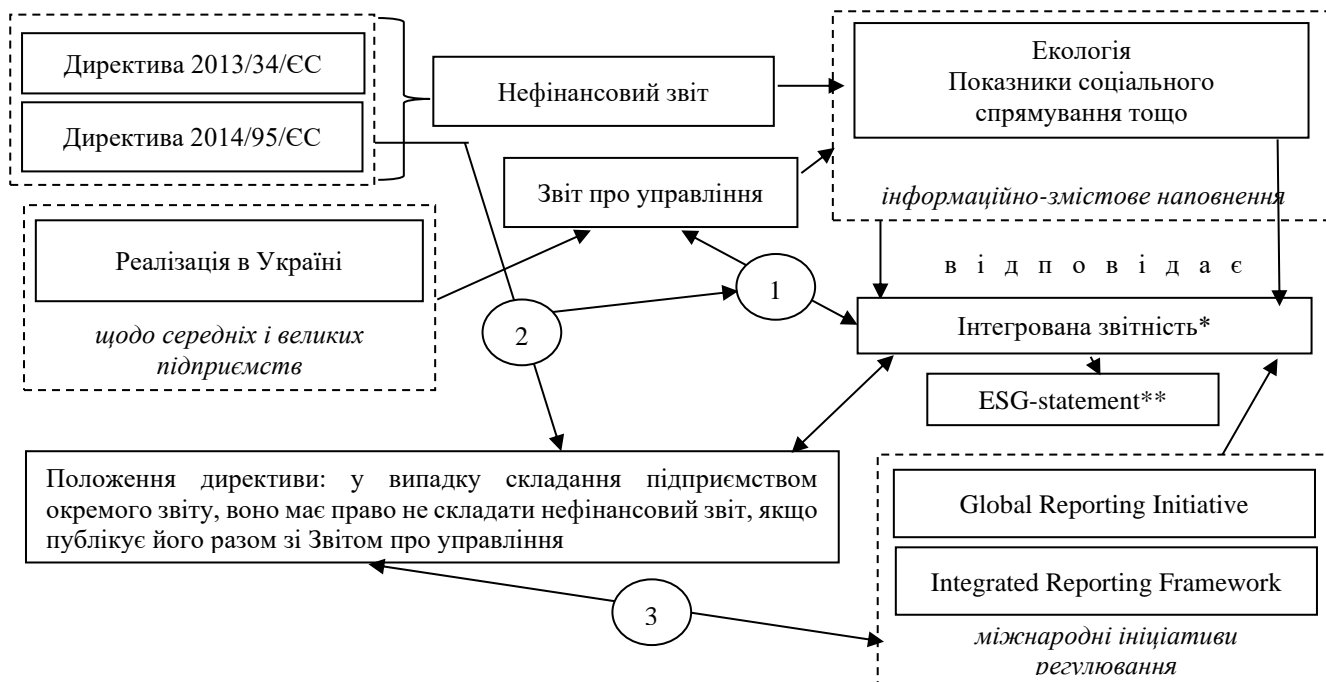

Рис. 1. Підхід до реалізації інтегрованої звітності в українській обліковій практиці

Примітки: * інтегрована звітність / звітність зі сталого розвитку / звітність з корпоративної відповідальності; ** – «ESG» англ. – «Environmental, Social and Governance», в дослівному перекладі українською мовою - «навколишнє середовище, соціум та управління»; 1 – наявність багатьох схожих показників і прямого кореляційного зв'язку; 2 – зміст положення; 3 – наявність відповідності та прямого кореляційного зв'язку.

Важливі показники результатів діяльності, аграрним підприємствам, доцільно подавати у вигляді таких форм: Звіт незалежного аудитора (якщо він є); Звіт про фінансовий стан; Звіт про дохід (прибуток); Звіт про зміни у власному капіталі; Звіт про рух грошових коштів; примітки.

Реалізація наведених рекомендацій на практиці сприятиме підвищенню інформаційності цього нефінансового звіту, забезпечить прозорість і відкритість суб'єкта господарювання, підвищення рівня довіри до нього з боку інвесторів і споживачів продукції, що ним виробляється.

Список використаних джерел

1. Висновок на проект Податкового кодексу України від 30.09.2010 № 16/3-788/7101-1/. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT0061> (дата звернення: 30.09.24).
2. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups Text with EEA relevance. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj> (дата звернення: 15.10.24).
3. Dobre praktyki spółek notowanych na GPW 2021. gpw.pl. URL: https://www.gpw.pl/pub/GPW/files/PDF/dobre_praktyki/DPSN21_BROSZURA.pdf.

4. Grupa Azoty S.A. : Annual Environmental & Social Report. Tarnów, Poland.
URL: <https://grupaaazoty.com/upload/1/files/2021/EBOR%20-%20ENG.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Чубак Оксана Миколаївна

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти «Подільський держаний університет», Україна

Науковий керівник: *Інна ЦВІГУН*

д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу

Ключові слова: баланс; принцип безперервності; актив

Бухгалтерський баланс є основним джерелом інформації про фінансовий та майновий стан підприємства на звітну дату. Науково– обгрунтоване групування розділів і елементів статей активу та пасиву покладається в основу будови балансу підприємства. Кожна зі статей балансу повинна охоплювати певні категорії, які пов'язані юридичними та економічними ознаками.

Бухгалтерський баланс (форма №1) – це звіт про фінансовий стан підприємства, який висвітлює на певну дату його активи, власний капітал і зобов'язання [1].

Основним завданням бухгалтерського балансу як форми звітності є можливість власнику підприємства за даними балансу визначити чим він володіє або який капітал знаходиться під його контролем, також, баланс дозволяє отримати уявлення про величину матеріальних цінностей, їх запаси, про стан розрахунків, про розміри інвестицій, а також дати достовірне та повне уявлення про фінансовий стан підприємства. У Балансі керівництво підприємства, також, може побачити, як прорахунки в минулій діяльності, так і резерви для поліпшення роботи підприємства в майбутньому.

Елементами балансу є активи, власний капітал і зобов'язання. Згідно даних елементів балансу можемо сформулювати основне балансове рівняння: Актив = Зобов'язання + Власний капітал.

В активі балансу українських підприємств майно подано з урахуванням ступеня ліквідності. Найменш ліквідні статті балансу розміщені на початку, а найбільш ліквідні активи – наприкінці балансу. У затвердженій формі бухгалтерського балансу балансові статті активу згруповані у три розділи: необоротні активи; оборотні активи; необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття. Пасив балансу розкриває втримування власного капіталу й зобов'язань як довгострокового, так і короткострокового характеру.

Сучасна форма балансу побудована за принципом балансу – нетто. Згідно даного принципу основні засоби і нематеріальні активи відображаються в балансі за залишковою вартістю.

До кожної статті бухгалтерського балансу включаються однакові за економічним змістом засоби підприємства чи джерела їх утворення. Кожна із статей балансу має загальну назву, окремий код, а також, їх записують окремими сумами. Статті балансу поділяють на активні (розміщуються в активі балансу) і пасивні (розміщуються в пасиві балансу). Статті активу розкривають господарські засоби: основні засоби, запаси, грошові кошти, дебіторську заборгованість, готова продукція, витрати майбутніх періодів та ін. Статті пасиву характеризують джерела власних і залучених коштів: зареєстрований капітал, капітал у дооцінках, довгострокові кредити банків, поточну кредиторську заборгованість тощо. Статті дають можливість усебічно оцінити діяльність підприємства, щоб отримати об'єктивну оцінку, потрібно дотримуватись єдності в оцінці статей балансу.

Загальні підсумки активу і пасиву балансу завжди повинні бути рівними між собою. Рівність є обов'язковою умовою правильності його складання. У цьому виявляється балансове рівняння. Підсумки активу і пасиву балансу мають бути рівними, оскільки, в обох його частинах віддзеркалено у вартісній оцінці одні й ті ж господарські засоби, проте згруповані за різними ознаками: в активі – за розміщенням і складом, у пасиві – за джерелами їх утворення. Кожна група господарських засобів, розміщених в активі балансу, має відповідне джерело їх формування, відображене в пасиві. Якщо після складання балансу актив не дорівнює пасиву – це вказує на наявність помилок, допущених при його складанні.

Підприємства складають Баланс на кінець останнього дня звітного періоду. Річний баланс складають станом на кінець дня 31 грудня. Місячні (на останню дату місяця) і квартальні (станом на 31 березня, 30 червня, 30 вересня та 31 грудня). Квартальні форми Балансу називаються проміжними, оскільки вони заповнюються наростаючим підсумком із початку звітного року.

Баланс має бути складений і наданий користувачам звітності не пізніше 25 числа місяця, який настає за звітним кварталом. Останній термін подачі річного Балансу в комплекті фінансової звітності подається не пізніше 28 лютого, наступного за звітним роком. У випадку, якщо дата подання фінансової звітності припадає на вихідний день, то термін подання звітності переноситься на перший робочий день після вихідного.

В єдиному електронному форматі датою подання фінансової звітності вважається дата отримання електронного повідомлення про одержання фінансової звітності підприємства центром збору фінансової звітності.

Перед складанням річної фінансової звітності підприємство обов'язково має провести інвентаризацію активів та зобов'язань.

У зв'язку із військовою агресією Російської Федерації проти України терміни подання та оприлюднення бухгалтерської звітності для окупованих територій та території на яких активно ведуться бойові дії змінилися.

Підприємства, які знаходяться на території, де ведуться бойові дії, зобов'язані провести інвентаризацію активів та зобов'язань першого числа місяця, що настає за місяцем, в якому з'явилася можливість доступу до активів, реєстрів бухгалтерського обліку, первинних документів, та відобразити

результати інвентаризації у бухгалтерському обліку відповідного звітного періоду [8].

У зв'язку із введенням воєнного стану в Україні Законом України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» (далі – Закон № 2115-IX) передбачається, що юридичні особи мають подати фінансові, аудиторські звіти та будь-які інші документи в документальній або в електронній формі, протягом трьох місяців після скасування дії воєнного стану за весь період неподання звітності [5].

У період дії воєнного стану, а також протягом трьох місяців після його скасування не буде застосовуватися адміністративна та кримінальна відповідальність до фізичних осіб, фізичних осіб–підприємців та юридичних осіб за неподання чи несвоєчасне подання звітності та документів, визначених підпунктом 1 пункту 1 Закону № 2115-IX [5].

Під час складання фінансової звітності підприємства мають розглянути вплив війни на безперервність діяльності та по можливості провести аналіз чутливості кількох можливих сценаріїв, щоб дізнатися, чи існує значна невизначеність щодо здатності підприємства продовжувати діяльність на безперервній основі. Це може вимагати додаткового розкриття інформації у фінансовій звітності.

Тобто, можемо стверджувати, що у випадку, якщо підприємство не може безперервно здійснювати господарську діяльність, це суперечить одному із принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності визначеного ст. 4 Закону України № 996 «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (безперервність, повне висвітлення, автономність, послідовність, нарахування, превалювання сутності над формою, єдиний грошовий вимірник).

Принцип безперервності – це здійснення оцінки активів та зобов'язань підприємства зважаючи на те, що його діяльність буде тривати й надалі [2].

За певних обставин може виникнути необхідність розглянути доречність складання звітності на основі принципу безперервності діяльності. Для цього підприємство повинно розглянути всю доступну інформацію про вплив подій на майбутню діяльність щонайменше протягом 12 місяців з дати звітності або після дати підписання фінансової звітності. Таку оцінку безперервності діяльності потрібно постійно оновлювати до дати затвердження фінансової звітності.

Розглянемо основні тонкощі під час складання Балансу в період воєнного стану (табл. 1)

Отже, бачимо, що в період воєнного стану деякі активи підприємства, які були пошкоджені під час бойових дій мають бути списані з Балансу. Проте, списати їх з Балансу ми можемо лише після того, як факти псування та пошкодження будуть засвідчені інвентаризаційною комісією.

Економічні наслідки війни можуть вплинути на бухгалтерській облік та звітність підприємств. Чинники які впливають на бухгалтерській облік та звітність підприємств: наявність дочірніх компаній або активів в Росії, Білорусі або в зоні бойових дій; залежність від російського чи білоруського ринків та пов'язаність з особами, що перебувають під санкціями. Даний вплив потрібно

постійно переглядати, тому що майбутній розвиток підприємств, а також, вплив та тривалість війни неможливо передбачити.

Таблиця 1

Тонкощі складання Балансу в період воєнного стану

Тонкощі	Значення
Сумнівна дебіторська заборгованість	Перед складанням балансу, потрібно оцінити поточну дебіторську заборгованість на предмет сумнівності. Відповідно до п. 4 НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» сумнівний борг – це поточна дебіторська заборгованість, з приводу якої існує невпевненість у її погашенні боржником.
Ліквідація пошкоджених, знищених війною активів	Активи, які повністю знищені, не підлягають ремонту та не можуть бути продані, мають бути списані з балансу. Цестосується як основних засобів, так і запасів. Проте, списати їх з Балансу можна лише після того, як факти псування будуть засвідчені інвентаризаційною комісією.
Активи, контроль над якими тимчасово втрачено	ст. 1 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та п. 3 розділу I НП(С)БО 1 надають наступне визначення активам: активи – це ресурси, які контролюються підприємством у результаті минулих подій та використання яких, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому. А отже, майно, яке підприємство не може контролювати, втрачає ознаку активів, тобто йому не місце в балансі. Проте, списати їх з Балансу можна лише після проведення інвентаризації.
Активи, які тимчасово не використовуються	фондів підприємств у випадку припинення виробничої та іншої господарської діяльності з можливістю подальшого відновлення їх функціонування, як того вимагають приписи Положення № 1183. Тоді відповідно до вимог п. 23 НП(С)БО 7 «Основні засоби» слід призупинити нарахування амортизації щодо законсервованих об'єктів ОЗ.

Джерело: складено авторами на основі [1], [6], [7]

Діяльність більшості українських підприємств була паралізована через військовуагресію російської федерації. Для підтримки економіки України уряд запровадив програму евакуації бізнесу до західних областей країни.

Юридичні особи, які працюють у зоні бойових дій можуть приєднатися до державної програми евакуації бізнесу. Український уряд пропонує частково або повністю перевести працівників та виробничі потужності підприємств у безпечні області України для забезпечення роботи економіки країни.

Бухгалтерський баланс – це найважливіше джерело інформації про фінансовий стан організації за звітний період. Сучасний бухгалтерський баланс має велике значення для керівників підприємства, оскільки відображає основні показники, які використовуються для прийняття управлінських рішень. Потрібно цілком дотримуватися відповідних стандартів бухгалтерського обліку

(П(с)БО або МСФЗ) щодо розгляду подій після звітного періоду та оцінки безперервності діяльності. Війна внесла свої корективи в життя багатьох підприємств та суттєво ускладнила умови ведення діяльності або повністю її унеможливила.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 30.07.2022)
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#top> (дата звернення: 30.07.2022)
3. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 30.07.2022)
4. Порядок подання фінансової звітності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.07.2022)
5. Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text> (дата звернення: 31.07.2022)
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 31.07.2022)
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 31.07.2022)
8. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 31.07.2022)

ОБЛІК ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ВИГЛЯДІ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Яковчук Яна Вікторівна

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти «Подільський держаний університет», Україна

Науковий керівник: *Світлана САВІЦЬКА*

канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, оподаткування
та технологій електронного бізнесу

Ключові слова: податкові розрахунки, податок на доходи фізичних осіб, утримання та сплата ПДФО, загальний оподатковуваний дохід, база оподаткування ПДФО, заробітна плата

Виплати працівникам, з точки зору бухгалтерського обліку та оподаткування, є складним і в той же час одним із важливих об'єктів, що потребує постійного моніторингу змін в чинному законодавстві. Адже дане питання напряму пов'язане із соціальним захистом громадян, їх добробутом та соціальними гарантіями. Облік виплат працівникам та їх оподаткування є сферою бухгалтерського обліку та оподаткування, що потребує особливого контролю через неоднозначність та часту зміну законодавства. Питання бухгалтерського обліку та оподаткування виплат працівникам за відпрацьований і невідпрацьований час, інші виплати, прості займають особливе місце в дослідженні актуальних питань та прийнятті управлінських рішень для забезпечення робочими місцями працівників, їхньої мотивації, створенні конкурентного середовища на ринку праці серед найманих працівників кожного суб'єкта господарювання.

Виплати працівникам є елементом витрат будь-якого підприємства та одним із складних об'єктів бухгалтерського обліку, що включають у себе досить значний перелік виплат, кожен з яких має свої особливості відображення як у бухгалтерському обліку, так і у звітності підприємства. Профільними національними та міжнародними стандартами з питань виплат працівникам є Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам», Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам». З метою регулювання питань методології обліку витрат, в тому числі на оплату праці та відображення їх у фінансовій звітності у вітчизняній системі обліку 105 необхідно керуватися нормами Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати».

Облік оплати праці проводиться на рахунку 661 «Розрахунки з оплати праці». За кредитом рахунку 66 «Розрахунки з оплати» праці відтворюється нарахована робітникові підприємства: заробітна плата (основна та додаткова), допомога по тимчасовій непрацездатності, премія. За дебетом рахунку 66 «Розрахунки з оплати» відображаються суми утриманих податків, платежів за виконавчими документами, та інші утримання, що проводяться з заробітної плати робітників.

Нарахована заробітна плата - це витрати підприємства, і відображаються витрати за дебетом витратних рахунків (що стосуються оплати праці). На даний час синтетичний облік ведеться автоматично.

Щомісяця, на основі автоматизованих обчислювальних процесів, та первинної документації, складається розрахунково-платіжна відомість, відбувається це під наглядом бухгалтера, який є відповідальним за нарахування зоплати праці. Отримані суми по кожному з працівників переносять до платіжної відомості, яка слугує підставою до виплати заробітної плати.

Основні господарські операції з обліку нарахування заробітної плати наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Відображення в обліку нарахування заробітної плати на підприємстві

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1.	Нараховано основну і додаткову заробітну плату: – робітникам основного виробництва; – загальновиробничим працівникам; – адміністративному персоналу; – збутовим працівникам; – інші витрати операційної діяльності;	23 91 92 93 94	661 661 661 661 661
2.	Нараховано заробітну плату за час відпустки: – на підприємствах, які не створюють резерв на оплату відпусток; – на підприємствах, які створюють резерв на оплату відпусток;	23, 91–94 23, 91–94	661 471
3.	Нараховано допомогу по тимчасовій непрацездатності: – за перші п'ять днів хвороби; – за решту днів хвороби.	949 378	663 663
4.	Нараховані премії, доплати за інтенсивність, доплати за шкідливі умови праці працівникам підприємства, вихідна допомога при звільненні, тощо.	23,91–94	661

Джерело: розроблено автором на основі [7]

Сума заробітної плати, що нарахована та належить до виплати, знаходиться на аналітичному рахунку, який відповідає кредиту рахунку 661 «Розрахунки з оплати праці» звітного періоду, таким чином відображаються суми по оплаті праці кожного відділу підприємства.

Суми утримань, відповідно, відповідають дебету рахунку 661 «Розрахунки з оплати праці». Основні господарські операції по обліку розрахунків податків з заробітної плати наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Відображення в обліку розрахунків податків з заробітної плати на підприємстві

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1.	Нараховано єдиний соціальний внесок 22% та/або 8,41%		
	– робітникам основного виробництва;	23	651
	– робітникам загальновиробничого призначення;	91	651
	– працівникам адмінперсоналу;	92	651
	– працівникам збутового персоналу;	93	651
	– іншим працівникам;	94	651
2.	Утримано податок на доходи фізичних осіб 18% із заробітної плати		
	– робітників основного виробництва;		
	– робітників загальновиробничого призначення;	661	6411
	– працівників адмінперсоналу;		
	– працівників збутового персоналу;		
	– інших працівників		
3.	Утримано військовий збір 1,5%		
	– робітників основного виробництва;		
	– робітників загальновиробничого призначення;		
	– працівників адмінперсоналу;	661	642
	– працівників збутового персоналу;		
	– інших працівників		
4.	Перераховано з поточного рахунку:		
	– ЄСВ;	651	311
	– ПДФО;	6411	311
	– ВЗ;	642	311
	– Заробітну плату працівникам.	661	311

Джерело: розроблено автором на основі [7]

Єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (скор. ЄСВ) — консолідований страховий внесок в Україні, збір якого здійснюється в системі загальнообов'язкового державного страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі.

Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) - обов'язковий платіж, що належить до нарахувань на заробітну плату працівника і сплачується роботодавцем. Так як нарахування та виплата цього внеску належить до витрат підприємства - це не зменшує доходу робітника. Тобто, джерелом фінансування даного податку є кошти підприємства, а не особисті кошти фізичної особи.

Основною ставкою ЄСВ є 22 %. Також, існує ставка у розмірі 8,41% – для нарахування даного внеску особам з інвалідністю. Працівнику з інвалідністю обов'язково треба надати бухгалтеру, що відповідає за нарахування оплати праці, підтверджувальний документ, для застосування нижчої ставки.

У випадку, коли дохід працівника менший за офіційний розмір мінімальної заробітної плати за місяць - ЄСВ все рівно сплачується з розміру встановленої на державному рівні мінімальної заробітної плати. Винятки існують лиш для 3-х випадків:

- працівники-інваліди,
- працівники, які не працювали весь місяць,
- зовнішні сумісники.

З 1 квітня 2024 року мінімальний ЄСВ 1760 грн (табл 3). При підвищенні розміру мінімальної заробітної плати, сума мінімального ЄСВ зростає.

Таблиця 3

Єдиний соціальний внесок в Україні з 2022 по 2024 рр. (грн.)

Період	Мінімальний ЄСВ	Мінімальна зарплата	Максимальний ЄСВ
з 01.04.2024	1760,00	8000	26400,00
з 01.01.2024 по 31.03.2024	1562,00	7100	23430,00
з 01.10.2022 по 31.12.2023	1474,00	6700	22110,00
з 01.01.2022 по 30.09.2022	1430,00	6500	21450,0

Загальні положення, що визначають порядок збору ЄСВ, встановлені Законом України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" № 2464-VI від 08.07.2010 (набрав чинності з 01.01.2011).

Єдиний соціальний внесок замінив собою чотири раніше існуючих обов'язкових державних соціальних збору: пенсійний, "безробіття", соцстрах (лікарняні), "нещасний випадок". Ставки ЄСВ диференціювалися в залежності від виду платника, а також в залежності від класів професійного ризику виду діяльності.

Слід зазначити, що з 1 січня 2015 роботодавці зобов'язані сплачувати розмір ЄСВ не меншій, ніж мінімальний (розмір якого розраховується виходячи з мінімальної заробітної плати), незалежно від суми нарахованої заробітної плати. При цьому слід врахувати, що відповідно до пп.4 п.2 ст.41 Бюджетного кодексу до вступу в силу Закону про Державний бюджет України на поточний бюджетний період мінімальна заробітна плата застосовується в розмірах і на умовах, що діяли в грудні попереднього бюджетного періоду.

Отже, постійний моніторинг норм нормативно-правових документів та дослідження актуальних питань обліку і оподаткування дозволяють суб'єктам господарювання знаходити найкращі моделі найму працівників з метою забезпечення прозорості інформації про виплати працівникам та гарантують правову захищеність, дотримання соціальних гарантій для працівників. Проте на

даний час чимало питань мають дискусійний характер і потребують додаткового дослідження.

Список використаних джерел

1. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці (Форми N П-1, П-2, П-3, П-4, П-5, П-6, П-7): наказ Держкомстату України від 05.12.2008 № 489, URL: <http://surl.li/oaiff> (Дата звернення: 18.10.2024).

2. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», документ № 3551-XII, чинний, поточна редакція від 01.01.2023, підстава - 2454-IX, 2710-IX, URL: <http://surl.li/idaq> (Дата звернення: 12.10.2024).

3. Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін. Податкова система: Навчальний посібник. Одеса: ВМВ, 2014. 344 с.

4. Порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затверджений Постановою КМУ від 26.09.2001 №1266, URL: <http://surl.li/fcqiz> (Дата звернення: 03.10.2024).

5. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», документ № 1105-XIV від 01.01.2001, поточна редакція від 01.01.2023, підстава - 2620-IX, URL: <http://surl.li/agrye> (Дата звернення: 10.01.2024).

6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.99р. № 291, поточна редакція від 29.07.2022, підстава - z0779-22, URL: <http://surl.li/oaidx> (Дата звернення: 10.10.2024)

7. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291, поточна редакція від 29.07.2022/ URL: <http://surl.li/nonsk>. (Дата звернення: 17.10.2024).

СЕКЦІЯ 2

АУДИТ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

АУДИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інна БАЛЛА

к.е.н., доцент, асистент кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу
Заклад вищої освіти «Подільський державний
університет», Україна

Володимир МІХАЛЬСЬКИЙ

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Заклад вищої освіти «Подільський державний
університет», Україна

Ключові слова: аудиторська діяльність, аудиторські послуги, аудиторські фірми, аудитори.

Питання аудиторської діяльності в Україні на сьогодні є досить актуальним. Починаючи з 2022 року відбулося скорочення обсягів роботи аудиторських фірм та аудиторів, з певних причин, проте, дещо зросла заробітна плата тих кваліфікованих фахівців, які продовжують працювати в нашій країні, не дивлячись на певні проблеми та труднощі у роботі.

Аудиторська діяльність в Україні регулюється Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», із змінами від 21.05.2024 № 3720-IX. Відповідно до цього Закону, аудиторську діяльність в Україні можуть виконувати аудитори та аудиторські фірми.

Аудиторська фірма - це юридична особа, заснована з метою здійснення аудиторської діяльності. Також, це організація, яка включена до Реєстру аудиторів і аудиторських фірм України і займається виключно наданням аудиторських послуг [1].

Порядок створення і ведення Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності визначається Наказом «Про внесення змін до Порядком ведення Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03.08.2023 р. № 329.

Також аудиторська діяльність може здійснюватися одноосібно громадянином України, який має сертифікат аудитора, зареєстрований як суб'єкт підприємницької діяльності та не здійснює інших видів діяльності.

Деякі зміни та доповнення щодо здійснення аудиторської діяльності визначені Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» щодо забезпечення аудиторської

діяльності на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки» від 31.05.2022 р. № 2285-IX.

Усі аудитори та аудиторські фірми, включені до Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, є членами Аудиторської палати України.

21.06.2024 року відбувся з'їзд аудиторів України, на якому затвердили Стратегію розвитку Аудиторської палати України до 2028 року. У цьому документі:

- визначені основні цілі та напрями діяльності АПУ, спрямовані на розвиток та удосконалення професії аудитора, захист інтересів та соціальних прав аудиторів, сприяння підвищенню їх фахового рівня;

- передбачені необхідні заходи та дії на період до 2028 року з метою досягнення визначених цілей [2].

Згідно оприлюднених даних, зазначених у цьому документі, кількість аудиторів на кінець 2023 року становила 2724 особи, в тому числі - 46 нових аудиторів, а кількість суб'єктів аудиторської діяльності – 813.

Для порівняння: кількість аудиторів на кінець 2022 року становила 2690 осіб, в тому числі – 31 новий аудитор, а кількість суб'єктів аудиторської діяльності – 866.

Як бачимо, за 2023 рік загальна кількість аудиторів збільшилась на 34 чоловіка, проте, зменшилась кількість суб'єктів аудиторської діяльності на 53.

Таким чином, аудиторська діяльність в Україні розвивається досить швидкими темпами. Визначення пріоритетних напрямів удосконалення аудиторської діяльності сприятиме подальшому впровадженню професії аудитора в господарську практику й формуванню високої довіри та впевненості у високій компетентності вітчизняних аудиторів [3].

Нинішній стан аудиторської діяльності характеризується зростанням практичних навичок при наданні аудиторських послуг, удосконаленням нормативної бази, розширенням переліку послуг аудиторів, а також зростанням рівня оплати праці роботи аудитора.

Список використаних джерел

1. Величко А. Аудиторська діяльність в Україні: законодавчі зміни. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/214805_auditorska-dyalnst-v-ukran-zakonodavch-zmni (дата звернення 18.10.2024 р.).

2. Стратегія розвитку Аудиторської палати України до 2028 року. URL: https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2024/03/3_%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%83-%D0%90%D0%9F%D0%A3-%D0%B4%D0%BE-2028-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83-%D0%B7%D1%97%D0%B7%D0%B4-2024.pdf (дата звернення 18.10.2024 р.).

3. Кашперська А.І. Сучасний стан та перспективи розвитку аудиторської діяльності в Україні. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/190.pdf (дата звернення 18.10.2024 р.).

АУДИТ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Ботярко Святослав Борисович

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»»
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти Подільський держаний університет», Україна

Науковий керівник: *Інна ЦВІГУН*

д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу

Ключові слова: облік, аудит, грошові кошти, каса, поточні рахунки, класифікація грошових коштів, робочі документи аудитора.

Грошові кошти є основою в забезпеченні ліквідності кожного суб'єкта господарювання, їх обігу приділяється значна увага зі сторони фінансового управління. Важливе значення організації обліку грошових коштів полягає в тому, що від нього залежить фактичне та касове виконання кошторису. Грошові кошти є присутніми як на початковому, так і на кінцевому етапах облікового циклу, тому правильний облік являється основним завданням фінансового управління кожного суб'єкта господарювання. Вивчення організації обліку грошових коштів є досить актуальним сьогодні оскільки в процесі руху грошових коштів визначаються та реалізуються інтереси усіх суб'єктів господарювання.

Звіт про рух грошових коштів є важливим для надання уявлення про фінансові показники суб'єкта господарювання, показуючи грошові потоки та те, і в якому обсязі його прибутки перетворюються на грошові потоки. Це допомагає читачам фінансової звітності краще оцінити якість фінансової звітності та її корисність для прийняття фінансових рішень.

Хоча шахрайство у фінансовій звітності зазвичай більше пов'язане зі звітами про доходи та фінансовий стан (такими як доходи, витрати, зобов'язання та дебіторська заборгованість), шахрайство у звіті про рух грошових коштів існує та є потенційно значним. Приклади такого шахрайства з грошовими потоками включають збільшення операційного грошового потоку шляхом переміщення фінансових надходжень готівки в нього та переміщення з нього звичайних операційних грошових потоків, а також збільшення операційних грошових потоків за допомогою нестабільної діяльності. Це питання підкреслює важливість належного аудиту звіту про рух грошових коштів, щоб зменшити ймовірність шахрайства у фінансовій звітності та підвищити довіру до фінансової звітності.

Важливість аудиту визначається важливістю самого звіту про рух грошових коштів, оскільки цей звіт є дуже важливим з точки зору його інформаційного змісту для користувачів, які хочуть знати про операційні, інвестиційні та фінансові грошові надходження суб'єкта господарювання та відтоки, а також порівняння його звітного чистого доходу з його грошовим

поток, щоб оцінити його фінансові показники та його здатність погасити свої позики, коли вони настануть.

Звіт про рух грошових коштів повідомляє про надходження (надходження) і відтоки (платежі) грошових коштів, які відбулися в організації за певний період. При цьому він повідомляє про різницю між залишками коштів на рахунку на початок і кінець цього конкретного періоду:

- Здатність суб'єкта господарювання генерувати майбутні грошові потоки.
- Здатність суб'єкта господарювання виплачувати дивіденди та виконувати зобов'язання.

- Причини різниці між чистим прибутком і чистим грошовим потоком від операційної діяльності.

- Готівкові та безготівкові інвестиційні та фінансові операції протягом періоду.

Важливість цих питань зростає з існуванням економічного спаду, коли готівка може стати дефіцитом, і компанії вважають критично важливим контролювати свої грошові потоки. Звіти про рух грошових коштів також можна використовувати для аналізу кредитів, оцінки, оцінки фінансових ресурсів і судження про якість доходів. Враховуючи важливість руху грошових коштів, Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку випустив у 1992 році переглянуту версію Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 7 (IAS 7), у якому запропонував замінити звіти про рух коштів звітами про рух грошових коштів у фінансовій звітності.

Звіт про рух грошових коштів складається з трьох основних розділів руху грошових коштів. Перший – це операційний розділ, який складається з основної діяльності суб'єкта господарювання, що приносить дохід, наприклад надходжень від клієнтів і платежів постачальникам. Другий розділ – це інвестиційний розділ, який в основному складається з діяльності щодо придбання та реалізації довгострокових активів, таких як основні засоби та нематеріальні активи. Нарешті, третій розділ – це розділ фінансування, який в основному складається з діяльності, пов'язаної з власним капіталом і запозиченнями суб'єкта господарювання, такими як грошові надходження від випуску акцій або боргових зобов'язань, а також грошові виплати позичених сум.

Достовірність звіту про грошові кошти та її інформаційний зміст збільшуються, якщо вона належним чином перевірена. З огляду на це аудитори мають відповісти на такі основні запитання:

- 1- Наскільки аудит звіту про рух грошових коштів важливим?
- 2- На які основні статті операційного руху грошових коштів потрібно звернути увагу під час перевірки звіту про рух грошових коштів?
- 3- На які основні статті грошових потоків інвестицій звернути увагу під час перевірки звіту про рух грошових коштів?
- 4- Які основні статті фінансового руху грошових коштів важливі під час перевірки звіту про рух грошових коштів?

5- На які основні фінансові показники грошових потоків звернути увагу, перевіряючи звіт про рух грошових коштів і оцінюючи безперервність діяльності клієнта?

Аудит готівки та касових операцій є важливим, оскільки готівка є основною мішенню для шахрайства співробітників і є ендемічним для кожного з облікових циклів клієнта. Під час аудиту операцій з готівкою аудитор розглядає можливі навмисні та ненавмисні викривлення в процесах, пов'язаних з готівкою, незалежно від того, чи був можливий ефект завищенням чи заниженням. Аудитор повинен отримати розуміння внутрішнього контролю, пов'язаного з касовими операціями, і, можливо, перевірити ці засоби контролю, а потім вибрати тести по суті для касових процесів.

Відсутність аудиту звіту про рух грошових коштів може призвести до негативних наслідків на фінансових ринках. Це послабить здатність різних зацікавлених сторін оцінювати майбутнє та безперервність діяльності суб'єкта господарювання, враховуючи те, що їхні оцінки його ліквідності та платоспроможності будуть менш точними через нижчу довіру до інформації, на якій ґрунтувалися оцінки. Зокрема, нинішні та потенційні інвестори будуть менш здатні передбачити майбутні грошові потоки (особливо дивіденди) і майбутні ціни на акції, тоді як кредитори будуть менш здатні оцінити кредитний ризик і передбачити майбутнє погашення позик. Нарешті, за відсутності аудиту звіту про рух грошових коштів збільшиться ймовірність того, що керівництво деяких компаній буде маніпулювати звітністю про рух грошових коштів, на шкоду користувачам фінансової звітності, які будують свої фінансові рішення на основі цих звітів.

Список використаних джерел

1. Пономарьова Т. В., Стріляна Я. О. Шляхи вдосконалення обліку грошових коштів на торговельному підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2023. № 10. С. 270-275. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001458705>
2. Сілівончик О., Скрипник М. Організація обліку та методика аудиту грошових коштів на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2021. вип. 29. URL <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-42>.
3. Бунда О.М., Єлісеєва С.Ю. Організаційні та методичні аспекти аудиту грошових коштів на підприємстві. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2015. № 4 (89) С. 11–19
4. Нездойминога О.Є. Красота О.Г. Особливості внутрішнього аудиту грошових коштів підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 30. С. 528–536.
5. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

РОЛЬ АУДИТУ В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА НАДІЙНОСТІ КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

Дмишко Ярослав Григорович

здобувач ступеня вищої освіти доктора філософії
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти Національний університет
«Львівська політехніка, Україна

Науковий керівник: д.е.н., професор *Олег СКАСКО*

Ключові слова: касові операції, аудит, бухгалтерський облік, безпека банку.

Касові операції в сучасній банківській системі відіграють ключову роль у забезпеченні безперебійного грошового обігу, обслуговуванні клієнтів та виконанні платіжних зобов'язань. Вони включають приймання, видачу, облік та зберігання готівки, що робить їх важливим інструментом для управління ліквідністю банку.

В умовах війни касові операції є критичними для забезпечення безперервного доступу громадян та бізнесу до готівкових коштів і банківські установи стають критично важливими для підтримки фінансової стабільності, забезпечення доступу до готівкових коштів та надання послуг клієнтам.

У воєнний час попит на готівкові кошти зріс через порушення нормального функціонування банківських систем, зокрема через тимчасову недоступність електронних платежів та нестабільність у роботі банкоматів.

За перші кілька місяців після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, попит на готівку зріс у кілька разів, особливо в регіонах, де проводилися активні бойові дії.

За даними Національного банку України (НБУ), обсяг касових операцій значно зріс на початку війни. У березні-квітні 2022 року зростання обсягу операцій з готівкою у банках сягнуло 50-100% порівняно з попередніми місяцями. У перші тижні війни в Україні банківські установи стикалися з великим дефіцитом готівкових коштів у банкоматах через підвищений попит та логістичні труднощі в регіонах, де велись активні бойові дії. Це призвело до того, що НБУ почав вживати заходів для підтримки стабільності готівкового обігу, включаючи доставку готівки в найбільш постраждалі регіони.

У липні 2022 року за даними НБУ, банківська система України видала понад 1,2 трлн гривень готівкових коштів через каси та банкомати. При цьому найбільший обсяг операцій був у західних та центральних регіонах країни [1].

Також важливо зазначити, що через касові операції банки проводили значні обсяги транзакцій, пов'язаних із розподілом міжнародної фінансової допомоги, яка спрямовувалася як на підтримку громадян, так і на зміцнення економічної стабільності країни.

Таким чином, аудит відіграє важливу роль у підвищенні ефективності та надійності касових операцій банку.

Аудит касових операцій є невід'ємною складовою забезпечення фінансової безпеки та надійного управління готівковими коштами банку, а робоча програма аудиту касових операцій повинна бути спрямована на оцінку системи внутрішнього контролю, дотримання нормативних вимог та процедур, що забезпечують безпечно і правильне проведення операцій з готівкою [2]. Загальну схему аудиту касових операцій банку відображено на *рис. 1*.

Рис. 1. Загальна схема аудиту касових операцій банку [3]

Для систематичного контролю та оцінки відповідності касових процесів нормативним вимогам і внутрішнім стандартам складається робоча програма аудиту касових операцій банку, яка допомагає виявити ризики, забезпечити збереження готівкових коштів та підвищити ефективність управління касовими операціями [4].

Основні положення робочої програми аудиту касових операцій:

1. Контроль технічного оснащення касового апарату банку засобами безпеки та технічними приладами: перевірка наявності та функціонування охоронної та пожежної сигналізації, а також обладнання для зберігання цінностей (відповідно до балансових рахунків); огляд прибуткових і видаткових кас щодо наявності сейфів, рахункових машин, тестерів банкнот та іншого технічного обладнання; оцінка придатності приміщення для перерахування готівки клієнтами.

2. Аудит виконання касовим персоналом контрольних процедур для забезпечення збереження готівки: контроль за порядком щоденного відкриття та закриття грошового сховища банку; оцінка дотримання правил внутрішнього контролю за обігом грошових документів між операціоністами і касирами;

перевірка застосування касирами контролю під час видачі готівки, а також їх знання процедур у разі виявлення фальшивих банкнот; огляд інвентаризаційних процедур грошового сховища та кас, включно з перевіркою договорів про матеріальну відповідальність персоналу та аналізом випадків інвентаризаційних різниць [3].

3. Вибірковий аудит планування касових операцій: оцінка правильності подання клієнтами заявок на встановлення ліміту каси та відповідність встановленим нормам; контроль за дотриманням банком термінів виплати заробітної плати клієнтам.

4. Аудит документального оформлення касових операцій: вибіркова перевірка правильності оформлення прибуткових касових операцій коректність первинних документів та їх відповідність обліковим реєстрам; огляд касових операцій у вечірніх касах і касах перерахування, включаючи правильність оформлення супровідних документів до інкасованих коштів; перевірка видаткових касових операцій: правильність оформлення видаткових документів та їх відповідність обліковим реєстрам і звітам, а також ведення книги реєстрації готівкових сум, виданих під звіт касирам.

5. Аудит бухгалтерського обліку касових операцій включає такі аспекти: оцінка дозволів та правильності відображення міжбанківських касових операцій у бухгалтерському обліку; перевірка точності обліку операцій із клієнтами банку для забезпечення відповідності записів нормативним вимогам; перевірка правильності обліку операцій, пов'язаних із банківським персоналом; контроль за правильністю відображення результатів інвентаризації грошового сховища та операційних кас; оцінка коректності обліку руху готівкових коштів у банкоматах [5].

Аудит касових операцій банку в умовах війни вимагає посиленої уваги до безпеки зберігання та руху готівкових коштів. Банкам необхідно впроваджувати нові технології для моніторингу та контролю, такі як автоматизовані системи обліку готівки та інтеграція з цифровими платформами. Аудит має включати регулярні перевірки відповідності операцій актуальним нормативам і вимогам воєнного часу, а також важливо розробляти швидкі механізми реагування на ризики, пов'язані з нестачею готівки або порушеннями в роботі банківських кас.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua/>
2. Колесник Я.В. Організація та регулювання касових операцій комерційних банків. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/249.pdf>
3. Сарахман О.М. Аудит у банках: навч. посібн. Сарахман. К.: УБС НБУ, 2007. 334с.
4. Аудит касових операцій. URL: https://proaudit.com.ua/audit/audit_kasa/metodika-audit-kasovix-operacii.html
5. Зіброва Ю. Організація і методика обліку, аналізу, внутрішнього контролю розрахунково - касових операцій банківської установи. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/56987>

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ПРАЦІВНИКАМИ

Квич Михайло Михайлович

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»»
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: *Інна ЦВІГУН*

д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу

Ключові слова: заробітна плата, аудит,

В умовах ринкової економіки відбулися суттєві зміни в оплаті праці, яка залежить не тільки від продуктивності працівників, а й від ефективності виробничих підрозділів. Кожна компанія, кожна галузь в Україні повинна мати реальну та достовірну інформацію про зарплату. Таку інформацію має надати аудит. Аудит виплат працівникам є одним із найбільш відповідальних і складних напрямів роботи, який потребує точних та оперативних даних, які відображають зміни чисельності працівників, витрат на оплату праці, категорій працівників та контролюють використання трудових ресурсів.

Аудит розрахунків із заробітної плати є дуже трудомістким та відповідальним завданням забезпечення, оскільки поєднує в собі елементи фінансового аудиту та комплаєнс-аудиту, що пов'язано з необхідністю дотримання трудового та податкового законодавства при формуванні фінансової інформації щодо заробітної плати та інших виплат працівникам.

Сучасний стан розвитку соціально-економічних відносин з оплати праці висуває унікальні вимоги до формування цілей, завдань, об'єктів аудиту та оцінки інформації про виплати праці працівників, яка повинна враховувати інтереси всіх сторін цих відносин – роботодавця, працівника і держ. Враховуючи ці обставини та доведену важливість обліково-аналітичної категорії «оплата праці», доцільно запровадити разом із загальним аудитом фінансової звітності обов'язкове спеціальне завдання – аудит виплат працівникам з оформленням відповідного аудиту. думка.

Під час перевірки правильності нарахування зарплати аудитор може знайти такі типові порушення, як неправильне відображення дати прийому на роботу чи звільнення, завищення окладу або розряду, а також внесення у робочі дні звітного періоду, що мали рахуватися як допомога з тимчасової непрацездатності. В аудиті особлива увага приділяється належності оформлення розрахунково-платіжних відомостей підприємства, в яких можуть міститися такі порушення, як: – внесення до відомостей підставних осіб; – навмисне збільшення суми «Разом до виплати»; – завищення суми нарахованої зарплати та її утримання у вигляді вкладу на рахунок в банку.

Основною метою перевірки оплати праці аудитора є визначення сильних сторін контролю, щоб переконатися у відсутності суттєвих помилок. Більш

детальний опис основних завдань аудиту розрахунку заробітної плати наведено на рис. 1.

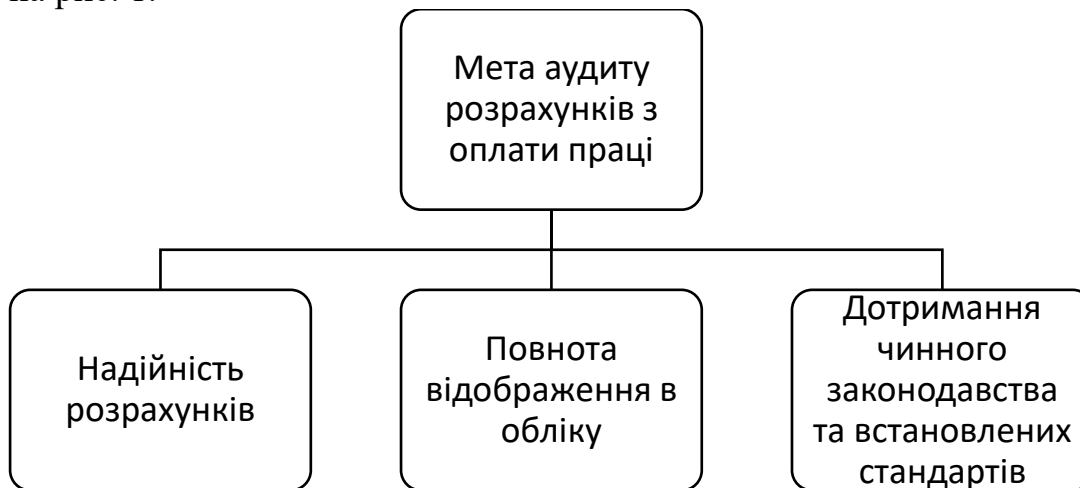

Рис.1. Мета аудиту розрахунків з оплати праці

Основне завдання аудиту заробітної плати – перевірка дотримання нормативів при нарахуванні заробітної плати, утримань з неї та правильності ведення обліку заробітної плати.

До найважливіших завдань аудиту розрахунків з працівниками належать:

- перевірка обліку кадрів працівників підприємства;
- перевірка правильності нарахування основної, додаткової заробітної плати та інших заохочувальних і компенсаційних виплат;
- перевірка правильності документального оформлення розрахунків заробітної плати;
- перевірка правильності аналізу середньої заробітної плати;
- перевірка обґрунтованості віднесення витрат на оплату праці до собівартості продукції або операційних витрат, що не включаються до собівартості реалізованої продукції;
- вивчення правильності розподілу витрат на оплату праці за видами готової продукції (виконаних робіт, наданих послуг) та за звітними періодами;
- перевірка своєчасності розрахунків з працівниками за виплатами;
- перевірка правильності нарахувань до фонду оплати праці та утримань із заробітної плати, своєчасності їх виплати відповідним органам;
- перевірка стану обліку виплат працівникам;
- перевірка своєчасності виплати заробітної плати.

У процесі проведення аудиту можна використовувати різні методи і методичні прийоми: перерахунок, оцінка фактичної наявності, порівняння. Так, для перевірки нарахування заробітної плати використовуються методи зіставлення даних бухгалтерського обліку з первинними документами (оклади, затверджені в штатному розкладі, і фактичні нарахування, таблиці обліку використання робочого часу і розрахункової відомості), перерахунки (аудитор перераховує суми, які були утримані, і порівнює з нормами поточного законодавства) тощо. Існують також спеціальні способи перевірки документів. Наприклад, первинні документи, які є підставою для нарахування та виплати

заробітної плати (таблиці, розрахунково-платіжні відомості), вивчаються комплексно, тобто суцільно і вибірково (якщо аудитор перевіряв ряд однотипних первинних документів і виявив помилки, то в них перевіряються первинні документи). тоді він може вважати, що документ із цього пакету безпомилковий.

Візуальне відображення джерел інформації аудиту операцій з розрахунків з працівниками наведено на рис. 2.

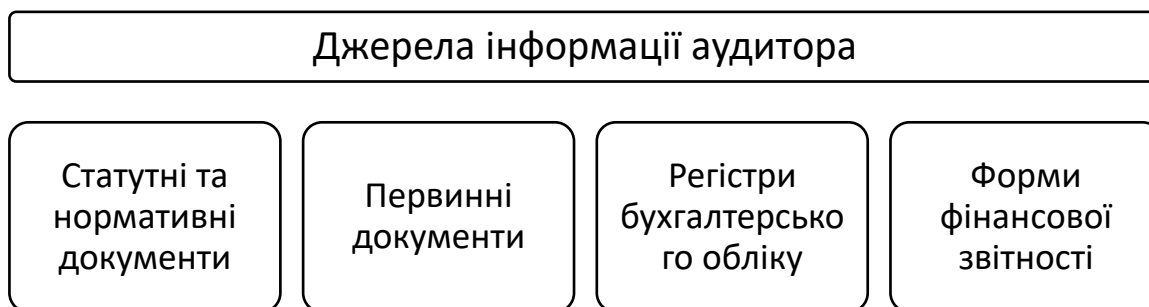

Рис. 2. Джерела інформації про аудит виплат працівникам

Для проведення перевірки можуть залучатися працівники цього підприємства або представники інших організацій. Кожен із цих підходів має свої переваги та недоліки. Їх співробітники знають більше про організацію. Їм легше визначити, які аспекти потрібно оцінити. Їм легше проводити опитування та анкетування, тому що аудитор не сприймають у них загрозу, тобто щось вороже. Однак їм важче дивитися на проблеми «зі сторони», вони багато в чому звикли до існуючого порядку. Тому їм важко бути повністю об'єктивними в своїх оцінках. Такі якості, як об'єктивність і незалежність, які більше властиві зовнішнім аудиторам, яким не потрібно дбати про «честь фірми», вони не залежать від керівників підприємства і які, нарешті, як спеціалісти з праці та її оплати, обізнані з останніми ідеями та досягненнями. Це доречно, оскільки організація праці тісно пов'язана з трудовим правом. Оцінка легітимності фірми є одним із завдань аудиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Очеретько Л. М., Хохлова І. А. Проблеми обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам і шляхи їх вирішення. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6616> (дата звернення: 23.10.2024). DOI: [10.32702/2307-2105-2018.10.65](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.10.65)
2. Miraj Javed , Wang Zhuquan , "Analysis of Accounting Reforms in the Public Sector of Pakistan and Adoption of Cash Basis IPSAS," *Universal Journal of Accounting and Finance*, Vol. 6, No. 2, pp. 47 - 53, 2018. DOI: [10.13189/ujaf.2018.060203](https://doi.org/10.13189/ujaf.2018.060203).
3. Духновська, Л. М., Войцеховська К. В. Особливості аудиту з розрахунків оплати праці. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 38. С. 384–389

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Світлана САВІЦЬКА

канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, оподаткування
та технологій електронного бізнесу

Ігор ГРИГОР'ЄВ

Здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти Подільський держаний університет», Україна

Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» 2258-VIII, прийнято низку законодавчих та урядових документів щодо організації, регулювання та проведення аудиту в суб'єктах господарювання.

Аудит – це незалежна перевірка фінансової звітності і фінансової інформації суб'єкта господарювання з метою вираження думки (судження, висновку) про якість даних (повноту, достовірність звітності, її відповідність нормативним вимогам).

За допомогою аудиту отримується інформація, за допомогою якої користувач може реалістично оцінити фінансово-господарську діяльність компанії і після їх аналізу своєчасно внести корективи для підвищення ефективності, в той час як компанія, навіть у разі суттєвих помилок виявлено аудитом не отримує санкцій і штрафів. Аудит є найбільш гнучкою та ефективною формою перевірки підприємства.

У сфері праці, аудит виконує функцію збору, аналізу та оцінки інформації про діяльність компанії з точки зору організації трудових та побутових процесів та персоналу. Об'єкт аудиту зазвичай включає всіх співробітників, а також їх діяльність та місце проживання. Завдяки аудиту, який виступає як різні показники, ми можемо в цілому охарактеризувати ефективність, продуктивність і продуктивність праці, ефективність поділу праці та використання робочого часу, досконалість системи оплати праці.

Однак у процесі аудиту нарахування заробітної плати виділяють такі складові перевірки: трудова дисципліна та дотримання законодавства про працю, політика заробітної плати та стимулювання до неї, система внутрішнього контролю операцій з оплати праці, первинні трудові документи, облік і заробітна плата, нарахування заробітної плати. рахунки (рахунок 66), розрахунок податків з доходів фізичних осіб (рахунок 64) та страхових внесків (рахунок 65), витрати на заробітну плату (рахунки 23, 91, 92, 93, 94), збори на соціальні заходи (рахунки 23, 91, 92, 93, 94).

До найважливіших завдань аудиту оплати праці працівників належать:

- контроль бухгалтерського обліку працівників підприємства;
- перевірка правильності оформлення розрахунків заробітної плати;
- перевірка правильності нарахування основної, додаткової заробітної плати та інших заохочувальних та компенсаційних виплат;
- перевірка правильності розрахунку середньої зарплати;

- перевірка обґрунтованості віднесення витрат на оплату праці до виробничих або експлуатаційних витрат, які не включаються до собівартості проданих товарів;
- дослідження правильності розподілу витрат на оплату праці між видами готової продукції та за звітні періоди;
- перевірка своєчасності розрахунків з працівниками оплати праці;
- перевірка правильності виплат до фонду оплати праці та відрахувань із заробітної плати, своєчасності їх виплати до компетентних органів;
- перевірка стану обліку виплат працівникам;
- перевірка своєчасності виплати заробітної плати.

Виходячи із мети і завдань аудиту оплати праці, потрібно вибрати відповідну модель, яка включає об'єкти, джерела інформації, методичні прийоми як самого процесу контролю, так і узагальнення та реалізації його результатів (рис. 1).

Джерелом аудиту операцій з оплати праці є документальна база підприємства. При цьому аудитор, опираючись на нормативно-законодавчу інформацію, обґрунтовує законність таких операцій, пов'язаних з нарахуванням та виплатою заробітної плати.

Об'єкти аудиту			
Відповідність трудового законодавства та заробітної плати		Звітність за соціальним страхуванням та статистична звітність	
Системи оплати праці			
Первинна документація щодо обліку та преміювання праці			
Джерела інформації			
Нормативно-законодавча інформація щодо праці та заробітної плати	Первинна документація щодо обліку праці і заробітної плати, та правильне її складання	Облікова політика та правила внутрішнього розпорядку	Регістри бухгалтерського обліку та звітність; матеріали попередніх перевірок
Методичні прийоми аудиту			
Дослідження, спостереження, перерахунок, перегляд, оцінка фактичної наявності, зіставлення	Прийоми порівняльного та факторного аналізу	Інформаційне моделювання	Дослідження документів
Методичні прийоми узагальнення та реалізації результатів аудиту			
Відомості порушень, аналітичні таблиці, розрахунки	Аналіз угруповання результатів аудиту	Юридичне обґрунтування виявлених недоліків	Вилучення оригіналів документів
Системне викладення недоліків у документах проведення аудиту (в залежності від форми його здійснення)		Контроль за виконанням прийнятих рішень	

Рис. 1. Модель аудиту операцій щодо оплати праці та її розрахунків

На рис. 2 подана послідовність перевірки інформації щодо правильності нарахування та відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних із виплатами працівникам підприємства.

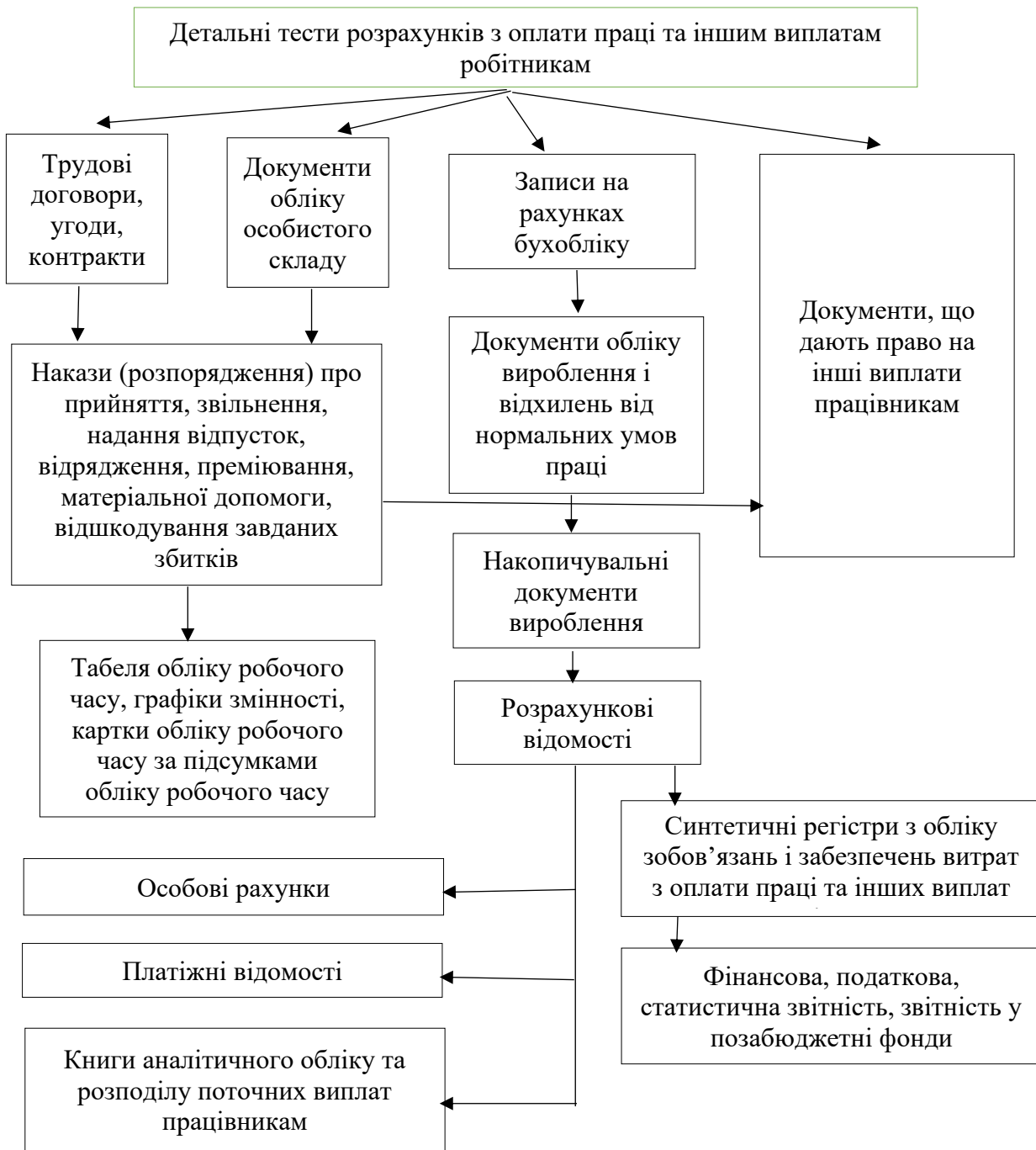

Рис. 2 Послідовність виконання детальної перевірки розрахунків з оплати праці

Перевірка документів дозволить аудиторам виділити основні порушення операцій з розрахунків із персоналом з оплати праці та отримати аудиторські докази за допомогою наступних методів аудиту:

- інвентаризація – використовується для підтвердження короткострокової кредиторської заборгованості з оплати праці в формах бухгалтерської звітності;
- перерахунок відомостей для підтвердження достовірності арифметичних підрахунків з оплати праці, які відображені в первинних документах і облікових регістрах бухгалтерського обліку;

– підтвердження – використовується для отримання інформації про правильне відображення в бухгалтерському обліку проведених господарських операцій і кредиторської заборгованості з оплати праці на рахунках обліку;

– перевірка дотримання правил обліку окремих господарських операцій – застосовується під час контролю за обліковими роботами, які виконуються бухгалтерією та кореспонденцією рахунків з операцій, пов'язаних з оплатою праці;

– усне опитування – використовується в ході отримання відповідей на запитання внутрішнього аудитора для попередньої оцінки стану обліку розрахунків з оплати праці та ФОП;

– перевірка документів застосовується аудитором для підтвердження правильності відображення в бухгалтерському обліку фактичних витрат з оплати праці, нарахувань та утримань із заробітної платні, здійснених виплат персоналу, а також повноти і своєчасності їх відображення в первинних документах та регістрах бухгалтерського обліку;

– дослідження використовується в ході перевірки операцій, відображених в первинному обліку, журналах-ордерах, відомостях, Головній книзі, фінансовій та статистичній звітності з оплати праці.

Особливу увагу слід приділяти відповідності сум оборотів і залишків в регістрах синтетичного і аналітичного обліку по рахунках 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» та 81 «Витрати на оплату праці»;

– аналітичні процедури застосовуються при зіставленні ФОП в звітному періоді з показниками попередніх періодів.

Використання наведених аудиторських процедур дозволить аудитору отримати певні аудиторські докази лише за допомогою чітко розробленої технології проведення перевірки розрахунків з персоналом з оплати праці.

Він є основою для розробки програми подальшого аудиту. В ній же враховується уже і складність аудиторської перевірки та можливості застосування конкретних методик і технологій для впевненості у достовірності і об'єктивності перевіреної інформації щодо розрахунків із працівниками і службовцями підприємства.

Тому під час проведення аудиту розрахунків з виплат працівникам формуються пропозиції не лише щодо вдосконалення трудових відносин на підприємстві, але й матеріального стимулювання працівників.

Список використаних джерел

1. «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» Закон України № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
2. Гевлич Л. Л. Аудит та бухгалтерська експертиза: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 164 с.
3. Уманська В.Г. Аудит: навч.-метод. посіб. Черкаси: ЧНУ, 2021. 122 с.
4. Петрик О.А. Аудит оподаткування підприємств: навч. посіб. 2018. 206 с.
5. Гордієнко Н.І. Аудит: методика і організація: навч. посібник. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 319 с.
6. Мулик Я.І. Аудит фінансової стійкості підприємства: проблеми та перспективи розвитку. URL: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/175.pdf>

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПРАЦІВНИКАМИ

Чорний Богдан В'ячеславович

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: *Інна ЦВІГУН*

д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу

Ключові слова: оплата праці, аудит, рахунок, стандарт

Розрахунки з оплати праці відбуваються на кожному підприємстві, де здійснюється виробничий процес і використовуються наймані працівники, та разом з цим є одним із складних об'єктів бухгалтерського обліку, які охоплюють значний перелік виплат, кожна з яких має свої особливості відображення як у бухгалтерському обліку, так і у звітності підприємства. Рівень оплати праці та структура виплат персоналу мають вагоме соціальне значення та впливають не лише на поточні, але й на майбутні показники діяльності підприємства. Внаслідок військових дій військових дій відбулися зміни майже у всіх сферах життєдіяльності України, зокрема у трудових відносинах та розрахунках з оплати праці. У зв'язку з цим, питання розуміння суті розрахунків з оплати праці, структури виплат робітникам та їх обліку і аудиту є актуальними, враховуючи важливість їх достовірного відображення на рахунках бухгалтерського обліку, а також у фінансовій та податковій звітності підприємства в умовах воєнного стану.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Розрахунки з працівниками» передбачає розподіл виплат на поточні виплати, виплати при звільненні, виплати після закінчення трудової діяльності, виплати в інструментах капіталу та інші довгострокові виплати. Поточні виплати працівникам включають заробітну плату за посадовими окладами і тарифами, інші нарахування на заробітну плату; оплата понаднормової роботи (щорічна відпустка та інші оплачувані понаднормові); премії та інші заохочувальні виплати, що підлягають виплаті протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду виконання працівниками відповідної роботи тощо. Таким чином, на нашу думку, необхідно внести зміни до Плану рахунків. Виходячи з того, що через рахунок 66 «Розрахунки з виплат працівникам» проводяться виплати сум, які неможливо чітко ототожнити із заробітною платою, тому необхідно відкрити субрахунки з більш детальною структурою.

Дана пропозиція призведе до швидкого пошуку необхідної інформації по розрахунках з кожним співробітником підприємства, що скоротить витрати часу бухгалтера.

Для запобігання помилок в обліку необхідно своєчасно проводити перевірку. Для цього необхідно розробити методику аудиту виплат працівникам.

Метою аудиту розрахунків з працівниками є встановлення дотримання методики, яка використовується в організації бухгалтерського обліку операцій з оплати праці для виявлення помилок або порушень, ступеня їх впливу на достовірність бухгалтерської звітності для перевірки достовірності та правильності бухгалтерського обліку. розрахунки з працівниками.

Завдання розрахунків з працівниками: перевірка дотримання положень законодавства про працю щодо нарахування заробітної плати, наявності та відповідності законодавству первинних документів з обліку робочого часу; перевірка обліку та нарахування заробітної плати, інших видів виплат, пов'язаних з фондом оплати праці; перевірка правильності нарахування щорічної відпустки.

При проведенні перевірки нарахування виплат працівникам необхідно виявити відповідність порядку обліку розрахунків з працівниками вимогам законодавства та чинних нормативно-правових актів. План ревізії розрахунків з працівниками є документом організаційно-методичного характеру і складається з переліку робіт на основних етапах ревізії та термінів їх виконання із зазначенням джерел інформації. Для цього складається загальний план аудиту розрахунків з працівниками, який наведено на рис. 1.

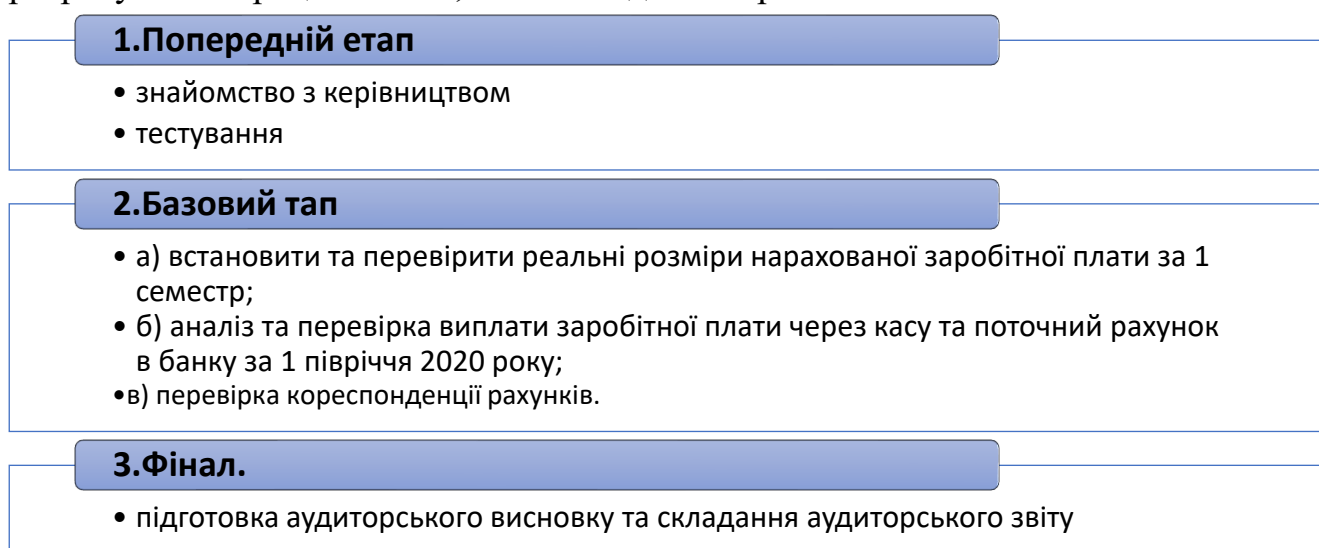

Рис.1. Загальний план аудиту виплат працівникам

Програма аудиту працівника — це детальний перелік аудиторських процедур із зазначенням мети аудиту, аудиторських доказів, методів аудиту, показника робочої документації аудитора та виконавців, необхідних для проведення аудиту (табл. 1).

Для вирішення завдань аудиту розрахунків з працівниками пропонуємо робочі документи аудитора (табл. 4-6), які, на думку авторів, будуть обґрунтованим доказом якісного аудиту нарахування заробітної плати.

Запропоновані рекомендації можуть допомогти організації оптимізувати та вдосконалити облік та аудит виплат працівникам, заощадити фінансові ресурси компанії та час працівників та допомогти уникнути штрафних санкцій під час перевірки.

Програма проведення аудиту розрахунків з працівниками

Аудиторські процедури	Мета аудиту	Аудиторські докази	Метод перевірки	Відповідальна особа	Примітки
1. Наявність колективного договору, положення про оплату праці, положення про преміювання, а також: наявність наказів про прийом та звільнення; наявність табелів обліку робочого часу; наявність штатного розпису	Перевірте документи	Договори, положення, первинна документація	Документальна перевірка, звірка		
2. Перевірка відповідності прізвищ та сум у розрахунково-платіжних відомостях	Перевірити наявність та правильність оформлення первинних документів	Розрахунково-платіжні відомості, штатний розпис	Документальна перевірка, звірка		
3. Перевірка правильності нарахування заробітної плати за окладами при роботі менше місяця	Перевірка розміру та наявності документів на виплату заробітної плати, реальності операцій із заробітної плати, правильності нарахування заробітної плати та інших виплат, обґрунтованості повноти відображення	Первинна документація, табель обліку робочого часу	Вибірковий		
4. Перевірка правильності нарахування заробітної плати за час відпустки		Табель обліку робочого часу	Документальна перевірка, вибіркова		
5. Переконайтеся у правильності нарахованих та виплачених сум заробітної плати		Опис, цілі, завдання стандарту.	Документальна перевірка, розрахунок		
6. Перевірка виплати заробітної плати на банківські рахунки		Платіжні реквізити, платіжні доручення	Документальна перевірка, суцільна		

Заробітна плата, рівень виплат працівникам, її характер і структура мають важливе соціальне значення і впливають на рівень життя, поточні та перспективні результати діяльності підприємства. Крім того, ефективність організації залежить від роботи самих співробітників, а їх мотивація, у свою чергу, залежить від рівня заробітної плати та умов праці.

Список використаних джерел

1. Кінебас І.Ю., Чепець О.Г. Шляхи вдосконалення обліку та аудиту розрахунків з оплати праці. Бізнесінформ. 2019. № 7. С. 225-230.
2. Коротаєва І.Р., Рябчук, О.Г. Особливості та проблеми аудиту з розрахунків з оплати праці. Науковий погляд: економіка та управління. 2018. № 4 (62). С. 123-128

СЕКЦІЯ 3
DIGITAL-ІННОВАЦІЇ В ОБЛІКУ, АНАЛІЗІ, АУДИТІ ТА
ОПОДАТКУВАННІ

МОДЕЛІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Бурлаков Олександр Сергійович

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
Україна

Ключові слова: цифрова економіка, платіжні системи, платіжні картки, інформаційно телекомунікаційні технології, цифрове підприємництво.

Цифрова економіка є рушійною силою сучасних економічних процесів, що впливає на всі аспекти суспільного життя та бізнесу. У Європейському економічному просторі, розвиток цифрових технологій не лише сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності компаній, але й відкриває нові можливості для міжнародної співпраці, інновацій та сталого розвитку. Сучасні виклики, такі як цифрова нерівність між країнами, а також необхідність удосконалення правового регулювання цифрових процесів, роблять дослідження цієї теми надзвичайно актуальним. Оцінка різних моделей цифрової економіки у країнах Європи дозволить краще зрозуміти їхні сильні та слабкі сторони, що сприятиме розробці оптимальних стратегій цифрової трансформації для інших регіонів.

Проблемами цифрової економіки та її впливу на різні сектори суспільства займалися як українські, так і зарубіжні науковці. Серед українських дослідників можна відзначити праці Олександра Радченка, Тетяни Деркач та Ірини Шевченко, які аналізують цифрову трансформацію національної економіки та її інтеграцію в глобальні процеси. Серед зарубіжних вчених, значний внесок у дослідження цієї тематики зробили Карл Шваб, автор теорії Четвертої промислової революції, а також Енс Нойман та Клаус Швабе, які досліджують європейські моделі цифрової економіки та їх вплив на економічні й соціальні процеси.

Для глибшого розуміння розвитку цифрової економіки важливо розглянути, які моделі використовують країни ЄС для інтеграції цифрових технологій у свої економічні процеси. Огляд цих моделей дозволить не лише виявити ключові відмінності у стратегіях цифровізації різних країн, але й визначити загальні підходи та практики, що формують основу сучасної цифрової економіки в європейському регіоні. Це також дасть змогу оцінити ефективність

цих підходів у контексті глобальних економічних тенденцій та технологічних змін.

Цифрова економіка в країнах ЄС розвивається за різними моделями (табл.1), які залежать від багатьох факторів, включаючи державну політику, інвестиції в інфраструктуру та рівень інтеграції цифрових технологій в економіку. Огляд цих моделей дозволяє визначити найефективніші стратегії та інструменти, що використовуються в різних країнах для стимулювання розвитку цифрових ринків і підвищення конкурентоспроможності економіки.

Таблиця 1

Цифрова економіка в країнах ЄС

Країна	Модель цифрової економіки	Ключові особливості
Німеччина	Індустріальна модель	Фокус на промисловість 4.0, розвиток інфраструктури для смарт-фабрик
Франція	Інноваційно-інфраструктурна	Інвестиції в інновації та цифрову інфраструктуру, розвиток стартапів
Естонія	Електронний уряд	Цифрові послуги для громадян, електронне врядування
Іспанія	Діджиталізація сектору послуг	Фокус на розвиток інтернет-бізнесу та цифрових платформ
Швеція	Сталий розвиток і цифровізація	Зосередженість на сталому розвитку через цифрові технології

Таблиця вище ілюструє основні моделі цифрової економіки, що застосовуються в різних країнах Європейського Союзу. Німеччина, як приклад індустріальної моделі цифровізації, робить акцент на розвиток промисловості 4.0, яка передбачає активне використання цифрових рішень у виробничих процесах. Франція, з іншого боку, відома своєю інноваційно-інфраструктурною моделлю, яка спрямована на створення умов для розвитку інновацій, стартапів і цифрової інфраструктури.

Естонія вирізняється своєю високорозвиненою системою електронного уряду, яка забезпечує доступ громадян до цифрових державних послуг. Ця модель є прикладом ефективної інтеграції цифрових технологій у державне управління, що дозволяє скоротити витрати та підвищити ефективність роботи державного сектору.

Іспанія, у свою чергу, робить акцент на діджиталізації сектору послуг, створюючи умови для розвитку цифрових платформ та інтернет-бізнесу. Ця модель орієнтована на створення цифрових рішень для малого та середнього бізнесу, що дозволяє підвищити доступність послуг для споживачів.

Швеція впроваджує модель, яка поєднує сталий розвиток і цифровізацію, акцентуючи увагу на використанні цифрових технологій для досягнення цілей сталого розвитку. Ця модель вимагає високого рівня координації між урядом,

бізнесом та суспільством, щоб забезпечити стійкий розвиток економіки в довгостроковій перспективі.

Кожна з наведених моделей має свої сильні сторони і відображає різні підходи до розвитку цифрової економіки, залежно від національних пріоритетів та можливостей. Однак, всі вони базуються на загальних принципах, таких як розвиток цифрової інфраструктури, інноваційних технологій та інтеграції цифрових рішень у різні сектори економіки.

Таким чином, досвід європейських країн у розвитку цифрової економіки може бути корисним для України, яка прагне впроваджувати подібні цифрові стратегії. Ці моделі повинні стати основою для створення національних стратегій цифровізації, враховуючи їх адаптацію до конкретних економічних і соціальних умов.

Список використаних джерел

1. Network Readiness Index 2021. Benchmarking the Future of the Network Economy. Portulans institute. URL: <https://networkreadinessindex.org/> (дата звернення: 14.10.2024).
2. Дубина М., Козлянченко О. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. Вип. № 3 (19). С. 21-32.
3. Індекс цифрової економіки 2022: Звіт Європейської Комісії. URL: <https://nqa.gov.ua/news/indeks-cifrovoi-ekonomiki-2022-zvit-evropejskoi-komisii/> (дата звернення: 14.10.2024)
4. Кіреєв Д.Б. Розвиток цифрової економіки як елемент стратегії суспільного розвитку в Україні. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2019. Том 30(69). № 1. С. 38–44.
5. Мінцифри презентувало стратегію розвитку електронних комунікацій до 2030: долучайтеся до обговорення. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-prezentovala-strategiyu-rozvitku-elektronnikh-komunikatsiy-do-2030-doluchaytesya-do-obgovorennya>

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Бурлаков Олександр Сергійович

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу,

Кисіль Діана Віталівна

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Заклад вищої освіти «Подільський держаний університет»,
Україна

Ключові слова: цифрова економіка, платіжні системи, платіжні картки, інформаційно телекомунікаційні технології, цифрове підприємництво.

Цифрова економіка змінює підходи до ведення бухгалтерського обліку, впливаючи на методи обробки та аналізу фінансової інформації. Поява інноваційних технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект і хмарні обчислення, вимагає адаптації облікових систем до нових умов, щоб забезпечити їхню ефективність та прозорість. Актуальність дослідження полягає в необхідності розробки нових підходів до організації бухгалтерського обліку, які відповідатимуть викликам цифрової трансформації та забезпечать захист даних, стандартизацію і високу якість облікових процесів [5, 6].

Тема цифровізації бухгалтерського обліку є актуальною як в Україні, так і за кордоном. Серед українських дослідників можна відзначити Островерхову О. М. [6], Бутинця Ф. Ф. [5], та Ткаченко Н. М., які розглядають проблеми автоматизації обліку та вплив цифрових технологій на облікові процеси. Зарубіжні вчені, такі як Роберт Каплан [2], Майкл Гармон [1] та Джон Вільямс [3], досліджують використання блокчейну та штучного інтелекту в бухгалтерському обліку, а також роль глобальних цифрових стандартів у цьому процесі.

Розвиток цифрової економіки значно трансформує підходи до організації бухгалтерського обліку. Традиційні методи обліку, засновані на ручній обробці даних, поступаються місцем автоматизованим системам, що забезпечують швидкість, точність та ефективність облікових операцій. Впровадження цифрових технологій в облікові системи дозволяє не тільки спростити рутинні процеси, але й забезпечити вищий рівень прозорості та надійності фінансової інформації [4].

Однією з ключових технологій, що суттєво змінює бухгалтерський облік, є блокчейн. Використання блокчейну дозволяє створити децентралізовані системи ведення обліку, де всі операції фіксуються в незмінному реєстрі, що робить неможливими маніпуляції з даними. Це суттєво підвищує рівень довіри до фінансової інформації, особливо в корпоративному середовищі та в міжнародній торгівлі.

Ще одним важливим аспектом цифрової трансформації обліку є застосування хмарних обчислень. Хмарні технології дають змогу автоматизувати бухгалтерський облік, дозволяючи бухгалтерам доступ до облікової інформації з будь-якої точки світу в режимі реального часу. Це суттєво покращує управління обліковими процесами, особливо на великих підприємствах з багатьма філіями.

Важливу роль у цифровізації бухгалтерського обліку відіграє штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання. Ці технології дозволяють автоматизувати процеси аналізу даних, прогнозування фінансових результатів та виявлення потенційних ризиків. ШІ може ефективно замінювати людину в рутинних завданнях, таких як обробка рахунків, класифікація транзакцій і створення фінансових звітів, що дозволяє бухгалтерам зосередитися на більш стратегічних завданнях.

Проте впровадження цифрових технологій у бухгалтерський облік має свої виклики. Однією з ключових проблем є кібербезпека. Оскільки бухгалтерські системи містять конфіденційну фінансову інформацію, підприємства повинні забезпечувати захист цих даних від кібератак. Це вимагає впровадження сучасних методів шифрування та створення надійних систем безпеки.

Ще однією проблемою є стандартизація цифрового обліку на міжнародному рівні. У різних країнах використовуються різні системи фінансової звітності та оподаткування, що ускладнює впровадження єдиних цифрових стандартів обліку. Вирішення цього питання є важливим для глобалізації економічних процесів та створення ефективних механізмів міжнародної торгівлі.

Важливим аспектом є підготовка бухгалтерських кадрів до роботи з новими цифровими технологіями. Бухгалтери повинні не тільки володіти традиційними знаннями у сфері обліку, але й розуміти основи роботи з інформаційними системами, знати основи кібербезпеки та вміти працювати з сучасними обліковими програмами.

Сучасні програми для автоматизації бухгалтерського обліку, такі як SAP, Agri: Бухгалтерія, BAS Бухгалтерія та інші, дозволяють підприємствам не тільки автоматизувати облікові процеси, але й інтегрувати їх із загальною системою управління підприємством. Це забезпечує ефективний контроль за фінансовими потоками, а також швидке прийняття управлінських рішень на основі достовірної інформації.

Перспективним напрямком розвитку бухгалтерського обліку є впровадження технологій великих даних (Big Data). Великі масиви фінансової інформації можуть бути використані для аналізу трендів, оцінки фінансового стану підприємств та розробки прогнозів. Це відкриває нові можливості для управління бізнесом на основі об'єктивних даних.

Отже, організація бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки потребує кардинальної трансформації. Цифрові технології, такі як блокчейн, хмарні обчислення, штучний інтелект та великі дані, дозволяють значно

покращити якість облікових процесів, підвищити їхню ефективність та забезпечити прозорість фінансової інформації. Однак для їх успішного впровадження необхідно вирішити питання кібербезпеки, стандартизації та підготовки кадрів.

Впровадження цифрових технологій у бухгалтерський облік відкриває нові перспективи для розвитку цієї галузі. Підприємства, що зможуть адаптувати свої облікові процеси до вимог цифрової економіки, отримають конкурентні переваги та зможуть більш ефективно управляти своїми фінансами.

Список використаних джерел

1. Garmaise M. *Accounting in the Digital Age: The Role of AI in Financial Processes*. Cambridge University Press, 2020. 290 p.
2. Kaplan R. S., Norton D. P. *The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action*. – Boston: Harvard Business School Press, 1996. – 336 p.
3. Williams, J. (2021). *How Blockchain Might Affect Audit and Assurance*. IFAC. Available at: <https://www.ifac.org/content/how-blockchain-might-affect-audit-and-assurance> (дата звернення: 02.10.2024).
4. Бурлаков О.С., Мушеник І.М. Методичні основи оцінки ефективності впровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні підприємствами. *Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2017. № 5-6 [69]. С 162-166.
5. Бутинець Ф. Ф., Лінник В. Г. *Автоматизація бухгалтерського обліку на основі новітніх інформаційних технологій*. Житомир: ЖДТУ, 2019. 350 с.
6. Островерхова О. М. *Цифрові технології в бухгалтерському обліку: теорія та практика*. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 280 с.

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Юлія ВОЛОЩУК,

д-р. екон. н., професор кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
Україна

Ключові слова: штучний інтелект, сільське господарство, цифровізація

Штучний інтелект (ШІ) є одним із найпомітніших технологічних досягнень, який нещодавно викликав дискусії про потенційні інновації в різних секторах економіки, включаючи сільське господарство. Можливості для інноваційного розвитку завдяки застосуванню рішень AI у сільському господарстві величезні.

Сільське господарство належить до галузей економіки, в яких роботу, яку виконують люди, можна досить легко роботизувати, а багато завдань, що потребують людського інтелекту, можна виконати за допомогою рішень ШІ [1]. Сільське господарство, яке неминуче піддається впровадженню таких технологій, відчує як ефект заміщення робочої сили, так і підвищення продуктивності праці. Широке впровадження різноманітних рішень штучного інтелекту в сільському господарстві можна розглядати як технічні зміни та аналізувати за допомогою теоретичної основи макроекономічної виробничої функції та сукупної продуктивності.

Пандемія COVID-19 позитивно вплинула на ринок штучного інтелекту в сільському господарстві, стимулюючи інновації та цифрову трансформацію в цьому секторі. Ізоляція сільськогосподарських робітників прискорила розвиток дистанційного управління господарством. Пандемія підкреслила важливість дистанційного моніторингу, який прискорив цифровізацію сільськогосподарських процесів. Інструменти штучного інтелекту для аналізу даних, прогнозного моделювання та розумного сільського господарства стали вирішальними для оптимізації виробництва, зменшення відходів і підвищення продовольчої безпеки.

Основна мотивація інвестицій у штучний інтелект і робототехніку в сільському господарстві полягає в тому, щоб максимізувати врожайність і якість сільськогосподарських культур на обмежених орних землях, одночасно зменшуючи залежність від людської праці. Оскільки населення світу продовжує зростати, зростає і попит на продукти харчування. Прогнозується, що ринок штучного інтелекту в сільському господарстві зросте з 2,08 мільярда доларів США у 2024 році до 5,76 мільярда доларів США до 2029 року, а середньорічний темп зростання (CAGR) становитиме 22,55% протягом цього періоду [2].

Незважаючи на те, що штучний інтелект широко обговорюється як в науковій літературі, так і на бізнес-форумах, схоже, недооцінюють аграрні економісти, а тим більше сільськогосподарські дорадчі служби та самі фермери. Таким чином, підвищення обізнаності серед усіх зацікавлених сторін про потенційне використання штучного інтелекту в сільськогосподарському

виробництві та переваги його впровадження є важливим для повного розуміння поточних технологічних змін, які мають місце в сучасному світі.

Термін штучний інтелект (ШІ) вперше був введений у 1955 році Джоном Маккарті та групою дослідників, які заклали наукову основу для його значення та розуміння [3].

Протягом наступних десятиліть концепція штучного інтелекту розвивалася разом із прогресом програмування та комп'ютерних технологій. Системи ШІ, як реальні, так і теоретичні, можна розділити на три типи [4]:

Вузький інтелект (ANI), також відомий як слабкий AI, який має обмежений діапазон можливостей;

Загальний інтелект (AGI), який можна порівняти з можливостями людини;

Суперінтелект (ASI), який перевищує людський інтелект.

Хоча існує багато успішних застосувань ANI, розробка AGI та ASI залишається більш спекулятивною або темою бачення майбутнього. Так, звертаємо увагу на визначення ШІ О'Керролла, який визначає його як «галузь комп'ютерної науки, яка намагається відтворити або імітувати людський інтелект у машині, щоб машини могли виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту», включаючи планування, навчання, міркування, вирішення проблем і прийняття рішень.

Застосування штучного інтелекту в сільському господарстві є численними, і вони використовуються в різних видах діяльності, таких як управління посівами, боротьба зі шкідниками та хворобами, боротьба з бур'янами, моніторинг сільськогосподарської продукції, контроль зберігання, управління ґрунтом і зрошенням, а також прогнозування врожайності. Поточні інструменти штучного інтелекту, які дозволяють впроваджувати точне землеробство з низькими витратами, є більш автоматизованими та точними, працюють у режимі реального часу [5].

Окрім підтримки сільськогосподарського виробництва, методи штучного інтелекту також застосовуються у відповідних видах діяльності, таких як прогнозування цін на сільськогосподарську продукцію, маркетинг та електронна торгівля. Наприклад, фермери можуть використовувати спеціалізовані програми для впровадження стратегій швидкого виходу на ринок [6; 7; 8].

Також позитивною тенденцією в сільському господарстві є зростання використання кількості безпілотних тракторів, оснащених технологією GPS, що забезпечує автономну навігацію, керування обладнанням, розпізнавання меж ферми та дистанційне керування через планшети. Очікується, що це нововведення підвищить доходи фермерів більш ніж на 10% при зниженні витрат на робочу силу.

Алгоритми машинного навчання, які використовують польові дані за десятиліття, використовуються для аналізу продуктивності врожаю в різних кліматичних умовах. Ці алгоритми допомагають розробити прогностичні моделі, які ідентифікують гени, які, ймовірно, продукують бажані властивості рослин.

Ринок також розвивається завдяки зростаючому застосуванню технологій розпізнавання худоби. Ця технологія в поєднанні з класифікацією зображень,

оцінкою стану тіла та аналізом режиму годівлі дозволяє здійснювати індивідуальний моніторинг стада, що покращує управління молочною фермою.

Крім того, використання безпілотних літальних апаратів (БПЛА) або дронів сприяє зростанню ринку. Безпілотники, оснащені мультиспектральними датчиками зображень і картографуванням GPS, можуть перевозити великі корисні навантаження, включаючи тепловізійні камери. Їх все більш широке застосування в сільському господарстві стимулює попит на БПЛА.

Проте ринок стикається з низкою проблем, серед яких необхідність стандартизації процесів збору та обміну даними. Хоча машинне навчання, штучний інтелект і розробка алгоритмів стрімко розвиваються, процес збору якісних і позначених сільськогосподарських даних все ще відстає.

Преваги впровадження штучного інтелекту в сільськогосподарську діяльність є різноплановими. Використовуючи аналіз даних і машинне навчання, фермери можуть ухвалювати більш зважені рішення, які допоможуть оптимізувати витрати та збільшити врожайність. За прогнозами, це може забезпечити економію в розмірі 85-115 мільярдів доларів.

Список використаних джерел:

1. Kaplan, J.(2016). Artificial Intelligence: What Everyone Needs to Know. Oxford: Oxford University Press
2. AI market trends: A deep dive into investment opportunities in 2024. Retrieved from: <https://www.expresscomputer.in/guest-blogs/ai-market-trends-a-deep-dive-into-investment-opportunities-in-2024/108963/>
3. McCarthy, J., Minsky, M. L., Rochester, N., Shannon, C.E.(1955). A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence. Retrieved from: <http://jmc.stanford.edu/articles/dartmouth/dartmouth.pdf>
4. O'Carroll, B.(2017). Artificial Intelligence. What are the 3 types of AI? A guide to narrow, general, and super artificial intelligence. Retrieved from: <https://codebots.com/artificial-intelligence/the-3-types-of-ai-is-the-third-even-possible>
5. Bannerje, G., Sarkar, U., Das, S., Ghosh, I.(2018). Artificial Intelligence in Agriculture: A Literature Survey. International Journal of Scientific Research in Computer Science Applications and Management Studies, Volume 7, Issue 3(May 2018) www.ijsrcsams.com
6. Figiel, S.(2019). Rynki rolne i żywnościowew dobie innowacji cyfrowych. Warsaw: Institute of Agricultural and Food Economics –National Research Institute(IAFE-NRI);
7. Investment determinant of the sustainability of innovative technologies of energy supply in the agro-food system of Ukraine / Voloshchuk, Y., Voloshchuk,, Khakhula, B., Karnaushenko, A., Varchenko, O. // Franco Angeli. (2022). 373-395 p. Codice DOI: 10.3280/RISS2022-002021. Режим доступу до ресурсу : <http://digital.casalini.it/10.3280/RISS2022-002021>
8. Khandelwal, P. M., Chavhan, H.(2019). Artificial Intelligence in Agriculture: An Emerging Era of Research. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/335582861>

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ АГРЕГОВАНОЇ ОЦІНКИ

Дмишко Юрій Григорович

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти

«Львівський національний університет імені Івана Франка», Україна

Науковий керівник: к.е.н., доцент *Руслана ШУРПЕНКОВА*

Ключові слова: аналіз, фінансовий стан, підприємство, оцінка.

Слід зауважити, що у сучасних умовах оцінка фінансового стану підприємств є важливим завданням управління. Якісна та обґрунтована оцінка дає змогу приймати рішення, що дозволяють підприємствам не тільки утримуватися на ринку, а й здійснювати заходи щодо розвитку [1].

Для оцінки фінансового стану використовують три основних методологічних підходи аналізу фінансового стану (таблиця 1):

Таблиця 1

Методичні підходи аналізу фінансового стану підприємства

Основні методичні підходи аналізу	Характеристика
Експрес-оцінка	ґрунтується на обмеженій кількості показників, ієрархія та склад котрих визначають практичними напрацюваннями.
Розгорнута оцінка	проводять на основі значної кількості фінансових показників, що відображають різні й численні аспекти фінансової діяльності підприємств.
Оцінка на основі інтегрованого показника фінансового стану	здійснюють на основі опису досліджуваного об'єкта, що характеризується великою кількістю ознак. Агрегування ознак в одну інтегральну оцінку дорівнює сумі цінностей його складових.

Кожен з підходів, як вважається, призначений для розв'язання специфічних задач.

Експрес-оцінка, що видно з назви, використовується для швидкого визначення основних недоліків фінансової діяльності та ґрунтується на показниках, що відображають наслідки. Розгорнута оцінка полягає у визначенні взаємозв'язків та використанні показників причини. Інтегрована оцінка є узагальненим визначенням фінансового стану.

Будь-яка методика оцінки фінансового стану ґрунтується на певній методології, що, у свою чергу, є логічним набором пов'язаних між собою компонентів. Компоненти методології аналізу фінансового стану підприємств – це методологічні принципи, що лежать в основі формування методик аналізу. Вони можуть бути систематизовані за принципом етапності побудови методики – від визначення поняття фінансового стану та сутності його оцінки до формування загального алгоритму інтерпретації результатів.

Оцінка фінансового стану може мати позитивний і нормативний контекст. У першому з'ясовується, що має місце на підприємстві у даний звітний період. Визначення поточного фінансового стану, безумовно, має важливе значення для прийняття тактичних управлінських рішень. Нормативний зміст оцінки означає визначення того, куди “рухається” підприємство і яких змін слід очікувати у майбутньому. Це створює прецедент визначення тенденцій і розуміння Системних змін фінансового стану для прийняття рішень стратегічного характеру [2].

Серед інструментальних характеристик, що забезпечують певний рівень функціональності методик, доцільно виділити:

- здійснення горизонтального і вертикального аналізу, а також аналізу трендів ;
- порівняння значень фінансових показників з нормативами та з показниками офіційної бухгалтерської звітності підприємств – лідерів у галузях;
- прогнозування значень показників;
- ранжирування підприємств тощо.

У зарубіжній літературі зустрічаються такі інструментальні характеристики:

- практична простота та привабливість ;
- легкість для розуміння практиками ;
- наявність в результатах інформаційного контексту, що дозволяє приймати відповідні рішення.

Заключним та вкрай важливим етапом є формування загального алгоритму інтерпретації результатів. Цей алгоритм має представляти собою послідовне коло етапів, виконання яких дозволяє аналітику оцінити достовірність передбачення та “розгорнути” результати аналізу до рівня взаємопов'язаних оцінок значимих сторін фінансово-економічної діяльності підприємства [3, 132-136].

Отже, методичні підходи аналізу фінансового стану дозволяють оцінити достовірність поточного фінансового обліку та звітності, створюють базу для висунування гіпотез про закономірність та можливість нестійкого фінансового стану. Оцінка фінансового стану на основі агрегованої оцінки дозволяє виявити причинно-наслідкові зв'язки у функціях менеджменту, а потім переходити до побудови пояснювальної і прогнозної моделей функціонування та розвитку підприємства, здійснюючи при цьому попередження його банкрутства.

Список використаних джерел

1. Удосконалення організації обліку, аналізу і аудиту фінансового стану суб'єктів господарювання: монографія/ авт. кол.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Б.Ф. Усача. К.: УБС НБУ, 2011.352с.
2. Шурпенкова Р.К. , Демко І.І. Організація і методика економічного аналізу: навч. посібник. К.: УБС НБУ, 2011.287 с.
3. Шурпенкова Р.К., Сарахман О.М. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку і звітності в умовах євроінтеграції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 44. Видавничий дім «Гельветика». - 2022 . С. 132-136.

ЕТИЧНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Домініка ПЕЧЕНЮК,

здобувачка вищої освіти 1 курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 201 «Агрономія»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: *Ірина МУШЕНИК*

канд. екон. наук, доцент

кафедри інформаційних технологій,

фізико-математичних та безпекових дисциплін

Ключові слова: штучний інтелект, етика, юридичні наслідки, юридична практика, конфіденційні дані.

У наш час значення штучного інтелекту в інформаційних системах демонструє нові можливості для підвищення ефективності процесів, але водночас створює певні етичні питання, які необхідно вирішувати. До них можна віднести конфіденційність, упередженість, зайнятість, підзвітність та відповідальність, прозорість, що будуть розглянуті детальніше пізніше.

ШІ заповнює більшість сучасного простору, що відіграє важливу роль у свідомості, безпеці, транспорті, фінансах, освіті і навіть охороні здоров'я.

Найнебезпечнішим у ШІ є те, що його активне використання впливає на глобальну безпеку. У 2021 р. міжнародна організація ЮНЕСКО (UNESCO) опрацювала стандарт етики штучного інтелекту, який прийняли 193 держави – члени цієї організації. Основою цього стандарту є: *захист прав, свобод і гідності людини; життя в мирі, справедливості; забезпечення різноманітності та інклюзивності; процвітання навколишнього середовища та екосистеми* [2].

Етичні аспекти ШІ дозволяють створити оптимальні умови його використання без деструктивних проявів у суспільстві. Кожний з визначених аспектів було деталізовано. Зокрема, повага, захист та заохочення людської гідності, прав людини та основних свобод полягає у тому, що визнання гідності кожної людської особистості лежить в основі цілісної системи прав людини та її основних свобод і має найважливіше значення на всіх етапах життєвого циклу штучної інтелектуальної системи.

Люди можуть взаємодіяти з ШІ протягом усього його життєвого циклу для отримання необхідної їм допомоги, наприклад, пов'язаної з доглядом за уразливими категоріями населення, зокрема дітьми, людьми похилого віку, інвалідами або хворими. При цьому така взаємодія ні за яких умов не повинна вести до знеособлення людини, порушення або зневажання її прав, приниження людської гідності [1].

Виникає можливість зловживання штучним інтелектом для створення більш складних та удосконалених кібератак. Кіберзлочинці можуть використовувати ці технології для створення нових загроз, ускладнюючи процес їх виявлення та протидії [4]. Ще однією негативною стороною є можливість вразливості ШІ до

маніпуляцій з боку зловмисників. Якщо хакерам вдасться отримати доступ до систем, що використовує машинний інтелект, вони можуть змінювати його роботу відповідно до своїх цілей, і це може призвести до непрацездатності системи. Розпізнавання та автоматизація генерації інформації можуть призвести і до широкомасштабного поширення неправдивих новин та впливу на громадську думку.

Основні проблеми та ризики ШІ:

Конфіденційність - системи ШІ можуть збирати і зберігати величезні обсяги даних, що викликає побоювання стосовно конфіденційності та захисту даних.

Упередженість - системи ШІ можуть увічнювати чи, навіть, посилювати упередження в суспільстві.

Зайнятість - використання систем ШІ може призвести до скорочення робочих місць та безробіття, оскільки машини все частіше беруть на себе завдання, які раніше виконували люди.

Підзвітність та відповідальність - системи ШІ можуть приймати рішення, які істотно впливають на окремих людей і суспільство, що порушує питання про підзвітність та відповідальність.

Прозорість - системи ШІ можуть бути непрозорими та важкими для розуміння, що ускладнює оцінку їх рішень та результатів [3].

Висновок. Слід розуміти, що ШІ має як позитивний, так і негативний вплив на сучасну інформаційну систему. Врахувавши всі тези, можна зробити висновок, що для зменшення ризиків потрібні: етичні стандарти і кодекси, правове регулювання, боротьба з дискримінацією, підвищення прозорості алгоритмів та посилення підзвітності.

Список використаних джерел:

1. Горбань А. І. Етичні аспекти використання штучного інтелекту в умовах цифрової трансформації. *Філософія та етика в інформаційних технологіях*. 2021. № 3. С. 14–22.

2. Новикова І. В. Виклики етики штучного інтелекту: аналіз перспектив та загроз. *Соціум. Наука. Культура*. 2020. № 2. С. 58–65.

3. Мушеник І.М. Використання інноваційних технологій цифрової освіти у вищій школі під час дистанційного навчання / І.М. Мушеник // *Сучасна освіта України: проблеми, досвід, перспективи*. Монографія / за заг. ред. В. В. Іванишин. Кам'янець-Подільський. Зклад вищої освіти «Подільський державний університет». Рига, Латвія : Baltija Publishing, 2024. С. 358-367.

4. Шевчук О. Г., Ковальчук Л. В. Етичні принципи в розробці штучного інтелекту: проблеми і перспективи. *Інформаційні технології та суспільство*. 2022. № 1. С. 99–107.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦТВА

Синьтюк Владислав Олексійович,

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»

спеціальності «Підприємництво та торгівля»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: д.е.н., професор *КАТЕРИНА Волощук,*

професор кафедри економіки,

підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Ключові слова: інформаційні технології, безпека, відповідальність, підприємницька діяльність, заходи, паролі, антивірусні програми.

Використання сучасних інформаційних технологій у підприємницькій діяльності виступає основним шляхом підвищення ефективності в умовах глобалізації інформаційних комунікацій. Інтенсивна комп'ютеризація відкриває нові можливості для бізнес структур однак потребує раціональної організації системи інформаційного забезпечення успішного розвитку підприємства і посилення його безпеки.

Під інформаційним ресурсом розуміється як власне інформація, так і інформаційні технології, а також персонал, який займається обробкою даної інформації [1]. У будь-якому разі, інформаційний ресурс є об'єктом інформаційних відносин, що містить такі ознаки, як: кількість, зміст, цінність та якість [2]. Існування будь-якого інформаційного ресурсу забезпечується сукупністю інформаційно-технологічних та організаційно-правових заходів [3].

У практиці існує розрив між накопиченням та використанням інформації та цілями та завданнями стратегічного подальшого розвитку. Підприємництво стикається з труднощами виживання у конкурентному середовищі, ефективністю функціонування, а розвиток залежить від якості доступної інформації, використання якої може забезпечити значну стратегічну перевагу серед конкурентів. Дані умови викликають необхідність вивчення процесів використання інформації у системі інформаційного забезпечення господарської діяльності, що підкреслює актуальність дослідження. Загалом, не зважаючи на широкий спектр робіт за проблематикою, пов'язаною із інформаційним тероризмом, його видами (кібер- та медіа), інформаційною безпекою - на національному та міжнародному рівнях, цей аспект є малодослідженим у вітчизняній науковій літературі.

На тлі зростання проблеми поширення кібертероризму в урядів і корпорацій багатьох держав виникають труднощі із створенням адекватних заходів щодо реагування на цей вид загроз. Найбільш просунуті гравці в корпоративному світі створили або розширили свої власні операції з розвідки кіберзагроз та методів кібербезпеки, що застосовуються до їх власних мереж, продуктів, послуг, і навіть поширили їх на весь ланцюжок своїх поставок і клієнтів. Багато великих компаній у сфері інформаційно-комунікаційних технологій розробляють складніші стандарти і методи підвищення безпеки і надійності, і навіть продуктивності кіберпродуктів. Дані зусилля приватних та державних акторів продемонстрували реальні перспективи для обмеження та припинення

кіберзагроз. Отже, важливість та вигоди від цих зусиль не слід скидати з рахунків.

Досить важливою проблемою є інформаційна неграмотність населення. З метою посилення національної інформаційної безпеки держави повинні, по-перше, проаналізувати інформаційні потреби громадян, інформаційні ресурси, які ними використовуються, вплив інформації, що міститься на таких ресурсах, на суспільну свідомість тощо. По-друге, державні інформаційні політики у сфері інформаційної безпеки мають передбачити такий напрям, як підвищення інформаційної грамотності населення. Даний напрям має містити механізм, за яким людина зможе вірно аналізувати інформацію, розрізняти правдиву інформацію серед усього інформаційного контенту.

Крім того, вважаємо, що за сучасних умов активного використання інформаційних технологій у гібридних війнах, на національному рівні доцільно створити служби із перевірки інформаційного контенту з метою публічного викриття неправдивої інформації. Для ефективного забезпечення ІБ важливим є застосування різноманітних моделей та методів оцінки загроз та небезпек, таких як: кількісний та якісний аналіз, факторний аналіз, критичних сценаріїв, моделювання, технічними, криптографічними тощо.

Ключову роль відіграють наукові дослідження в галузі створення нових сучасних технологій виявлення та запобігання мережевим атакам та запобігання їх наслідкам. Зрештою, поза всяким сумнівом, усе це неможливо без вжиття заходів для вдосконалення методики підготовки висококваліфікованих кадрів у сфері захисту інформаційної безпеки.

Звичайно, розробка комплексної програми безпеки має важливе значення для захисту бізнес-інформаційних систем: оцінка ризику; розробка політики; контроль доступу; навчання співробітників; план реагування на інциденти; шифрування даних; резервне копіювання та відновлення; безперервний моніторинг; регулярні аудити та оцінки. Впроваджуючи ці заходи в рамках комплексної програми безпеки, підприємства можуть краще захистити конфіденційність, доступність і цілісність своїх даних від широкого спектру внутрішніх і зовнішніх загроз [4, с. 111].

Дійсно, виділення та пріоритетність цінної інформації має вирішальне значення для організації комплексного захисту. Критеріями визначення цінності інформації є: конфіденційність; цілісність; критичність; підзвітність. Класифікуючи інформацію на основі цих критеріїв, підприємства можуть ефективно визначати пріоритети своїх зусиль із захисту та впроваджувати цільові заходи безпеки для захисту своїх найцінніших активів.

Безумовно, організація захисту важливої бізнес-інформації передбачає наступні дії: оцінку; управління бізнесом із захисту інформаційних активів; ефективний захист бізнесу. Визначення цінності інформації, де вона зберігається та хто має до неї доступ, потенційних загроз для бізнесу, зокрема кібератаки, витоки даних і внутрішні загрози, заходи захисту: обмеження доступу до конфіденційних систем та інформації, запровадження суворого контролю доступу, шифрування конфіденційної інформації, забезпечення своєчасного оновлення програмного забезпечення для усунення відомих вразливостей, застосування веб-фільтрів та фільтрів електронної пошти, щоб запобігти потраплянню шкідливого вмісту до співробітників, надійна утилізація даних,

антивірусне програмне забезпечення та моніторинг, аналіз журналів та відстеження активності системи, щоб виявити підозрілу поведінку та потенційні проблеми безпеки, планування реагування на інциденти, проведення навчання для співробітників щодо того, як розпізнавати загрози безпеці та реагувати на них, включаючи безпечне використання е-пошти та соціальних мереж, проведення процедури резервного копіювання.

Управління бізнесом із захисту інформаційних активів передбачає планування заходів для забезпечення безпеки [5]: веб-безпеки: захист особистої та ділової інформації під час перегляду Інтернету, захист від загроз у соціальних мережах, безпека програмного забезпечення та безпечний веб-хостинг, боротьба зі шкідливим програмним забезпеченням за допомогою ефективних заходів, впровадження надійних паролів, включаючи двофакторну автентифікацію; торгових точок: забезпечення безпеки електронної пошти, боротьба зі спамом, фішингом і атаками соціальної інженерії; даних: встановлення протоколів резервного копіювання, щоб захистити від втрати даних, заходи безпеки в хмарних середовищах, варто класифікувати та визначати інформацію, що потребує особливого захисту; віддаленого доступу: безпечні методи віддаленого обчислення, включаючи сценарії роботи з дому та подорожей; мобільних пристроїв: впровадження заходів для захисту мобільних пристроїв і особистої інформації клієнтів.

Результати проведеного нами прогнозування вказують на зростання рівня роздрібних продажів електронної торгівлі в світі, що підтверджується за лінійним та поліноміальними трендами з вірогідністю 99 та 98% відповідно. А тому ефективний захист бізнесу вимагає чітких процесів виявлення загроз і швидкого реагування на них. Власники бізнесу повинні надавати пріоритет навчання працівників щодо кіберзагроз, оскільки обізнаність працівників має вирішальне значення для їх запобігання. Включивши ці заходи безпеки в бізнес-плани, організації можуть ефективно захистити цінну інформацію та бізнес-процеси від широкого спектру загроз, тим самим захищаючи свою діяльність і репутацію.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про електронну комерцію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
2. Тренди українського digital у 2024 році <https://speka.media/trendi-ukrayinskogo-digital-u-2024-roci-pokxnd>
3. Інформаційна безпека підприємства та основні засади захисту даних. URL: <https://gigatrans.ua/ua/news/nformac-yna-bezpeka-p-dpri-mstva-ta-osnovn-zasadi-zahistu-danih>
4. Городянська Л.В., Цюкало Л.В. Інформаційна безпека суб'єктів малого підприємництва в умовах цифровізації. Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ: ВІКНУ імені Тараса Шевченка, 2021. Вип. 70. С. 105-114. doi: URL: <https://doi.org/10.17721/2519-481X/2021/70-11>
5. What Is Business to Business to Consumer (B2B2C)? URL: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/ecommerce/b2b2c.shtml>

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СІЛЬСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО

СТЕНДЕР Світлана Василівна,

канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Ключові слова: цифрові технології, трансформація, аграрне виробництво

Цифрова трансформація аграрного виробництва на сьогоднішній день є особливо актуальна, оскільки є значним джерелом для забезпечення суттєво економічного зростання. Нині сільське господарство України в непростих умовах війни практично охоплено процесом цифрової трансформації, а використання інформаційних технологій у сільському господарстві в основному обмежується застосуванням комп'ютерів і програмного забезпечення, призначеного для управління фінансами, збору аналітичної інформації та надання фінансової та статистичної звітності.

Тому ми вважаємо, що зараз потрібно інтенсивно працювати над впровадженням цифрових технологій у сільське виробництво. Важливими факторами підвищення конкурентоспроможності галузі та найважливішими елементами стратегічного розвитку є біо- і нанотехнології, використання генних розробок, генної інженерії та можливість адаптації виробленої сільськогосподарської продукції до потреб конкретних категорій покупців, проте без активного використання цифрових інноваційних технологій неможливо в короткі терміни перетворити вітчизняний аграрний сектор у високотехнологічну галузь.

Для оцінки ефективності та зручності інноваційних підходів нами було проведено анкетування для фахівців з аграрного сектору, технологічних експертів, фермерів та інших зацікавлених учасників галузі. Анкетування відбувалося на базі аграрних підприємств та дослідницьких центрів, які володіють сучасною інфраструктурою для реалізації цифрових інновацій. Участь в анкетуванні взяли представники аграрної галузі, включаючи фермерів, технічний персонал та керівництво підприємств, віком від 35 до 60 років. Їм пропонувалося відповісти на такі питання:

1. Чи сприймаєте ви цифрову трансформацію як необхідну для підвищення ефективності сільського господарства?
2. Чи відзначили ви покращення продуктивності в результаті впровадження цифрових інновацій?
3. Чи маєте ви намір розширювати використання цифрових технологій у вашій господарській діяльності?
4. Чи використовуєте ви вже цифрові технології в своєму агробізнесі?

Відповіді на запитання повинні бути: «ТАК», «Ні» або «СЕРЕДНЬО»)
(рис. 1).

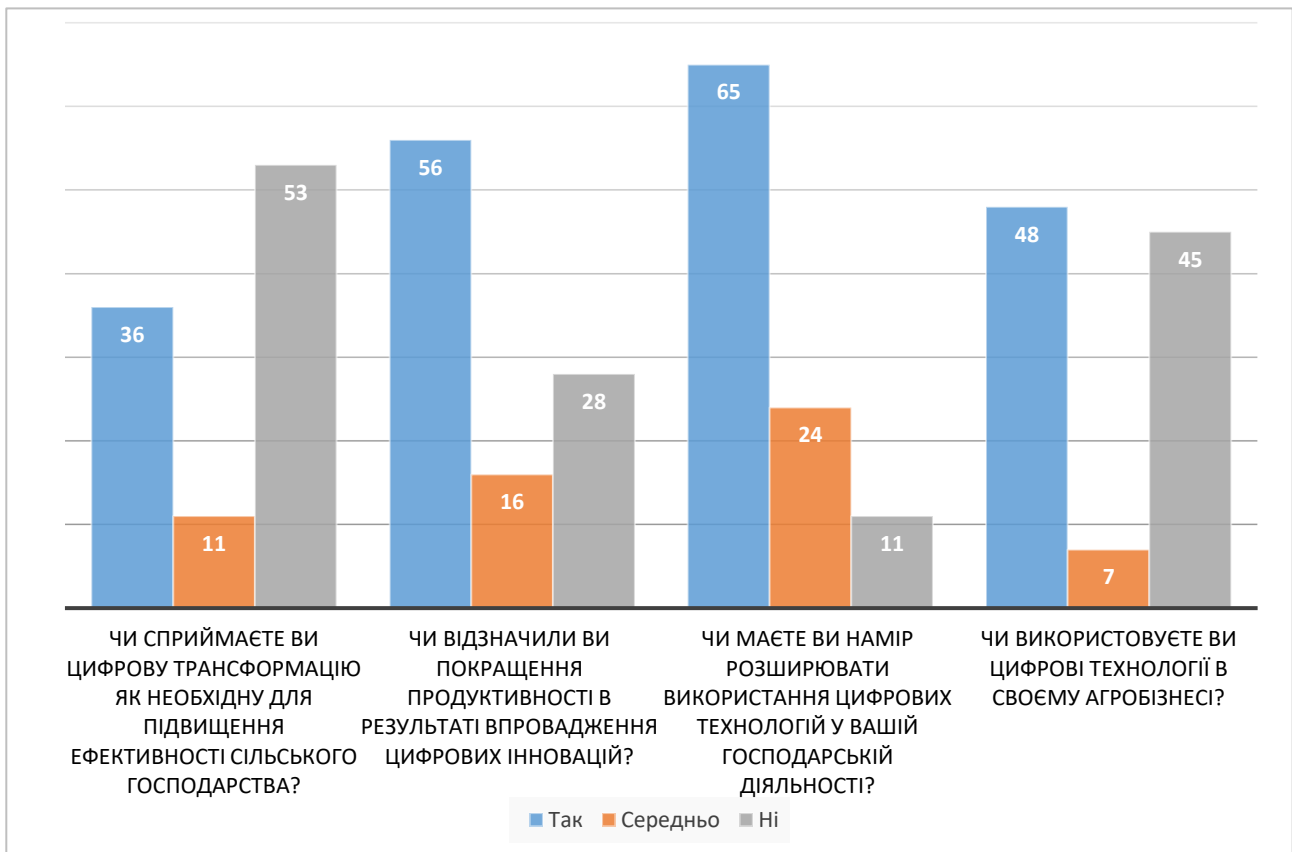

Рис. 1. Результати анкетування для цільових груп

Джерело: [створено автором]

Отримані результати розкрили нам картину того, що в аграрному секторі існують різноманітні погляди на цифрову трансформацію. Хоча значна частина учасників визнає важливість цифрових інновацій для підвищення ефективності господарювання, але існують і ті, хто виявив обережність щодо використання цифрових технологій на даній час. Зокрема, майже половина відповідалів підтвердили покращення продуктивності завдяки цифровим інноваціям, тобто більшість з них виражає намір розширювати використання цифрових технологій у майбутньому, однак, існують і ті, хто залишається обережним і навіть відмовляється від цифрових рішень. Ці висновки вказують на необхідність розробки гнучких стратегій впровадження цифрових технологій, які враховують різноманіття підходів та готовність різних груп сільських підприємців до цифрової трансформації.

На основі проведеного опитування ми рекомендуємо впровадження цифрових інновацій, бо це суттєво покращить ефективність та конкурентоспроможність сільського господарства в умовах сучасної цифрової економіки: зокрема це, автоматизація, роботизація, використання систем точного землеробства, штучного інтелекту та інше. Крім того, ми проаналізували особливості галузі рослинництва та тваринництва і на базі сучасних інноваційних технологій створили таблиці, в яких представили можливості і які проблеми виникають в цих галузях при впровадженні сучасних технологій (див. табл. 1,2).

Таблиця 1

Особливості використання сучасних інноваційних технологій у рослинництві

Можливості використання	Проблеми адаптації
Селекція	
<ul style="list-style-type: none"> – покращення сортових якостей; – підвищення стійкості до ґрунтовокліматичних умов та шкідників; – значний приріст урожайності; – одержання насіння елітних сортів 	<ul style="list-style-type: none"> – слабка державна підтримка; – відсутність технологічного оснащення; – потреба у фінансуванні; – відсутність технологій створення вихідного селекційного матеріалу
Генна інженерія та ГМО	
<ul style="list-style-type: none"> – стійкість рослин до втрат врожаю, хвороб, шкідників; – покращення якості продукції та підвищення рівня врожайності; – стійкість проти гербіцидів; – здатність рослин виробляти власні пестициди; – скорочення процесу догляду та переробки продукції; – економія затрат на вирощування ГМО 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність нормативно-правового забезпечення; – токсичність генно-модифікованих продуктів; – поява канцерогенних та мутагенних ефектів; – накопичення гербіцидів; – зниження поживних властивостей продукції; – шкідливий вплив на здоров'я людини (пригнічення імунітету, алергічні реакції, мутація тканин тощо)
Органічне землеробство	
<ul style="list-style-type: none"> – відсутність пестицидів та добрив; – зменшення шкідливого впливу сільськогосподарського виробництва на навколишнє середовище; – відмова від ГМО 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність законодавчої підтримки; – потреба у державних дотаціях; – проблеми сертифікації продукції; – відсутність біологічних засобів захисту рослин
Мікрозрошення	
<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення оптимального рівня вологостійкості в посушливих умовах; – економія поливної води, електроенергії, добрив; – уникнення ерозії ґрунту; – можливість освоєння малопродатних для обробки земель; – зменшення експлуатаційних витрат; – можливість проведення агротехнічних робіт разом з поливом 	<ul style="list-style-type: none"> – низька державна підтримка; – відсутність фінансування програм з мікрозрошення; – відсутність цільової науково-технічної програми; – значна вартість іригаційного будівництва; – відсутність та слабе оновлення парку дощувальної техніки; – висока ймовірність засмічення трубок та пошкодження обладнання
ІТ технології	
<ul style="list-style-type: none"> – визначення дійсних посівних площ; – прогнозування продуктивності збору та втрат врожаю; – визначення рівня використання матеріально-технічних ресурсів; 	<ul style="list-style-type: none"> – значна потреба у фінансових інвестиціях; – вимагає великого обсягу науково-дослідних розробок, стартапів; – необхідність висококваліфікованих кадрів та науковців
Нанотехнології	
<ul style="list-style-type: none"> – сприяють збільшенню врожайності; – низька токсичність наноматеріалів; – сприяють прискоренню фотосинтезу рослин та озоненню повітря; – підсилення захисних властивостей рослин 	<ul style="list-style-type: none"> – недостатність знань про механізм дії нанотехнологій та властивостей наноматеріалів; – слабка підтримка розвитку нанотехнологій; – проблеми сертифікації нанопродуктів.

Таблиця 2

Новітні технологічні рішення в тваринництві

Можливості використання	Проблеми адаптації
Біотехнології	
<ul style="list-style-type: none"> – збереження генофонду та покращення здоров'я тварин; – удосконалення якості продуктів тваринництва; – поліпшення продуктивності тварин з використанням селекційних методів розведення; – одержання тварин як донорів внутрішніх органів 	<ul style="list-style-type: none"> – необхідність більшого проведення науково-дослідних робіт і залучення висококваліфікованого персоналу; – виникнення небажаних мутацій; – зниження здатності до розмноження; – відчуження трансплантованих органів; – можливість передачі інфекцій
Селекційно-племінна робота	
<ul style="list-style-type: none"> – удосконалення існуючих і створення нових порід тварин (гібридів); – покращення продуктивних якостей тварин; – використання генетичного потенціалу кращих порід 	<ul style="list-style-type: none"> – слабкий розвиток селекційно-племінної роботи в Україні; – необхідність залучення фінансових ресурсів; – потреба у підготовці наукових кадрів; – неконтрольований процес результатів селекційної роботи.
Системи годівлі	
<ul style="list-style-type: none"> – ефективність використання різних режимів годівлі; – зниження втрат корму; – вільний доступ тварин до кормів через сучасну систему їх подачі; – збільшення приросту живої маси; – точність дозування та роздачі кормів. 	<ul style="list-style-type: none"> – необхідність залучення інвестицій; – потреба у кваліфікованому персоналі для управління процесами годівлі; – значна автоматизація процесу подачі кормів; – високий рівень фінансових витрат.
Техніко-технологічне забезпечення	
<ul style="list-style-type: none"> – удосконалення умов утримання та обслуговування тварин; – поліпшення умов праці; – зниження витрат на виробництво одиниці продукції; – поліпшення якості тваринної продукції; – економія ресурсів 	<ul style="list-style-type: none"> – висока вартість оновлення і модернізації обладнання; – необхідність імпорту сучасних технологічних засобів утримання, годівлі та догляду за тваринами; – високий рівень фізичного зношення вітчизняної техніки; – необхідність поліпшення характеристик матеріалів, що використовуються для обладнання
Ресурсозберігаючі технології	
<ul style="list-style-type: none"> – зниження витрат і собівартості; – спеціалізація робіт щодо вирощування та утримання тварин; – підвищення відтворювальної здатності тварин; – ефективна організація відпочинку і раціону; – ефективне використання систем транспортування й утилізації відходів 	<ul style="list-style-type: none"> – необхідність державної підтримки та стимулювання; – необхідність залучення інвестицій для переоснащення тваринницьких комплексів і птахоферм; – впровадження механізмів автоматизації та комп'ютеризації виробничого процесу; – використання робототехніки; – потреба у перекваліфікації кадрів

В цілому можна зробити висновок, що цифровізація сільського господарства в Україні потребує активного розвитку, що дозволить знизити затрати на виробництво сільськогосподарської продукції; дасть реальну можливість для пошуку, обробки, аналізу та передачі інформації. А

впровадження нового покоління цифрових технологій для аграрного сектора України є ефективним способом використання організаційних переваг української моделі розвитку сільського господарства, що дозволить суттєво підвищити ефективність інвестицій в АПК.

Список використаних джерел

1. Stender S., Tsvihun I., Balla I., Borkovska V., Haibura Y. Innovative approaches to improving the agricultural sector in the era of DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1\(63\).127-135](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1(63).127-135)

2. Лебідь О. В., Кіпоренко С. С., Вовк В. Ю. Використання технологій штучного інтелекту в сільському господарстві: європейський досвід та застосування в Україні. Електронне моделювання. 2023. Т. 45. №3. С. 57–71. DOI: <https://doi.org/10.15407/emodel.45.03.057>

ДИНАМІКА ВАЛЮТНОГО КУРСУ: ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ NEER TA REER

Ткачук Інна Костянтинівна

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти

«Львівський національний університет імені Івана Франка», Україна

Науковий керівник: к.е.н., доцент *Оксана САРАХМАН*

Ключові слова: валютний курс, номінальний ефективний обмінний курс (NEER), реальний ефективний обмінний курс (REER), інфляція, конкурентоспроможність.

Валютний курс - це ціна однієї валюти в іншій, що є важливим індикатором стану економіки. Його коливання впливають на торгівлю, інвестиції, рівень цін та добробут. Курси відображають фінансовий стан країни: валюта зростає при сильній економіці та падає при слабкій, тому обмінні курси є реальним показником економічного становища [1].

Перейдемо до ще двох важливих трактувань, а власне до «REER» та «NEER». Оскільки двосторонні валютні курси можуть змінюватися в різних напрямках, два комплексних показники можуть виявити загальну вартість української гривні відносно валют країн – основних торговельних партнерів України. Це індекс номінального ефективного обмінного курсу (NEER) та індекс реального ефективного обмінного курсу (REER).

REER - це реальний курс, скоригований на зміни національних цін або витрат у країні та вибраних країнах, включаючи зону євро. Індекс номінального ефективного обмінного курсу — це співвідношення середнього обмінного курсу валюти до зважених обмінних курсів вибраних країн і зони євро. Для країн з високим рівнем доходу коефіцієнти базуються на торгівлі промисловими товарами.

Відбір країн до переліку основних торговельних партнерів ґрунтувався на їхніх частках у міжнародній торгівлі України. До повномасштабного вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року ваги росії та Білорусі у валютному кошику 2022 року відповідали часткам цих країн у міжнародній торгівлі України в 2019-2021 роках. Однак з березня 2022 року ці ваги були зведені до нуля, оскільки економічні відносини між Україною та цими двома країнами були призупинені.

Перейдемо до розрахунку індексу реального ефективного обмінного курсу (REER) гривні.

$$REER = \prod_{t=1}^T \left(\prod_{i=1}^n \left(\frac{dER_t^i}{dP_t^i} \right)^{W_i} \right) \times 100\% , \text{ де:}$$

- $REER$ – реальний ефективний курс гривні;
- $\prod_{i=1}^n \left(\frac{dER_t^i}{dP_t^i} \right)$ – добуток змін обмінних курсів іноземних валют на гривню dER_t^i , скоригований на відносні темпи інфляції dP_t^i , зведений до степеня W_i .
- W_i – питома вага країни, яка вважається нормалізованою;
- I – основний торговельний партнер України в її загальному зовнішньоторговельному товарообороті.

Значимо, що базовий період ($t = 0$) – грудень 1999 року – дорівнює одиниці. Як і у випадку NEER, співвідношення обмінних курсів та CPIs до базового періоду $\frac{ER_t^i}{ER_0^i} \div \frac{P_t^i}{P_0^i}$, зведені до степеня W_i , можна використовувати для розрахунку індексу $REER$. Однак динамічні ваги також впливають на результат у цьому підході, тому метод із місячними змінами отримав пріоритет.

А ось щодо NEER, то можна навести наступний алгоритм розрахунку:

$$NEER = \prod_{t=1}^T \left(\prod_{i=1}^n (dER_t^i)^{W_i} \right) \times 100\% , \text{ де:}$$

- $NEER$ – номінальний ефективний курс гривні;
- $\prod_{i=1}^n (dER_t^i)$ – добуток змін обмінних курсів іноземних валют на гривню dER_t^i , зведений до степеня W_i ;
- W_i – питома вага країни, яка вважається нормалізованою;
- I – основний торговельний партнер України в її загальному зовнішньоторговельному товарообороті.

Базовий період ($t = 0$) – грудень 1999 року – дорівнює одиниці. Часто NEER розраховується безпосередньо за допомогою відношень номінальних обмінних курсів до базового періоду ER_t^i/ER_0^i , зведених до степеня W_i . Однак за такого підходу додаткова волатильність з'являється в певному місяці (зазвичай січні), коли переглядаються динамічні зважування. Таким чином, індекс використовує місячні зміни обмінних курсів, щоб уникнути спотворень. Для прикладу розглянемо реальний ефективний обмінний курс на основі CPI для України та Польщі (рис. 1).

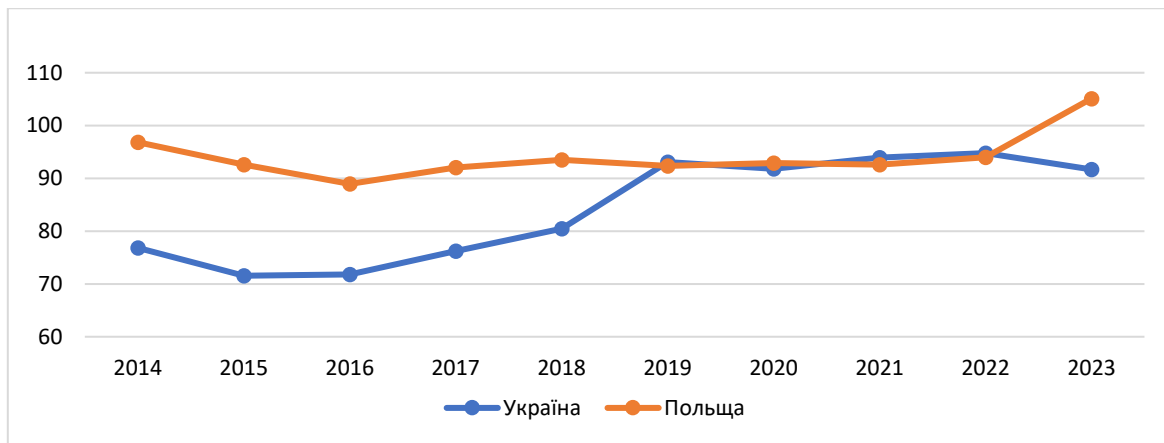

Рис.1. Реальний ефективний обмінний курс на основі CPI

Графік показує динаміку реального обмінного курсу України та Польщі на основі індексу споживчих цін за 2014–2023 роки. В Україні у 2014–2016 роках спостерігалось значне падіння REER, що свідчить про втрату конкурентоспроможності економіки, після чого відбулося поступове відновлення. Проте у 2023 році відзначено різке зниження.

Зниження реального ефективного обмінного курсу вважається важливим фактором експортного зростання. В Україні цей показник відзначається високою волатильністю та значним відхиленням від офіційного курсу, тоді як у Польщі спостерігається стабільність і мінімальні відхилення. Динаміка CPI детально показана на рисунку 2.

Рис.2. CPI, відсоткова зміна порівняно з попереднім роком

Даний графік відображає річний темп зростання індексу споживчих цін в Україні протягом періоду з 2014 по 2023 року. CPI – це показник, що відображає середню зміну цін на споживчі товари та послуги за певний період порівняно з базовим періодом. Іншими словами, він показує, наскільки подорожчали товари та послуги для середньостатистичного споживача.

Отже, розуміння динаміки NEER та REER є ключовим для розробки ефективної економічної політики України. Застосування цих індексів дозволяє оцінити конкурентоспроможність національної економіки, передбачати майбутні зміни валютного курсу та розробити заходи для стабілізації економічної ситуації.

Список використаних джерел

1. Божидарнік Н.В., Божидарнік Т.В. Валютні операції підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 698 с. URL: <https://textbook.com.ua/finans/1473453786>
2. Дзюблюк О.В. Валютна політика: навчальний посібник. Тернопіль: ТДЕУ, 2006. 91 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/4073>
3. Шумська С. С., Білоцерківець О. Г. Реальний ефективний курс гривні: оцінка конкурентних переваг українських товарів і прогноз на 2013-2014 роки. *Економіка і прогнозування*. 2013. № 2. С. 20–31.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ У ВПРОВАДЖЕННІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*ТРІСКА Іван Васильович,
здобувач вищої освіти вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
СТЕНДЕР Світлана Василівна,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу,
Заклад вищої освіти «Подільський державний
університет», Україна*

Ключові слова: державна фінансова підтримка, цифрові технології, аграрне виробництво

В умовах сьогодення в сільському господарстві активно впроваджуються цифрові технології. Але, для багатьох сільськогосподарських виробників питання впровадження таких технологій є фінансово недоступними. Така проблема щодо фінансування стосується як галузі рослинництва, так і галузі тваринництва. Тому, необхідно на рівні держави визначити, які технології варто впроваджувати і допомогти із навчанням цих технологій працівників.

Ми зробили аналіз такого болючого і в той же час важливого питання щодо фінансування та підтримки аграрного сектору. Оцінити обсяги підтримки цифровізації аграрного сектору можна за рахунок оцінки обсягів державної підтримки. На рис. 1 нами представлено аналіз оцінки та обсяги державної підтримки аграріїв з 2018 і по 2023 рік включно.

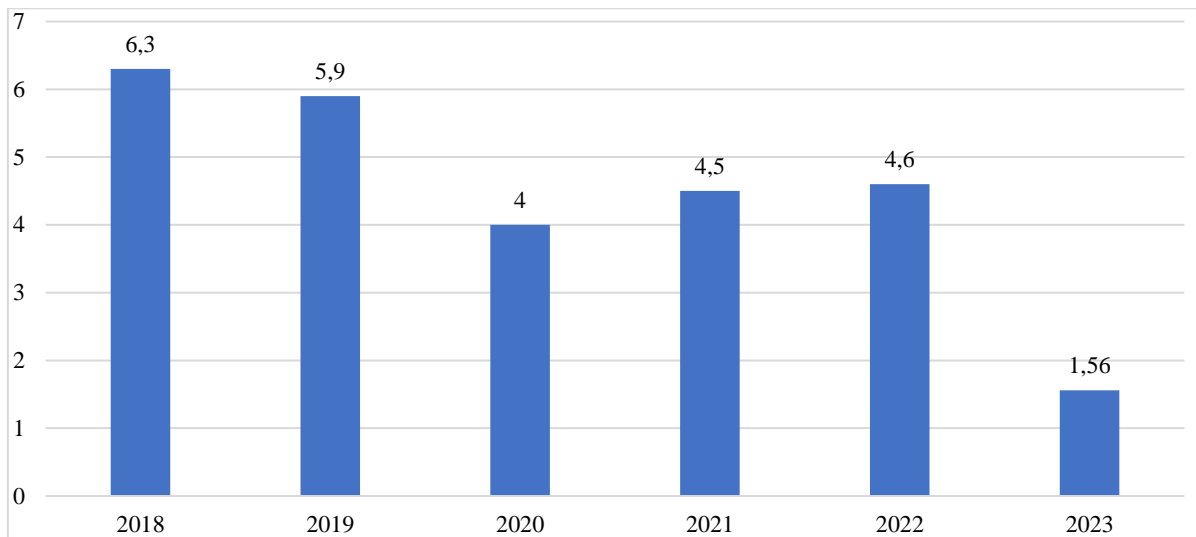

Рис. 1. Обсяги державної підтримки аграріїв в період з 2018 по 2023 рік, млрд. грн.

Джерело: складено автором на основі даних Agropolit (2022) та GrowHow (2023)

З рис. 1 можна побачити, що обсяги державної підтримки аграріїв в Україні поступово знижуються з часом, що пов'язано з початком кризи COVID-19 в 2020 році, а згодом – початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну 2022 року. В 2023 році обсяги державної підтримки є найменшими, однак варто звернути увагу на те, що вона надається не лише з держбюджету, але й від окремих міжнародних організацій, що не враховано в дане число. Така динаміка є цілком природною, зважаючи на проблеми в країні, викликані війною.

Отже, фінансова допомога, така як гранти, субсидії, інвестиції, є ключовим інструментом для заохочення наукових досліджень і розробок у сфері цифрових технологій, приносячи користь як стартапам, так і відомим компаніям. Крім того, зменшення податкового тягаря, створення освітніх програм для цифрових навичок, особливо орієнтованих на молодь, і залучення державних закупівель можуть ще більше сприяти цифровим інноваціям. Так уряд може надавати фінансові стимули та субсидії для сільських господарств на впровадження цифрових технологій, яка може включати в себе надання програмних коштів, зниження податкового навантаження, зниження кредитних ставок та консультації з фахівцями з цифрових технологій.

На нашу думку, варто приділити увагу ще не менш актуальному питанню в умовах воєнних дій це питання кібербезпеки. Для захисту від кібератак, необхідно встановити стандарти кібербезпеки для сільських господарств та постачальників цифрових рішень. В Україні наразі існує Закон «Про основні засади забезпечення кібербезпеки». Через те, що закон є порівняно новим, складно сказати точно, на скільки високою є його ефективність на даний момент.

Так як підтримка підприємств аграрного сектору у впровадженні цифрових технологій відіграє ключову роль в підвищенні їх ефективності, конкурентоспроможності та стійкості ми розробили модель впровадження сучасних технологій на підприємстві, проаналізували і розглянули на протязі

якого періоду відбувається підвищення рівня доходу в середньо- або довгостроковій перспективі, що представлено на рис. 2.

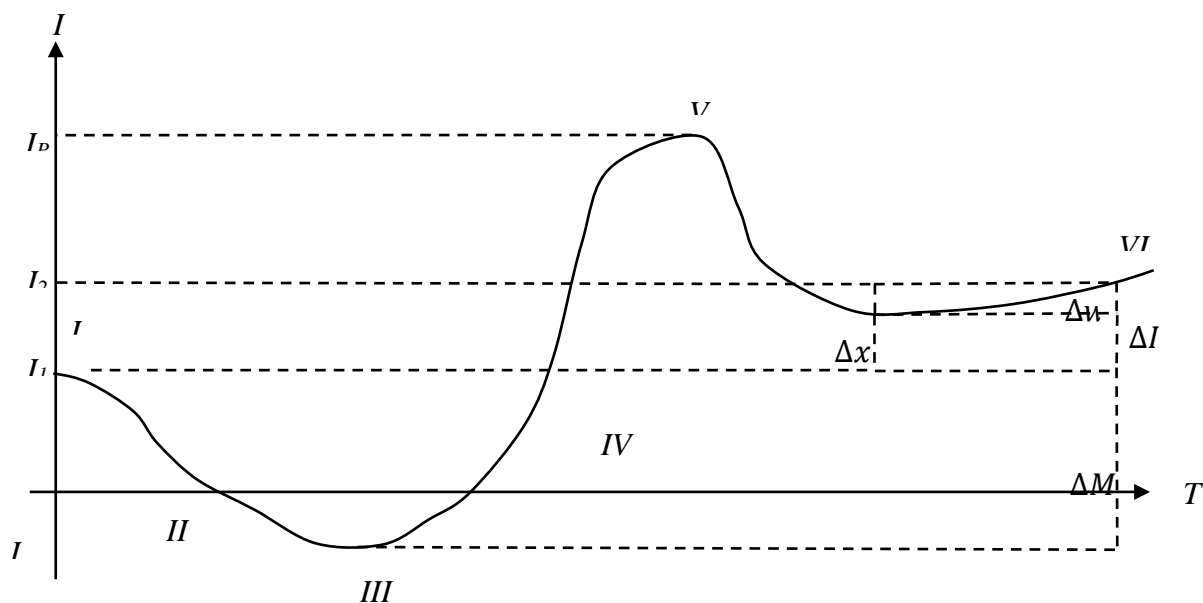

Рис. 2. Модель впровадження цифрових технологій на підприємствах

Примітка: *I, II, III, IV, V, VI* – етапи впровадження цифрових технологій на підприємствах; *I* – дохід підприємства; *T* – час; I_1 – початковий рівень доходу компанії; I_2 – рівень доходу компанії після впровадження цифрових технологій; I_m – мінімальний рівень доходу; I_p – пік дохідності; Δx – різниця між доходом до та після впровадження цифрових технологій; Δw – прибуток, що отримується від подальшого розвитку підприємства; ΔI – загальна зміна в рівні доходу підприємства ($\Delta x + \Delta w$); ΔM – обсяг втрат, отриманий через впровадження цифрових технологій на підприємстві в короткостроковій перспективі

Джерело: складено автором

На рис. 2 також показано, чому держава має бути зацікавлена в тому, аби допомагати сільському господарству впроваджувати новітні (цифрові) технології. Отже розглянемо яким чином змінюються доходи підприємства в період впровадження цифрових технологій. На I етапі, після початку впровадження цифрових технологій підприємство лише починає впровадження технологій, за рахунок чого отримує поступове зниження дохідності (етап II), крива йде до низу, а це може призвести в підприємстві навіть до отримання збитків. На етапі III підприємство знаходиться в найнижчій точці рівня доходу, де практично ризик банкрутства для підприємства є найвищим. Взагалі ризики, що несе підприємство на цьому етапі є різними, це залежить і від фінансового стану підприємства на I етапі, і від складності самого процесу, і до підготовленості самого підприємства до складностей, тому що підприємство може взагалі не відчути процес впровадження цифрових технологій, тобто дохід

не буде зростати, або не потрапити навіть до збиткової зони. Тільки на етапі 4 відбувається вже відновлення дохідності підприємства і йде до пікового рівня 5 аж на самий вверх. Це пов'язано з ефектом впровадження новітніх технологій та максимізації дохідності. Після цього дохідність падає до нового рівня, але це дохідність є набагато вищою, що була на початку і цей дохід вже є стабільним. В подальшому, підприємство буде продовжувати нормально розвиватися і отримувати новий темп зростання через ефект впровадження новітніх технологій.

Таким чином, впровадження цифрових технологій стимулює підвищення рівня її доходу в середньо- або довгостроковій перспективі. Якщо розглядати короткострокову перспективу, то підприємство отримує збитки через значні складнощі, щодо впровадження даних технологій. Ці складнощі пов'язані з: ціною на технології, складність їхнього впровадження, обслуговування та застосування, потребу в висококваліфікованих кадрах і звичайно фінансування. Це призводить до того, що не всі сільськогосподарські підприємства є готовими впроваджувати нові технології, що фактично негативно впливає на розвиток країни в середньо- та довгостроковій перспективі. Тому в такому випадку актуальним є запровадження підтримки з боку держави.

Список використаних джерел

1. Буяк Л. А. Сучасні тенденції та основні теоретичні підходи до цифрової трансформації агробізнесу. Журнал стратегічних економічних досліджень. 2024. Вип. 6. С. 50–62. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.6.5>
2. Негрей М. В. Цифрова трансформація аграрного сектору: перспективи, виклики та рішення. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2023. Т. 8. Вип. 1. С. 94–100. DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.94-100>
3. Перегуда Ю. Ризик-орієнтований підхід в оцінці конкурентоспроможності продукції тваринництва. Науковий журнал «Економіка і регіон». 2023. Т. 1 (88). С. 24–29. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2867> (дата звернення: 28.07.2024).
4. Фернандес Реак. Е. Специфіка цифровізації бізнес та технологічних процесів аграрних підприємств в Україні. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2022. Вип. 35. С. 508–517. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1105> (дата звернення: 28.07.2024).
5. Чепіль Г. В., Панченко А. В. Класифікація та тренди застосування технології 4.0 аграрними підприємствами. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2024. №1 (11). С. 153–163. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.153>

ПЕРСПЕКТИВИ АГРАРНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

ЯКІВЦІВ Ігор Ярославович,

аспірант спеціальності «Економіка»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: д-р. екон. н., професор *Юлія ВОЛОЩУК,*

Ключові слова: інновації, штучний інтелект, аграрна сфера, інвестиції

Національні пріоритети інноваційної діяльності в аграрному секторі зосереджені на кількох ключових напрямках: активне впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій виробництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції; впровадження сучасних технологій, спрямованих на збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та забезпечення стабільного постачання на внутрішній ринок доступної якісної продукції; використання екологічно безпечних методів виробництва для підвищення екологічної безпеки; розвиток вітчизняного сільськогосподарського машинобудування, що забезпечує фермерів технікою наступного покоління, яка є більш зручною, продуктивною та довговічною.

Однак багато сучасних сільськогосподарських підприємств демонструють обмежену готовність до впровадження інновацій, віддаючи перевагу найпростішим і найбільш комерційно вигідним технологіям. Основним чинником низького рівня інноваційної активності в цьому секторі є відсутність інвестицій, що стримує розвиток, посилює безробіття, стимулює трудову міграцію та еміграцію.

Дефіцит інвестицій призвів до зниження технічних і технологічних можливостей сільськогосподарського виробництва та низького рівня впровадження сільськогосподарських інновацій.

Інтеграція технологій штучного інтелекту (AI) у сільське господарство пропонує значний потенціал для підвищення технічних і технологічних можливостей виробництва. Основні напрямками розвитку визначають:

Автоматизацію процесів: роботи та дрони, керовані штучним інтелектом, використовуються для посіву, обробки ґрунту, збирання та моніторингу урожаю.

Оптимізацію ресурсів: системи ШІ аналізують дані про властивості ґрунту, погодні умови та використання добрив, для оптимізації споживання ресурсів, зокрема води, добрив та енергії.

Прогнозування врожайності: моделі штучного інтелекту прогнозують урожайність на основі погоди та ґрунтових умов у реальному часі.

Моніторинг здоров'я рослин і худоби: системи на основі ШІ оцінюють здоров'я рослин і тварин за допомогою аналізу зображень і даних датчиків.

Оптимізацію управління ланцюгом поставок: ШІ покращує логістику, сприяючи швидшому транспортуванню продуктів і більш ефективному зберіганню.

Ці технології спільно сприяють вищій продуктивності, економічній ефективності та екологічній стійкості сільськогосподарського виробництва.

У 2022 році глобальні приватні інвестиції в штучний інтелект (ШІ) за оцінками досягли 91,9 мільярда доларів, згідно зі звітом Стенфордського університету про штучний інтелект за 2023 рік. Однак ця цифра становить лише невелику частину прогнозованого зростання інвестицій у ШІ. Goldman Sachs прогнозує, що світові інвестиції в штучний інтелект зростуть до 110,2 мільярдів доларів у 2023 році, а до 2025 року вони збільшаться до 158,4 мільярдів доларів [1].

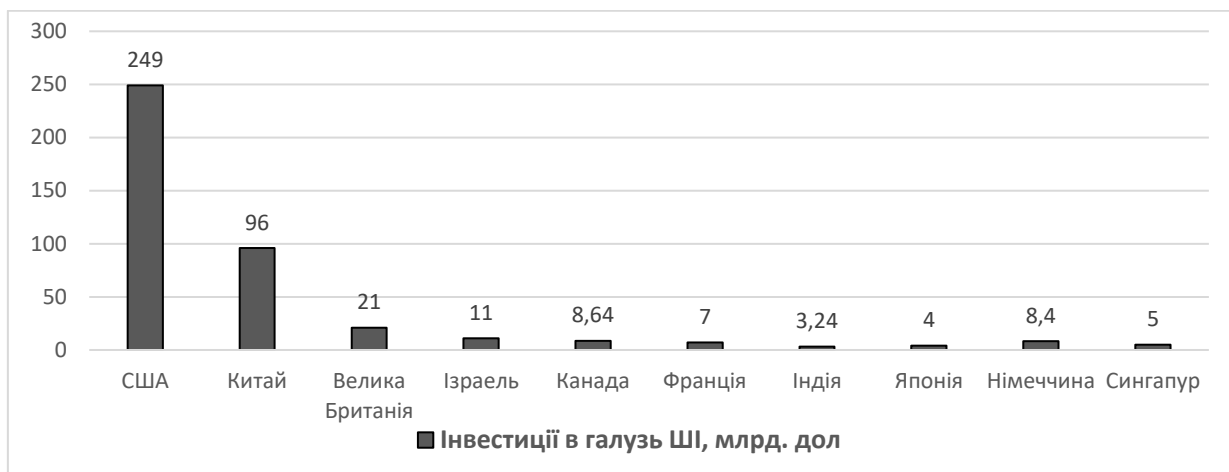

Рис. 1. Розмір сукупних інвестицій в розвиток ШІ серед Топ-10 країн-лідерів у дослідженні та технологіях ШІ станом на 2024 р.

У 2023 році США залучили 31 млрд дол США в рамках 1151 угоди. Три найпопулярніші угоди належали компаніям Anthropic, Lightmatter, треті – GreyOrange і xAI.

Інвестиції в ШІ в регіоні також зростають. Дослідження Goldman Sachs, показало, що приватні інвестиції в штучний інтелект в США у 2022 році склали 47,4 мільярда доларів, що становить більше половини світових інвестицій у штучний інтелект того року.

Стартапи зі штучним інтелектом залучили 42,5 млрд дол США в рамках приблизно 2500 раундів інвестування, і майже 48% цього капіталу було спрямовано на генеративний ШІ. Провідні компанії, такі як OpenAI, Anthropic і Inflection AI, були одними з найбільш затребуваних у секторі.

За даними IBM, у 2022 році світовий рівень впровадження ШІ становив 35%, що на 4 в.п. більше, ніж у попередньому році [2].

Найбільше від систем штучного інтелекту виграють ті галузі, які традиційно були трудомісткими або капіталомісткими. У звіті Accenture перераховується збільшення частки прибутку в кожній галузі до 2035 року, порівнюючи базовий рівень без штучного інтелекту та очікуваний прибуток за наявності штучного інтелекту. Сектори, які вийшли на перше місце, це: освіта – 84%; послуги з розміщення та харчування – 74%; будівництво – 71%; оптова та роздрібна торгівля – 59%; охорона здоров'я – 55% та сільське господарство, лісове господарство та рибальство – 53% [3].

Застосування ШІ в сільському господарстві є ринком, що швидко зростає. У 2019 році його загальний обсяг складав майже 1,1 млрд дол США і за прогнозами зросте до майже 4 млрд дол США до кінця 2024 року.

Системи штучного інтелекту частіше використовуються в польовому землеробстві, однак можливості його застосування в галузі тваринництва, закритому землеробстві, вертикальних фермах, особистих фермерських господарствах є значними (рис. 2).

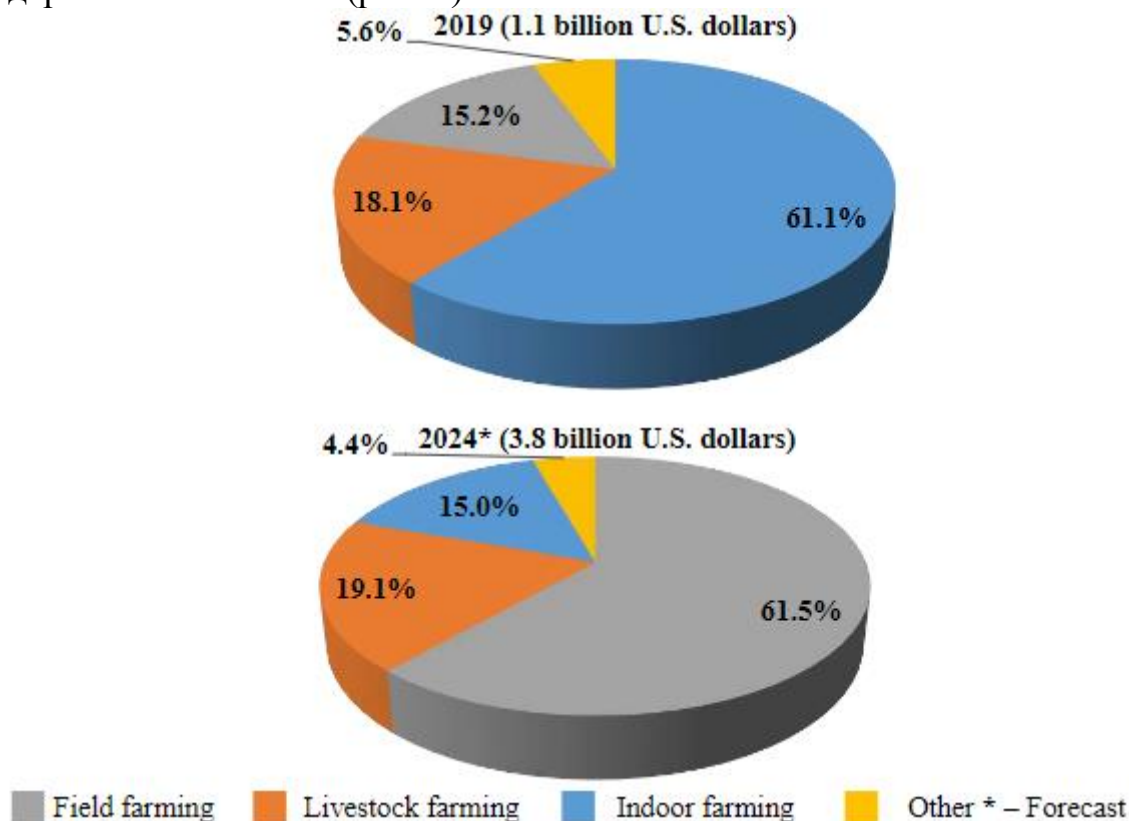

Рис. 2. Структура світового ринку ШІ в сільському господарстві за видами господарств у 2019 та 2024 роках (землеробство; тваринництво; вертикальне, закрите землеробство; інші - прогноз)[4]

Можна констатувати, що застосування штучного інтелекту в сільському господарстві призводить як до заміщення, так і до більш ефективного використання робочої сили. Крім того, застосування таких технологій дозволить оптимізувати та використовувати більше екологічно та ощадливо як фізичні активи, так і земельні та водні ресурси.

Список використаних джерел:

1. Generative AI could raise global GDP by 7%. <https://www.goldmansachs.com/insights/articles/generative-ai-could-raise-global-gdp-by-7-percent.html>
2. IBM Global AI Adoption Index 2022. <https://www.ibm.com/downloads/cas/GVAGA3JP>
3. Turbocharging industrial speed to market. https://www.accenture.com/us-en/insights/industrial/accelerate-industrial-speed-to-market?c=acn_glb_speedtomarketmediarelations_13196117&n=mrl_0722
4. Statista - Статистичний портал для ринкових даних: <https://www.statista.com/statistics>

ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ЯК АГРАРІЇ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ІТ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ СВОЄЇ ПРОДУКЦІЇ

Олександр ЯМКОВИЙ

здобувач вищої освіти 1 курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 201 «Агрономія»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
Україна

Науковий керівник: *Ірина МУШЕНИК*

кандидат економічних наук, доцент
кафедри інформаційних технологій,
фізико-математичних та безпекових дисциплін

У сучасному світі аграрні підприємства зіштовхуються з необхідністю цифрової трансформації. Використання цифрових технологій у маркетингу дозволяє підприємствам стати більш конкурентоспроможними, ефективно керувати ресурсами та отримувати кращий доступ до своїх цільових аудиторій.

З поширенням Інтернету і соціальних медіа, споживачі стають більш зв'язаними та інформованими, що робить онлайн-маркетинг ефективним інструментом для просування продукції аграрних підприємств. Величезний обсяг даних, які генеруються у сільському господарстві, потребує ефективного управління. Використання цифрових технологій дозволяє збирати, аналізувати та використовувати ці дані для покращення маркетингових стратегій. Конкуренція на аграрному ринку постійно зростає, тому аграрним підприємствам потрібно постійно вдосконалювати свої маркетингові підходи, а використання цифрових технологій є ключовим аспектом цього процесу. Окрім того, цифрові технології можуть значно збільшити стійкість бізнесу аграрних підприємств шляхом впровадження інноваційних підходів у маркетинговій діяльності [3].

Тим не менш, питання впровадження цифрових технологій в маркетинговій діяльності аграрних підприємств, як важливого напрямку забезпечення стійкості бізнесу в умовах нових викликів та загроз вимагають подальшого дослідження та розширення області знань, оскільки швидкі темпи розвитку цифрових технологій вимагають постійного оновлення стратегій та методів управління маркетинговою діяльністю [4].

В українському агропромисловому секторі впровадження цифрового маркетингу може стати ефективним інструментом для просування продукції та збільшення конкурентоспроможності. Однією з основних переваг цифрового маркетингу є можливість точного налаштування цільової аудиторії та аналізу результатів діяльності, що дозволяє швидко ввести корективи в маркетингову стратегію та підвищити її ефективність.

Існують перешкоди для швидкої інтеграції цифрових засобів у сільське господарство через різне ставлення розробників до співпраці з іншими ІТ-технологіями. У віддалених сільськогосподарських районах може бути відсутній мобільний зв'язок, що ускладнює використання систем контролю за полями та

інших комунікаційних додатків. Низький рівень телекомунікаційного обладнання і доступу до Інтернету також ускладнює знаходження, обробку та передачу інформації. Сільськогосподарські компанії переважно не повністю готові до впровадження інновацій через відсутність необхідних ресурсів для інвестицій у цифрові технології. Крім того, аграрії зіштовхуються з кадровим голодом та перешкодами у підвищенні кваліфікації працівників [1].

Завдяки цифровим технологіям аграрним підприємства можуть досягати більшої аудиторії шляхом використання соціальних медіа, електронної пошти, веб-сайтів та інших онлайн-каналів. Це відкриває можливості для залучення нових клієнтів та розширення ринків збуту. Цифрові інструменти дозволяють підприємствам стати більш доступними та відкритими для спілкування зі своєю аудиторією, що сприяє побудові довіри та підвищенню конкурентоспроможності. Вони дозволяють точніше настроювати та спрямовувати рекламні кампанії на відповідну цільову аудиторію. Цей підхід не лише дозволяє зменшити витрати на рекламу, але й забезпечує більшу ефективність маркетингових зусиль завдяки глибшому зв'язку з потенційними клієнтами та точнішому визначенню їх потреб і побажань. Цифрові платформи відкривають перед підприємствами безліч можливостей: демонструвати їхню продукцію, налагоджувати контакт зі споживачами та формувати позитивне сприйняття свого бренду. Це ефективний спосіб підкреслити унікальність, якість товарів та цінності, що привертають увагу споживачів. Використання цифрових технологій у маркетингу аграрних підприємств має свої переваги та недоліки [2].

В Україні такий сектор бізнесу як споживчий ринок активно використовує інструменти цифрового маркетингу, що виявляється у швидкому розповсюдженні використання Інтернету як серед підприємств, так і серед споживачів. Цей процес супроводжується поступовим наростанням цифрових навичок у фахівців-практиків та позитивною динамікою розвитку інтерактивних торгових послуг.

Список використаних джерел:

1. Бубенець І. Г., Чатченко О. Є. Маркетингова діяльність підприємств в умовах кризи. Вісник Хмельницького національного університету. *Економічні науки*. 2022. № 3, (306). С. 323-326.
2. Жегус О. В. Маркетинг можливостей як сучасна концепція розвитку суб'єктів господарювання в умовах глобальних викликів. *Бізнес Інформ*. 2023. № 8. С. 300- 308.
3. Мушеник І. М. Інноваційні методи в аграрному маркетингу: досвід та перспективи. *Цифрові технології в агробізнесі*. 2021. № 1. С. 33–41.
4. Чебан О. І. Електронна комерція в аграрному секторі України: стан і перспективи розвитку. *Електронна комерція та маркетинг*. 2019. № 3. С. 11–19.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ ПІД ВПЛИВОМ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Аврята Андрій Вікторович
Здобувач PhD
спеціальності «Менеджмент»

Заклад вищої освіти «Державний біотехнологічний університет», Україна
Науковий керівник: к.е.н, професор **Світлана ЗАЇКА**

Ключові слова: глобалізація, інформатизація, туристичний ринок, інформаційні технології, міжнародний туризм.

Глобалізація суттєво впливає на всі галузі національної та міжнародної економіки, зокрема і на туристичну сферу, яка активно змінюється під впливом нових ринкових умов. Одним із важливих факторів таких змін є інформатизація, яка стала основою для створення нових туристичних продуктів і послуг.

Процеси глобалізації також змінили структуру ринку туристичних послуг. Ми спостерігаємо зміни в технологіях і модернізацію транспортної інфраструктури, що сприяє покращенню умов для міжнародних подорожей. Важливим фактором є інтернаціоналізація ділової активності, яка відкриває нові можливості для співпраці між туристичними підприємствами різних країн. Це сприяє створенню стратегічних альянсів, глобальних союзів та посиленню впливу великих корпорацій у цій галузі.

Однак глобалізація приносить із собою і нові складнощі, зокрема зростання конкуренції між країнами та учасниками ринку. Туристичні ринки стають більш інтегрованими, що підвищує рівень боротьби за клієнтів між основними гравцями. Розвинені країни мають переваги у впровадженні інновацій, що дозволяє їм швидше реагувати на глобальні зміни. Водночас країни з перехідною економікою або недостатньо розвинені мають обмежені можливості для модернізації своїх ринків, що уповільнює їхній розвиток. Це стосується як інформаційних технологій, так і туристичної сфери, де різниця між розвиненими та менш розвиненими країнами зростає.

Глобалізація ринку туристичних послуг також виражається через тенденції до транснаціоналізації, коли підприємства прагнуть розширити свою присутність через горизонтальні та вертикальні інтеграції. Це сприяє збільшенню частки великих корпорацій на глобальному ринку, що посилює їх вплив на макроекономічні показники національних економік. Водночас ці процеси створюють додаткові труднощі для малих і середніх підприємств, які змушені змагатися з великими міжнародними гравцями за споживача.

Зміни у світовій економіці роблять економічну інтеграцію важливим фактором розвитку туристичної індустрії. Міжнародна економічна інтеграція сприяє розвитку інформаційних технологій у туристичному секторі, що є

необхідною умовою його ефективного функціонування в глобальному контексті. Інтеграційні процеси сприяють розвитку приватного підприємництва і створюють умови для більшої відкритості ринків [2]. Однак інтеграція має свої особливості: вона передбачає не лише об'єднання ринків, а й тісну співпрацю на рівні національних економік, що демонструє приклад Європейського Союзу.

Глобалізація в туризмі найкраще відображається через процеси транснаціоналізації. Туристичні корпорації розширюють свої операції за межі національних кордонів, що сприяє формуванню глобальних ринків туристичних послуг. На таких ринках міжнародні корпорації відіграють провідну роль, контролюючи основні потоки туристичних ресурсів. Вони створюють мережі стратегічних альянсів, співпрацюючи з авіакомпаніями, готельними ланцюгами та туроператорами. Найбільші туристичні корпорації мають свої штаб-квартири в економічно розвинених країнах, що підкреслює географічний розподіл світових фінансових потоків у туристичній індустрії.

Інтернаціоналізація туристичного сектору також відіграє важливу роль у розвитку туристичних продуктів, які являють собою комплекс послуг, що споживаються за кордоном. Постачальники прагнуть максимізувати прибутки через вертикальну інтеграцію, об'єднуючи послуги перевезення, проживання та туроператорські послуги в єдиний продукт для споживачів. Ці процеси особливо активно розвиваються у країнах, де є високий попит на туристичні послуги та значний потенціал для інвестицій у туристичну інфраструктуру.

Під впливом глобальної інформатизації туристична галузь значно змінилася. Інформаційні технології полегшують надання туристичних послуг і роблять їх доступнішими для споживачів. В умовах цифрової трансформації підприємства можуть надавати широкий спектр послуг: від бронювання квитків і готелів до фінансових операцій в режимі реального часу. Мобільні технології дозволяють виконувати ці операції незалежно від місця перебування, що змінило традиційні уявлення про офісний простір - тепер робочим місцем може бути будь-яка локація з доступом до Інтернету.

Однак разом із перевагами глобалізації та інформатизації посилюється нерівномірний розвиток різних регіонів і країн. Не всі країни мають рівний доступ до сучасних технологій, що поглиблює соціально-економічну нерівність. Деякі країни та регіони залишаються поза глобальними мережами, що обмежує їхній розвиток і можливості для виходу на міжнародні ринки. Це призводить до деформацій у їх спеціалізації в міжнародному поділі праці та подальшої економічної відсталості [1].

Таким чином, глобалізація та інформатизація туристичного ринку докорінно змінюють його функціонування. Інформаційні технології не лише спрощують процеси просування та продажу туристичних послуг, але й сприяють більшій диференціації пропозицій для споживачів, що відкриває нові можливості для всіх учасників ринку.

Список використаних джерел

1. Falko Y. A. Scientific-theoretical framework of travel business informatization in globalized world. *Ekonomisti. International Scientific-Analytical Journal Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Paata Gugushvili Institute of Economics*. 2015.

№ 1. Р. 41–49.

2. Кізюн А. Г. Тенденції розвитку інформаційних технологій в міжнародному туризмі в епоху інтеграційних процесів. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Вип. 74. С. 256-260.

НАПРЯМКИ МІКРОІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Броніцький Андрій Борисович

здобувач вищої освіти ОС «Доктор Філософії»

спеціальності «Менеджмент»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: д.е.н., професор Володимир РУДИК

Ключові слова: мікроінвестиції, напрямки інвестування.

В Україні в період економічної турбулентності серед населення все більше набирають ваги короткострокі фінансові інвестиції, як прямі так і непрямі. Такий вид інвестицій повинен бути достатньо ліквідним, зрозумілим та легкодоступним. А саме головне потребувати невеликої суми для вкладення. Іншими словами такий вид інвестицій сьогодні можна назвати як мікроінвестування. Він має в основі всі характеристики та функції інвестицій, які викладені у вітчизняному законодавстві про інвестиції, але з невеликим «чеком» входу.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» - «інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект» [1].

Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів);
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих ("ноу-хау");
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності.

Інвестиції в об'єкти підприємницької діяльності здійснюються в різних формах. В економічній теорії і на практиці з метою ведення обліку, аналізу і планування інвестиції класифікують за окремими ознаками.

1. За об'єктами вкладення:
 - реальні інвестиції;
 - фінансові інвестиції.
2. За способом участі в інвестиційному процесі:
 - прямі інвестиції;
 - непрямі інвестиції.
3. Залежно від форми власності інвесторів:
 - державні інвестиції;
 - приватні інвестиції;
 - іноземні інвестиції;
 - спільні інвестиції.
4. За періодом інвестування:
 - короткострокові інвестиції;
 - довгострокові інвестиції.
5. За регіональною ознакою:
 - внутрішні інвестиції;
 - зовнішні інвестиції (вивезення капіталу) [2, 11].

Попит на дрібні інвестиції яскраво можна прослідкувати за обсягом залучення коштів від розміщення військових облігацій за період військового стану, а саме уряд залучив майже 1 209 млрд.грн., з яких близько 72 800 млн.грн. у власності громадян та бізнесу [6].

На думку автора, на сьогодні в Україні існують такі основні напрямки мікроінвестування:

1. Фінансові – це військові облігації (звісно потрібно зважати на дисконт при купівлі, строк до погашення та державний ризик майбутньої реструктуризації, проте великим плюсом їх є відсутнє оподаткування доходу), депозити (хороший інструмент виключно для нівелювання інфляційних та частково девальваційних ризиків).

2. Краудфандингова платформа – це спеціально розроблена платформа у мережі Інтернет, яка дає можливість збирати, обробляти, зберігати та передавати значні обсяги даних, грошових коштів, які надходять від інвесторів. Дані платформи відіграють роль посередника в укладанні договорів між інвесторами та розробниками проектів [3]. Проте, нажаль, в Україні досі немає законодавчого регулювання діяльності таких платформ, а отже і довіри серед дрібного інвестора.

3. P2P-кредитування являє собою процес запозичення фінансових ресурсів, які надаються приватними інвесторами без застави. Вони позичають власні грошові ресурси фізичним особам або суб'єктам господарської діяльності без участі банку. Даний спосіб кредитування має назву P2P, що є скороченням

англійського виразу «peer to peer» чи «person to person» і в перекладі означає кредит, який надається від людини до людини[4]. Якщо розглядати використання такого інструменту через Інтернет платформу, то тут як і в краудфандинговій платформі існують ті ж ризики, проте, можна розглядати і інший – а саме укладання нотаріально посвідченого договору позики, яким може бути як беззаставним так і з заставою. Проте інвестор повинен усвідомлювати, що всі функції по роботі з кредитом та заставою, які, в класичному варіанті передаються банку, потрібно виконувати самостійно, а отже повинно бути чітке розуміння цілі та проекту вкладення, вартості заставного майна та варіанти його реалізації в разі негативного сценарію і саме головне – довіра до позичальника.

4. Міжнародний фондовий ринок через онлайн брокерів. Цей інструмент є більш захищеним, оскільки можна вибрати інтернет брокера з історією та репутацією. Проте тут існують певні обмеження, а саме законодавчі на обсяг переказу коштів за кордон. Крім того, для вкладення в фінансові інструменти зарубіжних компаній потрібно володіти глибокими знаннями технічного (для коротких і дуже коротких інвестицій), фундаментального аналізу (про конкретну компанію чи інструмент), а також глибоко розуміти світові економічні тенденції та фактори, що спричиняють зміну тренду.

5. Спільні інвестиції в нерухомість (розглядатимемо виключно в Україні, оскільки для закордонних, на думку автора, потрібно розуміти що це за нерухомість, її внутрішня вартість, потенційна дохідність, що в поточних українських реаліях зрозуміти вкрай нелегко) з використанням інвестиційних фондів та фондів нерухомості. Яскравим та успішним прикладом реалізації таких інвестицій є компанія INZHUR [5]. За допомогою таких інструментів можна стати співвласником об'єкту нерухомості з невеликим «чеком», де управління нерухомістю від імені інвесторів здійснює управляюча компанія. Такий вид інвестування чітко регламентований українським законодавством, а формат співпраці управляючої компанії з інвесторами – спільним договором та проспектом емісії цінних паперів.

6. Дрібний бізнес, як онлайн-магазин, кафе, фриланс (власний, або партнерський), ремонт (в сфері будівництва або техніки), продаж рукодільних виробів, догляд за домашніми тваринами, або продаж супутніх товарів, організацій та проведення подій (весілля, дні народження, тощо.), створення та продаж цифрового контенту, послуги з прокату різного обладнання або спорядження, послуги в соціальних мережах, дрібне вирощування та продаж органічних продуктів та рослин. Такий вид інвестування має дві сторони. З однієї можна співпрацювати виключно як інвестор, а з іншої можна приймати активну участь в організації та функціонування бізнесу. При першому варіанті існують значні ризики, які ми описували в краудфаундингових чи P2P платформах, а в другому втрачається концепція взаємодії як інвестора, тобто інвестор переходить у роль співвласника та співорганізатора бізнесу, що сповільнює або ж унеможлиблює подальше розширення портфелю інвестицій.

Отже, незважаючи на складну економічну ситуацію в Україні, попит на стабільні інструменти інвестицій зростає, розвиваються нові напрямки. Проте в мікроінвестуванні у переважній більшості сфер відсутнє законодавче регулювання, що створює значні ризики для інвестора. Тому, на думку автора, основна мета держави повинна бути покликана на гармонізацію законодавства для захисту інтересів дрібного інвестора, що дозволить спонукати розвиток івестицій на новому більш якісному рівні, що в свою чергу стимулюватиме та підтримуватиме фінансову стабільність держави.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» введений в дію Постановою Верховної Ради №1561-ХІІ від 18.09.1991 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Скоробогатова, Н. Є. Інвестування: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. URL: Електронні текстові дані (1 файл: 1,19 Мбайт). Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського. 2022. 147 с.
3. Теслюк, С., Матвійчук, Н., & Демчук, Н. (2022). Краудфандинг як сучасний спосіб фінансування: проблеми та перспективи його розвитку в Україні. Економіка та суспільство, (37). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-16>
4. Мацелюх Ю. В. P2P-кредитування як інноваційний інструмент розвитку кредитного ринку: зарубіжний досвід і можливості для України. Бізнес Інформ. 2022. №9. С. 82–87. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-9-82-87>
5. Компанія INZHUR. URL: <https://www.inzhur.reit/>
6. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/uryad-zaluchiv-mayje-1-209-mlrd-grn-vid-prodaju-ovdp-na-auktsionah-uprodovj-voyennogo-stanu>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Бурлака Артем Васильович

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,

страхування та фондовий ринок»

ПЗВО «Кам'янець-Подільський податковий інститут», Україна

Науковий керівник: канд. екон. наук *Валерік ОГАНЕСЯН*

Ключові слова: підприємництво, підприємство, податки, продукція.

Підприємство займає ключову роль в економічному розвитку країни, створюючи нові робочі місця, стимулюючи інновації та забезпечуючи економічне зростання. У сучасному світі підприємницьке середовище відзначає

значні зміни під впливом глобалізації, розвитку інформаційних технологій та зростання їхньої уваги до екологічної відповідальності.

Сучасні тенденції розвитку підприємництва включають цифровізацію бізнесу, впровадження інновацій, посилення ролі електронної комерції, а також акцент на соціальну та екологічну відповідальність. Підприємцям необхідно адаптувати свої бізнес-моделі до нових реалій, зберігаючи конкурентоспроможність на ринку. У цьому контексті вивчення та розуміння сучасних тенденцій розвитку підприємництва стає успішним для побудови успішної та стійкої бізнес-стратегії.

Одним із головних чинників розвитку української демократії та розбудови громадянського суспільства є розвиток підприємництва, який наразі в нашій країні знаходиться у важкому становищі. Значний вплив на дану ситуацію зумовила адаптація до ринкових відносин, а також наслідки світової економічної кризи. Розвиток підприємництва залежить від багатьох факторів і є основою соціально-економічного зростання країни [1].

Основними проблемами розвитку підприємництва вважають:

- низьку купівельну спроможність населення;
- недостатній рівень конкурентоспроможності підприємств;
- відсутність сприятливої суспільно-політичної ситуації в окремих регіонах;
- недосконалість системи обліку та звітності, надмірне оподаткування, що змушує суб'єктів підприємництва перебувати в тіньовому секторі економіки, складнощі пов'язані з відшкодуванням ПДВ;
- недосконалість нормативно-правового регулювання підприємництва та значний регуляторний тиск;
- обмеженість або повна відсутність матеріально-фінансових, кадрових ресурсів, недостатнє впровадження інноваційних технологій, виробництва конкурентоспроможної продукції і послуг;
- велике кредитне навантаження на суб'єктів підприємництва з боку банківських установ та кредитних спілок;
- складний доступ до державного пільгового фінансування (це більш стосується малого та мікро-підприємництва);
- корупційна складова;
- обмеженість виходу продукції та послуг суб'єктів підприємництва до міжнародних ринків збуту;
- обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення, недосконалість системи навчання та перепідготовки кадрів щодо підприємницької діяльності тощо [1].

Сучасне підприємництво все більше орієнтується на впровадження цифрових технологій. Автоматизація бізнес-процесів, використання штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання стали необхідними елементами для підвищення ефективності підприємств. Це дозволяє підприємствам скорочувати витрати, підвищувати продуктивність та надавати інноваційні послуги своїм

клієнтам. Завдяки розвитку інтернету та мобільних технологій підприємці мають змогу виходити на нові ринки, пропонувати свої товари та послуги онлайн та будувати глобальні бренди.

Сучасні тенденції розвитку підприємництва свідчать про необхідність адаптації до нових реалій ринку. Підприємцям важливо бути гнучкими, використовувати новітні технології та орієнтуватися на потреби сучасних споживачів та ринку.

Список використаних джерел

1. Мирошніченко Г.Б., Бурцева О.Є. Сучасні тенденції розвитку підприємництва в Україні: Наукові праці ДонНТУ. Серія «Економічна». №1(25). 2022. URL: https://economics.donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/7_-myroshnychenko_statya.pdf.

2. Михайленко Д. Сучасні тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-139>

3. Бабій І. В., Баксалова О. М., Остапчук О. В. Механізм формування конкурентної політики малого підприємництва в післявоєнний період. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 2. С. 123–130.

ЗНАЧЕННЯ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

ВОЛОЩУК Віталій Ростиславович,

д-р. екон. н., доцент,
асистент кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
Україна

Ключові слова: логістика, воєнний стан, ланцюги постачання, транспорт.

Експерти відзначають, що логістична система України демонструвала прогресивний розвиток у роки, що передували російському вторгненню. Про це свідчить позитивна траєкторія Індексу ефективності логістики України (LPI), який складається раз на два роки Світовим банком і оцінює ефективність логістики в 160 країнах [1].

З моменту введення воєнного стану в Україні логістика стала однією з найважливіших галузей підтримки економічної, військової та гуманітарної інфраструктури країни. Ефективна координація ланцюгів постачання, транспортних мереж і управління ресурсами стала найважливішою для

забезпечення виживання цивільного населення, підтримки військових операцій і стабілізації економіки перед обличчям важких викликів.

Однією з найважливіших ролей, яку логістика відіграє в умовах воєнного стану, є підтримка військових операцій України. Ефективні логістичні мережі є основою будь-якої військової операції, забезпечуючи постачання військ необхідним обладнанням, боєприпасами, продовольством і медичним приладдям. Без добре функціонуючої системи матеріально-технічного забезпечення здатність збройних сил захищати націю та підтримувати свою оперативну готовність буде серйозно скомпрометована.

У сфері зовнішньої та оборонної політики особи, які приймають рішення, несуть відповідальність за виконання рішень, які реалізують стратегічні плани. Ці плани, головним чином впливаючи на найвищі рівні управління, мають глибокий і вирішальний вплив на логістику на всіх рівнях. Політика національної безпеки формує системи логістики, визначаючи типи та обсяг непередбачених ситуацій, до яких держава має бути готова. Таким чином, хоча логістика має тенденцію реагувати за своєю природою, вона залишається ключовим компонентом практичної реалізації цілей національної політики [2].

В Україні сектор логістики зараз відповідає за координацію потоків військових товарів як усередині країни, так і за кордоном. Оскільки значна частина транспортної інфраструктури країни пошкоджена або знаходиться під загрозою, альтернативні маршрути постачання стали важливими. Це включає в себе використання залізничних коридорів, дорожніх мереж і навіть повітряних перевезень, щоб гарантувати, що критично важливі вантажі вчасно досягнуть місць призначення.

Розподіл військової допомоги від міжнародних союзників є ще одним важливим аспектом логістики в умовах воєнного стану. Україна отримала великомасштабні постачання зброї, транспортних засобів, засобів захисту та медичних товарів від держав-партнерів, і ефективне постачання, складування та розподіл цих матеріалів є життєво важливими для підтримки військового потенціалу країни. Крім того, здатність швидко мобілізувати та перерозподіляти ресурси є критично. Матеріально-технічне забезпечення українських військових повинно швидко адаптуватися до мінливих обставин, до необхідності евакуації, передислокації сил і підтримки оборонних операцій у районах активних бойових дій.

З огляду на те, що мільйони людей переміщені, а значні частини країни відчувають нестачу товарів першої необхідності, гуманітарна логістика стала критично важливим компонентом стратегії виживання України. Гуманітарні організації та державні установи співпрацюють, щоб координувати доставку їжі, води, медикаментів і житла в регіони, які постраждали від агресії росії.

Іншим важливим аспектом гуманітарної логістики є евакуація та переміщення цивільного населення із зон можливого ураження населення (з районів можливих бойових дій). Матеріально-технічне забезпечення координації евакуацій вимагало високого рівня організації та координації. Успіх цих зусиль

залежить від співпраці місцевих логістичних компаній і органів влади, які відповідають за управління розподільними мережами всередині країни.

Забезпечуючи постійне постачання продовольства, медикаментів та інших предметів першої необхідності, гуманітарна логістика безпосередньо сприяє пом'якшенню гуманітарного впливу війни та збереженню людських життів.

Незважаючи на те, що багато галузей промисловості постраждали від бойових дій, їх економічна діяльність продовжується, а логістика має вирішальне значення для підтримки як внутрішніх ринків, так і міжнародної торгівлі. Одним із ключових пріоритетів сектору логістики є забезпечення функціонування критичних галузей, таких як сільське господарство, енергетика та промисловість. Перебої в роботі портів і необхідність перенаправляти експорт альтернативними шляхами, створили значне навантаження на логістичний сектор.

У рамках AGRI-ініціативи USAID, Проект USAID з підвищення економічної стійкості (ERA) придбав 310 вагонів для 9 партнерів, щоб продовжити своєчасну доставку українського зерна на зовнішні ринки. Одному з партнерів, Sygnet, вдалося експортувати надлишковий урожай 2023 року на зовнішні ринки, і передані вагони зменшили витрати на логістику на 11%. [3]

Війна порушила і енергетичну інфраструктуру, логістичні операції довелося зосередити на відновленні та захисті цих мереж, щоб забезпечити стабільне енергопостачання. Забезпечення транспортування палива до генераторів електроенергії, систем опалення та іншої критичної інфраструктури було пріоритетом у підтримці основних послуг як для цивільних, так і для військових.

Перед обличчям широкомасштабних збоїв українські логістичні компанії продемонстрували стійкість, запровадивши нові стратегії та технології для забезпечення працездатності ланцюгів поставок. Для підвищення ефективності логістичних операцій використовуються цифрові платформи для відстеження відправлень, аналізу даних у реальному часі та використання автоматизованих складів. Ці інновації не лише допомагають пом'якшити вплив війни на ланцюги поставок, але й закладають основу для майбутньої модернізації українського логістичного сектору.

Сектор логістики тісно співпрацює з міжнародними організаціями, іноземними урядами та неурядовими організаціями, щоб сприяти безперебійному надходженню допомоги в країну. Це включає створення логістичних центрів на прикордонних переходах, в аеропортах та на залізничних вокзалах, де допомога приймається, сортується та розподіляється в різні регіони. Стратегічне розташування України зробило її ключовою транзитною країною для торгівлі, а напад росії перервав ці традиційні торговельні шляхи. Працюючи з сусідніми країнами над створенням нових торговельних коридорів, Україна змогла підтримати певний рівень економічної активності та забезпечити безперервний потік товарів через свої кордони.

Війна підштовхнула інновації та модернізацію, а компанії впровадили нові технології та методи, щоб впоратися з вимогами кризи. Досвід, отриманий у цей важкий період, може стати основою для більш розвиненого та ефективного

сектору логістики у післявоєнний період. Оскільки Україна продовжує долати виклики воєнного стану, логістика залишатиметься в центрі її зусиль із забезпечення стійкості та відновлення.

Список використаних джерел:

1. Reshetnikova, O.V., Danylenko, V.I., & Borovik, T.V. (2020). Logistic infrastructure is a strategic element for the development of economic efficiency in industrial enterprises. In O.V. Kalashnyk, Kh.Z. Makhmudova, I.O. Yasnolob (Eds.), Economic, organizational and legal mechanism of support and development of entrepreneurship (pp.143–150). Poltava, Vydavnytstvo PP “Astraiia”. Available at: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/10777>
2. Ronald Ti, Christopher Kinsey. Lessons from the Russo-Ukrainian conflict: the primacy of logistics over strategy. Defence Studies, Volume 23, Issue 3 (2023) pp. 381-398. <https://doi.org/10.1080/14702436.2023.2238613>
3. USAID-provided grain wagons are helping Ukrainian exporters pivot from traditional logistics routes hampered by the war. URL: <https://era-ukraine.org.ua/en/usaids-provided-grain-wagons-are-helping-ukrainian-exporters-pivot-from-traditional-logistics-routes-hampered-by-the-war/>

ПОНЯТТЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВАРТОСТІ В СИСТЕМІ МСФЗ

Гаврик Олеся Юрїївна

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Білоцерківський національний аграрний університет

Ключові слова: справедлива вартість, МСФЗ, облік, оцінка, вартість.

Визначення поняття «справедлива вартість» непередбачено в Принципах складання та подання фінансової звітності, але в пункті про оцінку елементів фінансової звітності передбачено, що «активи відображаються за справедливою вартістю грошових коштів та їх еквівалентів або компенсації (винагороди), сплаченої за придбання активу, на момент здійснення операції». Всі інші визначення наведені безпосередньо в МСФЗ.

Більшість стандартів, які використовують поняття справедливої вартості, визначають її наступним чином: «сума, за якою може бути здійснений обмін активу або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами» [1]. З цього визначення зрозуміло, що за справедливою вартістю можуть оцінюватися як активи, такі зобов'язання. Водночас, Додаток А до МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій» визначає справедливу вартість, додаючи фразу «інструменти власного капіталу», тобто документи, які підтверджують участь компанії у власному капіталі. Таким чином, МСФЗ передбачає, що всі елементи балансу та звіту про прибутки та збитки можуть бути оцінені за справедливою вартістю, якщо виконуються наступні вимоги:

- сторони повинні мати відповідні знання про операцію;

- операція має бути здійснена на комерційній основі;
- сторони повинні бути незалежними одна від одної.

Поняття справедливої вартості було введено в міжнародну облікову практику з використанням досвіду USGAAP.

Визначення справедливої вартості у FAS 107 не вимагає, щоб сторони були незалежними, але стандарт віддає перевагу використанню ринкових цін при визначенні справедливої вартості [2]. У початковому варіанті проекту стандарту використовувався термін «ринкова вартість». Однак це формулювання не охоплювало розмаїття «вартостей» фінансових інструментів, описаних у стандарті з таких причин:

- респонденти (бухгалтерська спільнота) сприймали ринкову вартість як вартість товарів, що формується на активному вторинному ринку (наприклад, на фондовій біржі):
- FASB (Financial Accounting Standards Board) роз'яснила, що це поняття застосовується як до активних, так і до неактивних ринків для первинних публічних розміщень і вторинних перепродажів.

З іншого боку, у додатку до FAS 107 зазначено, що інформація про справедливу вартість найчастіше базується на ринкових джерелах. Перераховано чотири типи ринків фінансових інструментів, на яких можна отримати інформацію:

- біржові ринки;
- дилерські ринки;
- брокерські ринки;
- основні ринки, тобто операції між інвесторами поза ринком.

МСФЗ встановлює пріоритети для визначення справедливої вартості в деяких стандартах [3]. Зокрема, у МСБО 38 зазначено, що ціни котирування на активних ринках є найбільш надійним показником справедливої вартості при оцінці нематеріальних активів; згідно з МСФЗ, активний ринок - це ринок, на якому виконується кожна з наведених нижче умов:

- об'єкти, якими торгують на ринку, є однорідними;
- сторони, які бажають здійснювати торгівлю, можуть бути легко ідентифіковані;
- інформація про ціни є загальнодоступною.
- Якщо об'єкти є унікальними або відсутній активний ринок, МСФЗ передбачає визначення справедливої вартості наступним чином:
- використовувати найкращу доступну інформацію про нещодавні операції з подібними об'єктами;
- розробити непрямі методи оцінки справедливої вартості.

Тобто, справедливою вартістю об'єкта оцінки є вартість, яка склалася б на активному ринку або, за відсутності такого:

- ціна на подібний об'єкт, за якою була здійснена операція між незалежними сторонами;
- вартість, розрахована керівництвом та укладачами фінансової звітності на основі обґрунтованих припущень.

- Загалом, концепція справедливої вартості, що має відображення в МСФЗ має такі переваги:
- об'єктивна основа для оцінки майбутніх грошових потоків: інформація про реальну вартість активу доступна користувачам до того, як актив буде продано
- ідентичні активи, придбані різними суб'єктами господарювання в різні періоди, мають різну вартість придбання. Використання справедливої вартості дозволяє уникнути цього викривлення.
- використання справедливої вартості відповідає меті керівництва знати реальну вартість бізнесу та оціночну вартість операції
- оцінка за справедливою вартістю точніше відображає судження керівництва, оскільки вона своєчасно відображає результати придбання і відповідає ринковим умовам компанії.

З іншого боку, існують і досить об'єктивні заперечення, які обґрунтовують недоліки справедливої вартості. А саме, по-перше, керівництво підприємства та укладачі його фінансової звітності найкраще обізнані з вартістю його активів і тому несуть за них законну відповідальність. По-друге, умовна оцінка базується на фактичних ринкових цінах. По-третє, загально визнано, що професійний розвиток є неминучим на етапі становлення бухгалтерської професії. Це підтверджується вимогами міжнародних сертифікаційних органів. По-п'яте, характеристика обачності, що впливає з невизначеності, не може бути порушена, оскільки ринкова вартість, що переважає на ринку, є повністю визначеною, а ця характеристика суперечить бажаності справедливого представлення.

Використана література

1. Липко Н. М. Проблема дисконтування в українській практиці підготовки та презентування фінансової звітності в умовах переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності. Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка. 2023. Вип. 18. С. 224-230.
2. Лежненко Л. І. Перше застосування МСФЗ: необхідні та достатні умови переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. 6(5). С. 156-159.
3. Саюн А. О., Сенько Д. С. Узагальнення обліку запасів в умовах переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності для малих і середніх підприємств. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» . 2018. №17(2). С. 39-41.

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Гнидюк Володимир Сергійович

кандидат економічних наук, докторант спеціальності «Менеджмент»

Равлюк Ігор Володимирович,

здобувач вищої освіти ОНС «доктор філософії»»

спеціальності «Менеджмент»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Ключові слова: стратегічне управління інноваційністю; сільськогосподарські підприємства; інтелектуалізація; розвиток; стратегія; управлінські рішення.

Сучасний соціально-економічний стан сільськогосподарських підприємств детермінований рівнем розвитку інноваційності, обумовлений довгостроковими інтеграційними процесами, які враховують ендогенні й екзогенні фактори впливу, пов'язані з цифровізацією науково-технічного прогресу та соціокультурною взаємодією з ефективним використанням потенційних інтелектуально-знаннєвих ресурсів, які продукують креативні альтернативи бізнес-поведінки, і є основою стратегії управління інноваційно-технологічним проривом сільськогосподарських підприємств в умовах інтеграції економічного середовища, яке динамічно змінюється.

Інноваційний характер виробництва є одним з найвагоміших факторів, що визначають успішність діяльності підприємства в ринковому середовищі, його фінансову стабільність та конкурентоспроможність. Особливої уваги цей чинник набуває в умовах ринкової трансформації національної економіки України, коли інновації слід розглядати як ресурс підвищення конкурентоспроможності продукції окремих підприємств, галузей та промисловості в цілому не лише на вітчизняному ринку, але й на міжнародному. Як свідчить практика, стратегічний успіх підприємства залежить від реалізації стратегій його інноваційного розвитку. Впровадження будь-якої стратегії вимагає певних змін на підприємстві, а запровадження змін стикається з опором і численними проблемами і перешкодами. Мистецтво стратегів полягає не тільки у формулюванні гарної стратегії, але і в успішному управлінні процесом стратегічних змін і розвитком підприємства.

Науковцями було сформовано базові теоретичні положення сутності, структури, механізму реалізації інноваційного розвитку, але постійна зміна технологічного прогресу вимагає оновлення розвитку цього напрямку. Протягом всього існування людства виникала потреба для постійного розвитку, особливо це спостерігається протягом останніх ста років, коли науково-технічний прогрес розвивається дуже стрімко. Для того, щоб займати лідируючі позицію, керівництво підприємств-лідерів завжди шукало шляхи для виходу на нові ринки, для завоювання попиту, для підвищення рівня своєї конкурентоспроможності, і все це досягалося завдяки використанню людського

ресурсу, а саме використанням його креативного мислення, що надавало можливість продукувати ефективні рішення та виробляти продукцію або послуги інноваційного характеру.

Наукові школи формування інноваційного напрямку полягали у наступних напрямках, що наведено на рис. 1.1.

Рис. 1. Засновники теорії інноваційного напрямку та сутність їх теорій*

**Розроблено за дослідженнями автора.*

Але, результати дослідження свідчать про те, що К. Фріман, Б.-А. Лундвалл і Р. Нельсон мали різні позиції у визначенні головних напрямів національної інноваційної системи, а саме: нові технології, нові знання, організаційні інститути.

При цьому в основу досліджень були покладені результати, раніше отримані науковцями теоретиками:

Йозефом Алоїзе Шумпетером (1883-1950 рр.) - теорія економічної динаміки;
 Фрідрихом Августом фон Хайєком (1899-1992 рр.) – концепція розсіяного знання;

Дугласом Нормом (1920-2015 рр) - інституційна теорія;

Робертом Солоу (1924 р. – по теперішній час) - роль НТП в економічному зростанні;

Полом Ромером (1955 р. – по теперішній час) і Робертом Лукасом (1937 р. – по теперішній час) - нова теорія зростання.

На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що фундаментальною науковою основою формування інноваційності є наукове підґрунтя, яке формувалося протягом більше ста років, під впливом різних факторів. Але, незважаючи на те, що кожним з науковців було зроблено значний вклад в розвиток інноваційності, еволюційність цього розвитку вимагає постійного продукування нових креативних поглядів для активного розвитку не тільки підприємства, країни, але і світової економіки в цілому, шляхом залучення інституціональної структури, креативного мислення персоналу та розвитку науково-технічного прогресу.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що для ефективного розвитку підприємству необхідно формувати стратегічне управління інноваційністю підприємств, під якою розуміють довгостроковий інтеграційний процес, направлений на постійне удосконалення діяльності підприємства, враховуючи всі релевантні зовнішні та внутрішні фактори впливу, шляхом ефективного використання потенційних ресурсів (в більшій мірі людських), які продукують креативні ідеї у векторному направленні економічного розвитку зі створення матеріальних та нематеріальних ресурсів та є основою динамічного розвитку підприємства. Інноваційності належить роль «каталізатора» еволюційних змін. Внаслідок пов'язаності елементів устрою, розвиток процесів виражається в різкому уповільненні темпів розвитку економіки і вказує на досягнення технологічним укладом своїх меж, тому починається масовий перерозподіл інноваційних потенціальних ресурсів для формування нового технологічного укладу.

Прогресивні інновації втілюються в створення нового продукту, що є одним з важливих результатів формування та розвитку технологічних укладів. Масштаб поширення інновацій розширюється на основі практики, коли їх цінність проявляється при вступі в контакт з людиною, її потребами. Тому успішність інновацій залежить від швидкості адаптації нововведення до реальних умов виробництва і особливості середовища, в якому відбувається зміни.

Країни, які протягом тривалого періоду займають перші місця, проводять активну інноваційну політику, залучають найкращі карди для генерації креативних ідей а впроваджувати їх у виробництво, фінансують інноваційну діяльність тощо. Основними напрямками розвитку світової економіки є глобалізація, підвищення конкуренції, а також зростання ролі інноваційного розвитку. Інноваційна діяльність виступає основним напрямом соціально-економічного розвитку та підвищує конкурентні переваги підприємств.

Список використаних джерел

1. Волобуєв Г. С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. *Економічний вісн. Донбасу*. 2016. № 3(45). С. 213–217.

2. Діденко Є. О., Павленко А.В. Особливості інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу України. Science and innovation: Collection of scientific articles. Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada, 2018. P. 201-208.

3. Діденко Є. О., Андрушко А.А. Основи стратегічного планування інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. №11. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6670>.

ЗАХОДИ З ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Дідух Сергій Володимирович

здобувач вищої освіти ОНС «Доктор філософії»
спеціальності «Менеджмент»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: д.е.н., професор Алла **ЧИКУРКОВА**

Ключові слова: акціонерні товариства, корпорації, корпоративні структури, корпоративне управління, якість та ефективність корпоративного управління.

Протягом останніх років намітилась тенденція до поступового зменшення загальної кількості корпорацій. Ця тенденція пояснюється поступовою реорганізацією акціонерних товариств в інші організаційно-правові форми, переважно в товариства з обмеженою відповідальністю, та неможливістю з боку підприємств, створених в процесі приватизації та корпоратизації, підтримувати цю найскладнішу форму організації бізнесу. Водночас, звернемо увагу, що переважно, корпоративні конфлікти проявляються через ненавмисне порушення норм законодавства; боротьбу за владу – поглинання і витиснення; тактичні конфлікти – розподіл дивідендів і нерозподіленого прибутку; конфлікти з вищим менеджментом; створення несприятливого іміджу або зниження конкурентоспроможності; конкурентний шантаж (грінмейл) тощо [1, с. 5].

Основними концепціями оцінки ефективності корпоративного управління вважаються: цільова концепція; системна концепція; концепція досягнення балансу інтересів; функціональна концепція; композиційна концепція; збалансована система показників (BSC); концепція EVA (Economic Value Added); концепція DEA (Data envelopment analysis) –аналіз оболонки даних; методика оцінки ефективності «процесно-орієнтований аналіз рентабельності» (ABPA - Activity-Based Performance Analysis). Доречно комбінування цих концепцій для оцінювання ефективності корпоративного управління [1, с. 5].

Ефективність корпоративного управління для зацікавлених осіб проявляється у наступному: загальна правова та політична культура (у тому

числі враховуються правові та фідучіарні обов'язки керівництва, директорів та мажоритарних акціонерів; надійна і якісно працююча правова система; відповідні закони про банкрутство); наявність відповідних ринкових механізмів (у тому числі дієва система розкриття інформації і наявності імперативних вимог про надання звітності, а також ефективні механізми регулювання ринку цінних паперів); наявність правильних структур корпоративного управління в корпорації, а саме, дієздатної спостережної ради [2].

Основними складовими ефективного управління корпорацією виступають: структури власності та контролю в корпорації, розуміння інтересів тих осіб, які в кінцевому підсумку володіють контролем над корпорацією та її активами; якість та достовірність інформації, яка розкривається в площині фінансової звітності та корпоративного управління; ступінь незалежності директорів, професіоналізм зовнішніх директорів, ефективність організаційної структури ради директорів, а також чинники взаємодії між радою директорів та менеджментом корпорації; структура управління та можливість передачі повноважень від одних осіб до інших; наявність сильної команди управлінців (вищого керівництва); доступність інформації щодо розміру винагороди менеджменту; моніторинг фінансової звітності, аудит та контроль (довіра до фінансових звітів підвищується у випадку повної незалежності зовнішніх аудиторів); ефективність управління ризиками. корпоративна етика та культура дотримання її принципів топ-менеджерами [2-5].

Сформовані в розвинених країнах особливі механізми корпоративного управління, переважно, являють собою складну ієрархічну систему стримувань і противаг. У центрі цієї складної системи виявляються відносини між власниками (стратегічного пакету) акцій та управлінським персоналом. Для використання методу оцінки ефективності управління корпорацією на засадах нечітко-множинного підходу складається перелік індикаторів для кожної складової запропонованої системи оцінки, визначаються інтервали та здійснюється ідентифікація значень індикаторів оцінки ефективності управління діяльністю корпорації кожної складової. Рівень якісної оцінки ефективності корпоративного управління варто здійснювати за допомогою інтегрального підходу.

Сьогодні існує велика кількість методик оцінки якості корпоративного управління підприємства, що використовують такий інструментарій: макроіндикатори: індикатор корпоративного управління Davis Global Advisors, Inc; індекс розвитку корпоративного управління (Corporate Governance Risk-CGR) за методикою Кричтон-Міллера (Crichton-Miller) та Уормана (Worman); мікроіндикатори: рейтинги та ренкінги: індикатор рівня корпоративного управління рейтингового агентства Standard & Poor's (S&P Corporate Governance Score – CGS); коефіцієнт корпоративного управління –CGQ; рейтинг корпоративного управління (DR) консалтингової фірми Deminor (Брюссель); рейтинг корпоративного управління інвестиційного банку Brunswick UBS Warburg; економетрична модель М. Гібсона; інтегральний індекс

корпоративного управління Українського інституту розвитку фондового ринку (CGI)); ренкінги корпоративного управління журналу Euromoney. Таким чином, для оцінки якості корпоративного управління використовуються різноманітні методики, які мають різний рівень застосування та визнання у світі. Пошук найбільш репрезентативних комплексних індикаторів у сфері корпоративного управління триває [1].

Типові заходи з підвищення якості та ефективності корпоративного управління на рівні акціонерних товариствах наступні: прийняття внутрішнього корпоративного кодексу поведінки, затвердження та оприлюднення специфічних цінностей компанії стосовно клієнтів, персоналу, акціонерів; побудова системи стратегічного моніторингу середовища АТ; розробка системи стратегій, належне управління „стратегічним набором” АТ на основі впровадження системи стратегічного планування; вдосконалення організаційно-управлінських аспектів взаємодії між органами управління АТ; побудова ефективної системи корпоративного контролю; прийняття вищими органами управління АТ конкретних довгострокових та щорічних цільових програм, стратегічного бюджету та оціночних показників діяльності виконавчих органів (якісних, кількісних, результативності та ефективності); створення ефективної системи розкриття інформації в АТ; забезпечення високого ступеню фінансової та нефінансової заінтересованості топ-менеджерів компаній у дотриманні встановлених законодавством та нормами корпоративної етики правил ведення дорученого їм бізнесу та у досягненні встановлених цільових показників; постійне вдосконалення внутрішніх нормативних документів та корпоративних стандартів, що регламентують діяльність органів управління АТ; реалізація та належне фінансування здійснення функції достовірного обліку (у відповідності до міжнародних стандартів) і ефективного, у тому числі незалежного, контролю за діяльністю менеджерів та визначення її результатів; затвердження порядку оприлюднення конфліктів інтересів в АТ; запровадження посади корпоративного секретаря АТ[2-5].

Список використаних джерел

1. Гудзь О.Є., Клюка Ю.С. Якість та ефективність корпоративного управління. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2020. № 3(33). С. 4-9.
2. Гудзь О.Є. Корпоративне управління: навч. посіб. Львів: Ліга-Прес, 2018. 124 с.
3. Мороз О.В. Корпоративне управління на підприємствах України: постприватизаційний етап еволюції: монографія. Вінниця : УНІ- ВЕРСУМ, 2008. 180 с.
4. Пішпек С.І. Формування корпоративних відносин в перехідній економіці. К.: КНУ, 2006. 19 с.
5. Поважний О.С. Корпоративне управління. К.: Кондор, 2013. 244 с.

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Іванишин Володимир Васильович

д.-т. екон. наук, професор, член-кореспондент НААН,
заслужений працівник сільського господарства України
ректор Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»,
Україна

Білянський Юрій Олександрович

канд. екон. наук., асистент кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, зовнішня торгівля, АПК

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств - це сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою інтеграцією та кооперацією, імпортом та експортом товарів і послуг, виходом на зовнішні ринки. На рівні підприємства ЗЕД спрямована на укладання та виконання контрактів з іноземними партнерами. Зовнішньоекономічна діяльність регулюється спеціальними державними заходами і перебуває під впливом рівня розвитку та стабільності національної економіки, світової системи цін та правових систем як країни, так і країни-партнера, де підприємство здійснює зовнішньоекономічну діяльність. Зовнішньоекономічна діяльність є однією зі складових загальної діяльності більшості українських компаній. Тотальна війна та активні бойові дії на нашій території негативно впливають на зовнішньоекономічну діяльність України.

Інституційне забезпечення розвитку аграрних підприємств України в умовах євроінтеграції та війни є важливою складовою стратегії стійкого розвитку та відновлення аграрного сектору. Це включає адаптацію аграрних підприємств до стандартів Європейського Союзу, створення підтримуючих інституцій та механізмів для покращення продуктивності, експортного потенціалу і стійкості сектору в умовах бойових дій.

На основі аналізу зовнішньоекономічної діяльності було визначено, що на сучасному етапі розвитку процес виходу вітчизняних виробників на зовнішні ринки супроводжується серйозними труднощами та проблемами, багато з яких є наслідком військової агресії Російської Федерації (табл. 1).

Основні аспекти інституційного забезпечення для розвитку аграрних підприємств та євроінтеграції в сучасних складних умовах передбачає наступні кроки:

1. Адаптація до європейських стандартів якості та безпеки, що передбачає розробку нових нормативних актів та адаптація існуючих до вимог ЄС, зокрема в галузі якості продукції, санітарних і фітосанітарних норм, стандартів безпечності харчових продуктів та захисту довкілля. Підтримку підприємств у сертифікації продукції за європейськими стандартами, що сприяє

підвищенню конкурентоспроможності на ринку ЄС та спрощує доступ до європейських ринків. А також залучення інвестицій для впровадження сучасних технологій виробництва та обробки, що відповідають екологічним і соціальним вимогам ЄС.

Таблиця 1

Проблеми вітчизняних виробників при здійсненні ЗЕД [1]

Проблеми	Складові проблеми
1. Конкурентні	1) висока конкуренція із західними компаніями, які мають переваги у фінансовому плані
	2) високі вимоги до якості продукції
2. Логістичні	1) зростання вартості всіх видів транспорту
	2) зростання ціни на перевалку продукції
	3) обмеження пропускної спроможності на пунктах пропуску
	4) обмеження в проведенні контрольних процедур прикордонниками, митниками та фітосанітарною інспекцією, як зі сторони України, так і суміжних країн
	5) технологічні обмеження, пов'язані зі різними розмірами колій в Україні (1520 мм) та країнах Європи (1435 мм)
	6) обмеження пропускної спроможності портів
3. Технічні	1) значна частка фізично й морально застарілої техніки
	2) низька впроваджуваність провідних науково-технічних розробок
	3) загроза знищення техніки та інфраструктури через ракетні атаки
4. Політичні	1) такі країни, як Польща, Румунія, Болгарія, Угорщина та Словаччина заборонили імпорту українського зерна, що вплинуло також і на транзит.
	2) обмеження експорту пов'язані із квотами

2. Фінансова підтримка аграрного сектору та програми з євроінтеграції, яка полягає в запровадженні державної програми та програми ЄС з фінансової підтримки, а саме пільгові кредити, субсидії на розвиток сільськогосподарських потужностей та модернізацію виробництва. Також актуальним є розширення державного страхування врожаю, земель та активів аграрних підприємств для зниження ризиків, пов'язаних із бойовими діями, і фінансових втрат, що є критичним для стабільності підприємств.

3. Навчання та підвищення кваліфікації працівників аграрного сектору сприятиме підвищенню продуктивності праці, особливо в умовах нестачі робочої сили. Впровадження освітніх програм і тренінгів для українських фермерів та аграріїв щодо європейських практик і стандартів виробництва, екологічних підходів до ведення сільського господарства та розвитку технологічних навичок. Впровадження освітніх і дослідницьких програм спільно з європейськими університетами, що сприятиме обміну досвідом та сучасними знаннями.

4. Підтримка екологічної стійкості та інноваційних технологій є важливим кроком для розвитку аграрного сектору України, особливо в умовах євроінтеграції та військового конфлікту. Впровадження екологічних практик і новітніх технологій сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських агропідприємств, зменшенню витрат та покращенню якості продукції, роблячи агросектор стійким, екологічно безпечним і економічно ефективним.

Інституційне забезпечення розвитку аграрних підприємств України в умовах війни та євроінтеграції потребує підтримки з боку державних установ, міжнародних партнерів та розвитку нових програм адаптації підприємств до європейських стандартів. Ефективне інституційне забезпечення дозволяє українським аграрним підприємствам не лише вижити в умовах війни, але й інтегруватися в європейську економічну систему, що стимулює довгостроковий розвиток, посилення конкурентоспроможності та експортного потенціалу аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Чечель, А., Згара, І. Сучасні виклики державної аграрної політики України в умовах євроінтеграції. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*, . 2024 №7. С. 143–152. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-143-152>

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕРНА В УКРАЇНІ

Івановський Андрій Володимирович, аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Науковий керівник – д.е.н., доцент **ВІТАЛІЙ РАДЬКО**.

Ключові слова: ринок, зерно, попит, пропозиція, інфраструктура.

За розмірами та значенням ринок зерна займає провідне місце в системі агропродовольчого ринку, а рівень його розвитку суттєво впливає на характер відтворювальних процесів національної економіки в цілому. Тому для оцінки розвитку зернових ринків та можливостей, що впливають на їх кон'юнктуру, необхідний системний і глибокий аналіз стану виробництва, зберігання, збуту та переробки зерна. При цьому основними детермінантами динамізму зернового ринку є його суб'єкти, інституційна основа, інфраструктура та ринкова інфраструктура.

Для створення конкурентних зернових ринків необхідна низка організаційних, економічних, фінансових, соціальних та інших взаємодій, щоб задовольнити внутрішній попит на зерно, а сільськогосподарські виробники могли отримати прибуток. Зернові ринки характеризуються своєю специфічною економічною природою:

- зерно є стратегічним товаром, від якого залежить політична та економічна стабільність суспільства;

- пропозиція зернових безпосередньо залежить від погодних умов, а виробництво коливається з року в рік;
- не все вироблене зерно потрапляє в товарний обіг, частина залишається у використанні суб'єктів підприємницької діяльності в сфері аграрного бізнесу та особистих селянських господарств внутрішнього споживання;
- попит на хліб та хлібобулочні вироби є нееластичним. Тобто зростання цін не призводить до суттєвого скорочення споживання, а може навіть збільшуватись за рахунок зниження попиту на більш дорогі види м'ясних та рослинних продуктів харчування;
- економіка зернового господарства характеризується високим попитом на капітал (виробництво, зберігання та переробка з відносно низькою нормою прибутку на капітал через сезонність, дорогу сільськогосподарську техніку та нестабільність виробництва, зумовлену погодними умовами);
- зіткнення нееластичних переважаючих сил на ринках споживання (виробництво зерна та ринки продуктів, пов'язаних з виробництвом зерна) робить ціни на зерно та ціни на ці продукти нестабільними, в результаті чого ціновий механізм не може виступати регулятором попиту та пропозиції;
- на зернових ринках спостерігається циклічний розвиток, коли за зростанням ділової активності може слідувати спад чи рецесія;
- унікальні характеристики зерна як товару: універсальна здатність до тривалого зберігання і транспортування, однорідність, подільність і взаємозамінність, які забезпечують великий ринок збуту зерна і надають пріоритету формуванню продовольчих фондів. Виходячи з цих характеристик, можна зробити висновок, що ринки зерна є системно важливими для агропродовольчого ринку в цілому.

Зернові ринки класифікуються за типом, галуззю, технологією. Тип галузевої структури визначається секторами використання зерна (ринки продовольчого, фуражного та насінневого зерна), які задовольняють потреби переробної промисловості та сільського господарства. Так, пшениця використовується для випікання хліба (ринок м'якої продовольчої пшениці), виробництва макаронних виробів (ринок твердої пшениці) та кормів для худоби (ринок фуражної пшениці). Ячмінь використовується для виробництва пива (ринок пивоварного ячменю) та кормів для худоби (ринок фуражного ячменю).

Роль і значення зернових ринків залежить, насамперед, від функцій і цілей, які вони виконують в економіці. Так, зернові ринки в першу чергу виконують наступні функції:

- забезпечувати взаємодію між продавцями та покупцями зерна;
- сприяти ефективному розподілу зерна між різними категоріями споживачів (населення - хлібобулочні вироби, тваринництво – зернові корми, зернопереробна промисловість-сировина) через механізми конкуренції;
- впливати через ціни на обсяги та структуру виробництва з метою приведення їх у відповідність до платоспроможного попиту населення;
- забезпечення населення інформацією про наявність, кількість, якість та

собівартість зерна і хлібобулочних виробів;

- підвищувати рівень задоволення потреб населення у борошні, крупах, хлібові та інших продуктах, сприяти розвитку асортименту та якості хлібопродуктів;
- сприяти розвитку хлібопекарської галузі в країні.

Важливу роль у функціонуванні ринку відіграє система розвитку таких елементів ринкового механізму, як попит і пропозиція, рівень цін, запаси і замовлення на закупівлю в певний періоді. Попит, пропозиція, ціни і конкуренція взаємопов'язані і взаємозалежні, кожен з них залежить від різних умов і факторів, що визначаються економічним, соціальним і політичним середовищем, в якому розвивається ринок.

Ринок зерна – це сфера відносин між виробниками та споживачами зерна, яка функціонує як інструмент узгодження економічних інтересів обох сторін. Ринкові відносини набувають форми економічної конкуренції, створюючи стимулюючий механізм, який змушує виробників, реагуючи на вимоги споживачів, пристосовувати своє виробництво і структуру зерна до потреб, запитів і платоспроможності останніх, тобто задовольняти потреби останніх і, в свою чергу, повністю задовольняти попит населення на зерно. При цьому споживчий попит виступає як виражена форма суспільної потреби і стає своєрідним регулятором виробництва зерна.

Таким чином, виробники зерна (первинний ринок зерна) утворюють ринок, який максимально наближений до ринку досконалої конкуренції. Основною відмінністю цього ринку від інших типів ринків є велика кількість виробників і продавців стандартної продукції та велика кількість споживачів. Зернові дилери не мають власної цінової політики і не можуть впливати на ринкові ціни. Зернова галузь є відкритою як для вільного притоку, так і для відтоку виробників, але прозорість первинного ринку зерна є недостатньою через значний розвиток тіньових операцій.

Підприємства, що виробляють крупи та хлібобулочні вироби, утворюють ринок монополістичної конкуренції (вторинний ринок зерна). Тут підприємства представлені малими підприємствами і тому потребують відносно невеликого початкового капіталу для входження в цю галузь. У випадку монополістичної конкуренції на ринку зернових продуктів, окрім цінової конкуренції, існує також нецінова конкуренція щодо якості продукції, реклами, пільгових умов закупівлі та інших заходів в стимулювання збуту.

Таким чином, на конкуренцію між виробниками зерна впливає монополістична та олігополістична конкуренція між споживачами та постачальниками факторів виробництва та при збуті кінцевої продукції, які разом призводять до недосконалих відносин. Таким чином, при аналізі інституційної структури, тобто кількості суб'єктів господарювання та їх розподілу за секторами і видами діяльності, наявності бар'єрів для входу на ринок нових суб'єктів господарювання та ступеня диференціації конкуруючих продуктів, можна помітити наступні відмінності:

- основні виробники зернових сконцентровані в сільськогосподарських підприємствах холдингового типу:

- нерозвиненість біржових ринків зерна, що зумовлено певними об'єктивними та суб'єктивними факторами;
- існування значної кількості посередників на всіх етапах розподілу зерна;
- монополія на експорт зерна на зовнішні ринки.

Використана література.

1. Ващенко І. В. Ринок зернових в Україні: аналіз сучасного стану. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2018. №3. С. 80-85.

2. Завитій О. П., Дідоренко Т. В. Український ринок зернових і технічних культур в контексті перспектив розвитку аграрного сектору економіки. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки. 2016. Вип. 24(3). С. 58-67.

3. Черемісіна С. Г. Ринок зернових культур в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи розвитку. Економіка АПК. 2021. №2. С. 48-58.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ОБСЛУГОВУЮЧОГО КООПЕРАТИВУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Ільчишин Тарас Миколайович

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,

страхування та фондовий ринок»

ПЗВО «Кам'янець-Подільський податковий інститут», Україна

Науковий керівник: канд. екон. наук *Валерік ОГАНЕСЯН*

Ключові слова: кооператив, обслуговуючий кооператив, кооперація.

В умовах воєнного стану в Україні питання ефективної організації діяльності обслуговуючих кооперативів набуває особливої актуальності. Кооперативи, як форма спільного господарювання, сприяють забезпеченню економічної стійкості місцевих громад, особливо в кризових умовах. Основні завдання таких організацій під час війни включають збереження стабільності виробничих процесів, підтримку зайнятості, а також забезпечення соціального захисту своїх членів. Водночас стратегія розвитку кооперативів має адаптуватися до нових викликів, спричинених воєнними діями, зокрема нестабільністю логістичних ланцюгів, обмеженим доступом до ресурсів і зміною ринкових умов.

Відповідно до закону України «Про кооператив», обслуговуючий кооператив - кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам з метою провадження їх господарської діяльності. Обслуговуючі кооперативи надають послуги іншим особам в обсягах, що не перевищують 20 відсотків загального обороту кооперативу [1].

Успішна діяльність кооперативів у таких обставинах залежить від здатності розробити стратегію, яка враховує специфічні ризики і потреби в кризовий період. Це включає диверсифікацію джерел доходу, пошук альтернативних постачальників та партнерів, активну участь у гуманітарних і державних програмах підтримки, а також впровадження сучасних технологій для підвищення ефективності операцій. Крім того, важливою є підтримка тісної співпраці між кооперативами та місцевою владою для вирішення критичних проблем на рівні громад.

В умовах військового стану в Україні обслуговуючі кооперативи реалізують важливу роль у забезпеченні стабільності соціально-економічної ситуації в країні. Вони сприяють розвитку місцевих економік, підтримують аграрний сектор та забезпечують населення необхідними товарами і послугами. У цей складний час обслуговуючі кооперативи повинні адаптувати свої стратегії та функціонування до нових реалій.

Основними завданнями кооперації є:

- підвищення життєвого рівня членів кооперативів, захист їх майнових інтересів і соціальних прав;
- створення системи економічної і соціальної самопомоги населення та суб'єктів господарювання;
- залучення у виробництво товарів, робіт, послуг, додаткових трудових ресурсів, підвищення трудової і соціальної активності населення;
- створення і розвиток інфраструктури, необхідної для провадження господарської та іншої діяльності кооперативів з метою зростання матеріального добробуту їх членів та задоволення потреб у товарах і послугах;
- сприяння сталому розвитку та становленню засад демократичного розвитку суспільства [2].

Тому, основні завдання обслуговуючих кооперативів під час воєнного стану повинні включати забезпечення продовольчої безпеки, підтримку місцевих виробників, адаптацію до зміненого попиту та збереження робочих місць. Крім того, важливою є координація з державними органами та іншими організаціями для ефективного реагування на виклики, пов'язані з війною. У цьому контексті обслуговуючі кооперативи можуть стати ключовими гравцями у відновленні та розвитку економіки країни.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про кооператив» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T031087?an=266>.
2. Закон України «Про кооператив» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text>.
3. Томілін, О., Хорішко, А. Стан, проблеми розвитку обслуговуючої кооперації в агропромисловому виробництві. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 58. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-76>

РОЛЬ МАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ У ПІДВИЩЕННІ ДІЄВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ТА ЇЇ ПРОДУКТИВНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Жук Микола Васильович

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна
*доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування*

Пацарнюк Олексій Васильович

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна
*доктор філософії (PhD), асистент кафедри менеджменту, публічного
управління та адміністрування*

Ключові слова: Мотивація, оплата праці, ефективність праці.

Оплата праці є основним мотивом трудової діяльності і грошовим виміром вартості робочої сили. Вона забезпечує зв'язок між результатами праці і його процесом і відображає кількість і складність праці працівників різної кваліфікації.

Для виходу з фінансово-економічної кризи в підприємствах важливо підвищувати ефективність використання праці найманих працівників, знайти резерви підвищення її продуктивності шляхом впровадження дієвого мотиваційного механізму та стимулювання праці. До факторів, що позитивно впливають на збільшення виробництва продукції, покращення її якості і підвищення ефективності господарювання в підприємствах, відносимо підвищення матеріальної зацікавленості найманих працівників у кінцевих результатах своєї праці. Для працівників в більшості випадків основним стимулом для праці виступає матеріальна винагорода у вигляді заробітної плати.

Формування основної заробітної плати є основою для розроблення всієї політики оплати праці на підприємстві. З огляду на унікальні компетенції працівників у сфері інноваційної діяльності мають переважати нетрадиційні підходи до їхньої мотивації.

Слід зауважити, що діяльність людини спонукається одночасно кількома мотивами. Зважаючи на проблему мотивації праці в підприємствах, особливо за сучасних умов соціально-економічного розвитку та ефективності господарювання, мотиви, що спонукають працівників до підвищення продуктивності праці не можуть залишатися незмінними тому, що є похідними від «внутрішнього світу» особистості, який має тенденцію до постійних змін. Мотив спонукає працівників до дії та фіксує, що і як потрібно робити. Мотиви, що сьогодні мають мотиваційну силу, у майбутньому можуть взагалі не характеризуватися як мотиви трудової діяльності. Виходячи з цього, в підприємствах важливо не тільки виявити домінуючі мотиви. Тому пропонуємо методикау виявлення методів мотивації, яка передбачає три етапи: дослідження

пріоритетних мотивів, виявлення значимості мотивів та розробка стратегічних напрямків мотиваційної політики (рис.1).

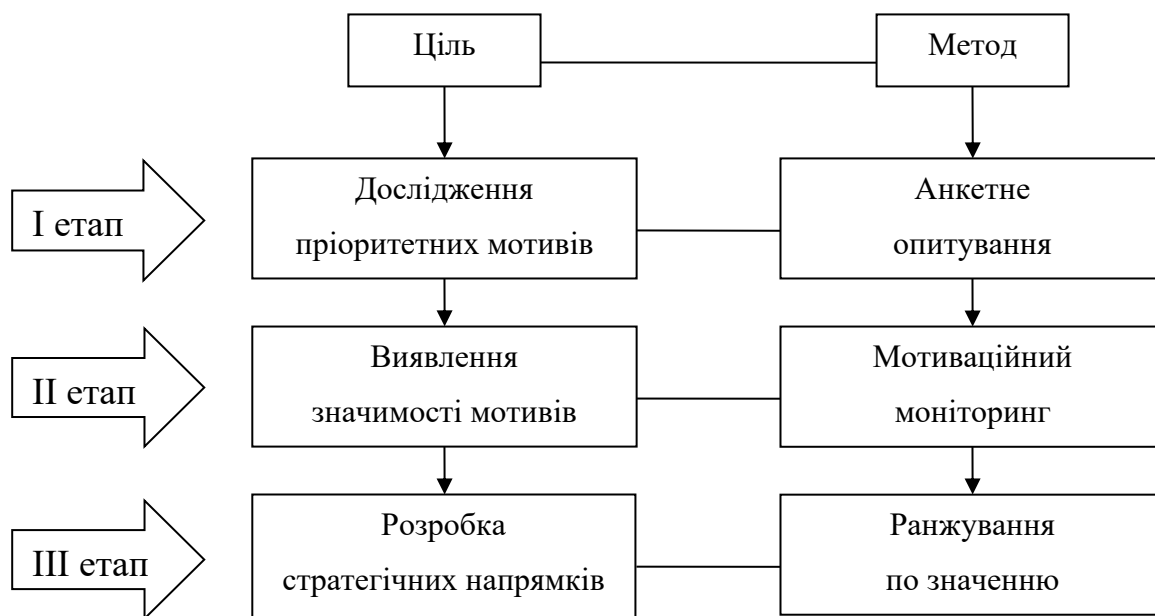

Рис. 1. Пропонована методика дослідження ієрархії етапів мотивації трудової діяльності та їх впливу на ефективність функціонування підприємства

На першому етапі керівництву підприємства необхідно провести дослідження системи мотивів трудової діяльності працівників методом соціологічного обстеження у вигляді анкетного опитування. За його результатами визначити значимість мотивів.

Другий етап передбачає виявлення пріоритетних мотивів методом ранжування по значенню. Слід звернути увагу на те, що даний етап повинен передбачати не тільки виявлення основних мотивів, що спонукають працівників до підвищення продуктивності праці, але й порівняння отриманих результатів. На основі даної методики встановлено, що в майбутньому для основної частини працівників домінуючими мотивами є матеріальні.

Керівник повинен вміти збільшити рівень задоволеності та посилити основні мотиватори, які реально підвищують зацікавленість працівників у кінцевих результатах праці. Мотивація в даній ситуації виступає важливим фактором підвищення ефективності функціонування підприємства та джерелом діяльності працівників.

Третій етап характерний розробкою в підприємствах стратегічних напрямків мотиваційної політики. Виявлені домінуючі мотиви трудової діяльності необхідно враховувати при формуванні трудового колективу відповідно до їх особистих і кваліфікаційних характеристик. Важливе значення у створенні ефективного механізму мотивації є те, що керівництво підприємства повинно чітко розуміти, чого воно хоче від того чи іншого працівника. Метою повинно бути посилення дії мотивів, що впливають на трудову активність

працівників, враховуючи використання їх здібностей відповідно з цілями підприємств.

З метою забезпечення активної трудової діяльності та удосконалення мотиваційних механізмів у підвищенні ефективності функціонування підприємств вважається за необхідне впровадження пропонованої методики з періодичним її застосуванням один-два рази на рік. Дана методика має бути спрямована на вивчення мотивів трудової діяльності працівників, їх інтересів, потреб, що постійно змінюються, мотиваційного потенціалу, виявлення змін у структурі мотивів і прогнозування їх розвитку та впливу на кінцеві результати діяльності.

Відмітимо, що матеріальне стимулювання найманих працівників підприємств може бути ефективним лише при заінтересованості працівників у кінцевих результатах виробництва. Повна характеристика кінцевих результатів можлива при відображенні в них фізичного обсягу, якості продукції й витрат на її виробництво. Тому вагомих кінцевих результатів можливо досягти тільки при умові забезпечення активної участі кожного працівника за рахунок дії мотиваційного механізму з метою отримання максимального доходу.

Система оплати праці в підприємствах повинна передбачати подальшу демократизацію регулювання трудових відносин, забезпечення їхньої відповідності до міжнародних норм і практики. Тому керівники повинні надавати велике значення вивченню, узагальненню та поширенню досвіду діючих систем оплати праці в підприємствах на сучасному етапі розвитку економіки та пошукам шляхів її удосконалення.

Слід відмітити, що метою удосконалення організації оплати праці в підприємствах повинно бути підвищення життєвого рівня найманих працівників на основі удосконалення механізму відтворення робочої сили, підвищення частки оплати праці у внутрішньому валовому продукті [3, с.1081].

Система оплати праці повинна забезпечувати прямий зв'язок оплати з результатами господарської діяльності і разом з тим впливати на показники трудової діяльності. Підвищення матеріальної зацікавленості найманих працівників у кінцевих результатах праці пов'язано з визначенням об'єктивно необхідних факторів, які б сприяли підвищенню ефективності виробничої діяльності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Осовська Г. В., Крушельницька О. В. Управління трудовими ресурсами.: навчальний посібник. К.: Кондор, 2003. 224с.
2. Марченко В.М. Мотиваційні системи ефективного управління підприємствами. *Вісник Технологічного університету Поділля*. 2001. №2. -Ч.2. С.170-173.
3. Михальчук Л.В. Мотиваційний механізм як фактор підвищення продуктивності праці персоналу підприємства. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2008. Вип.238.-Т.5-С.1079-1083.
4. Мотиваційний механізм формування конкурентоспроможності робочої сили: Зб. наук. пр. / НАН України, Інститут економіки / Богиня Д.П. (відп.ред.). К., 2002. 188 с.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Клименко Катерина Сергіївна

здобувачка вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності 051 «Економіка»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент **Нонна КОВАЛЬ**

Ключові слова: заробітна плата, державне регулювання оплати праці

Під оплатою праці розуміють «винагороду обчислену, як правило, в грошовому еквіваленті, за трудовим договором, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівнику за виконану ним роботу» [1]. Згідно з міжнародними трудовими нормами, а саме Конвенції № 95 поняття «заробітна плата» сформульоване наступним чином: «будь-яка винагорода або заробіток, який розраховується у грошовому виразі, що їх виплачує підприємець за роботу, яка була виконана, або повинна бути виконаною, або за послуги, які або надані, або повинні бути наданими». Тобто, під заробітною платнею розуміють винагороду у натуральній або грошовій формі, яку отримують працівники за виконану роботу та за періоди, які входять у робочий час.

Система організації державного регулювання оплати праці, яка є одним з пріоритетних напрямів державної політики регулювання оплати праці, передбачає встановлення:

- розміру мінімального рівня заробітної плати;
- інших державних норм та гарантій за виконання державних обов'язків, надурочну роботу, у вихідні та святкові дні;
- рівня оподаткування доходів працівників;
- міжгалузевих співвідношень оплати праці;
- умов та розмірів оплати праці в бюджетних організаціях тощо [2].

Основними інструментами державного регулювання в сфері доходів населення й оплати праці є величина прожиткового мінімуму та мінімальна заробітна плата. Остання повинна насамперед визначати рівень заробітної плати працівника некваліфікованої праці, який забезпечив би йому нормальні умови відтворення. Мінімальна заробітна плата має гарантований характер і кожний працівник має право претендувати на визначений місячний рівень винагороди за свою працю [3].

Згідно зі стандартами ЄС розмір мінімальної заробітної плати має становити 2,5 величини прожиткового мінімуму.

У бюджеті в Україні на 2023 рік мінімальна заробітна плата складала 6700 грн., а прожитковий мінімум – 2589 грн. (2,58 величини прожиткового мінімуму).

У державному бюджеті на 2024 рік мінімальна заробітна плата запланована на рівні 8000 грн., а прожитковий мінімум – 3028 грн. (2,64 величини прожиткового мінімуму), що, як бачимо, відповідає стандартам ЄС та взагалі має тенденцію до збільшення.

Підприємства самостійно встановлюють фонди, системи і розміри оплати праці, а також інші види доходів, передбачені законодавством. Всі норми з оплати праці підприємства встановлюють в колективному договорі, а саме:

- 1) фонди оплати праці;
- 2) системи оплати праці;
- 3) норми праці та грошові розцінки;
- 4) тарифні сітки;
- 5) розмір тарифної ставки I розряду, що перевищує розмір, встановлений угодами більш високого рівня;
- 6) схеми посадових окладів;
- 7) надбавки та доплати, що перевищують розміри, встановлені законодавством, а також додаткові види надбавок і доплат;
- 8) премії, що входять до системи оплати праці, види і розміри матеріального заохочення;
- 9) компенсації і гарантійні виплати.

У рамках колективного договору можуть передбачатися не тільки види матеріального заохочення, але й додаткові соціальні виплати:

- 1) оплата гарячого харчування працівникам підприємства;
- 2) додаткове медичне та оздоровче обслуговування працівників за рахунок коштів підприємства;
- 3) фінансування платного навчання працівників;
- 4) оплата транспортних витрат і витрат на житло працівникам за рахунок підприємства тощо [4].

Отже, державне регулювання оплати праці в Україні є невід'ємною частиною системи соціально-економічного захисту населення. Це регулювання допомагає створити більш прозорі та справедливі умови праці, протидіючи експлуатації працівників та підтримуючи їх соціальні права. Продовження реформ у цій сфері потребує особливої уваги, адже це справляє значний вплив як на економіку країни, так і на добробут громадян.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про оплату праці». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Ставерська Т. О., Шевчук І. Л., Гайдар С. М. Державна політика регулювання оплати праці в контексті сталого розвитку країни. Журнал «Економіка та суспільство». № 19. 2018.
3. Перехідна економіка: державне регулювання оплати праці. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18505/#google_vignette
4. Поняття та правове регулювання заробітної плати. URL: <https://buklib.net/books/37809/>

МЕТОДИ ПЛАНУВАННЯ ПРИБУТКУ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ

Катерина КЛИМЕНКО

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності 051 «Економіка»

Заклад вищої освіти «Подільський державний
університет», Україна

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент *Лариса ЧОРНОБАЙ*

Ключові слова: прибуток, підприємництво, метод, планування

Прибуток – це реалізована частина вартості додаткового продукту, створеного у підприємстві. Підприємство одержує прибуток після того, як втілена у створеному продукті вартість буде реалізована і набере грошової форми. Прибуток – це та частина виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства. Характеризуючи перевищення надходжень над витратами, прибуток виражає мету підприємницької діяльності і є головним показником її результативності (ефективності) [1, с 284].

Прагнення до одержання прибутку орієнтує товаровиробників на збільшення обсягу виробництва продукції, яка необхідна споживачу, зниження витрат на виробництво. При розвитку конкуренції цим досягається не тільки мета підприємництва, але і задоволення суспільних потреб. Для підприємця прибуток є сигналом, що вказує, де можна добитися найбільшого приросту вартості, створює стимули для інвестування в ці сфери. Свою роль відіграють і збитки. Вони висвітлюють помилки і прорахунки в спрямуванні коштів, організації виробництва і збуту продукції. Ось чому вирішення завдання щодо організації обліку та формування фінансових результатів, розподілу та використання прибутку для підприємств з різною формою власності є актуальною та загальною задачею на всіх рівнях ієрархії управління [2].

На підприємствах виробничої сфери застосовують такі методи розрахунку (планування) прибутку від реалізації продукції:

- метод прямого розрахунку;
- планування прибутку на основі використання показника витрат на одну гривню реалізованої продукції (укрупнений метод);
- економічний (аналітичний) метод.

За методом прямого розрахунку планову суму прибутку обчислюють за окремими видами продукції, яку виробляє і реалізує підприємство. Планова сума прибутку одиниці окремого виду продукції множиться на кількість продукції в натуральному виразі, що планується до реалізації. Загальна сума прибутку від реалізації визначається шляхом додавання одержаних сум прибутків за видами продукції. Даний метод характеризується високою точністю розрахунків, однак недоліками є трудомісткість. Тому його доцільно застосовувати за умови невеликого асортименту продукції, що випускається.

Укрупнений метод використовують для розрахунку прибутку від реалізації продукції за підприємством загалом. Даний метод є менш трудомістким, ніж метод прямого розрахунку. Однак, недоліком укрупненого методу є неможливість визначення рівня впливу окремих чинників на зміну планового прибутку підприємства.

Економічний (аналітичний) метод дає змогу визначати не лише загальну суму прибутку, а й вплив на неї окремих чинників: зміни обсягу виробництва і реалізації продукції, її собівартості, рівня оптових цін, рентабельності, асортименту та якості продукції. Планування відбувається окремо за порівнянною і непорівнянною продукцією [3, с 85].

Аналіз різних методів планування прибутку має важливе значення для забезпечення умов постійного зростання ефективності діяльності та впливає на показники рентабельності та якості їх планування. В умовах невизначеності економіки процес планування є складним і багатограним, він включає в себе глибокий економічний аналіз виробничих і фінансових показників за попередній період, що передував плановому.

Розрахунок планового прибутку повинен бути економічно обґрунтованим. Таке планування дозволить здійснювати своєчасне та повне фінансування інвестицій, приріст власних оборотних коштів, необхідні виплати робітникам і службовцям, а також своєчасні розрахунки з бюджетом, банками, постачальниками. Ефективне планування прибутку на підприємствах має ключове значення не тільки для промислових підприємств, але і для економіки країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Суліма Н.М., Степасюк Л.М., Величко О.В. Економіка і фінанси підприємства: Підручник. К. «ЦП «КОМПРИНТ»». 2020. 466 с.
2. Собко Я. Планування прибутковості підприємства на основі використання економіко-математичного моделювання. *Ефективна економіка* № 9/ 2012. С.59-65.
3. Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф. Навч. посібник. Фінанси підприємств. Л: 2020. 195 с.

SOCIO-ECONOMIC SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF AGRARIAN ENTREPRENEURSHIP UNDER THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

*Svitlana Kravchenko,
Sc.D., professor, Leading Researcher of the Department
NSC "Institute of Agrarian Economics" NAAS, Kyiv, Ukraine*

Keywords: business entity; agrarian enterprises; development indicators; performance indicators; performance efficiency; functioning strategy.

Socio-economic support for the development of agrarian entrepreneurship takes place in changed institutional conditions, which is connected, in particular, with the establishment by the state of special rules for the organization of business. These rules affect the behavior of entrepreneurs, but the principles and purpose of entrepreneurial activity remain constant - "risk and profit". In this context, we consider the problems of the functioning of business entities in agriculture, regardless of their organizational and legal form, size, and potential. Territories were destroyed. The volume of production of the main types of products has decreased, the transport and logistics, social and marketing infrastructure is being destroyed; there is an outflow of personnel outside of Ukraine; 20% of arable land was unavailable for agricultural production due to mining of the territory and temporary occupation; functioning of wholesale production becomes more difficult. There have been changes in the industry: a change in the structure of production and its restructuring in terms of acreage, specialization, industry capabilities in a regional context; changing the structure and composition of cultivated crops; challenges regarding staffing; increase in the cost of product logistics; significant losses from military actions in the territories - the destruction of entire segments of the economy - industries, individual enterprises in general; mining territories; change in the institutional structure and number of business entities in the industry [1, p. 60-70].

During 2012-2023, the number of large enterprises increased by +3 times or by 10-15 percent annually. At the same time, the number of medium-sized and small business structures decreased on average per year by 2-4 percent, small ones by 0.5-1 percent. These processes took place under the influence of mergers and acquisitions of large, medium and small business structures. The share of individual entrepreneurs among small entrepreneurs remains stable at 30-35 percent. The main indicators of economic activity for 2018-2022 have an upward trend with the exception of 2022. Agricultural products are produced by more than 50,000 business entities. Almost 92 percent of them are farms. There are approximately 32,500 active business entities, and 29,000 of them cultivate 4.7 million hectares of land. A small agrarian enterprise has significant growth potential in quantitative and qualitative terms (in 2022, compared to 2018, the volume of sold products increased by 29.79%, the level of profitability of all activities - by 19.09%, labor costs - by 59.91%) and family farming business. This sector is institutionally the primary guarantor of employment of the population, creation of potential and opportunities for active recovery of the economy and rural

areas. Among the organizational and economic factors that have an impact on the development of agrarian entrepreneurial formations, in addition to reducing the production volumes of certain types of products, increasing transport and logistics costs, limiting import operations, prices for certain types of agricultural products are of great importance. The allocation of UAH 645 million to support farms in 2019, which was received by more than nine thousand farms, ensured an increase in gross production in 2021 by 19.5 percent compared to 2018. In general, in the agricultural sector of the economy during 2014-2023, an increase in gross output by 19.9 percent is observed. Gross value added increased by 6.4% while the rural population of active age (16-59 years) decreased. The decrease in the number of the rural population can be considered the reason for the decrease in the production of livestock products in households in 2021 compared to 2015 by 16 percent. The growth of gross added value during this period was influenced by the growth of capital investments by 1.7 times and indirectly by the average monthly wage growth from 3,000 to 9,000 in 2021 [2, p. 126-136].

Financial support for the development of entrepreneurship during the period of hostilities consists in preferential lending. In 2023, 1.6 thousand business entities in agriculture received loans in the amount of UAH 60.1 billion. But 9,000 business entities received UAH 34.8 billion under the "5-7-9% Available Loans" program. According to the program "Affordable loans 5-7-9%" only in the period 09.10.-16.10.2023, 235 business entities received loans in the amount of UAH 1.3 billion. 21,000 loans in the amount of UAH 75 billion have been issued by banks since the beginning of 2023. Entrepreneurship entities mostly implement credit funds for anti-crisis and anti-war purposes. UAH 35 billion of funds were received by the subjects of agrarian entrepreneurship to support their activities. It was established that in 2023, it is necessary to leave the preferential financing of agricultural business entities under the "Affordable loans 5-7-9%" program, but not as "trust loans", but as "survival loans"; expand the limits to UAH 130-140 million; reduce interest rates to 5%. Participants of the "Affordable Loans 5-7-9%" program are expected to compensate interest under the program up to the level of 1 percent for the first two years; 5 percent from next year for investment purposes and 3 percent to finance working capital requirement. In addition, the crediting period is increased to 10 years for investment purposes. For business structures operating in the de-occupied territories, the program limit can be increased to UAH 150 million. For all other business structures that create increased added value and implement energy modernization, the crediting period is increased to 10 years and program limits for investment purposes are increased to UAH 150 million. At the same time, for all other cases, the rate of 13 percent per annum for the formation of working capital remains, and the rates of 5-7-9% for investment purposes remain. State financial support is provided to business entities, the maximum term of using factoring financing is established - 30 days. Business structures are supported under factoring contracts by the Entrepreneurship Development Fund within the limits of the received funds provided for in the state budget. According to the results of the project "Development of access of the agricultural sector of Ukraine to capital markets" in 2023, agricultural producers issued 773 agricultural receipts (5.66 billion UAH). In 2023, compared to 2022, the average loan amount is 22% smaller; loans are

more often provided under financial agrarian receipts; the largest amount of the loan was issued as collateral for corn, sunflower, and rapeseed. In 2023, within the framework of the small and medium-sized business support program "E-job", which has been in effect since July 1, 2022 and provides support for small and medium-sized businesses for the purpose of developing their own business in the areas of "New level", "My garden", "My case", "Svoya Teplitsa", 118 subjects of agrarian entrepreneurship received assistance in the amount of UAH 476.7 million for development. 99 business entities received UAH 378 million for the development of horticulture. 19 business entities received UAH 98.7 million for the development of production in greenhouses. In 2023, these grants were fully paid out to 97 business entities. For the period from July 1, 2022 to November 2023, UAH 525.7 million has already been paid to 127 business entities (21 business entities received UAH 112.7 million for the development of production in greenhouses; 106 business entities - 413 million UAH for the development of horticulture, berry growing and viticulture) [3, p. 28-40].

Thus, in the process of research, it was established that the socio-economic foundations of the development of agrarian entrepreneurial formations are related to the risks of the influence of the military factor, which changes the characteristics of the institutional environment of business, which is regulated by the rules of economic interaction on the market established by the state. The trends of changes in organizational and economic factors affecting the development of entrepreneurial formations were revealed, in particular: a decrease in the production volumes of certain types of products; increase in the cost of material and technical resources; increase in transport and logistics costs; restrictions on import operations; shortage of mechanical personnel; price changes for certain types of agricultural products, etc.

References:

1. Shpykuliak O., Malik M., Kravchenko S., Zaburanna L. (2024). Organizational and Economic Support for the Development of Business Entities in Agriculture in a State of War. *Ekonomika APK*, 31(2). 60-70. URL : https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/%E2%80%9CEkonomika%20APK%E2%80%9D,%20Vol.%2031,%20No.%202,%202024_-60-70.pdf
2. Kravchenko S., Malik M., Shpykuliak O., Diuk A. (2023). Adaptive approach in the system of management and marketing research of business entities in agriculture. *Methods of improving the economy, tourism and management: collective monograph / Andrushchak I., Chudovets V., Rechun O., etc.* International Science Group. USA, Boston: Primedia eLaunch, 126-136. URL : <https://isg-konf.com/methods-of-improving-the-economy-tourism-and-management/>
3. Malik M., Kravchenko S., Shpykuliak O., Malik L., Yuzhykova V. (2023). Adaptation of business entities in the agrarian sector of the economy to activities in wartime conditions. *Ekonomika APK*, 29 (6), 28-40. URL : https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Ekonomika%20APK_2022_Vol.%2029,%20No.%206_28-40.pdf

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Курятнік Вікторія Андріївна

здобувачка вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент *Нонна КОВАЛЬ*

Ключові слова: зайнятість населення, робоча сила, регулювання ринку праці

Ринок праці є ключовим елементом економіки, що забезпечує зайнятість населення, створення нових робочих місць та стабільний розвиток національної економіки. В умовах ринкових трансформацій та економічних викликів державне регулювання ринку праці в Україні набуває важливого значення. Механізм регулювання ринку праці спрямований на забезпечення балансу між попитом і пропозицією робочої сили, запобігання безробіттю та створення умов для професійного розвитку робочої сили.

Механізм державного регулювання ринку праці в Україні включає такі ключові елементи: законодавче забезпечення, інститути державної служби зайнятості, система соціального захисту безробітних, а також програми сприяння зайнятості.

Законодавче регулювання ринку праці здійснюється через прийняття відповідних законів і нормативних актів. Основним законодавчим актом є Закон України «Про зайнятість населення», який визначає основні права та обов'язки громадян у сфері праці, а також державні гарантії зайнятості [1, С. 12-15].

Інституційним елементом державного регулювання є Державна служба зайнятості, яка надає послуги щодо пошуку роботи, професійного навчання та перекваліфікації, а також підтримки підприємницької діяльності серед безробітних. Ці інститути відіграють важливу роль у стимулюванні зайнятості та зниженні рівня безробіття [2, С. 102-105].

Державне регулювання ринку праці в Україні здійснюється через такі основні інструменти:

- Економічні стимули для роботодавців, що включають податкові пільги та субсидії для тих, хто створює нові робочі місця або займається професійною підготовкою персоналу.

- Програми підтримки малого і середнього бізнесу, що сприяють створенню робочих місць та стимулюванню підприємницької діяльності.

- Професійна підготовка та перекваліфікація безробітних, яка здійснюється через навчальні програми, що фінансуються державою. Це дозволяє підвищити кваліфікацію робітників та адаптувати їх до потреб ринку праці [2, С. 150-152].

Окрім цього, важливим є забезпечення державного моніторингу ринку праці та розробка прогнозів щодо змін у зайнятості. Цей підхід дозволяє державі

своєчасно реагувати на кризові явища на ринку праці та впроваджувати заходи для зниження рівня безробіття.

Соціальний захист безробітних є невід'ємною складовою державного регулювання ринку праці. В Україні діє система соціальних виплат для безробітних, що фінансується з Фонду соціального страхування. Ці виплати забезпечують мінімальний рівень доходів громадян у разі втрати роботи та сприяють їх поверненню на ринок праці.

Також, держава здійснює підтримку програм соціальної адаптації для осіб, що мають тривалі періоди безробіття. Це включає не тільки фінансову допомогу, але й активні заходи щодо перекваліфікації та психологічної підтримки безробітних [3, С. 77-79].

Основними викликами для державного регулювання ринку праці є високий рівень безробіття, міграційні процеси та невідповідність між кваліфікаціями працівників і потребами роботодавців. Окрім цього, значна частина економічно активного населення працює в тіньовому секторі, що ускладнює державний контроль та знижує ефективність регулювання.

Державні програми також потребують модернізації для забезпечення ефективнішої адаптації працівників до нових умов праці, пов'язаних з глобалізацією та автоматизацією виробництва [3, С. 104].

Механізм державного регулювання ринку праці в Україні відіграє важливу роль у забезпеченні економічної стабільності та соціального захисту населення. Держава впроваджує комплекс заходів, спрямованих на стимулювання зайнятості, перекваліфікацію робітників та забезпечення соціальної підтримки безробітних. Проте, для подолання сучасних викликів та досягнення більшої ефективності, необхідна подальша оптимізація державних інструментів та програм.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про зайнятість населення». Київ: Верховна Рада України, 2019. 45 с.
2. Варналій, З. Державна політика зайнятості в Україні: стан та перспективи. Київ: Інститут економіки та прогнозування, 2020. 204 с.
3. Іванов, С. Соціальний захист безробітних в Україні: сучасні виклики та перспективи. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 178 с.

ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ

Кушнір Аліна Олександрівна

здобувачка вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності «Економіка»

Заклад вищої освіти «Подільський

державний університет», Україна

Науковий керівник: д.е.н., професор *Наталія КОРЖЕНІВСЬКА*

Ключові слова: агропромислові формування, зовнішнє середовище, конкурентоспроможність, загрози.

Зростаюча конкуренція як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках вимагає постійного аналізу зовнішнього середовища для виявлення нових можливостей та загроз. Вплив змін клімату на агросектор стає дедалі помітнішим, що вимагає адаптації та нових стратегій управління. Зміни у світовій економіці, коливання цін на сировину та продукцію, а також торговельні війни створюють нові виклики для агробізнесу. Розвиток нових технологій (наприклад, precision agriculture) відкриває нові можливості для підвищення ефективності виробництва та управління ресурсами. Зростаюча увага до сталого розвитку та екологічної безпеки вимагає від агропромислових формувань врахування соціальних і екологічних аспектів своєї діяльності. Тому вивчення зовнішнього середовища діяльності агропромислових формувань дозволяє не лише адаптувати бізнес-моделі, а й знаходити нові напрямки для розвитку, що є критично важливим у сучасних умовах.

Не менш важливими є внутрішня та зовнішня політика, зокрема зміни в законодавстві, які можуть суттєво впливати на умови ведення агробізнесу. Регуляторні вимоги, наприклад, щодо безпеки харчових продуктів або екологічних стандартів, потребують постійного моніторингу та адаптації. Сучасним викликом для національної економіки є світове зростання населення, зміна споживчих уподобань та потреб, а також урбанізація, які створюють нові вимоги до агропромисловості, зокрема, щодо якості продукції та її доступності. Інтеграція світових ринків впливає на агропромислові формування, вимагаючи від них врахування міжнародних тенденцій та конкурентного середовища. Це може бути як можливістю, так і викликом для місцевих виробників. Зростаючий інтерес до органічних продуктів, етичного споживання та локальних виробників змушує агропромислові формування переглядати свої стратегії виробництва і маркетингу. Доступ до фінансових ресурсів, інвестиційних програм та державної підтримки може суттєво вплинути на розвиток агропромислових формувань, дозволяючи їм впроваджувати нові технології та розширювати виробництво. Наявність кваліфікованих кадрів є критично важливою для успіху агропромислових підприємств. Зміни в освіті, навчанні та підготовці спеціалістів також впливають на конкурентоспроможність галузі.

Таким чином, дослідження зовнішнього середовища агропромислових формувань не лише підкреслює актуальність теми, але й відкриває нові горизонти для розвитку та вдосконалення галузі в умовах швидко змінюваного світу. Це дозволяє агровиробникам ефективніше реагувати на виклики, використовувати можливості та забезпечувати сталий розвиток.

Сучасне зовнішнє середовище має визначальний вплив на результативність діяльності підприємств. Так, у розвинених країнах вплив внутрішніх чинників становить дві третини, а зовнішніх - одна третина. В Україні зовнішнім факторам належить вагоміше значення, що зумовлене впливом таких ознак, як складність, мінливість, взаємозалежність, невизначеність [1].

Слід наголосити, що на думку багатьох вчених ефективність зовнішньоторговельної діяльності аграрних підприємств України та їх конкурентоспроможність на європейському ринку значною мірою залежать від рівня розвитку, стану та якості інституційної інфраструктури. Так, особливістю інституційної структури ЄС є представництво держав-учасників у законодавчому і виконавчому органі (інституті), яке забезпечує відповідну рівновагу сил всередині цього об'єднання та функціонуючі інституції ЄС, які є незалежними від національних органів державної влади країн-учасниць. На нинішньому етапі функціонування ЄС діє єдина аграрна та торговельна політика для країн-членів, яка відіграє важливу роль у формуванні та регулюванні внутрішнього ринку. В основі такої політики запровадження єдиних цін, правил зовнішньої торгівлі та інші заходи, що сприяють забезпечити внутрішні потреби в продукції сільського господарства [2].

Окремим викликом для здійснення зовнішньоекономічної діяльності є проблеми організації та управління у великотоварних підприємствах. Нормативно-правова база багато в чому недосконала і не відповідає запитам підприємницького середовища, управлінські процеси не зорієнтовані на актуальне нормативно-правове регулювання. Окремою загрозою можна виділити неефективне управління та організації формування капіталу таких підприємницьких структур, що призводить до погіршення результативності [3].

Отже, здатність адаптуватись до змін у зовнішньому середовищі - основна умова для діяльності підприємств, їх виживання та розвитку.

Список використаних джерел

1. Петков О.І. Економічна ефективність підприємств та фактори впливу на неї. Український журнал прикладної економіки. 2021 р. Том 6. № 1. С. 392-399.
2. Жук М.В., Пацарнюк О.В. Напрями удосконалення інституційної інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності агропромислових підприємств України. Ефективна економіка. № 5. 2024 р. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.10>.
3. Самойленко А.Г. Проблеми організації діяльності й управління у великотоварних агропромислових формуваннях і напрями їх подолання. Формування ринкової економіки. 2015. № 33. С. 367-376.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.

Ланченко Олексій Васильович, аспірант
Білоцерківський національний аграрний університет
Науковий керівник – д. е. н., професор *ІВАН СВИНОУС*

Ключові слова: інновація, сільськогосподарські підприємства, науково-технічний прогрес, інноваційна діяльність, ефективність.

Використання інновацій має важливе значення для більш ефективного розвитку виробництва в аграрному секторі. У цьому контексті дуже важливо стимулювати інноваційну діяльність у всіх сферах сільськогосподарського виробництва.

Як відомо, інновація визначається як впроваджене нововведення, яке якісно покращує ефективність процесу або продукту відповідно до вимог ринку.

Інноваційна діяльність в аграрному виробництві повинна розвиватися для кожного виду продукції. Для кожного виду сільськогосподарської сировини має бути забезпечена науково-технічна підтримка з метою підвищення якості, зниження собівартості та створення нових продуктів, корисних для споживачів. Так, при виробництві органічних добрив у підгалузі рослинництва відбуваються продуктові та процесні інновації, які включають як виробництво абсолютно нових, які раніше не використовувалися, так і зміни в існуючих технологіях їх внесення.

Інноваційні процеси в сучасному сільськогосподарському виробництві мають важливі особливості. Він охоплює не тільки виробництво сільськогосподарської сировини, а й весь багатоступеневий процес переробки сільськогосподарської продукції в готові харчові продукти, придатні до споживання, що проходять через оптову та роздрібну торгівлю до кінцевого споживача. Як свідчить світовий досвід економічно розвинених країн, ефективність інноваційної діяльності та ступінь залучення виробника в інноваційний процес значною мірою визначають успіх або не успіх виходу на світовий агропродовольчий ринок та конкурентоспроможність сільськогосподарських товаровиробників [1]. Сільське господарство провідних економік світу має високий рівень технологічної оснащеності і його розвиток пов'язаний з результатами обміну інноваційними знаннями у сфері застосування новітніх технологій (нанотехнологій, біотехнологій, використання альтернативних джерел енергії, сучасних інформаційних технологій). На жаль, більшість українських виробників не належать до цього рівня технологічного укладу, що негативно впливає на інноваційну активність в країні.

Інноваційна діяльність у сільському господарстві - це сукупність взаємопов'язаних дій в умовах постійного науково-технічного прогресу, спрямованих на створення нових або вдосконалених сільськогосподарських продуктів, продуктів їх переробки та креативних моделей виробництва. Інноваційна активність господарств корпоративного сектору аграрної економіки

– це комплексна оцінка інтенсивності створення, впровадження та практичного застосування інновацій [2].

Інноваційний процес у сільському господарстві ґрунтується на наступних особливостях:

- різноманітність видів сільськогосподарської продукції;
- поєднання технологічних процесів з тими, що відбуваються в природному середовищі; участь живих організмів (рослин, мікроорганізмів) у виробництві;
- значні відмінності в технологіях сільськогосподарського виробництва та їх залежність від непередбачуваних погодно-кліматичних умов;
- сезонність у процесах виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції;
- відносна ізоляваність різних типів сільськогосподарських виробників, зумовлена формами власності, спеціалізацією, масштабами, інтеграцією та кооперацією;
- слабкі взаємозв'язки між сільськогосподарськими товаровиробниками та суб'єктами господарювання, що виробляють науково-технічну продукцію;
- недостатня інноваційна активність у сільському господарстві через відсутність платоспроможного попиту на науково-технічну продукцію та наукомістку продукцію;
- потенційні споживачі інновацій у сільському господарстві, як правило, не мають достатніх власних коштів, кредитних та інвестиційних ресурсів, тому інноваційний процес у сільському господарстві не можливий без участі держави та ефективної державної підтримки;
- низький рівень життя в сільській місцевості;
- недостатня кваліфікація працівників корпоративного сектору аграрної економіки у сфері управління інноваціями;
- різноманітність науково-технічних розробок, що пропонуються для використання в аграрному виробництві, та їх різнацільова спрямованість;
- тривалий процес освоєння інновацій, переважно пов'язаних із селекцією;
- недосконалість організаційно-економічних механізмів передачі результатів НТП суб'єктам господарювання;
- інновації, як правило, носять поліпшувачий, а не фундаментальний характер.

Всі ці характеристики сільського господарства також стосуються інновацій у виробництві добрив в цілому. Одним найважливіших викликів для органічного сектору є зростаюче бажання споживачів купувати «екологічно чисту» органічну продукцію, яка вирощується без використання хімічних засобів захисту або мінеральних добрив. У той час як різні пестициди та гербіциди, без сумнівно, є шкідливими для людського організму, не всі добрива вважаються шкідливими.

Дослідження свідчить про те, що високого рівня урожайності та високої якості сільськогосподарських культур можна досягти лише завдяки застосуванню збалансованих за поживними речовинами мінеральних добрив [3].

Управління інноваційною діяльністю в сільськогосподарських підприємствах також ускладнюється низкою факторів, які обмежують

ефективний розвиток сільського господарства. До них відносяться невизначеність економічного клімату, висока конкуренція, зростання інфляції, падіння попиту, диспаритет цін, недостатній рівень інвестицій в основний капітал.

Аналіз поточної ситуації дозволяє зробити висновок, що хоча вітчизняні сільгоспвиробники реалізували кілька інноваційних проектів, рівень проникнення інновацій в аграрному секторі України все ще залишається досить низьким. Це свідчить про те, що аграрний сектор робить незначний внесок у формування інноваційних шляхів розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Рекуш А. М. Інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств в їх стратегічному розвитку. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2017. №3. С. 239-244.
2. Сагачко Ю. М., Тешева Л. В.. Інноваційна діяльність підприємств аграрного сектора як критерій ефективності його виробничо-господарського потенціалу. Проблеми економіки. 2020. №4. С. 217-223.
3. Микула Р. В., Залізко В. Д. Інноваційна діяльність як стимулятор розвитку АПК. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип.46(1). С. 108-112.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Лірук Дмитро Володимирович

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»

спеціальності «Підприємництво та торгівля»

Заклад вищої освіти «Подільський

державний університет», Україна

Науковий керівник: д.е.н., професор *Наталія КОРЖЕНІВСЬКА*

Ключові слова: аграрна сфера, підприємництво, державні механізми.

Економічна діяльність аграрних підприємств пов'язана з багатьма ризиками, які не підлягають контролю з боку людини. Тому досягнення основної мети підприємництва - отримання прибутку - потребує зовнішньої організаційно-економічної та фінансової підтримки з боку держави. Встановлення високих і конкурентоспроможних фінансових результатів є одночасно реалізацією соціальної та економічної місії аграрного підприємства. Якість результатів, досягнутих підприємством, впливає на соціально-економічне благополуччя підприємців, працівників, сільських територій та жителів села, адже сільське господарство має велике значення для економіки.

Суть малого підприємництва в аграрному секторі полягає як у його соціально-економічних функціях, так і в специфічних напрямках, зокрема:

- формування соціального прошарку підприємців, фермерів та землевласників;

- створення ринкової аграрної економіки на основі конкуренції, спрямованої на задоволення потреб населення в якісних продуктах харчування та сировині для промисловості, а також розширення асортименту;

- удосконалення структури аграрної економіки, її гнучкості та маневреності через поліпшення співпраці малих підприємств зі споживачами;

- зменшення безробіття в сільських районах шляхом створення нових робочих місць і ефективного використання ресурсного потенціалу, включаючи творчі здібності населення та національні традиції в крафтовому виробництві, а також залучення особистих фінансових ресурсів громади;

- залучення до підприємницької діяльності таких груп населення, як пенсіонери, особи з інвалідністю, безробітні та тимчасово непрацюючі; – активізація науково-технічного прогресу;

- розвиток інтеграції з великими агропідприємствами (агрокорпораціями та агрохолдингами) через створення допоміжних чи обслуговуючих виробництв; – розвиток сільськогосподарської кооперації;

- налагодження ефективного механізму роботи з нерентабельними та збитковими підприємствами в аграрному секторі [1].

Сьогодні забезпечити конкурентоспроможність малих підприємств можливо лише на інноваційній основі, що передбачає кардинальне оновлення всіх учасників підприємницького середовища з використанням передових наукових і технологічних досягнень. Така модернізація значно підвищить соціально-економічну ефективність малих підприємств, зокрема в аграрному секторі.

Стабільне, стійке та прибуткове функціонування сільськогосподарського підприємства, враховуючи його специфіку, вимагає розвитку та вдосконалення організаційно-економічних інструментів. Цей розвиток і вдосконалення повинні насамперед ініціюватися урядом через державну підтримку, а також реалізовуватися під впливом держави через ринкові механізми та внутрішнє регулювання підприємства.

Основними напрямками державної підтримки АПК за рахунок коштів державного бюджету є:

- пряма бюджетна підтримка сільськогосподарських товаровиробників у вигляді субсидій, дотацій, компенсацій, де кошти спрямовувалися суміжним галузям, а також на підвищення платоспроможності товаровиробників і покращення їхньої інвестиційної привабливості; підтримка короткострокового грошового кредитування сезонних витрат товаровиробників агропромислового комплексу на пільгових умовах;

- державна підтримка забезпечення підприємств й організацій агропромислового комплексу машинобудівною продукцією на базі

довгострокової оренди (лізингу); спеціалізована державна підтримка з окремих напрямів: розвиток фермерства, створення сезонних запасів запасних частин, централізованих фондів насіння й ветеринарних препаратів і т.п.;

- державне безповоротне фінансування капітальних вкладень в АПК, а також інвестицій у межах централізованих і децентралізованих цільових програм; безповоротне фінансування інвестицій у межах цільових програм, яке проводиться на конкурсній основі, а також надання державних гарантій щодо залучених інвестиційних кредитів; фінансування розвитку системи аграрної освіти й науки [2].

У багатьох країнах, таких як Німеччина та Канаду, держави надають гранти для стартапів і малих підприємств. Це дозволяє новим компаніям покривати початкові витрати без повернення коштів. У країнах, таких як Індія та Бангладеш, існують програми мікрокредитування для підтримки малих підприємств, що забезпечують доступ до фінансування для підприємців з низьким доходом. У деяких країнах, наприклад, у Сингапурі, нові підприємства можуть користуватися податковими пільгами протягом перших кількох років діяльності, що дозволяє знизити фінансовий тягар. У США та Великій Британії активно працюють інкубатори, що надають ресурси, навчання та менторство для стартапів. Багато країн організовують заходи для підприємців, що допомагає їм виходити на міжнародні ринки. Наприклад, в Новій Зеландії були проведені реформи, що зменшили адміністративні бар'єри для реєстрації бізнесу, що стимулювало підприємництво. У США та Європі активно розвиваються програми співпраці між університетами і підприємствами для підтримки інновацій. У Данії реалізовані програми підготовки підприємців, які включають курси з управління, фінансів та маркетингу. У багатьох країнах є програми, які підтримують жінок, молодь та людей з інвалідністю в започаткуванні власного бізнесу.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що успішні програми державної підтримки підприємництва зазвичай поєднують фінансові, навчальні та інфраструктурні інструменти, забезпечуючи комплексний підхід до розвитку підприємництва. Адаптація цих стратегій в українському контексті може сприяти підвищенню конкурентоспроможності малого і середнього бізнесу.

Механізми взаємодії між державою та підприємцями є важливими для підтримки підприємництва та забезпечення його сталого розвитку. Основні з них включають:

1. Фінансова підтримка через гранти та субсидії: держава надає безповоротні кошти або часткові компенсації для започаткування та розвитку бізнесу, особливо в інноваційних сферах. Зниження податкових ставок або надання податкових канікул для нових та малих підприємств.

2. Інформаційноконсультаційна підтримка: державні органи надають підприємцям інформацію про законодавство, ринкові можливості та бізнес-планування. Платформи для обміну інформацією, створення веб-порталів і

платформ, де підприємці можуть отримувати актуальні дані про ринок і можливості фінансування.

3. Інфраструктурна підтримка: бізнес-інкубатори та акселератори: Створення спеціалізованих центрів, де стартапи отримують менторську підтримку та доступ до ресурсів. Торгові та виставкові майданчики: Організація ярмарків та виставок для представлення продукції підприємців.

4. Регуляторна політика: спрощення процедур реєстрації, зменшення бюрократичних бар'єрів для відкриття бізнесу, полегшення отримання ліцензій та дозволів. Захист прав власності: Запровадження механізмів захисту інтелектуальної власності та прав підприємців.

5. Державні ініціативи з підготовки підприємців через курси, семінари та тренінги. Підтримка професійної підготовки: Співпраця з навчальними закладами для підвищення кваліфікації працівників.

6. Державні програми партнерства: ініціативи, що сприяють співпраці між державою, бізнесом та науковими установами для реалізації спільних проектів, громадські консультації у формі проведення обговорень з підприємцями щодо розробки політики, що стосується бізнес-середовища.

7. Заохочення соціально відповідального бізнесу, підтримка підприємств, які займаються соціально значущими проектами та ініціативами.

Усі ці механізми взаємодії допомагають створити сприятливе середовище для розвитку підприємництва, забезпечуючи його стабільність і конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Данько Ю.І., Ладика Н.М. Сучасні аспекти розвитку малого інноваційного підприємництва в аграрному секторі економіки. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент», випуск 1 (93), 2023. С. 34-39.

2. Гмиря В. П. Державна підтримка фінансування аграрного виробництва України. Економіка і управління підприємствами. 2016. № 3 (23). С. 101-108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2016_3_16.

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ НА ДОХОДИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Лозовий Олександр Анатолійович

здобувач вищої освіти ступеня доктор філософії
спеціальності «Економіка»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: д.е.н., професор *Чикуркова Алла Дмитрівна*

Ключові слова: інновації, розподіл доходів населення

В 21ст. темп технологічного розвитку та можливості його практичного застосування значно прискорилися. Технологічний поступ має загальний позитивний вплив на соціально-економічний прогрес людства. Підтвердження такої думки ми бачимо в загальному рості добробуту населення та підвищенні його доходу порівняно з минулим століттям. Технологічні інновації часто призводять до переходу до нового структурного укладу економіки та важливих соціально-культурних змін на рівні країн та регіонів світу. Такі процеси завжди мають прямий і значний вплив на доходи домогосподарств. Поряд з тим, технологічний прогрес має неоднозначний початковий вплив на розподіл доходів між домогосподарствами. Як приклад, можна навести луддизм після промислової революції в Британії наприкінці 18ст. В останні десятиліття можна побачити протести водіїв таксі після появи сервісу Убер (Uber).

Отже, можна спостерігати як мінімум тимчасове падіння доходів певних верств населення при впровадженні значних технологічних інновацій. Також при аналізі розподілу доходу між працею і капіталом, як джерелами доходу, можна виявити значний перерозподіл в сторону капіталу, порівняно з працею. Деякі групи домогосподарств, які мають менший доступ до результатів технологічного розвитку зазвичай отримують суттєво менші вигоди від нього та можуть, в окремих випадках, залишитися без значних джерел доходів. Розмір такого впливу на доходи, розподіл між верствами населення та їх причина, а також довгострокові наслідки залишаються великою мірою не дослідженні.

Технологічні інновації у своїй сутті «виникають у разі застосування поліпшених, більш якісних засобів виготовлення продукції» [1]. В більш широкому значенні інновації можна визначити як процес впровадження нових, покращення існуючих методів виробництва товарів і послуг, або запровадження якісно нових виробничих систем, які сприяють суттєвому підвищенню виробничої ефективності, або створенню якісно нових товарів і послуг [2]. Одним із перших понять інновації ввів представник австрійської школи економіки Йозеф Шумпетер (1883-1950) у свої класичні праці "Теорія економічного розвитку" 1912 р.. Вчений визначив інновацію як "нову комбінацію", що визначає новий набір засобів виробництва. Інновація з Шумпетером – це якісна зміна виробничої функції на нову, а не лише її видозмінення. Й. Шумпетер висловив гіпотезу про те, що інновації з'являються в економіці не рівномірно, а у вигляді кластерів. Вчений виділяє такі основні типи інновацій:

- створення нового продукту (продуктова інновація);

- запровадження нового способу виробництва (технологічна інновація);
- освоєння нового ринку збуту (збутова інновація);
- використання нових джерел сировини (сировинна інновація);
- упровадження нових організаційних форм (організаційна інновація)

У Системі Національних Рахунків доходи домогосподарства поділяються на первинні (заробітна плата), соціальні трансферти, пенсії, приватні трансферти, та інші. Відповідно до широкого визначення доходами вважається «максимальна кількість засобів споживання, які домогосподарство чи індивід можуть витратити за умови, що капітальна вартість майбутніх надходжень залишиться на попередньому рівні» [4].

В науковій літературі на дану тему є приклади досліджень взаємозв'язку технологічних змін на розподіл доходу. Так в роботі авторства Гани Харламової і ін. (2018) наводиться результати такого аналізу на прикладі країв Євросоюзу. В цьому дослідженні робиться висновок, що чим більше розвинена економіка, тим менший вплив технологічних змін на розподіл доходу. При цьому чим більше нерівномірний розподіл, тим більше на нього має вплив технологічний прогрес. В дослідженні Mduduzi Biyase і ін. (2023) вказується, що технологічні зміни збільшують нерівномірність розподілу доходів у країнах BRICS. Такий самий результат для 23-х розвинених країн було знайдено в роботі Siong Hook Law (2020).

Швидкий розвиток і впровадження технологій в останнє десятиліття буде мати визначальний вплив на соціально-політичний, а також культурний уклад країн в світі. Визначення такого впливу та порівняльний аналіз по групам домогосподарств допоможе краще зрозуміти та адаптуватися населенню, підприємствам та урядам. Результати такого аналізу дадуть практичне підґрунтя для розроблення державної політики в сфері управління технологічними інноваціями та соціальною політикою.

Список використаних джерел

1. Павленко І.А. Економіка і організація інноваційної діяльності. К.: КНЕУ, 2004
2. Крива С.В. Основні Підходи до Визначення Економічної Сутності Категорії «Інновація». Інвестиції: практика та досвід № 20/2010
3. Kharlamova, G., Stavytskyu, A., & Zarotiadis, G. (2018). The impact of technological changes on income inequality: the EU states case study. *Journal of International Studies*, 11(2), 76-94. doi:10.14254/2071-8330.2018/11-2/6
4. Федосов В. М., Юрій С. І. Теорія фінансів. К.: Центр Учбової Літератури, 2010
5. Mduduzi Biyase, Talent Zwane, Precious Mncayi and Mokgadi Maleka (2023). Do Technological Innovation and Financial Development Affect Inequality? Evidence from BRICS Countriesю - *International Journal of Financial Studies*.
6. Siong Hook Law, N.A.M. Naseem, Wei Theng Lau, Irwan Trinugroho (2020). – *Economic Systems*, 44

ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Володимир МАТІЯШ

здобувач вищої освіти ОНС «Доктор філософії»»

спеціальності «Менеджмент»

Заклад вищої освіти Подільський держаний університет», Україна

Науковий керівник: *Інна ЦВІГУН*

д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу

Ключові слова: Аграрний сектор, економічна безпека, сільське господарство, військові дії.

Питання економічної складової сталого розвитку підприємств (економічної стійкості) належать до категорії одних із найбільш досліджуваних категорій у різноманітних наукових дослідженнях і розробках. Цей факт пояснюється складністю, певною неоднозначністю цієї категорії, починаючи від розуміння її природи і закінчуючи методами управління нею. Безсумнівно, економічна стійкість є одним із ключових орієнтирів для оцінки та реалізації менеджменту, спрямованого на досягнення найкращого режиму функціонування підприємства, особливо в рамках сучасних реалій, пов'язаних з військовою агресією в Україні, нестабільністю, проблемами прогнозування зовнішнього середовища, а також найсильнішою взаємозалежністю усіх без винятку суб'єктів господарювання.

Економічна складова аграрного сектору під час війни є критично важливою для підтримання стабільності економіки України, забезпечення продовольчої безпеки та експорту, який формує значну частину валютних надходжень до бюджету. Військові дії спричинили серйозні виклики для аграрного сектору, включаючи обмеження доступу до ресурсів, руйнування інфраструктури, блокування експортних маршрутів і зростання виробничих витрат. Водночас аграрний сектор продовжує адаптуватися, залучаючи інновації та підтримку з боку держави та міжнародних партнерів.

Основні аспекти економічної складової аграрного сектору під час війни представлено на рис.1.

Забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки в Україні є пріоритетним завданням, особливо в умовах війни, яка створює серйозні виклики для стабільного виробництва, збереження та постачання продуктів харчування. Продовольча безпека має на меті забезпечити доступ населення до основних харчових продуктів, підтримку стабільних цін та попередження дефіциту. У зв'язку з ризиками, пов'язаними з блокуванням деяких територій та шляхів, аграрний сектор має розробляти нові логістичні рішення для постачання продукції на внутрішній ринок. Для запобігання втратам і дефіциту сільськогосподарської продукції потрібно забезпечити достатню кількість сховищ і потужностей для зберігання продукції.

1. Забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки	Виробництво базових продуктів: Стабілізація цін на продукти харчування
Експорт та валютні надходження	Розвиток альтернативних експортних маршрутів Збільшення експорту в Європу та нові ринки
Інвестиції та підтримка агробізнесу	Державна підтримка та міжнародні гранти Інвестиції у відновлення
Збільшення витрат на виробництво та управління ризиками	Високі ціни на ресурси: Ризики від втрати земель і руйнування:
Фінансова стійкість та страхування	Фінансові резерви та доступ до кредитів Страхування врожаїв і активів
Збереження та підтримка робочої сили	Підтримка працівників: Залучення робочої сили з інших регіонів
Інновації та модернізація	Впровадження нових технологій Енергоефективні технології:

Рис.1 Основні складові економічної складової сталого розвитку аграрних підприємств в умовах війни

Забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки під час війни вимагає комплексного підходу, що включає підтримку внутрішнього виробництва, стабілізацію логістичних ланцюгів, контроль за цінами та залучення міжнародної допомоги. Стійка продовольча система допомагає не тільки підтримувати економіку країни, але й запобігати соціальній кризі, забезпечуючи доступ населення до основних продуктів навіть в умовах надзвичайної ситуації.

Війна обмежила доступ до чорноморських портів, що є важливим для експорту зернових і олійних культур. Україна має налагодити альтернативні маршрути через країни ЄС, що дозволяє забезпечити валютні надходження. У зв'язку з підтримкою від ЄС, українська продукція може експортуватися в країни ЄС, що допомагає стабілізувати доходи аграрного сектору.

Інвестиції та підтримка агробізнесу під час війни є важливими елементами, які допомагають не лише стабілізувати продовольчу безпеку, а й забезпечити економічну стійкість країни. Військові дії створили значні труднощі для аграрного сектору: руйнування інфраструктури, зростання витрат на виробництво, проблеми з експортом та скорочення доходів. Щоб підтримати галузь в умовах воєнних викликів, уряд України та міжнародні партнери мають впроваджувати різноманітні програми підтримки та інвестують у розвиток агробізнесу.

Інвестиції та підтримка агробізнесу під час війни є основою для стійкого функціонування аграрного сектору в складних умовах. Залучення державних та

міжнародних ресурсів сприяє відновленню інфраструктури, розвитку експорту, підтримці робочих місць та забезпеченню продовольчої безпеки. Ці зусилля спрямовані на збереження економічної стабільності та створення умов для відбудови агросектору після завершення бойових дій.

Збільшення витрат на виробництво та управління ризиками є одними з найбільш суттєвих викликів для аграрного сектору України під час війни. Через військові дії аграрії стикаються з підвищеними витратами на ресурси, логістику та забезпечення безпеки, а також з необхідністю впровадження нових підходів для зменшення ризиків.

Досить проблематичним є зростання вартості ресурсів. Збільшення вартості пального через порушення логістичних ланцюгів і нестабільність постачань вартість пального суттєво зросла, що впливає на транспортні та виробничі витрати. Відсутність безперебійного постачання пального також може спричинити затримки у виконанні виробничих процесів.

Підвищення цін на добрива та насіння, оскільки значна частина цих продуктів була імпортована. Зменшення постачання і зміна валютного курсу посилюють ціновий тиск.

А також досить складними є втрати аграрної продукції через бойові дії. Аграрії стикаються з ризиками через заміновані поля та сільськогосподарські угіддя, що створює небезпеку для працівників і потребує значних витрат на розмінування та відновлення земель.

Втрата врожаю через руйнування складських приміщень, транспортних засобів та інших активів, які можуть бути пошкоджені під час військових дій, потребують витрат на відновлення, що збільшує загальні виробничі витрати.

Під час війни дефіцит робочої сили у сільському господарстві України став одним із головних викликів, що впливають на стабільність аграрного сектору. Військові дії, мобілізація та вимушене переміщення людей суттєво обмежили доступність робочої сили, що ускладнює виконання сільськогосподарських робіт, особливо сезонних.

Основні причини дефіциту робочої сили під час війни

1. Мобілізація населення: значна кількість чоловіків мобілізована до Збройних сил України, що створило суттєвий брак робочої сили, особливо у регіонах, які раніше забезпечували основні кадри для сезонних сільськогосподарських робіт.

2. Евакуація та переміщення населення: багато жителів сільських регіонів були вимушені покинути свої домівки через бойові дії, особливо в південних та східних областях, що суттєво скоротило чисельність доступної робочої сили в цих регіонах.

3. Небезпека роботи в зонах бойових дій: ризики, пов'язані з мінуванням полів і можливістю обстрілів, знижують бажання працювати на сільськогосподарських угіддях у небезпечних регіонах. Це значно обмежує кількість працівників, готових виконувати роботи в небезпечних умовах.

4. Зниження міграційної робочої сили: через військові дії іноземні працівники, які могли приїжджати на сезонні роботи в агросектор України, зараз

обмежені у можливостях пересування, що зменшує доступність дешевої та кваліфікованої сезонної робочої сили.

Наслідки дефіциту робочої сили

1. Зниження продуктивності: через нестачу працівників у багатьох господарствах обсяги робіт з посіву, збору врожаю та догляду за тваринами знизилися, що призводить до втрат врожаю та погіршення економічної стійкості підприємств.

2. Підвищення витрат на заробітну плату: дефіцит кадрів призвів до зростання заробітної плати для залучення працівників, що підвищує загальні витрати на виробництво і знижує конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

3. Відкладені або неповні роботи: деякі сільськогосподарські операції, такі як збирання врожаю, можуть бути відкладені або виконані не в повному обсязі через недостатню кількість працівників, що призводить до втрат врожаю.

Дефіцит робочої сили в сільському господарстві під час війни має серйозний вплив на ефективність аграрного сектору та продовольчу безпеку України. Щоб зменшити ці негативні наслідки, аграрії й уряд активно впроваджують заходи для автоматизації, підвищення оплати праці, залучення нових кадрів і використання новітніх технологій. Це дозволяє забезпечити стабільну роботу сільського господарства навіть за умов дефіциту робочої сили та зберегти продовольчу безпеку країни.

Розвиток аграрного бізнесу під час війни вимагає не лише економічної адаптації, але й значних інновацій та ефективного управління ризиками. Військові дії спонукали українські аграрні підприємства до швидкої адаптації, а також посилили значення міжнародної підтримки та інвестицій у сучасні технології. Розвиток агросектора навіть у таких умовах залишається ключовим для української економіки та продовольчої безпеки регіону.

Список використаних джерел

1. Сідляр М.В, Хащевой Є.Ю. Поняття сталого розвитку аграрного сектору та його вплив на продовольчу безпеку України. *Grail of Science*. 2024. Вип. 40. С.30–33. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.06.2024.001>

2. Данкевич В. Є., Данкевич Є. М., Данкевич А. Є., Наумчук В. В. Економічна, продовольча та екологічна безпека в умовах післявоєнної відбудови: світовий досвід. *Modern Economics*. 2023. № 41. С. 45–53.

БІОЕКОНОМІКА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Нісходовська Олена Юріївна

к.е.н., доцент кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Заклад вищої освіти «Подільський державний, Україна

Ключові слова: біоекономіка, підприємство, розвиток, галузь

Біоекономіка – це нова економічна парадигма та один із інструментів і механізмів вирішення глобальних проблем сталого розвитку (рис. 1).

Основою біоекономіки є процеси стійкого розвитку, що забезпечують взаємозв'язок між трьома підсистемами: економічною, екологічною та соціальною [1].

Рис.1 Структурно-логічна схема

Біоекономіка також здатна пояснювати події та процеси в економіці через призму біології, це галузь, яка об'єднує дві науки – економіку та біологію. Її називають новою моделлю промисловості та економіки. Вона включає в себе використання поновлюваних біологічних ресурсів для виробництва харчових, енергетичних та промислових товарів. Вона також застосовує невикористаний потенціал, що зберігається в мільйонах тон біологічних відходів та залишкових матеріалів [3].

Глобальні екологічні та продовольчі проблеми людства в реаліях сьогодення негативно впливають як на високорозвинені економіки, так і на економіки країн, що розвиваються. Біоекономіку слід розглядати як систему

суспільних відносин щодо виробництва, розподілу, обміну і споживання продукції з біологічної сировини із застосуванням біотехнологій для досягнення економічного зростання і збереження екосистем.

Формування такої економіки можливе лише при системному підході – вона консолідує базовий агропромисловий сектор з галузями хімічної, фармацевтичної, приладобудівної галузі та енергетики. Досягти взаємодії між цими секторами можливо лише при формуванні системозабезпечуючих засад, що полягають у створенні організаційних, інституціональних та інших управлінських елементів різних рівнів. Також слід зазначити, що розвитку потребує і ресурсна база кожної з галузей, що повинна вдосконалюватися завдяки постійним НДДКР. Формування біоекономіки можливе не лише у державах зі стабільно функціонуючими високорозвиненими економіками, але і у суспільствах, що трансформуються. Вирішальними факторами при цьому є наявність ресурсної бази, розробка, впровадження і промислове освоєння відповідних технологій, формування інфраструктури відповідних ринків та підтримка відповідного виду підприємництва.

До біоекономіки безпосередньо належать виробництво органічної продукції, біоенергетика, біотехнології різних типів, штучний фотосинтез, біоніка.

Біоекономіка в усьому світі активно просувається вперед. Наразі, багато країн вже прийняли стратегії з розвитку біоекономіки. До них відносяться США, Канада, Великобританія, Фінляндія, Швеція, Бразилія, Аргентина, Південна Африка та ін. Біоекономіка розглядається в якості багатообіцяючої концепції для функціонування економіки на засадах сталості та в якості важливої основи інноваційної політики. У залежності від технологічно потужності або доступності біологічних ресурсів прийняті стратегії встановлюють різноманітні акценти у сферах інновацій, біоенергетики, біофармацевтики тощо.

Біоекономіка пов'язана з винаходами, розробками, виробництвом і використанням товарів, продуктів на основі біотехнологій. Біотехнології та біопродукти становлять основу біоекономіки.

Позитивними сторонами розвитку «біоекономіки» є покращення екологічної стійкості, підвищення якості життя населення, забезпечення альтернативних джерел чистої енергії, підвищення продуктивності господарства, й в першу чергу сільського [4]

Стратегія біоекономіки з її системним підходом відіграє важливу роль у досягненні кліматичної нейтральності та екологічної, економічної й соціальної сталості. Біоекономіка охоплює всі сектори та пов'язані з ними послуги та інвестиції, які виробляють, використовують, переробляють, розподіляють або споживають біологічні ресурси, включаючи екосистемні послуги. Наша нинішня економіка, що базується на викопних видах палива, досягла своїх меж, і перехід до нової суспільної та економічної моделі, заснованої на сталому та циркулярному використанні ресурсів.

Аналіз розвитку біоекономіки у високо розвинутих країнах засвідчує її цінність, стимулюючи економічне зростання країн за допомогою інновацій.

Аналіз інноваційної діяльності в біологічній науці дозволяє виокремити наступні тенденції:

- (1) зростання венчурного інвестування;
- (2) зростання кількості патентування;
- (3) зростання темпів витрат на НДККР в наукових сферах, пов'язаних з біоекономікою [4].

Отже, біоекономіку слід розуміти як систему, яка сприяє стабільному економічному зростанню та при цьому, забезпечує ефективне використання ресурсів.

Список використаних джерел

1. Rysbchanko O., Litvine I., Dibrova A. Biosocial Economy as a Mechanism for Transition to Sustainable Development. Демографія та соціальна економіка. 2015. № 3. С. 161–172.

2. Будякова О.Ю., Дьяконов І.О. Біоекономіка: перспективи розвитку агропромислового комплексу України для подолання продовольчої кризи. Цифрова економіка та економічна безпека . Випуск 6(06)/2023. С. 68–74. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.6-13>

3. Олешко А.А., Ольшанська О.В., Будякова О.Ю., Бебко С.В. Напрями розвитку біоекономіки в перспективі післявоєнного відновлення України.

Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія «Економіка та менеджмент». 2022. № 28. С. 18–28. DOI: <https://doi.org/10.33813/2224-1213.28.2022.2>

4. Тіпанов В.В., Ткаленко С.І. Розвиток біоекономіки як умова інноваційно-інвестиційної модернізації економіки. Економіка та підприємництво. 2018. № 40. С. 165–174.

5. Statement by Commission President von der Leyen on the European Green Deal. 14 July 2021.

URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_21_3701

ОБСЯГ РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Оганесян Світлана Анатоліївна

здобувач вищої освіти ОНС «Доктор філософії»

спеціальності 073 «Менеджмент»

Заклад вищої освіти «Подільський державний

університет», Україна

Науковий керівник: д.е.н., професор *Оксана БЯЛКОВСЬКА*

Ключові слова: туристична галузь, туристична послуга, туристичний потенціал, обсяг реалізації туристичних послуг

Туристична галузь України є важливою складовою національної економіки, що має значний потенціал для розвитку. Обсяг реалізації туристичних послуг відображає активність туристичних операторів, агентств та інших суб'єктів цієї сфери. Він залежить від внутрішнього та зовнішнього попиту, стану інфраструктури, а також від інвестицій у просування туристичних продуктів. Дослідження цього показника дозволяє оцінити ефективність роботи галузі, виявити її вплив на економіку країни, а також програму перспективи подальшого розвитку та можливості (див. табл. 1)

Аналіз обсягів реалізації туристичних послуг в Україні з 2010 по 2022 рік постійно змінювалась.

Обсяг реалізації турагентств показав зростання до 2019 року, досягнувши 45,2 млн. грн., після чого почалося зниження. У 2022 році він склав лише 1,8 млн. грн., що на 69,2% менше порівняно з роком 2010 року.

Обсяг реалізації туроператорів після піку у 2019 році (97,7 млн. грн.) обсяги суттєво скоротилися, досягнувши 17,2 млн. грн. у 2022 році. Це падіння на 92,7% відповідно до 2021 року.

Обсяг реалізації суб'єктів з надання інших послуг з бронювання та пов'язаної з цим діяльності, показав нестабільне зростання з 5,9 млн. грн. у 2010 році до 7,7 млн. грн. у 2022 році, що на 130,5% більше, ніж у 2010 році.

Загалом, пандемія COVID-19, економічні виклики останніх років та військова агресія російської федерації суттєво вплинули на зниження обсягів реалізації в туристичній галузі, особливо для турагентств та туроператорів.

Аналізуючи ситуацію в Україні, можна стверджувати, що туристичне господарство поступово розвивається, хоча не характеризується стабільним зростанням. Сьогодні відсутня скоординована висококваліфікована система дій із виведення туристичного продукту нашої країни на світовий ринок, яка давала б відчутні результати. Поряд із цим не можна не помітити, що низький рівень обслуговування туристів зумовлений загальною кваліфікацією працівників цієї сфери. В Україні практично відсутня система підготовки, а також перепідготовки кадрів у сфері туризму і чіткі, відповідні світовим стандартам кваліфікаційні вимоги, а в навчальних закладів ще немає відповідного досвіду.

Таблиця 1

Обсяг реалізації від суб'єктів туристичної діяльності в Україні

Показники	Роки										Відхилення, (+, -)		Відношення, %
	2010	2012	2014	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022 р. до 2010р.	2022 р. до 2021р.	2022 р. до 2010 р.
Обсяг реалізації турагентств, млн. грн.	2,6	18,0	14,6	24,5	29,0	37,2	45,2	25,6	4,9	1,8	-0,8	-3,1	69,2
Обсяг реалізації туроператорів, млн. грн.	14,8	40,1	26,9	38,6	47,7	70,5	97,7	46,6	109,9	17,2	2,4	-92,7	116,2
Обсяг реалізації суб'єктів з надання інших послуг з бронювання та пов'язаної з цим діяльності, млн. грн.	5,9	2,5	3,4	6,8	7,8	10,9	16,2	10,8	1,8	7,7	1,8	5,9	130,5

Джерело: власні дослідження автора за даними НТОУ [1.https://nto.ua/nsts_analytics_ua.html]

*Примітка. Статистична інформація за даним показником за період 2023-2024 роки не оприлюднювався органами державної статистики у зв'язку із військовою агресією російської федерації проти України, відповідно до закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» [2].

В Україні не розвинутий сектор туристичної індустрії. У жодному місті України не роздають безкоштовні буклети-путівники історико-культурних пам'яток міста. Крім того, не в усіх містах є такі путівники, що зумовлено вузьким тлумаченням туризму і малою обізнаністю про різноманіття туристичних послуг. Наша країна має величезний туристичний потенціал, але, на жаль, використовуємо його не дуже ефективно [3, с.32].

Досягнення сприятливого соціально-економічного впливу туризму на суспільство є важливою стратегічною метою як розвинених держав, так і країн, що розвиваються. Актуальним і перспективним є подальше вивчення міжнародного досвіду управління у сфері туризму, дослідження ролі недержавного сектора, питань сталого розвитку та механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності у сфері туризму в контексті глобального розвитку сучасності. Збільшити економічні вигоди від туризму можна різними методами, які вбудовуються у процес державного управління, що дає змогу уникнути багатьох проблем. Одним із таких методів є зміцнення зв'язків між туризмом та іншими секторами економіки [3, с.33].

Обсяги реалізації туристичних послуг в Україні свідчать про значний потенціал розвитку цієї сфери, незважаючи на численні виклики, з якими стикається галузь. В останні роки зростає інтерес до внутрішнього туризму, що позитивно впливає на економічне покращення в регіонах. Проте, для забезпечення стабільного зростання обсягів туристичних послуг необхідно покращити інфраструктуру.

Значну роль у цьому процесі підтримує підтримка держави через впровадження нових ініціатив, інвестицій у розвиток туризму та активне залучення іноземних туристів. Таким чином, реалізація туристичних послуг в Україні має всі шанси стати ефективною силою для економіки держави.

Список використаних джерел

1. Національна туристична організація України URL: https://nto.ua/nsts_analytics_ua.html.

2. Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>.

3. Ляшевська В.І., Луняк В.А., Шкумат А.В. Проблеми туристичних послуг в Україні та шляхи їх вирішення. Класичний приватний університет. Приазовський економічний вісник. Випуск 2(07). 2018. С.30-33. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/2_07_uk/7.pdf.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Осадчук Ілля Олегович

здобувач вищої освіти ОНС «Доктор філософії»
спеціальності «Менеджмент»

Корженівська Наталія Леонідівна

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
Україна

Ключові слова: управління ризиками, підприємництво, соціально-економічний розвиток, конкурентоспроможність.

У сучасному економічному середовищі підприємництво виступає ключовим двигуном розвитку суспільства. Водночас підприємницька діяльність завжди пов'язана з ризиками, які можуть негативно вплинути на її ефективність. Управління ризиками в умовах нестабільності економіки стає необхідним інструментом для забезпечення стабільного розвитку як самого бізнесу, так і соціально-економічного середовища в цілому. Тому дослідження основних принципів та підходів до управління ризиками в контексті соціально-економічного розвитку підприємництва є значущими і такими, що впливають на стабільний розвиток господарюючих суб'єктів та економіки в цілому.

Управління ризиками - це процес, аналіз, оцінка, передбачуваність та мінімізація можливих негативних впливів, які можуть загрожувати діяльності підприємства. Ризики можуть бути економічними, фінансовими, правовими, соціальними та екологічними. Останнім часом значно зросла увага до технологічних ризиків, пов'язаних зі змінами в технологіях та кіберзагрозами.

Управління ризиками як фактор соціально-економічного розвитку підприємництва забезпечує не лише зростання економічних показників, але й підвищення соціальної відповідальності підприємств. Управління ризиками в цьому контексті має стабілізувати не тільки внутрішні процеси компанії, але й створити умови для їх сталого розвитку.

Ступінь ризику також залежить від ставлення суб'єкта прийняття рішень до невизначеності та конфлікту: схильності, байдужості. Тому всі фактори невизначеності, конфлікту та ризику поділяються на суб'єктивні та об'єктивні. Ризик виникає, коли рішення приймаються в умовах невизначеності, конфлікту, і особа, яка приймає рішення, зацікавлена в цьому процесі. Все це робить ризик діалектичною єдністю суб'єктивного та об'єктивного та робить процес оцінки й управління ризиками інструментом підвищення конкурентоспроможності підприємств [1].

Як специфічна сфера менеджменту, управління ризиками підприємницьких структур є інструментом специфічного механізму, реалізація якого відбувається за допомогою організаційного забезпечення, зокрема визначення основних етапів для забезпечення більш ефективного результату. Реалізація процесу

управління ризиками – це не вибір тільки заходів для протидії ризиковим факторам, але й трансформація управлінського підходу організації. Вона проявляється в тому, що підприємство вибудовує свою систему управління, розподіляє відповідальність за досягнення стратегічних цілей на всіх рівнях та використовує ризик-менеджмент як ключовий елемент своєї конкурентної передачі [2].

Управління ризиками впливає на соціально-економічний розвиток підприємництва, забезпечує стабільність та передбачуваність бізнес-процесів, знижує ймовірність втрат і сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів. Це дозволяє підприємствам краще адаптуватися до змін зовнішнього середовища, швидше реагувати на ринкові виклики та уникати критичних кризових ситуацій. Крім того, управління ризиками сприяє створенню надійної репутації підприємства, що завершує довіру з боку інвесторів, партнерів та споживачів. У результаті підприємства, які ефективно керують ризиками, мають більше можливостей для інноваційного розвитку, створення нових робочих місць, а також підтримують стає економічне зростання. Це, у свою чергу, позитивно впливає на розвиток регіональних економік, сприяє підвищенню рівня життя населення та знижує соціальну напруженість.

Слід окремо розглядати ризики соціально-орієнтованих підприємств та корпоративної соціальної відповідальності, пов'язані з низкою факторів, в тому числі з можливістю невідповідності очікуванням суспільства, репутаційними загрозами, а також фінансовими витратами на реалізацію соціальних програм. Соціально-орієнтовані підприємства часто залежать від зовнішніх партнерів і ресурсів для реалізації своїх соціальних ініціатив, тому ризики співпраці з ненадійними партнерами або неспроможність забезпечити прозорість діяльності можуть призвести до втрати довіри. Успіх корпоративної соціальної відповідальності вимагає комплексного управління цими ризиками, що дозволяє зберегти баланс між соціальними цілями та економічною стабільністю [3].

Отже, управління ризиками є необхідним інструментом для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку підприємництва. Використання ефективних методів ризик-менеджменту дозволяє підприємству не лише зменшити можливості збитків, але й підвищити свою конкурентоспроможність, забезпечити соціальну стабільність та сприяти загальному економічному розвитку.

Список використаних джерел

1. Співак С.М. Оцінка та управління ризиками як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. Вісник Хмельницького національного університету 2020, № 4, Том 3. С. 159-162.

2. Цвігун Т.В. Механізм управління ризиками в системі управління підприємством. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/4.pdf>.

3. Тюленева Ю.В., Антошко Т.Р. Особливості управління ризиками корпоративної соціальної відповідальності підприємств. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/c8901fe0-2b10-4404-8fd8-ce0795e4f018/content>.

ТЕНДЕНЦІ ЗАЙНЯТОСТІ ТА БЕЗРОБІТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Павлюк Павло Михайлович

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,

Коваль Нонна Василівна

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Ключові слова: населення, зайнятість, безробіття, міграційні процеси

Зайнятість населення є важливим показником соціально-економічного розвитку країни. В Україні тенденції зайнятості та безробіття на сучасному етапі визначаються низкою факторів, включаючи економічні кризи, військові дії, міграційні процеси, а також розвиток нових технологій. Ці фактори суттєво впливають на ринок праці, змінюючи його структуру та викликаючи нові виклики для державної політики зайнятості.

Згідно зі статистичними даними Державної служби статистики України, станом на 2023 рік рівень зайнятості працездатного населення становило близько 56 %. Цей показник є нижчим, ніж у багатьох європейських країнах, що свідчить про наявність значних проблем на ринку праці. Основні галузі, в яких зосереджена зайнятість, – це сфера послуг, промисловість, сільське господарство та ІТ-сектор [1, С. 12-15].

Однак зростання частки зайнятості у сфері ІТ-технологій компенсує скорочення робочих місць у традиційних галузях, таких як промисловість і аграрний сектор. Також збільшується кількість працівників, зайнятих у сфері фрілансу та дистанційної роботи, що стало можливим завдяки розвитку цифрових технологій та глобалізації.

Безробіття в Україні залишається серйозною проблемою, особливо в умовах економічної нестабільності та військових конфліктів. У 2023 році рівень офіційного безробіття становив близько 9 %, однак реальний рівень може бути вищим, зважаючи на значну частку неофіційно зайнятих осіб та працівників, які працюють за кордоном [2, С. 78-80].

Важливим фактором, що впливає на зростання безробіття, є скорочення робочих місць внаслідок військових дій на сході України. Багато підприємств зупинили свою діяльність або перемістилися в інші регіони, що призвело до зростання кількості безробітних у регіонах, де йдуть бойові дії. Додатково, через високий рівень інфляції і зниження економічної активності, багато компаній змушені скорочувати персонал.

На ринок праці в Україні також впливають міграційні процеси. Значна частина працездатного населення виїжджає на заробітки за кордон, переважно до країн ЄС, таких як Польща, Чехія, Німеччина. Цей відтік робочої сили знижує

внутрішній тиск на ринок праці, але водночас призводить до дефіциту кваліфікованих кадрів у певних галузях, особливо в промисловості, будівництві та сільському господарстві [3, С. 102-105].

Міграційні процеси також негативно впливають на демографічну ситуацію в Україні, оскільки більшість трудових мігрантів – це молоді люди, які не планують повертатися на батьківщину в найближчій перспективі. Це створює додаткові ризики для розвитку ринку праці в довгостроковій перспективі.

Для боротьби з безробіттям і стимулювання зайнятості в Україні впроваджуються державні програми та заходи. Основні з них включають підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток професійної освіти та перекваліфікації, створення нових робочих місць через інвестиції в інфраструктурні проекти.

Одним із пріоритетів державної політики є стимулювання зайнятості серед молоді та осіб, які постраждали від військових конфліктів. Зокрема, запроваджуються програми професійної адаптації, які дозволяють безробітним отримати нові навички та знайти роботу в нових галузях [2, С. 150-153].

Незважаючи на складну економічну ситуацію, ринок праці в Україні має перспективи для розвитку. Зокрема, у зв'язку з інтеграцією до світової економіки та розвитком технологій, Україна може стати конкурентоспроможною в таких галузях, як ІТ, сільське господарство та промисловість. Для цього необхідно посилювати державну підтримку підприємництва, інвестувати в розвиток людського капіталу та стимулювати повернення трудових мігрантів на батьківщину [3, С. 198].

Сучасні тенденції зайнятості та безробіття в Україні свідчать про наявність серйозних викликів, пов'язаних з економічними, соціальними та політичними факторами. Водночас, державна політика, спрямована на підтримку зайнятості, може суттєво покращити ситуацію на ринку праці за умов ефективної реалізації програм перекваліфікації, створення нових робочих місць та підтримки підприємництва.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. Зайнятість та безробіття в Україні у 2023 році. Київ: Держстат, 2023. 45 с.
2. Голик, В. Ринок праці України: виклики та можливості. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. 310 с.
3. Мартинюк, О. Трудова міграція та її вплив на зайнятість в Україні. Львів: Світ знань, 2022. 278 с.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Печенюк Андрій Васильович

канд. екон. наук, доцент кафедри енергозберігаючих технологій та енергетичного менеджменту,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Ключові слова: менеджмент, енергетична сфера, антикризове управління, стратегічне планування, кадровий резерв.

Енергетична сфера України є невід'ємною складовою забезпечення стабільності національної економіки. Формування ефективного менеджменту в енергетиці стає пріоритетом для забезпечення стійкого розвитку та енергетичної безпеки. Для цього важливо розуміти основні проблеми, що стоять на заваді реформування енергетичного сектору та оптимізації управлінських процесів.

Однією з головних проблем залишається відсутність комплексного стратегічного планування, що охоплювало б короткострокові та довгострокові виклики. Неefективний механізм регулювання, корупційні ризики та відсутність прозорих механізмів тарифоутворення спричиняють нестабільність в секторі. Крім того, організаційна структура багатьох підприємств енергетичної галузі потребує вдосконалення для ефективнішого управління [1].

Україна традиційно залежала від імпорту енергоносіїв, особливо природного газу з Російської Федерації. Ця залежність була джерелом серйозних геополітичних ризиків, які лише посилилися після початку війни. Реалізація програм диверсифікації постачання енергоресурсів, інтеграція в європейський ринок та розвиток внутрішніх енергетичних ресурсів мають стати ключовими елементами стратегії [2].

Ефективне антикризове управління відіграє вирішальну роль у забезпеченні безперервної роботи енергосистеми в умовах нестабільності. Необхідність швидкого реагування на зміни ринку, удосконалення операційної діяльності та зниження ризиків потребує впровадження сучасних підходів до менеджменту, включаючи аналіз даних та застосування найкращих міжнародних практик [3].

Серед шляхів вирішення проблем та реформування менеджменту в енергетичній сфері можна виділити:

- сприяння розвитку стратегічного мислення через навчання антикризовому управлінню, довгостроковому плануванню та управлінню змінами в умовах невизначеності [4];
- навчання менеджерів ефективному спілкуванню, управлінню конфліктами та переговорам з ключовими партнерами, представниками влади та потенційними інвесторами [5];
- стажування в успішних енергетичних компаніях: надання можливостей для менеджерів набути досвід на успішних енергетичних підприємствах або в країнах з передовими енергетичними системами [6];
- навчання в сфері захисту енергетичних систем від кіберзагроз ;

- сприяння розвитку корпоративної соціальної відповідальності – навчання менеджерів, як інтегрувати соціальні та екологічні стандарти в бізнес-модель компанії [7];
- залучення до управління енергетичними компаніями менеджерів з упровадження дослідницьких проектів, нових технологій та рішень в енергетиці;
- створення програм менторства, де більш досвідчені менеджери зможуть навчати та консультувати молодих фахівців у галузі [8];
- навчання менеджерів міжнародним стандартам ISO в галузі енергетичного менеджменту, управління якістю та безпекою;
- розвиток партнерських відносин з міжнародними енергетичними асоціаціями для обміну знаннями і передовими практиками;
- систематичний підхід до розвитку потенційних лідерів і створення кадрового резерву, що може забезпечити сталий розвиток управлінської еліти в енергетичному секторі [9];
- створення індивідуальних планів розвитку для кожного менеджера з урахуванням його поточних знань, навичок і кар'єрних цілей.

Проблеми формування ефективного менеджменту в енергетичній сфері України вимагають комплексного підходу та активної взаємодії держави, бізнесу та міжнародних партнерів. Тільки через системні реформи та впровадження інноваційних підходів можна досягти стійкого розвитку та забезпечення енергетичної безпеки країни.

Перелік використаних джерел

1. Токунова А. Планування в енергетичній галузі: впровадження зарубіжного досвіду. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. №8. С. 33-36.
2. Домбровський О. Два ключі до енергонезалежності України. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/30/687599/>.
3. Копитко М., Вінічук М. Антикризове управління енергетичними підприємствами в умовах економіки знань та інтелектуалізації менеджменту. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. №2. С. 26-35.
4. Щаслива Л. Екомаркетинг в енергетиці: сучасні виклики та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. №5(275). С. 134-143.
5. Сторожук О., Немченко Т., Заярнюк О. Ефективні бізнес-комунікації як стратегічна складова управління ризиками підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. №58. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3257/3180>.
6. Опришко В. Освіта та бізнес в енергетиці: точки взаємодії для розв'язання кадрових проблем. *Global Compact Network Ukraine*. URL: <https://globalcompact.org.ua/news/освіта-та-бізнес-в-енергетиці-точки-вз/>.
7. Тимочко Т. Екологічні аспекти української енергетичної політики: погляд громадськості. URL: <https://www.ecoleague.net/pro-vel/misiia-vel/vystupy-publikatsii/2010/item/59-ekolohichni-aspekty-ukrainskoi-enerhetychnoi-polityky-pohliad-hromadskosti>.

8. DiXi Group починає роботу з громадами у напрямку «зеленого» відновлення. URL: <https://dixigroup.org/dixi-group-pochynaye-robotu-z-gromadamy-u-napryamku-zelenogo-vidnovlennya/>.

9. Білозерова Л. Кадри в енергетиці: тенденції воєнного часу. *Українська енергетика*. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/dtek-pid-zemleiu-pratsiuiut-600-zhinok-shakhtarok>.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ ПОРТУГАЛІЇ

Печенюк Алла Петрівна, к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Кунічак Олег Ігорович,

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»

спеціальності «Підприємництво та торгівля»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Ключові слова: мікро-, малий, середній, великий бізнес, індивідуальне підприємництво, роль, переваги, класифікація

Португалія — країна малого бізнесу, проте величезні холдинги й конгломерати в ній теж присутні. Живучи в Португалії, важко провести хоча б один день, не взаємодіючи з малим бізнесом. Булочна, де людина вранці купить свіжий хліб і вип'є чашку кави. Сусідній магазин або м'ясна крамниця, куди вона пізніше зайде за покупками. Перукарня, ремонт взуття, фітнес-клуб... Усі ці заклади належатимуть до класу малого та середнього бізнесу, для якого в Португалії існує абревіатура PME (micros, pequenas e médias empresas).

Мікропідприємство (microempresa) має до 10 працівників і річний обіг або річний баланс до 2 мільйонів євро.

Мала компанія — компанія, в якій працює менше ніж 50 осіб, річний обіг або річний баланс якої не перевищує 10 мільйонів євро і яка не класифікується як мікропідприємство.

Середнє підприємство — підприємство, на якому працює менше ніж 250 осіб, річний обіг якого не перевищує 50 мільйонів євро або сума річного балансу не перевищує 43 мільйони євро, і яке не класифікується як мале та/або мікропідприємство.

А великою компанією вважається компанія, в якій кількість працівників перевищує 250 осіб, а сукупний річний обіг перевищує 50 мільйонів євро або загальний річний баланс перевищує 43 мільйони євро [1].

Згідно з порталом [Pordata](#), 2021 року в Португалії існувало 1.378 великих підприємств і 1.357.657 підприємств малого та середнього бізнесу [2;3]. Тобто практично тисячократна різниця в кількості. З цих 1.357.657 компаній: 96% є мікропідприємствами, 3,3% - малими, 0,6% - середніми компаніями.

Компанії цих 3 типів забезпечували роботою 3.362.991 людину, з них:

Мікропідприємства — 1.889.990 осіб або 18% населення країни. Що також становило близько 43% всього працюючого населення країни 2021 року.

Малі компанії — 817.044 особи або 7,9% населення,

Середні компанії — 655.957 людей (6,3%). Для порівняння: у великих компаніях 2021 року працювало 968.053 особи або 9,3% населення Португалії.

Якщо говорити про сумарний річний обіг компаній різних типів 2021 року, то мікропідприємства, що логічно впливає з їхнього визначення, мали найнижчий показник, 81 мільярд євро. При цьому малі компанії мали обіг у 86 мільярдів, а середні компанії — майже 95 мільярдів. Для порівняння: сумарний обіг великого бізнесу в той самий період становив 195 мільярдів євро. Слід зробити застереження, що це офіційні дані, а для мікропідприємств реальна ситуація може виглядати інакше, тому що в деяких сферах діяльності дуже поширене отримання доходів "повз касу".

У яких же галузях працює малий і середній бізнес?

Оптова та роздрібна торгівля — 215.493 компанії,

Сільське господарство, тваринництво, мисливство, лісове господарство та рибальство — 125.979 компаній,

Індустрія гостинності — 111.044,

Охорона здоров'я та соціальна підтримка — 109.438,

Будівництво — 97.289,

Обробні галузі — 66.924,

Освіта — 58.575,

Операції з нерухомістю — 56.734,

Перевезення та складська діяльність — 36.400,

Фінансова та страхова діяльність — 16.856,

Електро-, газо- і водопостачання — 5.931,

Видобувні галузі — 1.000,

Інші галузі — 455.994 підприємства.

Юридичні форми малого бізнесу [4]: 3 режими, в яких може існувати малий бізнес:

Trabalhador independente (підприємець — фізична особа);

Empresário em nome individual (підприємець — фізична особа);

Sociedade unipessoal por quotas (підприємець з обмеженою відповідальністю) або Sociedade por quotas (товариство з обмеженою відповідальністю, у цьому режимі може існувати й середній, і великий бізнес).

Перша суттєва відмінність між першим режимом та рештою — це тип податкової декларації, в якій потрібно відображати результати бізнесу. У першому випадку це декларація IRS, яку і так заповнюють усі жителі Португалії, а в другому і третьому випадку це декларація IRC.

Режим Trabalhador independente або, як його називають у народі, recibos verde, передбачає, що у працівника немає трудового договору з компанією, з якою він співпрацює. Фактично, він може працювати в різних компаніях, будучи, таким чином, автономними. Щоразу, як він надає послугу, він створює документ, так звану "зелену квитанцію" (дослівний переклад recibo verde), яка є підтвердженням надання послуги та підставою для оплати.

Режим Empresário em nome individual передбачає наявність бізнесу з єдиним власником, невеликими інвестиціями й зниженим ризиком. Назва компанії має

бути повним або скороченим ім'ям власника, і в цьому разі немає поділу між особистими активами та активами компанії.

У режимі Sociedade unipessoal por quotas індивідуальне підприємництво має вже інший тип характеристик. Це компанія, що складається з одного партнера, який володіє всім капіталом бізнесу. Тут відбувається поділ активів і тому в разі виникнення заборгованості особисті активи власника будуть у безпеці. Податок така компанія сплачує з прибутку, тому що більше в неї витрат, то нижчий податок, який вона сплачує. У режимі Sociedade por quotas (без слова unipessoal) власників бізнесу може бути кілька.

Одним з найпопулярніших запитів україномовних іммігрантів є відкриття діяльності індивідуального підприємця, яку португальською часто називають "Recibos verdes", що є аналогом ІІ або ФОП [5].

В Португалії доступні такі переваги цієї форми діяльності:

запросити ППП на підставі ведення діяльності та виплати податків як індивідуальний підприємець;

працювати з необмеженою кількістю клієнтів і компаній з усього світу;

виставляти рахунки онлайн і навіть з мобільного телефону, починаючи з найпершого дня відкриття вашої діяльності;

приймати оплату на PayPal і за допомогою інших систем платежу;

самостійно вести бухгалтерський облік, який у випадку індивідуальних підприємців дуже простий, і більшість питань можна вирішити буквально за кілька кліків на сайті португальської податкової служби;

за дуже невелику суму залучити бухгалтера для супроводу на постійну основу, у разі якщо ви не бажаєте самостійно надавати податкові звіти за свою діяльність як ІІ;

працювати в будь-якій галузі з надання послуг або виробництва товарів, адже неважливо, чи ви програміст, чи веб-дизайнер, чи хочете відкрити свою пекарню або кав'ярню - будь-який вид діяльності можна оформити як індивідуальний підприємець;

змінити сферу роботи в будь-який момент ведення своєї діяльності;

просто і швидко закрити діяльність індивідуального підприємця в будь-який момент, коли це буде необхідно;

мати доступ до зароблених грошей у будь-який момент часу, розпоряджаючись ними на власний розсуд;

отримати оплачуваний лікарняний у разі потреби;

отримати вагомі податкові пільги в перший рік ведення діяльності з огляду на відсутність соціального податку, а також надалі можете бути звільнені від податку на прибуток IRS, якщо за рік прибуток становив менше 12 500 євро.

В загальному це лише неповний список переваг ведення діяльності індивідуальних підприємців у Португалії, а основна з них - це те, що через 5 років володіння ППП як ІІ, зможе запросити португальське громадянство. Як ми бачимо, на ринку зайнятості країни мікропідприємства відіграють набагато важливішу роль, ніж великі бізнеси.

Список використаних джерел:

1. Малий бізнес у Португалії. URL: <https://withportugal.com/ua/blog/pequeno-negocio>

2. Великий бізнес у Португалії. URL: <https://withportugal.com/ua/blog/grandes-empresas>
3. Економіка. URL: <https://www.pordata.pt/pt/estatisticas/economia>
4. Створення компанії в Португалії: покрокова інструкція на 2023р. URL: <https://mcs.pt/uk>
5. Відкриття Індивідуального Підприємця в Португалії. URL: <https://withportugal.com/ua/immigration-info/abrir-recibo-verde>

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА БІЗНЕСУ ДО ЄС

Попович Корнелій-Дмитро Миколайович,
здобувач вищої освіти третього ОСН рівня (PhD)
спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: д.е.н., професор *КАТЕРИНА Волощук*
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Ключові слова: інтеграція, Україна, Європейський Союз, Регламент, платформа, угоди, зусилля, виклики, бізнес, євворинок.

Одним з наслідків російської агресії є зміцнення зв'язків між Україною та ЄС, яке хоч і не компенсує тяжкості ситуації, проте сприяло швидшій інтеграції. ЄС відкрив ринки для українських послуг, прийняв мільйони біженців і збільшив регуляторні зміни та інтеграційні процеси, що значно прискорилися за останні два роки. Вона зазначила, що 95% українських компаній планують торгувати з ЄС, що є високим показником і відображає зростання обізнаності та рішучості.

Зусилля ЄС на підтримку України охоплюють не тільки фінансову допомогу, а й технічні консультації та підтримку в адаптації до європейських стандартів, що спрямовані на поліпшення торговельних зв'язків із ЄС. Значне прискорення інтеграційних процесів, особливо у світлі підписання Угоди про асоціацію і DCFTA (Deep and Comprehensive Free Trade Area), дало Україні кращий доступ до європейського ринку [1].

Після початку повномасштабної війни РФ проти України у лютому 2022 року, ЄС пішов на безпрецедентний крок та тимчасово скасував усі тарифні обмеження на імпорту з України. Заходи з торговельної лібералізації вперше набули чинності 4 червня 2022 р., і у червні 2023 р. були продовжені ще на один рік – до 6 червня 2024 року. Регламент передбачає призупинення дії всіх митних тарифів в рамках ПВЗВТ, призупинення антидемпінгових мит та призупинення застосування глобальних захисних заходів щодо імпорту з України [2].

На основі Звіту Європейської Комісії в рамках Пакету розширення 14 грудня 2023 р. Європейська рада ухвалила історичне рішення розпочати переговори щодо членства України в ЄС. 25 січня ц.р. відбулася установча зустріч Україна – ЄС щодо започаткування аналітичної перевірки *acquis* (скрінінгу), порядок денний якої включав не лише питання скрінінгу, але й

обговорення підготовки та затвердження рамки ЄС на переговори щодо членства України в ЄС .

25 червня 2024 року Україна розпочала переговори про вступ до ЄС. У цю дату відбулася перша міжурядова конференція України та ЄС.

Допомога українським МСП в рамках EU4Business — ініціативи ЄС, яка допомагає підприємцям у п'яти країнах Східного партнерства — Вірменії, Азербайджані, Грузії, Молдові та Україні [3]. ЄС підтримує розвиток МСП через кращий доступ до фінансових ресурсів та послуг із розвитку бізнесу, а також через розвиток середовища для ведення бізнесу. Нова платформа, яка доступна англійською та українською мовами, пропонує ресурси, спеціально розроблені для потреб МСП.

Платформа зосереджена трьох основних блоках:

Доступ до фінансів: пільгові позики через національні банки; мікрофінансування для домогосподарств; гранти для МСП; освітні програми для банківських працівників; навчання підприємців фінансовій грамотності.

Послуги з розвитку бізнесу: консультації та тренінги для підприємців; тренінги для організацій з підтримки бізнесу; створення бізнес-інкубаторів для стартапів; розвиток бізнес-кластерів для взаємної підтримки та розвитку; підтримка урядів у визначенні нових ринків; допомога організаціям з розвитку експорту

Сприятливе бізнес-середовище: просування регуляторних реформ та передових практик; підвищення спроможності законодавчих і регуляторних органів; сприяння державно-приватному діалогу; інформування бізнесу про процеси реформування та правила / процедури

Портал функціонує як єдина точка доступу до можливостей розвитку бізнесу, які пропонує ЄС для України, зокрема тих, що спрямовані на допомогу українським МСП у вирішенні економічних проблем, пов'язаних з пандемією.

ЄС активно допомагає українським підприємцям через програму EU4Business. У 2022 році ініціатива профінансувала 42 проекти на загальну суму понад 246 млн євро, підтримавши 25 522 компаній. Підприємці створили близько 23 750 нових робочих місць, а їхній товарообіг збільшився на 18%.

Незважаючи на зусилля, існують виклики, зокрема складність європейських митних процедур, які не завжди сприймаються як спрощення. Це викликає певну втому і скепсис серед бізнесу, який очікує більш відчутних і швидких результатів інтеграційних процесів. Попри масштабні зміни в логістичному ландшафті країни, ключовими залишаються питання модернізації інфраструктури та інтеграції приватного сектора в залізничні перевезення, важливості стратегічних інвестицій в будівництво мультимодальних терміналів, що зможуть забезпечити більш ефективне перевантаження та скорочення логістичних ланцюгів.

Також є занепокоєння щодо поточних проблем на кордонах, які значно впливають на логістичну ефективність. Зокрема, важливим є швидке реагування на скупчення на кордонах та спрощення митних процедур, що може значно знизити вартість і час транспортування товарів. Водночас, цифровізація транспортних процесів в Україні має потенціал стати зразком для інших країн, що забезпечить швидший доступ до європейських ринків і підвищить загальну конкурентоспроможність національної економіки.

За результатами опитування Європейської Бізнес Асоціації, про готовність української бізнес-спільноти до євроінтеграції, 71% компаній відчувають позитивний вплив від процесу інтеграції з ЄС, у той час як 8% опитуваних відмітили негативний вплив [4]. 31% вважають, що вони повністю готові до ведення діяльності в ЄС, 38% – здебільшого готові, 26% – частково готові. Тільки 5% наразі здебільшого не готові працювати за європейськими правилами та стандартами. Серед сфер з найбільшим прогресом виокремлюються цифрова трансформація і медіа, транспортна політика та агросектор. Перспективи членства України у ЄС візуалізовані на (Рис. 1).

Рис.1. Результати опитування прихильності українського бізнесу євроінтеграційному курсу

*побудовано на основі [4, 5].

Втім, існують і значні перешкоди: низька інституційна спроможність (78%), брак експертизи (71%) і відсутність політичної волі (62%) як основні чинники, що стримують процес євроінтеграції. Для подолання цих бар'єрів необхідне посилення інституційних можливостей та підвищення рівня знань і компетенцій в бізнесі, важливість активної участі бізнесу в процесі формування переговорних позицій України, прямого діалогу та співпраці між урядом і бізнес-спільнотою для ефективного переходу до стандартів ЄС і повноцінної інтеграції у євроринок.

У контексті моніторингу і оцінки впровадження стратегій, Україна інтегрується у європейські стандарти, зокрема використовує показники стійкого розвитку, розумних міст, цифрового і зеленого переходу, акцентуванні уваги на важливості людиноцентричного підходу у формуванні державної стратегії, оновлення державних стратегій розвитку регіонів, що охоплює перегляд і уточнення регіональних пріоритетів відповідно до потреб місцевих спільнот і потенційних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobotnictvo-ukrayina-yes/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>
2. Використання ЄС інструментів торговельного захисту щодо імпорту з України. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobotnictvo-ukrayina-yes/vikoristannya-yes-instrumentiv-torgovelnogo-zahistu-shchodo-importu-z-ukrayini>

3. Допомога українським МСП в рамках EU4Business. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelfno-ekonomichne-spivrobotnictvo-ukrayina-yes/dopomoga-ukrayinskim-msp-v-ramkah-eu4business>
4. Про готовність України на шляху до ЄС. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/news-2/2024/on-ukraines-readiness-to-join-the-eu>
5. Показники торговельно-економічного співробітництва Україна-ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelfno-ekonomichne-spivrobotnictvo-ukrayina-yes/pokazniki-torgovelfno-ekonomichnogo-spivrobotnictva-ukrayina-yes>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МОЛОКА.

Радько Віталій Іванович

д.е.н., професор кафедри організації підприємництва та біржової діяльності
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Ключові слова: молоко, ринок, попит, пропозиція, ціна

Особливе місце у структурі продуктового ринку займає ринок молока та молокопродуктів. Молоко – це продукт, який виробляється щодня, але зберігається лише кілька днів. Все це значно скорочує час на його переробку та перетворення на більш стабільну форму з більшим терміном зберігання. При цьому простежується зв'язок між господарюванням на фермі та якістю вироблюваної молочної продукції. Тому в рамках молокопродуктового ринку молочної галузі по-справжньому потрібне чіткіше та багатостороннє законодавство, що відображає вимоги до якості молока та молочних продуктів.

Суб'єкти молокопродуктового ринку (виробники та переробники молока) теж мають відмінні риси. Насамперед - це їхнє соціально-економічне становище. Більшість із них - середні та великі господарства, особисті селянські господарства, які можуть пристосовуватися до змін на ринку не одразу, а статечно.

Суб'єктами ринку є: продавці, посередники, державні органи, правоохоронні органи, податкові органи, банки, асоціації, правова система та ін. Об'єктами ринку є всілякі блага, які мають ціннісні значення. На малюнку показано систему функціонування ринку.

Загально визнано, що це різноманіття ринкових структур є модифікацію кількох типів ринку. Економісти розрізняють чотири досить несхожі ринкові ситуації: чисту (досконалу) конкуренцію, монополію, олігополію та монополістичну конкуренцію [1]. Виділені основні ринкові моделі різняться між собою за кількістю фірм, присутніх на ринку, за типами продуктів, що виготовляються, за рівнем контролю за ціною. Крім того, відмінності між основними типами ринків становлять ще й фактори рівня та умов здійснення нецінової конкуренції, а також різні умови вступу в галузь.

Залежно від призначення у структурі ринку молока та молокопродуктів виділяються три сектори, що різняться між собою характером економічних взаємозв'язків. Залежно від об'єкта економічних відносин ринок молока та молочних продуктів слід поділити на:

- продовольчий молочний ринок, що охоплює всі економічні відносини, пов'язані не лише з реалізацією, а й із виробництвом готової молочної продукції. Продовольчий молочний ринок не обмежується сферою обміну (реалізацією), оскільки його елементи тісно пов'язані з виробничим процесом [2]. На ринку молока та молокопродуктів виробництво формує пропозицію, а розподіл та споживання - попит. Ринкові ціни складаються під впливом співвідношення попиту та пропозиції. Тому оцінка ринку молока та його кон'юнктури неможлива без глибокого системного вивчення умов виробництва молока та молокопродуктів;
- ринок молочної сировини, де здійснюється збут сировинних ресурсів з метою їх подальшої переробки молокопереробними підприємствами;
- ринок молока, споживаного у свіжому вигляді.

Необхідно особливо наголосити, що всі ці ринки тісно взаємопов'язані один з одним. Кожен з них має певний склад контрагентів, свою специфіку, технологію, схему руху товару та інфраструктуру.

При розгляді економічного механізму молочного ринку необхідно враховувати специфіку основних його параметрів: попиту на молоко та молочну продукцію, обсягів пропозиції готової продукції та сировини для переробки, цін на сировину та готову молочну продукцію, а також на інші зовнішні та внутрішні фактори виробництва у їх взаємозв'язку та взаємовплив [3].

Для ринку молока характерна безперервність попиту населення на продукти харчування, виготовлені з молока. Цілком зрозуміло, що рівень попиту може знижуватися і підвищуватися, але він постійно і щодня має місце, оскільки задовольняє фізіологічну потребу людини в їжі.

Зміни в попиті на даному ринку відбуваються під впливом зміни чисельності населення та покупців молока, рівня їхнього добробуту, їх смаків та переваг, цін на взаємозамінні молочні продукти, а також залежно від очікувань змін на ринку, які можуть призвести до модифікації цінової рівноваги.

При розгляді ринку молока та молокопродуктів можна констатувати, що, на жаль, на етапі розвитку економіки країни у ролі постачальників товарів та послуг ринку можуть виступати як виробники, а й посередники.

Виходячи з вищевикладеного, ринок можна визначити як систему економічних відносин між існуючими та потенційними пред'явниками попиту та постачальниками щодо здійснення найбільш ефективного обміну товарами, послугами чи іншими об'єктами, що мають ціннісні значення, з дотриманням правил платності.

Використана література

1. Паска І., Сатир Л., Кепко В. Оцінка кон'юнктури ринку молока України в умовах функціонування воєнного стану в країні. Економічний дискурс. 2023. Випуск 3-4. С. 64-72.

2. Свиноус І. В., Ібатулін М. І., Сало І. А., Радько В. І. Семисал А. В. Організаційно-економічні засади функціонування ринку молока. Продовольчі ресурси. 2022. №18. С. 276-286.
3. Цвігун А., Семисал А. Організаційно-економічні засади реалізації молока переробним підприємствам в умовах воєнного стану. Економічний аналіз. 2023. Том 33. № 4. С. 74-81.

МОТИВАЦІЯ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ

Реміняк Юлія Костянтинівна
здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Менеджмент»

Заклад вищої освіти «Державний біотехнологічний університет», Україна
Науковий керівник: к.е.н, професор *Світлана ЗАЙКА*

Ключові слова: мотивація медичних працівників, матеріальне заохочення, соціальна мотивація, психологічна мотивація, освітня мотивація.

Мотивація медичних працівників є важливим фактором ефективного функціонування медичних закладів, оскільки рівень якості медичних послуг безпосередньо залежить від професійної зацікавленості персоналу. Відсутність належної мотивації негативно впливає на якість роботи, навіть якщо заклад забезпечений передовим обладнанням та інноваційними препаратами. Тому дослідження мотивів праці медичних працівників, а також розробка ефективних мотиваційних заходів є актуальним завданням для керівників медичних установ.

Мотивація може бути поділена на кілька видів залежно від її характеру та способу впливу на працівників. Загалом, мотиваційні заходи поділяються на прямі та непрямі. Прямий вплив включає матеріальне стимулювання, таке як заробітна плата, премії, грошові бонуси, додаткові фінансові винагороди тощо [1-2]. Непрямий вплив, у свою чергу, полягає в наданні різноманітних пільг, позитивних відгуків пацієнтів, створенні сприятливого клімату в колективі, а також у формуванні стабільного розвитку медичного закладу на перспективу [3].

Незалежно від типу впливу, мотиваційні заходи повинні сприяти підвищенню зацікавленості працівників у виконанні своїх обов'язків та забезпечувати відчуття задоволення від результатів роботи. Окрім прямих і непрямих методів мотивації, важливими є соціальна, психологічна, кар'єрна та освітня мотивації.

Соціальна мотивація ґрунтується на відчутті медичним працівником своєї причетності до колективу, який відповідає за здоров'я та життя пацієнтів. Усвідомлення соціальної значущості своєї діяльності є одним з головних стимулів до якісної роботи. Психологічна мотивація, в свою чергу, пов'язана з

необхідністю створення комфортних умов у робочому колективі, де працівник відчуває підтримку та психологічну стабільність. Для ефективного виконання професійних обов'язків медичні працівники потребують сприятливого психологічного клімату, що безпосередньо впливає на продуктивність праці.

Кар'єрна мотивація є важливим чинником, що впливає на прагнення медичних працівників досягти вищих посад, підвищити свою роль у колективі та отримати доступ до більш відповідальних і цікавих професійних завдань. Для багатьох медиків можливість професійного зростання є суттєвим стимулом для самовдосконалення та активного розвитку своєї кар'єри.

Освітня мотивація займає особливе місце в професійній діяльності медичних працівників, оскільки специфіка їхньої роботи передбачає постійне навчання та підвищення кваліфікації. У зв'язку з швидким розвитком медичних технологій та появою нових методів лікування, лікарі повинні постійно оновлювати свої знання, що, у свою чергу, підвищує їхню професійну компетентність і рівень зацікавленості у своїй діяльності [3].

Мотивація медичних працівників має як внутрішній, так і зовнішній характер. Внутрішня мотивація формується особистими прагненнями до професійного росту та самовдосконалення. Водночас зовнішня мотивація, створювана адміністрацією медичного закладу через різні форми заохочення, може стимулювати і посилювати внутрішню зацікавленість працівників [3].

Отже, ефективна мотивація медичних працівників включає багатогранний підхід, що враховує як матеріальні, так і нематеріальні стимули, створення комфортних умов праці, можливості для кар'єрного росту та постійного навчання. Адміністрація медичних закладів має розробляти мотиваційні програми, що враховують ці чинники, для забезпечення високої якості медичних послуг та підвищення загальної ефективності роботи медичного закладу.

Список використаних джерел

1. Zaika S., Kuskova S., Zaika O. The essence and problems of motivation as a factor in the development of modern enterprises. Підприємництво та інновації. 2020. № 15. С. 48-52. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/15.8>.

2. Грідін О.В., Заїка С.О., Заїка О.В. Актуальні аспекти та перспективні напрями удосконалення систем мотивації персоналу. Економіка та суспільство. 2022. № 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1649> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-37>.

3. Особливості мотиваційної діяльності медичних працівників охорони здоров'я, шляхи оптимізації : методичні рекомендації / Укл.: В.В. Чорна, Н.Д. Корольова, О.А. Серебреннікова, Н.І. Гуменюк, В.М. Махнюк, М.В. Матвійчук та ін. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 44 с.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ В МОЛОКОПРОДУКТОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ

Свиноус Іван Вікторович

д.е.н., професор кафедри обліку та оподаткування
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна

Семисал Анна Вікторівна

доктор філософії в галузі економіки, науковий співробітник
Український інститут експертизи сортів рослин, Україна

Ключові слова: кооперація, молокопродуктовий підкомплекс, молоко, сільськогосподарські підприємства, особисті селянські господарства.

Молокопродуктовий підкомплекс - це складна система взаємопов'язаних галузей тваринництва, кормовиробництва, ветеринарії, кормів, харчової та переробної промисловості, торгівлі та громадського харчування. Запорукою підвищення економічної ефективності підкомплексу є об'єднання потенціалу всіх його суб'єктів, включаючи великих, середніх і малих виробників, а також молокопереробних підприємств та оптово-роздрібною торгівлі.

Виробництво молока є складовою молокопродуктового підкомплексу і має ряд особливостей. Молоко і продукти його переробки мають невеликий термін зберігання, і реалізація їх повинна здійснюватися швидко. Потрібні стабільні відносини між сільгоспвиробниками, молокопереробними та торговельними підприємствами, потрібен їх пропорційний розвиток [1]. У разі самостійної реалізації молока господарства стикаються з необхідністю спеціалізованого транспорту та організації власних пунктів збуту. Збільшення оборотності фінансових ресурсів на підприємствах є результатом обмежених термінів реалізації молока та молочних продуктів.

Специфіка молочного кооперативу проявляється в економіці за допомогою масштабу. Індивідуальні виробники молока зберігають свою незалежність і діють як окремі виробничі одиниці. У великих сільськогосподарських підприємствах при збільшенні обсягів виробництва молока спостерігається зниження ефективності управління та контролю. На відміну від європейських країн, процес концентрації сільськогосподарського виробництва не супроводжується розвитком технологій виробництва та управління. Такий стан зумовлений відсутністю системи інформаційного забезпечення, об'єктивних даних щодо порівняльної ефективності різних форм господарювання щодо конкретних умов виробництва, відсутністю кваліфікованих керівних кадрів [2]. Може бути сформована ланка, здатна виконувати перелічені вище функції.

До складу кооперативу можливе включення переробних підприємств як членів, так і партнерів. Сезонність виробництва молочної сировини впливає на доходи молочних підприємств. Окремі молокопереробні підприємства змушені авансувати їх на закупівлю ПММ і кормів в рахунок отримання майбутньої продукції, відкривати пункти прийому сировини та самостійно організовувати її транспортування через переважання серед постачальників сировини особистих

селянських господарств. Вартість готової продукції зростає через війну. Крім того, переробні підприємства повинні постійно володіти оперативними даними про постачальників, наявність сировини та готової продукції, контролювати терміни зберігання сировини та продукції, своєчасне постачання молока та молочної продукції до торгових мереж [3]. Слідкують за наявністю обігових коштів для своєчасної закупівлі сировини. Співпраця потрібна і вигідна.

З особливостями ринку молока стикаються сільськогосподарські кооперативи при реалізації молочної продукції. Ринок характеризується великою кількістю виробників сировини, кількома великими молокопереробними підприємствами та торговими підприємствами, що призводить до диктату переробників. У результаті цього ціноутворення та перерозподіл доходів, а також додатковий продукт, який вони створюють, забираються у сільськогосподарських виробників. Для виробників молока існують різні економічні, технічні та технологічні умови.

Розвиток кооперації в молочному підкомплексі аграрного сектору неможливий без урахування всіх необхідних умов виробництва, переробки та реалізації молока. Аналіз ряду проблем молокопродуктового підкомплексу показав необхідність включення в галузь кооперативних структур, здатних зменшити трансакційні втрати молочної сировини, забезпечити конкурентні переваги сільським виробникам та забезпечити можливість. Кооператив може використовувати потенціал сільгоспвиробників і забезпечити стабільну сировинну базу для молочної галузі країни. Без вирішення цих питань неможливо прискорити розвиток молочної кооперації.

Список використаних джерел

1. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С., Бутов А. М. Кооперація як чинник формування стратегічного потенціалу суб'єктів агробізнесу. Український журнал прикладної економіки. 2020. Т. 5, № 2. С. 16-24.
2. Лаврук В. В., Славіна Н. А., Лаврук, О. С. Управління розвитком сільськогосподарських обслуговуючих молочних кооперативів: проблеми та перспективи. Агросвіт. 2020. №9-10. С. 36-43.
3. Крят В. Молочні кооперативи на теренах України: плюси, мінуси та алгоритм поєднання. Тваринництво України. 2015. №6. С.2-3.

РОЛЬ ПРАЦІ В РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА

Сцібак Денис Анатолійович

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент **Нонна КОВАЛЬ**

Ключові слова: людина, праця, суспільство

Праця є однією з найважливіших складових людського буття, що визначає не тільки економічну стабільність, але й соціальне, культурне та духовне становлення людини. Через трудову діяльність людина розвиває свої фізичні та розумові здібності, а також впливає на формування соціальних структур, що, в свою чергу, змінюють суспільство в цілому.

На всіх етапах історичного розвитку людства праця відігравала ключову роль у формуванні соціальних відносин і суспільних інститутів. З появою первісних знарядь праці людина змогла виділитися з тваринного світу і почати створювати матеріальні та духовні блага. Зокрема, Фрідріх Енгельс у своїй праці «Роль праці в процесі перетворення мавпи в людину» наголошував на тому, що саме праця забезпечила розвиток мозку та соціальних відносин у людських спільнотах [1, С. 45].

На різних етапах історії праця зазнавала значних змін. Від ручної праці первісних людей до сучасної індустріальної й інформаційної економіки, трудова діяльність змінювалася у відповідності до технологічних досягнень та соціально-економічних умов. Поява землеробства, ремесел, промислового виробництва та технологічного прогресу значно вплинула на характер праці, розподіл праці в суспільстві, а також на становище людини у соціумі [3, С. 78].

Праця є основним механізмом, який визначає структуру суспільства та розвиток соціальних інститутів. Через працю відбувається розподіл ролей, створюються соціальні групи, формуються економічні відносини. Різні форми праці визначають соціальну ієрархію і можливості для самореалізації. У праці людина не лише забезпечує власні матеріальні потреби, але й розвиває моральні, інтелектуальні та духовні цінності. Праця є важливим аспектом соціальної мобільності – вона дає можливість піднятися по соціальній драбині та вплинути на власний статус [2, С. 102].

Праця відіграє ключову роль у формуванні особистості. Самореалізація через працю дозволяє людині розвивати свої професійні та творчі здібності, а також знаходити своє місце у суспільстві. Через працю людина вчиться відповідальності, дисципліні, здобуває соціальні навички та формує світогляд.

У XXI столітті праця зазнала значних змін через впровадження новітніх технологій, автоматизації та цифровізації. Робочі місця швидко трансформуються, з'являються нові форми зайнятості, які вимагають від працівників адаптації до нових умов. Сучасний ринок праці характеризується швидкими змінами вимог до кваліфікації, а також високою мобільністю робочої

сили. Водночас зростає значення інтелектуальної праці, що супроводжується зменшенням частки фізичної праці у багатьох галузях [3, С. 145].

Окрім того, значну роль у розвитку сучасного суспільства відіграє так звана «економіка знань», де ключовим ресурсом стає інформація та інновації. Працівники у таких умовах повинні постійно навчатися новим навичкам, що підвищує рівень інтелектуальної праці і змінює її характер [2, С. 230].

Праця є основою не лише економічного, але й соціального та особистісного розвитку. Вона впливає на формування суспільних відносин, розвиток технологій та еволюцію культури. У сучасних умовах праця продовжує трансформуватися під впливом новітніх технологій, що вимагає від людини постійної адаптації та самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Енгельс, Ф. Роль праці в процесі перетворення мавпи в людину. Київ: Наукова думка, 1954. 112 с.
2. Шелест, А. Праця та соціальні процеси у сучасному суспільстві. Харків: Ранок, 2019. 276 с.
3. Ільїна, М. Трудова діяльність в умовах цифрової економіки. Львів: Світ знань, 2020. 341 с.

ПРОТЕКЦІОНІЗМ АГРАРНОГО ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ

Сидорак Ярослав Іванович

здобувач вищої освіти ОНС «Доктор філософії»»

спеціальності «Економіка»

Заклад вищої освіти «Подільський

державний університет», Україна

Науковий керівник: д.е.н., професор *Наталія КОРЖЕНІВСЬКА*

Ключові слова: аграрна сфера, експорт, конкурентоспроможність, протекціонізм.

Протекціонізм, як економічна політика, спрямована на захист національної галузі виробництва від іноземної конкуренції, набуває особливого значення у світовій торгівлі сільськогосподарською продукцією. Україна, будучи одним із найбільших експортерів аграрної продукції у світі, стикається з численними викликами, пов'язаними з міжнародними торговельними обмеженнями. Протекціонізм аграрного експорту може як сприяти розвитку національного агросектора, так і створювати труднощі у доступі на зовнішні ринки. Дослідження присвячене аналізу впливу протекціоністських заходів на аграрний сектор України та його експортні можливості.

Протекціонізм передбачає використання державних заходів для обмеження імпорту та захисту національних виробників. Серед основних інструментів захисту виділено: тарифні бар'єри - митні тарифи на імпортовані товари, які роблять імпорт менш конкурентоспроможним на внутрішньому ринку; нетарифні бар'єри - квоти, ліцензування, санітарні та фітосанітарні вимоги, технічні регламенти, які обмежують доступ іноземної продукції на внутрішній ринок; субсидії - фінансова підтримка національних виробників, що дозволяє їм отримувати конкурентні переваги на зовнішніх ринках; державні закупівлі - пільгове використання вітчизняної продукції в державних замовленнях.

Україна є гравцем на світовому ринку аграрної продукції, особливо в сегментах зернових, олійних культур, деревної сировини. Водночас аграрний сектор України зіштовхується із викликами, пов'язаними із залежністю від зовнішніх ринків. Значна частка виробленої продукції експортується, що робить товаровиробників вразливими до змін у глобальних торгових секторах. Українська продукція часто підпадає під нетарифні бар'єри з боку імпортуєчих країн, особливо Європейського Союзу. Посилюється конкуренція на світовому ринку, національні агровиробники змагаються з країнами, де є значні субсидії на сільськогосподарське виробництво, зокрема ЄС та США. Проблеми з логістикою та інфраструктурою, обмежені можливості модернізації транспортної інфраструктури та зберігання продукції ускладнюють доступ до глобальних ринків.

Для підтримки аграрного експорту держава може використовувати як заходи протекціонізму, так і політику лібералізації торгівлі. Серед ключових напрямків протекціоністської політики в Україні можна виділити:

1. Підтримка національних виробників через субсидії. Хоча Україна обмежена в наданні прямих субсидій через зобов'язання перед СОТ, державна підтримка може сприяти розвитку інфраструктури, кредитів та інвестицій у новітні технології.

2. Розвиток експортоорієнтованої стратегії сприянням у відкритті нових ринків для українських аграрних виробників, укладання угод про зону вільної торгівлі та покращення маркетингу української продукції за кордоном.

3. Сприяння у вирішенні нетарифних бар'єрів.

Подальше зростання експорту пов'язано з надскладними проблемами, внаслідок повномасштабного російського вторгнення, що безпрецедентно загострило проблеми національної безпеки, економіки загалом та продовольчої безпеки зокрема [1], які має вирішувати держава. Стратегія захисту внутрішнього ринку передбачає адаптацію до зміни агрокліматичних умов; стимулювання пропозиції (нарощування виробництва) в умовах обмеженого внутрішнього попиту; необхідність гарантування безпечності продукції (санітарні та фітосанітарні заходи, розвиток системи державного контролю); трансформацію структури експорту в бік збільшення частки продукції переробки; необхідність поліпшення умов доступу до зовнішнього ринку для вітчизняних експортерів; необхідність урізноманітнення товарних позицій експорту [2].

Для оцінки ефективності державного регулювання галузі з точки зору задоволення соціально-економічних потреб населення доцільно розраховувати коефіцієнти продовольчого забезпечення населення за видами сільськогосподарської продукції, витрати на харчування в доходах населення, коефіцієнти зайнятості середнього сільського населення, а також рівень соціальної підтримки сільських громад [3].

Протекціонізм аграрного експорту України є складовою частиною загальної стратегії розвитку сільськогосподарського сектора та його адаптації до глобальних викликів. Хоча захисні заходи можуть захистити внутрішніх виробників, вони також повинні бути збалансованими із потребою інтеграції України у світову економіку. Ефективна політика, яка сприяє розширенню експортних можливостей, підвищенню конкурентоспроможності української продукції та захисту внутрішнього ринку, стане ключовою для подальшого соціально-економічного розвитку аграрного сектору України.

Список використаних джерел

1. Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Зовнішньоекономічна діяльність та результативність функціонування аграрного сектору економіки України. Економіка АПК. 2021. № 4. С. 6–17. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202104006>.
2. Гуменюк Я.М. Аграрний експорт України: аналіз та стратегічне планування. Економіка та суспільство. Вип. 53. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-93>.
3. Голуб Т.І. Державний протекціонізм в аграрному секторі економіки в умовах членства України в СОТ : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Київ, 2016. 22 с.

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ

Тараско Катерина Сергіївна

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,

страхування та фондовий ринок»

ПЗВО «Кам'янець-Подільський податковий інститут», Україна

Науковий керівник: канд. екон. наук **Валерік ОГАНЕСЯН**

Ключові слова: маркетинг, маркетингові технології, бізнес, управління

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та зростання конкуренції на ринку маркетинг підприємств вирішує роль у досягненні успіху бізнесу. Зміна поведінки споживачів, зростання значення онлайн-простору та доступ до великої кількості даних створюють нові можливості та водночас залишають перед підприємствами нові виклики. Ефективне використання

маркетингових технологій дозволяє бізнесу оптимізувати свої процеси, краще розуміти потреби клієнтів та надавати їм якісні послуги та товари.

Ефективне використання маркетингових технологій є одним із ключових чинників успіху сучасного бізнесу. Технології надають можливість не лише оптимізувати маркетингові процеси, а й глибше розуміти потреби клієнтів, покращувати їхній досвід і підвищувати рентабельність маркетингових кампаній. Проте для успішного впровадження маркетингових технологій важливо мати чітко розроблену стратегію, кваліфікований персонал і готовність до адаптації в умовах динамічного ринку.

Основні тенденції сучасного маркетингу характеризуються зростаючим впливом маркетингу на всі сфери людського життя, свідомість і поведінку споживачів, а також можна спостерігати реакцію маркетингу як системи на всі сучасні зміни у суспільстві. Ці тенденції потребують постійної уваги з боку компаній, що дає можливість вдосконалювати наявну маркетингову стратегію та технології, і відповідно адаптувати їх до сучасних умов, переусвідомлювати місце і значення маркетингу в сучасному світі та в майбутньому. Великі перспективи для маркетингу є в нашій країні, але його розвиток та впровадження значно пригальмовується тим, що в цю сферу діяльності потрібно вкладати значні інвестиції для розвитку. Однак сьогоднішні умови конкуренції будуть вимагати постійного вдосконалення системи та інструментів маркетингу [1].

Крім того, маркетинг на підприємстві передбачає використання різних каналів взаємодії, до яких належать:

– управління відносинами з клієнтами (Customer Relationship Management – CRM);

– управління відносинами з партнерами (Partner Relationship Management – PRM);

– управління відносинами з власними працівниками (Human Resources Management – HRM);

– управління відносинами з акціонерами – (Stakeholder Relationship Management – SRM) [2, с. 65].

Таким чином, маркетингові технології допомагають бізнесу оптимізувати витрати, збільшити рентабельність та забезпечити більш індивідуальний підхід до кожного клієнта, що сприяє зростанню їхньої лояльності. Однак для досягнення максимальних результатів, важливо оновлювати знання та впроваджувати нові інструменти, які відповідають сучасним вимогам ринку. Тільки ті підприємства, які готові до інновацій та адаптації, забезпечують повною мірою недоліки переваг маркетингових технологій та забезпечують стійкий розвиток свого бізнесу.

Список використаної літератури

1. Семенюк С.Б., Фалович В.А. Сучасні тенденції використання маркетингу в діяльності підприємств / С.Б. Семенюк, В.А. Фалович // Маркетинг і цифрові технології, 2020. Том 4, №1. С.61-73.

2.Яроміч С.А., Березецька А.С., Ковтуняк Д.О., Осадча А.В. Використання маркетингу на підприємствах: сучасні реалії. Економіка і суспільство. Випуск 13. 2017. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/140.pdf.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ

Тлучкевич Наталія Володимирівна

К.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет, Україна

Ключові слова: управлінський облік, менеджмент, звітність, управлінське рішення.

Для ефективного функціонування системи менеджменту важливе значення має належний рівень інформаційного забезпечення. Основним інформаційним забезпеченням в процесі прийняття управлінських рішень є дані бухгалтерського обліку, а саме управлінського обліку.

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» внутрішньогосподарський (управлінський) облік – система збору, обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [1].

Але, для управлінських потреб, недостатньо лише облікової інформації. Успішність і стабільність діяльності економічних суб'єктів залежить від регулювання системи управлінського обліку, яка включає в себе процес планування, обліку, контролю та аналізу, які є постійно безперервними.

Для ведення управлінського обліку на практиці застосовують як єдині принципи бухгалтерського обліку і фінансової звітності, так і принципи, що притаманні саме управлінському обліку. Принципами бухгалтерського обліку і фінансової звітності є: повне висвітлення; автономність; послідовність; безперервність; нарахування; превалювання сутності над формою; єдиний грошовий вимірник; інші принципи, визначені міжнародними стандартами або національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, або національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі залежно від того, які з наведених стандартів застосовуються підприємством [1].

В науковій літературі виділяють багато різних принципів, які можуть бути притаманні саме управлінському обліку. До основних принципів управлінського обліку можна віднести:

1) принцип комплексності – багаторазове використання даних первинного і зведеного обліку при складанні внутрішньої звітності;

2) принцип причинності – всі витрати, які виникли у виробничому процесі відносяться до собівартості продукції (робіт, послуг);

3) принцип залежності – релевантність облікової інформації, класифікація доходів і витрат на релевантні і не релевантні, врахування релевантних показників при прийнятті управлінських рішень;

4) принцип оцінки результатів діяльності структурних підрозділів – облік за центрами відповідальності, визначення результатів діяльності в розрізі центрів відповідальності;

5) принцип бюджетування доходів, витрат, фінансових результатів – складання бюджетів доходів, витрат і фінансових результатів до початку господарського процесу, контроль за виконанням бюджетів та їх коригування.

Разом з тим, інформація, яка використовується в системі управлінського обліку є: вхідна – дані обліку, які обробляються в управлінському обліку; вихідна – управлінська звітність. Саме вихідна інформація управлінського обліку важлива при прийнятті управлінських рішень, тому, інформація управлінського обліку повинна бути збалансована і відповідати усім вимогам до її подання:

1) своєчасність – інформація повинна бути підготовлена до моменту прийняття рішення, а термін її подання визначає безпосередньо користувач інформації;

2) доступність форми і змісту – інформація повинна відповідати потребам менеджменту, але її форма і зміст мають бути доступні і зрозумілі, а також враховувати рівень обізнаності її користувача;

3) компактність – форма подання інформації (управлінська звітність) повинна бути спрощена і не містити зайвих даних, але при цьому вона має відображати необхідну інформацію;

4) диференційованість – інформація повинна відповідати потребам менеджменту та використовуватися на усіх рівнях управління;

5) релевантність – інформація має бути альтернативною і забезпечувати вибір кращого варіанту управлінського рішення із декількох можливих альтернатив.

Важливе значення в практиці застосування управлінського обліку має належна його організація. Так як управлінський облік є інформаційним забезпеченням виключно внутрішніх потреб менеджменту, то його дані не підлягають відображенню у фінансовій звітності хоча, частина інформації щодо витрат та собівартості таки відображається у Балансі та Звіті про фінансові результати. На відміну від фінансової звітності, управлінська звітність не має визначених вимог до форми і змісту, а основне її призначення – задоволення інформаційних запитів системи менеджменту, і вона має відповідати вимогам до її подання. Тому, на практиці важливо визначити правильну організацію управлінського обліку у внутрішньому організаційному документі підприємства – наприклад Положенні про організацію управлінського обліку.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996/XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 19.10.2024).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 28.02.2013 р. № 336/22868. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 19.10.2024).

СУЧАСНІ СВІТОВІ СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ

Фабіянов Віталій Анатолійович
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент **Нонна КОВАЛЬ**

Ключові слова: людина, ринок праці, зайнятість

У сучасному світі сфера зайнятості переживає значні трансформації, зумовлені глобалізацією, технологічним прогресом, автоматизацією виробництва та змінами в соціальних і економічних структурах. Ці процеси мають суттєвий вплив на світовий ринок праці, призводячи до появи нових професій, зникнення старих, а також зміни в характері зайнятості та вимогах до працівників.

Один із ключових факторів структурних змін у сфері зайнятості – це технологічний прогрес. Розвиток цифрових технологій, штучного інтелекту, робототехніки та автоматизації виробничих процесів призводить до скорочення кількості робочих місць у традиційних галузях, таких як промисловість, але водночас стимулює зростання попиту на фахівців у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки та управління даними.

За оцінками експертів, автоматизація призводить до того, що до 2030 року більше 40 % робочих місць у деяких галузях можуть зникнути або бути замінені автоматизованими системами [2, С. 78-79]. Це зумовлює потребу в постійній перекваліфікації робочої сили та створенні нових освітніх програм, що відповідають сучасним потребам ринку праці.

Глобалізація сприяє переміщенню робочої сили між країнами, що впливає на структуру зайнятості як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються. З одного боку, це стимулює економічний ріст і створення нових робочих місць у глобалізованих галузях, таких як логістика, транспорт та міжнародна торгівля. З іншого боку, це призводить до зростання конкуренції на ринку праці, оскільки компанії можуть переносити виробництво до країн з нижчими витратами на робочу силу [1, С. 145-146].

Глобалізація також сприяє розвитку дистанційної зайнятості та фрілансу, що надає працівникам можливість працювати в міжнародних проєктах, не

залишаючи власної країни. Це підсилює мобільність робочої сили та створює нові можливості для зайнятості в різних секторах економіки.

У сучасних умовах спостерігається значна трансформація секторальної структури зайнятості. Основний акцент переміщується від традиційних секторів економіки, таких як сільське господарство і промисловість, до сфери послуг та інтелектуальної праці. За даними Міжнародної організації праці, більше половини робочих місць у розвинених країнах нині зосереджені в секторі послуг [3, С. 12-14].

Особливо стрімко розвиваються такі галузі, як ІТ, фінансові послуги, освіта, охорона здоров'я та креативні індустрії. Водночас зростає попит на професії, пов'язані з креативним мисленням, емоційним інтелектом та гнучкими навичками. Це створює нові виклики для традиційних систем освіти, які повинні адаптуватися до вимог нової економіки.

Структурні зрушення у сфері зайнятості мають як позитивні, так і негативні соціальні наслідки. З одного боку, вони відкривають нові можливості для працівників, які здатні адаптуватися до нових умов і здобути нові навички. З іншого боку, процес автоматизації та глобалізації призводить до зростання нерівності на ринку праці, особливо серед працівників із низьким рівнем кваліфікації.

Такі працівники часто опиняються на межі безробіття або змушені працювати на тимчасових низькооплачуваних роботах. Це створює необхідність активного державного втручання через соціальні програми підтримки, стимулювання перекваліфікації та професійного навчання [2, С. 120-121].

Сучасні структурні зрушення у сфері зайнятості зумовлені впливом глобалізації, технологічного прогресу та змінами в секторальній структурі економіки. Для того щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку праці, працівники повинні постійно оновлювати свої знання і навички, а держави мають впроваджувати ефективні політики підтримки зайнятості. Важливо також забезпечувати соціальний захист вразливих категорій працівників, які постраждали від структурних змін.

Список використаних джерел

1. Бек, У. Глобалізація: наслідки для ринку праці. Київ: Фоліо, 2019. 256 с.
2. Маркс, К. Автоматизація та виклики для сучасного ринку праці. Львів: Видавництво «Академія», 2021. 310 с.
3. ILO. World Employment and Social Outlook 2022. Geneva: International Labour Office, 2022. 210 с.

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Філімончук Денис Васильович

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,

страхування та фондовий ринок»

ПЗВО «Кам'янець-Подільський податковий інститут», Україна

Науковий керівник: канд. екон. наук *Інна ЖМУРКО*

Ключові слова: туризм, туристичний бізнес, сільський туризм

Туристичний бізнес в Україні зазнав значних змін із початком повномасштабного вторгнення росії у лютому 2022 року. Війна вплинула майже на всі аспекти життя, включно з туризмом, який раніше був важливою складовою економіки нашої країни. До війни туристична галузь країни стабільно розвивалася, залучаючи як внутрішніх, так і іноземних відвідувачів. Однак бойові дії, загрози безпеці, руйнування інфраструктури та масова міграція населення спричинили різке зниження туристичних потоків та значний спад у цій сфері. Попри всі труднощі, туристичний бізнес в Україні демонструє здатність до адаптації збереження та стійкості в умовах нових віків реалій.

Розвиток сільського туризму сприяє збереженню традицій, культурної спадщини та природних ресурсів на сільських територіях. Умови війни можуть створювати труднощі для розвитку сільського туризму, такі як безпекові загрози та доступ до ресурсів. Проте відновлення спокою та стабільності є ключовими для подальшого розвитку цього напрямку. Розробка та реалізація ефективних маркетингових стратегій із залучення туристів на село має велике значення для розвитку сільського туризму. Сільський туризм може допомогти у зміцненні міжнародних зв'язків та сприяти культурному обміну між різними країнами у важкій історичний період [1, с.302-303].

Туризм – одна з основних галузей економіки України. У міру її розвитку в країні паралельно розвивається транспортна інфраструктура, покращується екологічний стан навколишнього середовища поблизу туристичних підприємств та рекреаційних зон, міська та комунальна інфраструктура. Проте ринок туризму дуже вразливий до криз різного походження, таких як стихійні лиха, епідемії, соціально-економічні та політичні кризи, воєнні конфлікти, що призводять до дестабілізації ситуації всередині країни. Цей факт підтверджує ситуація в туристичній галузі України, яка з початком повномасштабної війни пережила справжній крах. Зокрема, велика кількість туристичних компаній закрилася або перепрофілювала свою діяльність, а готелі, санаторії та туристичні бази, приймають біженців з окупованих територій. Ситуацію ускладнює й те, що небо над Україною закрито для польотів. Попри військові дії, які продовжуються в багатьох областях нашої держави, та встановлені обмеження, туристичний сектор продовжує працювати в безпечних регіонах, де не ведеться активних бойових дій. Однак туристична діяльність під час війни має певні особливості, які потребують додаткового розгляду на аналізу [2].

Розвиток туристичного бізнесу в Україні в умовах війни є складним і неоднозначним процесом, що характеризується численними викликами та новими можливостями.

Для успішного відновлення туристичного бізнесу Україні необхідно інвестувати в інфраструктуру, розробляти нові туристичні продукти та активно просувати країну на міжнародному ринку, та лише спільним зусиллям держави, бізнесу та суспільства можна досягти значних успіхів у відновленні та розвитку туризму.

Список використаної літератури

1. Оганесян С. Розвиток сільського туризму в умовах війни та поствоєний час. Трансформаційні процеси в економіці: від конкуренції до кооперації. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Хмельницький 26 жовтня 2023 р. /редкол.: Ю. В. Телячий (гол.) та ін. Хмельницький: ХКТЕІ, 2023. С.302-305.

2. Зарубіна А., Сіра Е., Демчук Л. (2022). Особливості туризму в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, (41). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-14>.

ПОНЯТТЯ «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНА ОРГАНІЗАЦІЯ»

Харченко Богдан Сергійович

здобувач вищої освіти ОНС «Доктор філософії»
спеціальності «Менеджмент»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна
Науковий керівник: д.е.н., професор *Алла ЧИКУРКОВА*

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентоспроможність продукції, показник, метод оцінки, управління конкурентоспроможністю.

Поняття “конкурентоспроможна організація” тісно пов’язане з терміном конкурентоспроможності, його можна детермінувати як перевагу продукції товаровиробника над аналогічними товарами у певних сегментах ринку в конкретний період часу в аспекті можливості розробки, вироблення та реалізації цього товару в перспективі, не завдаючи шкоду фінансовому стану організації [1].

Серед вчених існують думки про об’єднання термінів конкурентоспроможності підприємства і конкурентоспроможність товару в одне поняття. Таке ототожнення є частково неправильним, оскільки споживач, при виборі товару, може не ставити перед собою ціль купити товар у відомого виробника, а за часту навіть не завжди знає щось про організацію, товар якої постійно купує. Коли мова йде про конкурентоспроможність товару, то мається на увазі саме характеристики продукції, а у випадку конкурентоспроможності організації мова йде про те, як вона виготовляє певний товар(собівартість, місце розташування, тощо). Означені поняття співвідносяться між собою як частина і ціле, і в своїй взаємодії визначають можливість компанії конкурувати на певному ринку [2].

Конкурентоспроможність підприємства умовно поділено вченими на чотири основні рівні. Для підприємств на першому рівні характерне керівництво,

яке вбачає в організації управління щось внутрішньо нейтральне. Вони ставлять перед собою завдання лише випустити продукцію, не хвилюючись про зміну конкурентного середовища, не намагаючись здивувати споживачів і конкурентів. Керівники впевнені в якості своєї продукції, її конструкції і технічному рівні, в організації збуту та результативності реклами. Такий підхід до управління компанією ефективний лише в тому випадку, коли підприємство знайшло свою ринкову нішу, де є захищене від конкуренції. Але в подальшому підприємству прийдеться зіштовхнутися із конкурентами і почати піклуватися про створення конкурентних переваг. Перехід компанії на другий рівень конкурентоспроможності свідчить про зміну бачення керівництва щодо організації управління. Тепер компанія прагне, щоб її підприємство повністю відповідало нормам, стандартам, які установлені її головними конкурентами, – технологічним і технічним засобам, методиці організації виробництва провідних компаній галузі. Але в умовах посилення конкурентної боротьби використання чужих методів ведення бізнесу не всім компаніям додає конкурентоспроможності, і з часом вони починають від них відмовлятися. Керівники підприємств, що знаходяться на третьому рівні конкурентоспроможності розуміють за рахунок чого можна досягти успіху в конкурентній боротьбі, і випереджають своїх конкурентів на багато років. Для них головним є не скільки потенціал виробництва, як потенціал якості продукції, ефективність і функції управління та безпосередньо організація виробництва в широкому розумінні. До четвертого рівня конкурентоспроможності відносяться компанії світового рівня, які беруть участь у конкурентній боротьбі з будь-ким в будь-якому аспекті управління чи виробництва. Компанії двох останніх, вищих, рівнів конкурентоспроможності є “стратегічно важливими підприємствами”, або “стратегічними підприємствами” [2, с. 380].

У рамках попередніх тверджень потрібно додатково наголосити на тому, що дійсно підприємство не може бути конкурентоспроможним, якщо його продукція не користується попитом. Проте не все залежить від продукції, оскільки подекуди конкурентоспроможність власної продукції підприємства можуть забезпечувати або за рахунок доступу до більш дешевої сировини, або за рахунок її продажу за демпінговими цінами. Істотні відмінності між поняттями конкурентоспроможності товару та підприємства пояснюються тим, що [3]:

- результати оцінки конкурентоспроможності продукції дійсні лише в короткостроковому періоді часу, у той час як конкурентоспроможність підприємства необхідно розглядати в довгостроковій перспективі;

- конкурентоспроможність продукції є одиничним показником по відношенню до комплексного показника конкурентоспроможності підприємства, тобто конкурентоспроможність продукції розглядається щодо окремих її видів, а конкурентоспроможність підприємств охоплює всю номенклатуру їх продукції;

- оцінка конкурентоспроможності підприємств здійснюється або самими підприємствами або їх довіреними особами, у той час як конкурентоспроможність продукції, яка на ринку стає товаром, оцінюється покупцями в момент її реалізації [3].

Конкурентоспроможність галузі визначається наявністю комплексу факторів(технічні, економічні, організаційні), які впливають на умови виробництва і реалізації товарів високої якості, призначених для задоволення потреб певних груп покупців, при цьому не перевищуючи інтернаціональні витрати на створення одиниці продукції. Конкурентоспроможність галузі визначається не лише за допомогою конкурентних переваг товаровиробників даної галузі, а й за допомогою їх взаємовідносин. Так, висококонкурентні підприємства-лідери можуть підтягувати інші компанії до свого рівня. Існує ряд інших факторів, які надають галузі конкурентні переваги, серед них: раціональна галузева структура, розвинена галузева інфраструктура, надійна дослідноконструкторська та прогресивна виробничо-технологічна бази, ефективна система взаємодії науково-технічного, виробничого, матеріально-технічного і комерційного потенціалу галузі як всередині неї, так і з іншими галузями країни і світу [4, с. 35].

Наступний вид конкурентоспроможності за масштабом – це конкурентоспроможність економіки. В силу того, що в наш час, цей вид конкурентоспроможності є найгрозомізкішим, і його поняття є дуже складним і багатоаспектним, вчені ще не дали загально визнаного універсального визначення.

Наведемо декілька трактувань даного терміну. Конкурентоспроможність економіки – це комплекс економічних, виробничих, технологічних, технічних, наукових, управлінських, маркетингових і інших можливостей, які знаходять своє відображення в реалізованих товарах і послугах, що мають певні конкурентні переваги перед закордонними товарами і послугами як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

Інше трактування згаданого поняття – це особливості державного і суспільного устрою країни, її політико-правова організація, можливість держави забезпечувати постійний, динамічний розвиток національної економіки і пов'язаний з цим рівень суспільного життя, матеріальний стан членів суспільства, що не поступається світовим нормам. Щоб мати конкурентоспроможну економіку, необхідно створити конкурентоспроможне суспільство, що володіє конкурентними перевагами в різних сферах людської діяльності.

Список використаних джерел

1. Конкурентна стійкість та ринок: Оцінка конкурентоспроможності як чинник визначення стійкості підприємства на ринку. Легка промисловість. 2003. № 3. С. 37, 58.

2. Фінанси підприємств : підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2000. 460 с.

3. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства: URL: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2013_4_274_282.

4. Должанський І. З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. К. : Центр навч. л-ри, 2006. 384 с.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ВПЛИВУ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Олександр Харченко

аспірант спеціальності 051 «Економіка»,
Заклад вищої освіти «Подільський державний
університет», м. Кам'янець-Подільський.

ORCID: 0009-0007-9560-493X

Науковий керівник: д.е.н., професор *Наталія КОРЖЕНІВСЬКА*

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, резильєнтність, підприємство, військовий стан.

Протягом останніх трьох років вітчизняні промислові підприємства, як і вся країна, потерпають від російської військової агресії, що суттєво позначається не тільки на загальному стані виробництва, а й створює значні перешкоди для формування процесів відновлення й подальшого розвитку.

Науковці майже з початком бойових дій почали розглядати соціально-економічні аспекти питань відновлення функціонування та продовження діяльності вітчизняних виробничих підприємств, які опинилися в дуже складних геополітичних та економічних умовах [1-3]. Безумовно, це пов'язано з безпосереднім впливом бойових дій: обстріли, бомбардування та інші вражаючі фактори, які не тільки загрожують життю та здоров'ю працівників, а також завдають пошкодження і навіть знищення виробничих потужностей та майна підприємств, що не тільки унеможлиблює їх нормальне функціонування, а й ставлять під загрозу саме існування підприємств. Все це досить суттєво впливає на обсяги виробництва, а здебільшого призводить до його значного зменшення та повного припинення. Звісно, що доля окремих підприємств - це проблема власника та виробничих колективів цих підприємств, що зацікавлені не тільки у продовженні, а й у розвитку виробництва, але держава має не бути осторонь і вживати необхідних заходів для захисту та забезпечення відновлення виробничого потенціалу і стійкого функціонування підприємств різних форм власності.

Автором розглядалися окремі аспекти резильєнтності вітчизняних підприємств різного профілю діяльності під час дії правового режиму воєнного стану та доведено актуальність даного напрямку дослідження [4,5]. Але, враховуючи складність і необхідність системного формування завдань для вирішення та комплексність реалізації заходів із підвищення резильєнтності підприємств під час дії правового режиму військового стану та після нього, потребують подальшого удосконалення методичні підходи до відновлення та розвитку вітчизняних виробничих підприємств. Тому, визначення соціально-економічних аспектів розвитку виробничих підприємств в Україні з урахуванням впливу військового стану представляє собою актуальний напрямок науково-прикладних досліджень, що потребує теоретичного опрацювання та розробки відповідного методичного підґрунтя для подальшого практичного використання.

Для подальшого опрацювання оберемо основні, на думку автора, аспекти соціально-економічного розвитку виробничих підприємств. Акцент саме на

виробничих підприємствах, які мають виробничі потужності, що складаються з промислових будівель та споруд і технологічних комунікацій, характеризуються наявністю технологічного та допоміжного обладнання і устаткування, а також мають бути забезпечені технічним та управлінським персоналом у відповідності до специфіки технології виробництва. Якщо послідовно розглянути основні складові діяльності виробничого підприємства, то можна зробити проміжний висновок про необхідність забезпечення кожної складової, а ефективність діяльності, безумовно, й буде залежати від повноти та якості забезпечення цих складових. Наприклад, технологічне обладнання основного виробництва підприємства, що релоковане на нові виробничі потужності, потребує не тільки на монтаж і пуско-налагоджувальні роботи, а й на забезпечення стабільної роботи допоміжних служб і обладнання, які забезпечують діяльність основного виробництва. До того ж, після переміщення на нові виробничі майданчики обладнання потребує певного періоду часу для відновлення виробничої здатності та виходу на проектну потужність роботи. Забезпеченість виробничим та управлінським персоналом також певною мірою відображається на відновленні функціонування виробництва на новому місці дислокації. Припустимо, що частину персоналу, який складає критично необхідний обсяг для забезпечення діяльності технологічного обладнання, вдалося перемістити разом з обладнанням на нове місце. В ідеалі, безумовно, бажано повністю досягти можливості переміщення всього персоналу підприємства для забезпечення повноцінного функціонування підприємства, але з різних причин (для кожного ці причини можуть визначатися з урахуванням особистих обставин) повністю досягти переміщення всього персоналу разом з основним виробництвом є маловірогідним. Тому, частину персоналу потрібно буде набирати на місці нового розташування підприємства. І тут велике значення має наявність персоналу необхідної спеціалізації та рівня кваліфікації у місцевості, де обрано місце передислокації. Підбір кадрів, як відомо, є важливою складовою ефективною діяльності підприємства, тому в даному випадку необхідно не тільки розраховувати на пошук виробничого та управлінського персоналу за новим місцем розташування підприємства, а налагоджувати технічне навчання на виробництві чи у партнерських закладах освіти. До того ж, можливо й залучення фахівців гостродефіцитних спеціальностей з інших місцевостей з відповідним соціально-економічним забезпеченням у вигляді достатнього рівня заробітної плати, надання або компенсації житла та передбачити додаткові заходи, що дозволять підвищити рівень зацікавленості потенційних працівників у отриманні роботи на даному виробничому підприємстві. Можливість бронювання працівників призовного віку або отримання відтермінування призову на військову службу теж являються перевагами для працевлаштування чоловіків на певному виробничому підприємстві. Тому, це питання не може бути проблемою лише для власника підприємства, місцеві та центральні органи виконавчої влади мають теж створювати умови для забезпечення функціонування виробничих підприємств, як критичної інфраструктури, так і підприємств, що забезпечують робочими місцями місцеве населення та сплачують податки у бюджети різних рівнів. Відновлення працездатності виробничих підприємств на новому місці дислокації споріднене з відкриттям нового підприємства з усіма соціально-економічними та технічними ознаками цього процесу. Тим більше, що після

припинення бойових дій частини передислокованих підприємств може залишитися за новим місцем розташування, тому відбудеться певна реіндустріалізація в цілому по державі і по певним місцевостям теж. Але це вже тема для іншого дослідження і автор присвятив цьому окремі наукові публікації.

Вплив факторів військового стану на розвиток певних промислових підприємств залежить в основному від ступеню цього впливу, тому що підприємства, що знаходяться поблизу зони бойових дій в більшій мірі потерпають від негативного впливу військової агресії. Постійні або часті обстріли, пошкодження або знищення об'єктів енергетичної інфраструктури, дефіцит кадрів робочих та управлінських професій через трудову міграцію, тощо, все це в значній мірі позначається на виробничих показниках діяльності підприємств та в кінцевому рахунку суттєво зменшує економічні ознаки функціонування підприємства. Протидія негативному впливу факторів військової агресії, а точніше заходи з протидії, включають в себе, в першу чергу, заходи з безпеки персоналу та майна підприємства. Це може бути у вигляді будівництва або реконструкції захисних споруд чи бомбосховищ, що дозволить забезпечити персонал, а, за можливістю, й забезпечити безперервний режим роботи, якщо обладнати робочі місця безпосередньо в захищених від обстрілів місцях. Організація альтернативних джерел живлення основних потреб виробництва від дизель-генераторних пристроїв або від сонячних чи акумуляторних станцій також дозволить додатково забезпечити працездатність виробництва незалежно від енергетичної мережі загального користування. Як бачимо, забезпечення діяльності підприємства під час дії військового стану потребує комплексного підходу та системності.

Таким чином, розглянуто основні соціально-економічні аспекти розвитку виробничих підприємств з урахуванням впливу військового стану, отримано висновок про актуальність даного напрямку науково-прикладних досліджень та необхідність забезпечення комплексного і системного підходу до вирішення основних завдань щодо розвитку промислових підприємств, а при необхідності ще й завдань з відновлення функціональної здатності підприємства. Розглянуто варіанти вирішення проблемних питань забезпечення функціонування та розвитку промислових підприємств, що знаходяться в зоні бойових дій або передислоковані в інші регіони.

Список використаних джерел

1. Череватський Д. Ю. (2023). Резильєнтність економіки та економіка резильєнтності. Економіка промисловості. № 1 (101). С. 31-39.

DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2023.01.031>

2. Самойлюк М., Левченко Є. Економіка під час війни / Центр економічної стратегії. - 02.02.2024. <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/> - дата звернення 19.04.2024.

3. Пирожков С. І., Божок Є. В., Хамітов Н. В. Національна стійкість (резильєнтність) країни: стратегія і тактика випередження гібридних загроз. Вісник НАН України. 2021. № 8. С. 74-82. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2021.08.074>

4. Олександр ХАРЧЕНКО. Економічні аспекти резильєнтності підприємств агропромислового комплексу. Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств: Збірник тез

Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції науковців та здобувачів вищої освіти (29-30 квітня 2024 р. м. Дніпро). Дніпро. 2024. С. 129 – 132.

5. Формування резильєнтності вітчизняних підприємств в сучасних умовах. Сучасні виклики та перспективи розвитку економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності: зб. наук. пр. II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції науковців та здобувачів вищої освіти (м. Кам'янець - Подільський, 17 квітня 2024 року). Кам'янець-Подільський: Заклад вищої освіти «Подільський державний університет». 2024. С. 101 – 104.

THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES IN UKRAINE DURING THE WAR

Inna Tsvihun

Doctor of economic sciences, professor, head of the department of accounting, taxation and electronic business technologies
Higher educational institution «Podillia State University», Kamianets-Podilskyi,
Ukraine

Agata Malak-Rawlikowska

dr hab. professor at the Department of Economics and Organization of Enterprises,
SGGW (Warsaw University of Life Sciences), Warsaw, Poland

Key words: economic security, agricultural enterprises, war, threats, resource, financial results, strategy.

Agriculture is a key sector of Ukraine's economy, which ensures not only its food security, but also a significant share of export revenues. Ukraine is one of the world's exporters of grain, oil and their processing products, honey. However, with the beginning of the full-scale Russian invasion of Ukraine, the agro-industrial complex faced unprecedented challenges. The war changed the operating conditions of agricultural enterprises, creating new threats to their economic security and at the same time opening up new opportunities for transformation and development.

Economic security as the ability of the economy to maintain stability and invulnerability to internal and external threats, to ensure high competitiveness in the global economic environment, sustainable and balanced growth are important criteria for evaluating the quality parameters of the national economy, the strategic effectiveness of the state's economic policy in the economic sphere. Therefore, constant expert-analytical monitoring of threats to economic security and its constituent parts remains very relevant, and in the conditions of a sharp expansion and strengthening of the power of threats caused by the full-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine, it acquires special importance.

Determining the current situation and considering strategic approaches to ensuring the stability and development of agribusinesses in war conditions is critically important not

only for agribusinesses themselves, but also for the formation of state policy to support the sector, as well as for international partners interested in cooperation with Ukrainian agribusiness. After all, the stability of the agricultural sector of Ukraine is of strategic importance for global food security and the economic stability of the region as a whole.

The concept of economic security of an agricultural enterprise, on the one hand, characterizes the support of its own effective activity, and on the other hand, it is a component of the economic security of the entire country. The higher the economic security of an agricultural enterprise, i.e. the set of production components that ensure sustainable economic growth of the business entity, the higher its competitiveness. At the same time, the agricultural enterprise is able to effectively counteract possible threats of the internal and external environment, as well as achieve the set goals and objectives based on the implementation of the economic development strategy chosen by it.

The overall effectiveness of agribusiness in a period of military conflict is determined by its readiness to respond quickly to changes in production chains, maintain resilience and develop new strategies in conditions of uncertainty and uncertainty to ensure the need for products and food security.

Today, the economic security of both the country and enterprises depends on the need to "develop strategic management solutions that take into account social, environmental, managerial and economic components" [0].

Economic security plays an important role in the strategic management system, as it helps to understand what are the possible risks, how they will affect the final result, and what measures need to be implemented. Even if agricultural enterprises have high resource potential. The influence of, for example, adverse climatic conditions can make them ineffective if not reacted to in time [2].

In addition, the economic security of an agricultural enterprise depends on many internal and external factors. The main threats to the economic security of agricultural enterprises in the conditions of war are shown in fig. 1.

Military operations conducted by the Russian Federation on the territory of Ukraine have had an extremely negative impact on the functioning of food systems; in particular, the following consequences are expected: disruption of integral supply chains of agricultural and food products (from primary production to sale of products to the consumer), as well as activities related to the creation of added value in the agricultural sector, related to production, processing, distribution, consumption and disposal of food products; disruption of the sowing campaign, which is especially threatening, given the high world prices for gas and, accordingly, fertilizers.

Active hostilities are currently taking place in those regions where most of the wheat is grown - Kharkiv, Odesa, and Zaporizhzhia. Collectively, this will lead to a decrease in yield, collection and export of grain.

Complicated export of Ukrainian products to foreign markets due to the blocking of Ukrainian ports by the Russian Federation (60% of Ukrainian agricultural products are exported by sea), has a negative impact primarily on countries that depend on food imports.

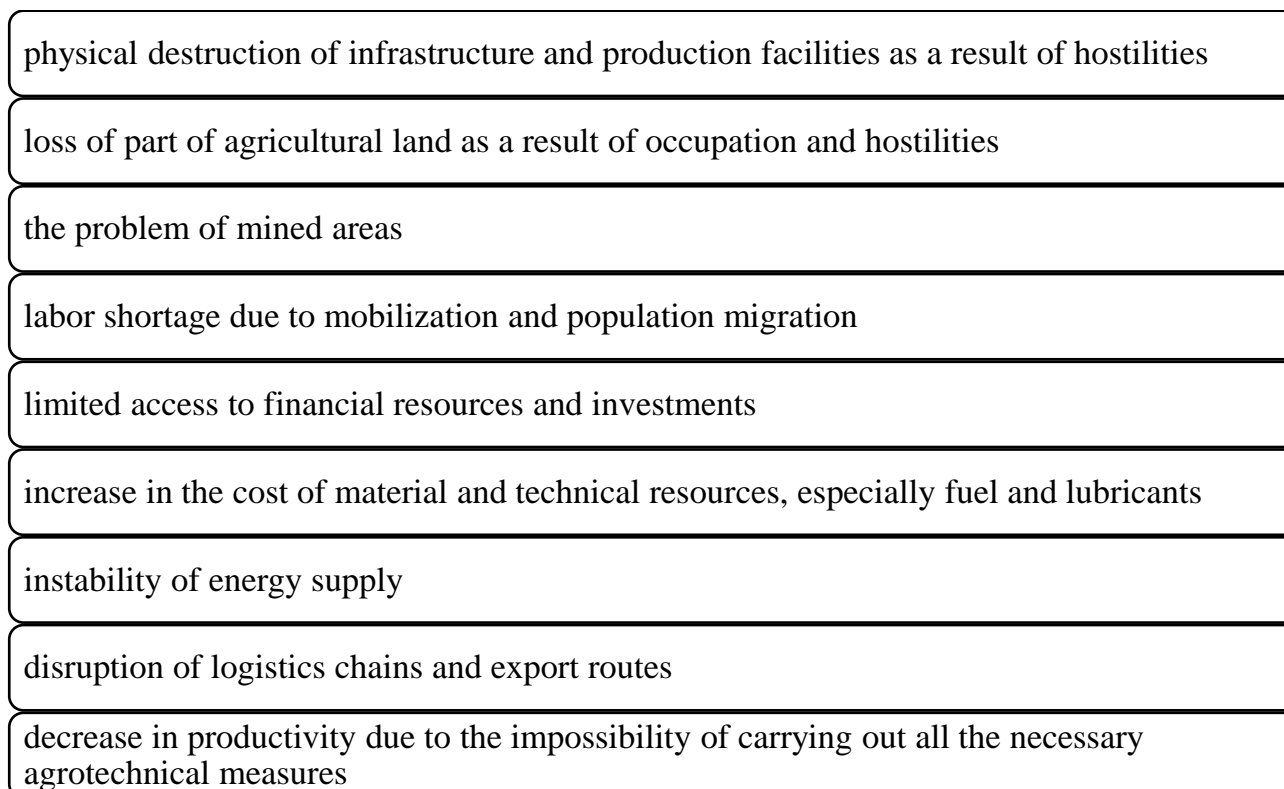

Figure. 1. The main threats to the economic security of agricultural enterprises in the conditions of war

In order to minimize the manifestations of the global food crisis, it is necessary to protect and support the production of agricultural products in Ukraine as soon as possible in the conditions of martial law, taking advantage of the opportunities of Ukraine's influence on global food policy, which it gained thanks to achieving leading positions on the world markets of certain types of agricultural products, as well as intensifying cooperation with international and intergovernmental organizations, in particular FAO, regarding the transformation of food systems. Such actions should contribute to the reliable supply of food to the population of Ukraine, increase the economic and physical availability of food products, and prevent disruptions in export contracts for agricultural products.

The uncertainty regarding the duration of the conflict initiated by the Russian Federation makes it impossible to create an exhaustive list of challenges and threats to the economic security of Ukraine. Among the new, hard-to-predict risks, it is worth noting potential obstacles to the free movement of Ukrainian goods to EU countries. These obstacles can arise due to strikes or the introduction of discriminatory unilateral restrictions, which poses a particular threat to economic stability [2].

The study of the economic security of agricultural enterprises in the conditions of war reveals a complex and multifaceted picture of challenges and opportunities faced by the agricultural sector of Ukraine. The war created unprecedented conditions that required extreme flexibility, innovation and strategic thinking from agricultural enterprises.

The high tension of the military situation continues to pose significant risks to the country's economic and food security. Military actions lead to large-scale damage to

fertile lands, which reduces the area of land suitable for agriculture and, as a result, reduces the production of key agricultural crops.

Rising geopolitical tensions and possible expansion of the conflict zone could cause major disruptions in supply chains. This will potentially affect a wider range of Ukraine's partner countries and may have larger-scale negative consequences for various economic processes in the country and beyond.

Constant attacks on production facilities and transportation networks maintain a high level of threat to the infrastructure necessary for the cultivation, processing and storage of agricultural products and food products. In addition, financial difficulties limit the ability of agricultural enterprises to provide the necessary materials and equipment.

However, the most critical problem for food security, which is likely to persist in the long term, is the growing shortage of labor in the agricultural sector.

The successful functioning of agricultural enterprises in these difficult conditions largely depends on the effectiveness of management decisions and the ability to develop and implement flexible strategies. An important role is also played by state support of the sector, aimed at ensuring the country's food security and preserving the export potential.

Despite significant difficulties, the Ukrainian agricultural sector demonstrates resilience and adaptability. This crisis can become a catalyst for deep transformation of the industry, contributing to its modernization and increasing competitiveness in the global market.

References

1. Zlotnik M., Mel'nyk O. (2020) Stratehichne upravlinnya vprovadzhennyam pryntsyypiv tsyrkulyarnoyi ekonomiky na vitchyznyanykh pidpryyemstvakh. [Strategic management of the implementation of circular economy principles at domestic enterprises]. *Pidpryyemnytstvo ta innovatsiyi – Entrepreneurship and Innovation*, no. 12, pp. 112–119. (in Ukrainian)
2. Sysolina N., Sysolina H., Sysolina I., (2023) Ekonomichna bezpeka ahropidpryyemstv v umovakh viyny: mozlyvosti ta zahrozy [Economic security of agricultural enterprises in wartime: opportunities and threats.]. *Economics and Society*, no 65. (in Ukrainian). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-19>
3. Ekonomichna bezpeka Ukrayiny v umovakh dovhotryvaloyi viyny [Economic security of Ukraine in conditions of long-term war]. Available at: <https://niss.gov.ua/> (accessed October 12, 2024).
4. Negrey, M., Taranenko, A., & Kostenko, I. (2022) Ahrarnyi sektor Ukrayiny v umovakh viyny: problemy ta perspektyvy [The agricultural sector of Ukraine in wartime: problems and prospects]. *Economics and Society*. No 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ ЧЕРЕЗ МОЛОЧНЕ СКОТАРСТВО

Цвігун Анатолій Тимофійович

д.-т. с.-г.- нау, професор
Інститут тваринництва степових районів «Асканія-Нова»
імені М.Ф. Іванова, Україна

Ключові слова: молочне скотарство; господарства населення; зайнятість.

Активні бойові дії, що тривають майже три роки, спричинили глибокі деструктивні наслідки для аграрного сектору України, суттєво вплинувши на виробничі потужності та експортний потенціал. Руйнування і пошкодження сільськогосподарських та переробних підприємств, скорочення площ вирощування культур і продуктивності галузей стали реальними викликами для економіки країни.

Воєнний стан надзвичайно ускладнив функціонування галузей тваринництва. Зазнали шкоди та значних втрат тваринницькі комплекси й поголів'я тварин. За час війни кількість великої рогатої худоби зменшилася майже на 9 %, в тому числі корів на 14,5 %. На 6 % скоротилося поголів'я свиней. Спад поголів'я спричинив зменшення виробництва сировини для переробної промисловості галузі молочного і м'ясного скотарства [1]. В умовах війни першочерговою метою стало забезпечення населення продовольством, що покладає особливу відповідальність на фермерів та особисті селянські господарства, які зберігають внутрішні ринки та забезпечують регіональні ланцюги постачань.

До першочергових заходів слід віднести необхідність здійснення регуляторних впливів у вигляді запровадження стимулів, заборон та визначення правил, процедур й порядків їх застосування щодо:

1. Збереження внутрішнього виробництва, наявного поголів'я та генетичних ресурсів.

2. Відновлення ланцюгу постачань кормів між підприємствами різних масштабів та розмірів виробництва.

3. Стимулювання активізації експорту продуктів переробки молока на відкритий на даний час для української продукції європейський ринок, що спонукатиме виробників до збільшення його внутрішнього виробництва на основі гармонізації інтересів виробників сировини, переробників, посередників та імпортерів шляхом застосування фіскальних, тарифних та нетарифних методів.

4. Впорядкування системи контролю якості при виробництві, реалізації та перепродажу тваринницької продукції. В рамках проектів іноземної підтримки, перспективним вбачається можливість створення і використання вітчизняних ресурсів, зокрема акумульованих у Фонді розвитку тваринництва за рахунок цільових відрахувань від вартості високорентабельного експорту зерна за

ставкою, яка зменшується в залежності від рівня розвитку тваринництва у господарствах-експортерах.

При цьому, в умовах війни саме розвиток сільської місцевості є ключовим рушієм економічного зростання та соціального прогресу будь-якої країни. Це передбачає покращення інфраструктури, доступ до основних послуг і створення стабільних засобів до існування для сільських громад. Розвиток сільської місцевості – це спосіб покращити якість життя та соціально-фінансовий статус людей, зокрема, які живуть у густонаселених та сільських регіонах.

Розвиток сільської місцевості надав значення місцевим стратегіям економічного розвитку. Міські регіони мають багато спільного, тоді як сільські місцевості дуже відрізняються одна від одної. Таким чином, зараз у всьому світі використовується велика різноманітність підходів до розвитку сільської місцевості.

1. Важливість молочного скотарства в розвитку сільської місцевості

Молочне скотарство має величезне значення в сільській місцевості завдяки його багатогранним перевагам. Це не тільки забезпечує стабільне джерело доходу, але й сприяє продовольчій безпеці, боротьбі з бідністю та соціально-економічному розвитку. Ось деякі ключові аспекти, які підкреслюють важливість молочного скотарства для розвитку сільської місцевості

1. Отримання доходу: молочне скотарство є регулярним і стабільним джерелом доходу для сільських домогосподарств. Це дозволяє фермерам отримувати дохід від продажу молока, молочних продуктів і надлишків тварин. Доходи, отримані від молочного скотарства, можуть допомогти покращити рівень життя фермерів та їхніх сімей. У багатьох країнах, що розвиваються, молочне скотарство є основним джерелом доходу для дрібних фермерів і відіграє життєво важливу роль у зниженні рівня бідності в сільській місцевості.

2. Можливості працевлаштування: молочне скотарство створює низку можливостей працевлаштування в сільській місцевості. Від власників і керівників молочних ферм до працівників, які займаються доїнням, годівлею та доглядом за тваринами, сектор забезпечує пряму та непряму роботу значної кількості осіб. Це сприяє зменшенню безробіття в селах і міграції в міста. Крім того, молочне скотарство підтримує розвиток допоміжних галузей, таких як переробка молока, ветеринарні послуги та виробництво кормів, що ще більше підвищує можливості працевлаштування в сільських громадах.

3. Диверсифікація сільського господарства: молочне скотарство сприяє диверсифікації сільського господарства шляхом інтеграції тваринництва з рослинництвом. Фермери, які займаються молочним скотарством, часто вирощують такі кормові культури, як кукурудза, сорго та люцерна, які використовуються для годівлі молочних тварин. Така диверсифікація не тільки забезпечує регулярне постачання кормів для тварин, але й підвищує загальну продуктивність і прибутковість ферм. Крім того, органічний гній, отриманий у молочному скотарстві, можна використовувати як багате поживними речовинами добриво для вирощування сільськогосподарських культур, зменшуючи залежність від хімічних добрив і сприяючи сталим методам ведення сільського господарства.

4. Харчування та продовольча безпека: Молочне тваринництво відіграє життєво важливу роль у вирішенні проблем харчування та продовольчої безпеки в сільській місцевості. Молоко та молочні продукти є багатим джерелом необхідних поживних речовин, таких як білок, кальцій, вітаміни та мінерали. Виробляючи молоко на місцевому рівні, молочники роблять свій внесок у покращення стану харчування сільського населення, особливо дітей і жінок. Крім того, молочне скотарство забезпечує надійне та стабільне постачання молока, забезпечуючи продовольчу безпеку сільських громад.

5. Розширення прав і можливостей жінок. Молочне тваринництво позитивно впливає на гендерну рівність і розширення прав і можливостей жінок. Жінки в сільських громадах часто відіграють вирішальну роль у молочній діяльності, такій як доїння, переробка та маркетинг. Займаючись молочним скотарством, жінки отримують економічну незалежність, повноваження приймати рішення та покращують соціальний статус. Вони стають активними учасниками сімейного фінансування та розвитку громади, сприяючи загальному розширенню прав і можливостей жінок у сільській місцевості.

6. Екологічна стійкість: Молочне тваринництво може сприяти екологічній стійкості в сільській місцевості. Добре керовані молочні ферми впроваджують стійкі практики, такі як ефективне управління відходами, збереження води та використання відновлюваних джерел енергії. Ці методи допомагають зменшити вплив молочного скотарства на навколишнє середовище та сприяють збереженню природних ресурсів. Крім того, молочне скотарство сприяє збереженню місцевих порід і традиційних систем землеробства, сприяючи збереженню біорізноманіття.

Підсумовуючи, молочне скотарство має значний потенціал у сприянні розвитку сільської місцевості та створенні робочих місць. Воно забезпечує стабільне джерело доходу, диверсифікує сільськогосподарську практику та розширює можливості сільських громад, особливо жінок. Уряди та відповідні зацікавлені сторони повинні визнати важливість молочного скотарства та впроваджувати політику підтримки та ініціативи, щоб повністю використати його потенціал. Інвестуючи в інфраструктуру, надаючи доступ до фінансування та пропонуючи навчальні програми, молочне скотарство може стати каталізатором сільського розвитку, сприяючи подоланню бідності та економічному зростанню в сільській місцевості.

Список використаних джерел

1. Гадзало. Я. Вітчизняне сільське господарство в сучасних умовах: виклики та шляхи їх подолання Доповідь на сесії Загальних зборів Національної академії аграрних наук України 29 листопада 2023 р. Національна Академія Аграрних Наук України. Київ 2023. URL: <http://naas.gov.ua/slide/v-tchiznyane-s-lske-gospodarstvo-v-suchasnikh-umovakh-vikliki-ta-shlyakhi-kh-podolannya-dopov-d-prez/>

НАПРЯМИ ЗАСТОСУВАННЯ СИТУАЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Чикуркова Алла Дмитрівна

доктор економічних наук, професор,

Курило Юрій Миколайович

здобувач вищої освіти ОНС «Доктор філософії»

спеціальності «Менеджмент»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Ключові слова: ситуаційний менеджмент, ситуаційний підхід, аналіз, управління ризиками, конкуренція, стратегія, контролінг, невизначеність ситуацій, бізнес-реінжиніринг, управління конфліктами, діагностика, ефективність.

Проблеми оптимізації рішення в унікальних ситуаціях, характерних для управлінської діяльності (визначення напрямів розвитку, обсягів та джерел інвестицій, об'єктів наукових досліджень і розробок номенклатури та обсягів виробництва продукції, методи мотивації та інше) – завжди в центрі уваги керівників. Проблеми пошуку раціонального рішення в нестандартних ситуаціях мали місце завжди, але в останні десятиріччя роль їх значно зросла, тому що зростає динамізм оточуючого середовища, і скоротився період часу, коли раніше прийняті рішення залишаються ефективними. Специфіка української соціально-економічної дійсності полягає в тому, що для вітчизняних підприємств об'єктивно потрібна нова управлінська концепція. В сучасних умовах перманентної економічної та політичної нестабільності і ризику універсальна методологія втрачає свою актуальність, а на зміну їй приходить необхідність застосування окремих методів, які з точки зору менеджера, найбільш за все підходять та відповідають щохвилинній ситуації.

Все це обумовлює потребу виробити новий окремий напрям загального менеджменту – ситуаційний менеджмент, як найбільш раціональну систему організації діяльності в умовах мінливого оточуючого середовища.

На сьогодні ситуаційний аналіз повністю співпадає чи є складовою управлінського дослідження підприємства як наукового і методичного процесу визначення відповідності діяльності підприємства стратегічним цілям та змінам в оточенні, адекватності його організаційної структури, визначення вразливих місць і потенційних переваг та ступеню досягнення стратегічних цілей. Тому в сучасних компаніях зростає зацікавленість до діагностичних управлінських систем в цілому, як в теоретичному, так і в практичному розрізі. Враховуючи теоретичні підходи та практику проведення діагностики підприємств, представлено структурно-логічну схему проведення діагностики проблемної ситуації на підприємстві (рис. 1), алгоритм якої включає: попередній аналіз ситуації та складення плану

аналітичної роботи; вибір методів аналізу та створення інформаційної бази дослідження; процес діагностики ситуації з використанням різних методів аналізу; систематизацію інформації про ситуацію та узагальнення результатів; оцінки результативності аналізу ситуації та підготовка звіту [1].

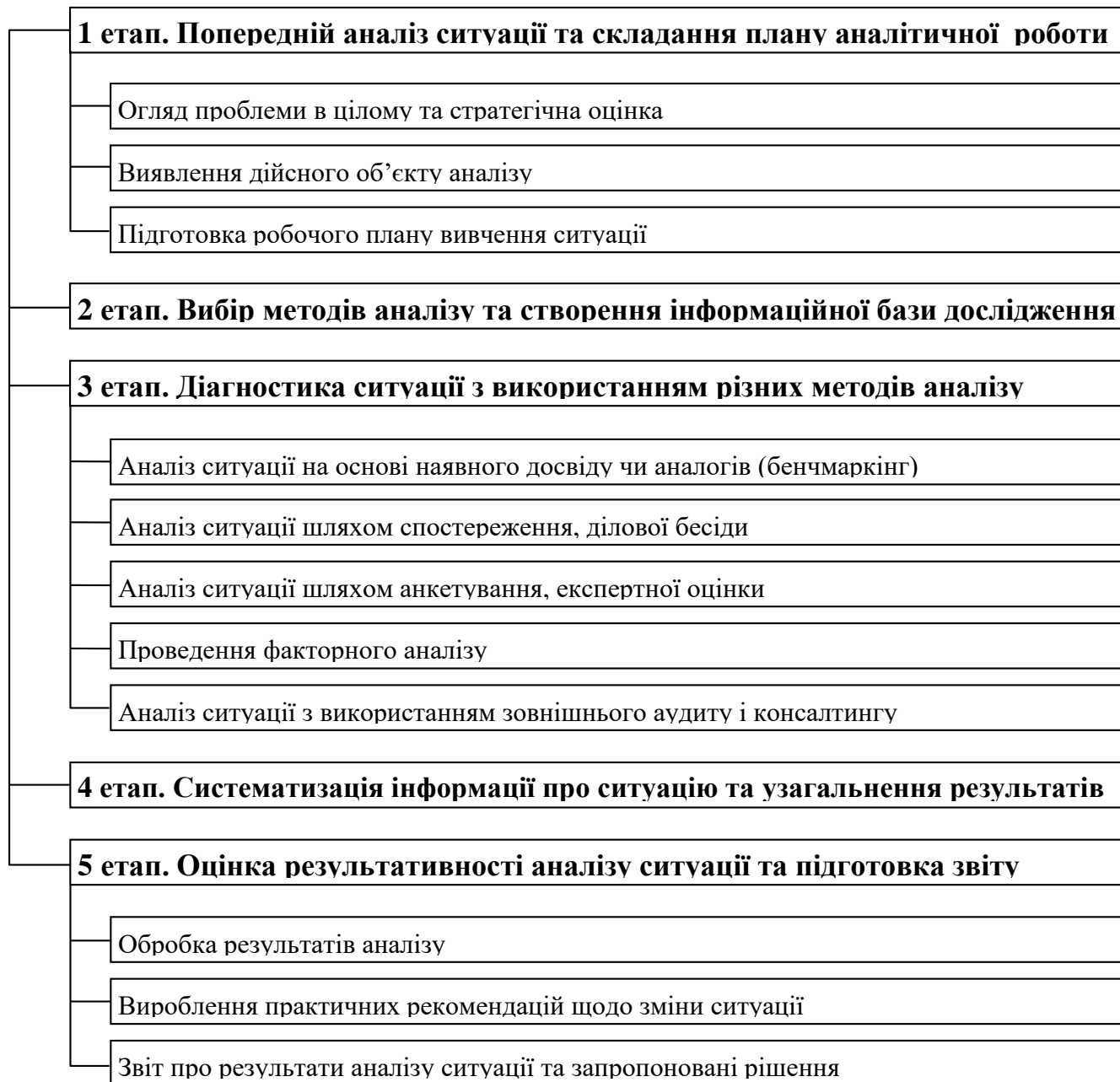

Рис.1. Структурно-логічна схема проведення діагностики проблемної ситуації на підприємстві [2]

Декомпозиція процесу діагностики ситуацій повинна бути започаткована на методології ситуаційних теорій, проект-менеджменту, економічного аналізу з обов'язковим використанням людського фактору, тобто принципів сучасного менеджменту. В практиці українських підприємств все більш помітним стає залучення професійних послуг з

різних питань діяльності (рекрутинг, трейнінг, консалтинг, аудит, інжиніринг, інвестування, юридичні послуги та інше), що вимагає створення системного аналітично-інформаційного підґрунтя, на основі якого проводяться дослідження проблемних ситуацій різного типу. Тому методологія ситуаційного аналізу найефективніше буде сприяти проведенню цієї роботи комплексно, швидко та достовірно.

Необхідність появи на сучасних підприємствах системи контролінгу пов'язана з необхідністю усунення більшості ситуаційних проблем та підвищення стабільності роботи підприємств. На конкретному прикладі доведено необхідність впровадження та обґрунтовано роль і функції контролінгу як суттєвого доповнення в загальній структурі організації, що спроможне забезпечити зворотній зв'язок в системі менеджменту при діяльності організацій в умовах невизначеності та ризикованості ситуацій.

Практика застосування ситуаційного аналізу в процесі управління підприємствами повинна передбачати дотримання таких вимог: опанування теоретичних засад та типового інструментарію; критичну оцінку концепцій та методик, визначення сильних та слабких аспектів, позитивних та негативних наслідків застосування; правильне розуміння та інтерпретацію ситуації конкретного об'єкту дослідження – підприємства, що опинилося в проблемній ситуації; розробку конкретних прийомів роботи, методів дослідження, інструментів управління з врахуванням конкретної ситуації для забезпечення досягнення цілей та завдань.

Узагальнення точок зору зарубіжних та вітчизняних авторів на сучасний менеджмент показало, що загострюючи увагу на характері зв'язків підприємства з чисельними факторами внутрішнього та зовнішнього середовища, ситуаційний підхід є на сьогодні продовженням та розвитком системного підходу, передовим підходом в управлінському мисленні. Повернення до ситуаційного підходу при організації діяльності українських підприємств, виробленні ними організаційно-економічного механізму адаптації до ринкових умов, дозволить успішно та результативно впоратися із наявними господарськими та економічними проблемами і досягти конкурентних переваг на національному та світовому ринках.

Список використаних джерел

1. Федулова Л.І., Фролова Г.І. Ситуаційний менеджмент: науково-методологічний аспект. К., Науковий світ, 2002. 34 с.
2. Фролова Г.І. Ситуаційний підхід в сучасній теорії та практиці менеджменту. Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. Київ: НДЕІ, 2002. Вип.16. С. 146-149.
3. Курило Ю.М. Удосконалення формування та реалізації стратегії ситуаційного менеджменту на рівнях управління аграрного підприємства. *Агросвіт*. 2024. Випуск 15. С. 80-88.

МАЛИЙ БІЗНЕС – ОСНОВА ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Лариса ЧОРНОБАЙ

канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет, Україна

Альона ЧЕСАНОВСЬКА

Здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності «Менеджмент»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Ключові слова: мале підприємство, бізнес

Сучасний розвиток світової економіки, а також національних та регіональних економік неможливий без активізації процесів підприємницької діяльності. Вкладення інвестицій у малий бізнес є важливим елементом економічного успіху держави загалом чи окремих регіонів зокрема, що є свідченням багатьох країн світу. Малі підприємства здійснюють вагомий вплив на насичення ринку необхідними товарами широкого вжитку як на кількісному, так і на якісному рівнях, що, безумовно, сприяє розвитку НТП.

Варто відзначити, що спочатку підприємницьку діяльність розглядали винятково з позиції здійснення виробничої чи комерційної (торговельної) діяльності. Однак для більш глибокого розуміння сутності досліджуваного явища пропонуємо здійснити аналіз основних підходів сучасних науковців до трактування поняття «мале підприємництво».

Проаналізувавши основні підходи науковців до трактування досліджуваного поняття, можемо зробити висновок, що мале підприємництво – це типологічна форма підприємництва, заснована на прийнятті інноваційних рішень щодо раціонального використання наявного ресурсного потенціалу, характеризується свободою вибору методів та форм менеджменту та здійснюється з метою максимізації прибутку [1].

Мале підприємництво залишається одним із найбільш впливових секторів економіки і водночас, як показує досвід, дає право вирішувати серйозні проблеми соціально-економічного та політичного напрямку. В умовах євроінтеграції мале підприємництво є найбільш дієвим інструментом зростання обсягів національного виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг першої необхідності, вирішує першочергові проблеми зайнятості та належного рівня життя і розвитку суспільства.

Якщо зіставити сучасні критерії віднесення суб'єктів до малого підприємництва, то саме підприємець є одним із ключових суб'єктів цієї форми організації бізнесу, яку так широко досліджувало багато науковців. Однак із розвитком ринкових відносин все ширшого розгляду набувають вчення, присвячені дослідженню відмінностей між власниками капіталу, підприємцями та менеджером. Це спонукало до виникнення великої кількості нових форм підприємницької діяльності корпоративних та індивідуальних компаній, де власник капіталу уже не виступав у ролі підприємця, а підприємець відповідно – власником капіталу, а роль менеджера зводилася до професійної діяльності, виконання функції управління діяльністю суб'єкта господарювання. В Україні суб'єктами малого підприємництва є:

– категорія фізичних осіб, які у законному порядку зареєструвалися як фізичні особи-підприємці з середньою кількістю кадрів на підприємстві не більше 50 осіб та річним доходом не більше ніж 10 млн. євро, розрахованим відповідно до середньорічного курсу НБУ.

– категорія юридичних осіб – це господарські суб'єкти з будь-якою організаційно-правовою формою діяльності, для яких характерний кадровий склад у межах 50 осіб та обсяг річного доходу не більше ніж 10 млн. євро, розрахованого відповідно до середньорічного курсу НБУ [2].

Динамічність розвитку малого підприємництва на території України зумовлена низкою причин організаційно-економічного характеру.

1. Відбувається значний вплив суттєвих організаційно-технологічних змін, у результаті яких відбулася трансформація співвідношення між великомасштабними та малими виробництвами, зокрема слід виділити процеси диверсифікації, модернізації виробництва, реструктуризації, приватизації, раціоналізації структури зайнятості.

2. Останніми роками сформувалася нова схема розподілу праці, пов'язана з динамізмом ринкового середовища, явищами глобалізації, розвитком інформаційно-комунікаційного середовища тощо. Особливості заснування малих підприємств дають змогу швидше заповнювати вільні ніші на ринку, які не викликають інтерес у керівників великих корпорацій.

3. Розвиток конкуренції на ринку дозволив суб'єктам малого підприємництва в повному обсязі використати свої інноваційно-технологічні переваги [3].

Виявлено, що мале підприємництво в нашій країні має низку переваг, до яких належать: раціональна організація виробництва, здатність до швидкої й адекватної реакції на зміни економічної ситуації, мобільність та гнучкість у прийнятті рішень. Разом із тим, незважаючи на переваги та доведену світовим досвідом успішність малого бізнесу, недоліки та можливі ризики ще не дозволили цьому сегменту економіки здійснити дієвий вплив на економічний та соціально-політичний розвиток країни. Серед причин такого стану справ можемо зазначити відсутність зваженої державної політики щодо фінансування або фінансово-економічного стимулювання успішних бізнес проектів, сприяння створенню системи стимулюючого кредитування, недосконалість податкового механізму, низький рівень сприяння малому бізнесу на рівні регіонів та міст із боку влади.

Список використаних джерел

1. Фролова В.Ю. Актуальні проблеми діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 1(37). С. 16–34.

2. Черняєва О.В. Сутність і значення малого підприємництва у світовій економіці. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 3(08). С. 33–42.

3. Міца В. Малий бізнес як суб'єкт економічної системи регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20(2). С.123-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_20%282%29__28

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ДАНИХ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Шафоренко Ігор Юрійович

Здобувач PhD

спеціальності «Менеджмент»

Заклад вищої освіти «Державний біотехнологічний університет», Україна

Науковий керівник: к.е.н, професор *Світлана ЗАЙКА*

Ключові слова: візуалізація даних, прийняття рішень, інформаційні технології, аналітика.

Обсяг інформації стрімко зростає. Для того, щоб вона була корисною, її потрібно надаватися користувачам у відповідній, релевантній та зрозумілій формі [1]. Візуальне сприйняття є потужним інструментом для людей, який допомагає розпізнавати складні закономірності в даних. Ми можемо ідентифікувати деталі, розрізнити форми та візерунки легше за допомогою візуалізації, ніж за великою кількістю числових даних [2].

Візуалізація даних є невід'ємною складовою процесу прийняття рішень в різних галузях, особливо у сфері інформаційних технологій (ІТ), де обробка великих обсягів інформації відіграє важливу роль. За своєю суттю, візуалізація інформації передбачає трансформацію складних наборів даних у графічні форми, такі як графіки, діаграми, карти та інформаційні панелі, що дозволяє користувачам швидко і ефективно її аналізувати.

Сучасний світ інформаційних технологій створює величезні обсяги даних, які потребують обробки та аналізу. Однак робота з «сирими» даними може бути складною та неефективною. Тому візуалізація даних надає можливість швидкого доступу до важливої інформації шляхом виявлення трендів, відхилень і закономірностей. Візуалізація значно полегшує процеси аналізу, адже мозок людини набагато краще сприймає візуальну інформацію, ніж числові або текстові дані.

Візуалізації, такі як лінійні графіки, гістограми, карти тепла та кругові діаграми, допомагають професіоналам ІТ-сфери зосередитися на найважливіших чинниках, що вимагають негайного реагування або вжиття заходів. Особливо це стосується великих наборів даних або даних в реальному часі, коли від швидкості ухвалення рішень залежить ефективність роботи всієї системи.

Зі зростанням обсягів даних у сфері інформаційних технологій (Big Data) виникає потреба в ефективних засобах для їх аналізу та подання. Інтерактивні візуалізації та панелі управління стали незамінними інструментами для менеджерів, аналітиків і розробників. Вони дозволяють не лише здійснювати глибинний аналіз даних, а й швидко приймати рішення, базуючись на актуальній інформації.

Наприклад, у процесах моніторингу ІТ-інфраструктури візуалізація даних на інформаційних панелях дає можливість оперативно виявляти відхилення у

роботі систем, збої в продуктивності або інші проблеми. Це дозволяє спеціалістам швидко ідентифікувати проблему та прийняти рішення щодо її усунення.

У сфері кібербезпеки візуалізація даних допомагає виявляти атаки на мережі та інші загрози у реальному часі. Графічні представлення потоків даних можуть демонструвати відхилення, які свідчать про потенційні вторгнення або несанкціоновану діяльність. Крім того, візуалізація ретроспективних даних про кіберінциденти допомагає спеціалістам з безпеки відстежувати тренди та аналізувати сценарії загроз для розробки більш надійного захисту.

Інструменти візуалізації також широко застосовуються в управлінні ІТ-проєктами. Діаграми Ганта, які є основним засобом візуалізації планування проєктів, дозволяють відстежувати прогрес виконання завдань, розподіл ресурсів та строки завершення проєктів. Це дає можливість керівникам проєктів швидко оцінювати поточний стан робіт, виявляти затримки та приймати необхідні рішення для ефективного управління ресурсами.

У сфері штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання (ML) візуалізація даних відіграє вирішальну роль. Вона дозволяє аналітикам і дослідникам відстежувати та аналізувати процес навчання моделей ШІ, бачити, як моделі реагують на різні набори даних, а також виявляти кореляції та взаємозв'язки між змінними. Інтерактивні графічні інтерфейси допомагають інженерам машинного навчання проводити експерименти з моделями та оцінювати їхню продуктивність у реальному часі, що дозволяє покращувати точність та ефективність ШІ-рішень.

Отже, візуалізація даних є потужним інструментом для ухвалення рішень у сфері інформаційних технологій. Вона дозволяє спеціалістам працювати з великими обсягами інформації, швидко виявляти проблеми, приймати обґрунтовані рішення і підвищувати ефективність. З розвитком таких технологій, як штучний інтелект, аналітика великих даних і автоматизація процесів, візуалізація даних стає ще більш актуальною та необхідною складовою ефективного управління ІТ-системами. Її інтеграція у процеси прийняття рішень забезпечує глибше розуміння даних і сприяє інноваціям в ІТ-секторі.

Список використаних джерел

1. Perdana A., Robb A., Rohde F. Interactive data visualization for accounting information: a three-fit perspective. *Behaviour & Information Technology*. 2019. Vol. 38. № 1. P. 85–100. URL: <https://doi.org/10.1080/0144929X.2018.1514424>.
2. Umbleja K., Ichino M., Yaguchi H. Improving symbolic data visualization for pattern recognition and knowledge discovery. *Visual Informatics*. 2020. Vol. 4. № 1. P. 23–31. URL: <https://doi.org/10.1016/j.visinf.2019.12.00>.

РОЛЬ КЕРІВНИКІВ У МОТИВАЦІЇ ІТ-ФАХІВЦІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ

Шафоренко Святослав Юрійович

Здобувач PhD

спеціальності «Менеджмент»

Заклад вищої освіти «Державний біотехнологічний університет», Україна

Науковий керівник: к.е.н, професор *Світлана ЗАЙКА*

Ключові слова: дистанційна робота, мотивація, ІТ-фахівці, управління персоналом.

Дистанційна робота в сучасному світі стає все більш поширеною практикою, особливо в ІТ-сфері. Розвиток цифрових технологій, глобальні зміни в економіці та суспільстві, а також вплив пандемії COVID-19 сприяли стрімкому переходу багатьох організацій на віддалений формат роботи. При цьому потрібно враховувати, що попри те, що дистанційна робота пропонує низку переваг як для працівників, так і для роботодавців, вона також створює і певні проблеми, які потребують особливої уваги з боку керівництва.

Одним із найважливіших питань під час дистанційної роботи є мотивація працівників, яка безпосередньо впливає на продуктивність праці та задоволеність роботою. У традиційному офісному середовищі мотивація часто підтримується завдяки безпосередній взаємодії з керівництвом та колегами, однак у дистанційних умовах ці зв'язки можуть слабшати. Саме тому керівникам слід вживати спеціальні заходи для підтримки мотивації віддалених працівників.

Одним із важливих чинників, що впливає на мотивацію під час дистанційної роботи, є створення комфортного робочого середовища, як фізичного, так і психологічного. Відчуття підтримки з боку керівництва і можливість працювати у зручних умовах підвищують продуктивність праці та допомагають уникнути емоційного вигорання. Організація робочого процесу на відстані потребує впровадження різноманітних інструментів для підтримки психологічного здоров'я працівників, таких як тренінги з управління стресом чи консультації з психологами. Це дозволяє працівникам зберігати баланс між роботою та особистим життям, що сприяє підвищенню загальної задоволеності працею.

Важливу роль у зменшенні стресу, який часто супроводжує дистанційну роботу, відіграє підтримка з боку колег та керівників. Фахівці, які отримують зворотний зв'язок і мають можливість ділитися своїми ідеями, краще виконують свої професійні завдання, а відчуття причетності до загального процесу допомагає зберегти мотивацію до роботи навіть на відстані.

Ще одним фактором мотивації є управління комунікаціями між працівниками. Основною формою взаємодії при дистанційній роботі є електронна пошта, повідомлення та телеконференції, що може посилювати відчуття ізоляції, а відсутність безпосередньої комунікації з колегами може

призводити до втрати мотивації. У таких умовах важливо, щоб комунікації були не лише формальними, але й неформальними. Наприклад, керівники можуть починати зустрічі з обговорення новин або особистих досягнень, що сприяє побудові більш довірливих стосунків в колективі. Якщо організувати особисті зустрічі неможливо, телеконференції зможуть частково замінити цей формат, якщо в них присутній неформальний елемент.

Не менш важливим питанням є підтримка балансу між роботою і особистим життям. Дистанційна робота часто стирає межі між робочим часом та особистими справами, що призводить до перевантаження та емоційного вигорання. Керівникам важливо допомагати працівникам встановлювати чіткі межі, заохочуючи їх не працювати в неробочий час, дотримуватися встановленого графіка та використовувати відпустку для повноцінного відпочинку. Власний приклад керівника в цьому питанні також може мати позитивний вплив.

Важливим фактором мотивації є також можливість професійного зростання. Саморозвиток є одним із головних мотивуючих факторів для ІТ-фахівців. Можливість навчатися новим технологіям та вдосконалювати професійні навички дозволяє фахівцям відчувати впевненість у своїх силах і стимулює їх працювати з більшим ентузіазмом. Підтримка з боку керівництва у вигляді освітніх курсів, вебінарів та тренінгів сприяє тому, щоб працівники залишалися конкурентоспроможними на ринку праці та задоволеними своєю роботою.

Отже, мотивація ІТ-фахівців під час дистанційної роботи формується під впливом різних чинників, таких як соціальна взаємодія, налагоджена комунікація, створення сприятливого робочого середовища, надання можливостей для професійного розвитку тощо. А ефективні дії керівників у цих напрямках допомагають підтримувати високу продуктивність праці і забезпечувати стабільну роботу організації.

Список використаних джерел

1. Кривошеєва В.В., Васюренко Л.В. Мотивуюча компонента за дистанційної форми зайнятості персоналу. *Економіка та управління АПК*. 2020. № 1. С. 93-100.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ПРОДОВОЛЬЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ».

Шипіліна Олеся Анатоліївна, аспірант
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна
Науковий керівник: д.е.н., професор **ІВАН СВИНОУС**
Присяжнюк Наталя Михайлівна к.вет. наук, доцент кафедри
іхтіології та зоології
Білоцерківський національний аграрний університет

Ключові слова: продовольча безпека, продукти харчування, самозабезпечення, потреба, сільське господарство.

Питання продовольчого забезпечення населення привертає особливу увагу економістів і урядовців протягом усього розвитку цивілізації. Загально відомо, що соціально-економічна стабільність країни значною мірою залежить від рівня та якості життя її населення і ступеня задоволення його потреб.

Розмаїття людських потреб базується на фізіологічних, а саме: їжа, житло, сон, відпочинок, сприятливе навколишнє середовище та здоров'я. Однією з домінуючих потреб є потреба в їжі (виникнення інших фізіологічних потреб базується на цій потребі).

Тому продовольче забезпечення населення країни в цілому є важливим стратегічним питанням. Задоволення однієї з найважливіших потреб людини, потреби, яка багато в чому визначає соціальний настрій і якість життя населення, визначається її доступністю, якістю і ціною.

Світова зернова криза 1972-1973 років стала поштовхом до перетворення питань продовольчого забезпечення на важливий елемент національної безпеки всіх країн. Саме в цей період економічна наука звернула увагу на продовольчу проблематику з точки зору глобальної економічної безпеки: перша Всесвітня продовольча конференція, що відбулася в Римі в 1974 році, мала на меті виявити причини продовольчої кризи та знайти шляхи її подолання. У цей період Комісія зі світової продовольчої безпеки, створена під егідою Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, здійснювала моніторинг світового продовольчого забезпечення та готувала рекомендації щодо подолання проблем, пов'язаних з продовольчим забезпеченням.

Для характеристики фінансово-економічного стану того чи іншого суб'єкта (території, галузі тощо) багато науковців у своїх дослідженнях часто використовують різні терміни: «самодостатність», «самозабезпеченість», «економічна безпека», «захищеність», тощо [1]. Часто в науковій літературі поняття продовольчої безпеки ототожнюється з поняттям продовольчого забезпечення [2].

Нині продовольча безпека є новою і недостатньо розкритою економічною категорією як за своєю сутністю, так і за методами дослідження. Слід зазначити, що наразі не існує єдиного загальноприйнятого визначення поняття «продовольча безпека».

В економічній літературі поняття «продовольча безпека» трактується як гарантія фізичної та економічної доступності продуктів харчування, необхідних

для здорового та активного життя населення, права людини на достатнє харчування та свободу від голоду [3].

Деякі економісти також вважають продовольче забезпечення населення тотожним поняттю «аграрний сектор» [4]. Деякі вчені розглядають продовольче забезпечення населення як частину сільськогосподарського виробництва, яка використовується безпосередньо для особистого споживання [5]. У багатьох випадках процес продовольчого забезпечення розглядається безпосередньо у відриві від сільського господарства і набуває значення життєзабезпечення.

Сформульовано поняття «національне продовольче забезпечення», як система взаємодії між виробниками, продавцями, споживачами та органами державної влади, яка задовольняє потреби населення в якісних продуктах харчування відповідно до науково обґрунтованих стандартів. Таким чином, найважливішими умовами для забезпечення продовольством населення:

- фізична доступність продовольства – це безперервне постачання продовольства кінцевим споживачам у кількості та асортименті, що відповідають платоспроможному попиту;
- економічна доступність продуктів харчування;
- рівень споживчого попиту населення за існуючої структури споживання, структури цін, рівня доходів, соціальної допомоги та пільг, який гарантує можливість придбання населенням основних видів продовольства відповідно до рекомендованих норм харчування;
- продовольча самодостатність розглядається як концепція, що передбачає задоволення потреб нації в продуктах харчування за рахунок виробництва для споживання та використання лише для задоволення внутрішніх потреб населення в продуктах харчування, а також розширення горизонтальних економічних зв'язків, поглиблення кооперації та інтеграції виробництва і самостійної участі в міжнародному поділі праці на основі еквівалентного обміну товарами, послугами та робочою силою; як критерій продовольчої безпеки.

На нашу думку, реалізація принципу національної продовольчої самодостатності виправдана наступними обставинами.

По-перше, системний підхід до реалізації принципу національної продовольчої самодостатності є вкрай необхідним, оскільки дозволяє досягти структурної збалансованості продовольчих товарів, подолати деформації в структурі споживання та уникнути негативних ознак на рівні біологічного розвитку людини. По-друге, системний підхід до виробництва та відтворення наборів продуктів харчування є основою для науково обґрунтованого управління їх фізіологічними потребами з урахуванням платоспроможного попиту різних груп населення.

Використана література.

1. Сегеда С. А. Аграрно-продовольче забезпечення населення України. Економіка АПК. 2017. №10. С. 40-48.
2. Ігнатенко І. В. Кречик А. С., Перепелиця К. О. Продовольча безпека: правові проблеми та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2024. Вип. 82(2). С. 64-69.
3. Патицька Х. О. Продовольча безпека в умовах війни: проблеми та шляхи

забезпечення в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2023. Вип. 2. С. 43-49.

4. Артеменко Л., Мариненко Н., Крамар І., Гац Л. Продовольча безпека України в умовах військової агресії: стан та перспективи. Л. Соціально-економічні проблеми і держава. 2023. Вип. 1. С. 115-128.

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Вікторія ШКРОБЛЮК

здобувачка вищої освіти 1 курс ОС «Бакалавр»
спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: **Ірина МУШЕНИК**

кандидат економічних наук, доцент
кафедри інформаційних технологій,

фізико-математичних та безпекових дисциплін

Людський капітал є одним з головних рушіїв економічного розвитку будь-якої країни. Людський капітал має вирішальне значення для економічного зростання, оскільки саме він визначає рівень інновацій, продуктивності праці та здатність до адаптації в умовах мінливого ринку. Економічне зростання залежить не тільки від кількості працівників, але й від їх якості, тобто від рівня освіти, кваліфікації та здоров'я.

У сучасній економіці людський капітал виходить на перший план, оскільки знання, навички та кваліфікація робочої сили безпосередньо впливають на продуктивність, інноваційний розвиток та здатність економіки адаптуватися до технологічних змін. Для України, яка прагне до інтеграції в глобальний ринок і відновлення економічної стабільності, розвиток людського капіталу є життєво необхідним. Саме інвестування в освіту, здоров'я, професійне навчання та створення умов для розвитку інноваційної діяльності сприяє не лише покращенню економічних показників, але й підвищенню добробуту суспільства.

Щоб краще розкрити значення людського капіталу в економічному розвитку України, варто підкреслити взаємозв'язок між рівнем освітніх та медичних інвестицій і темпами економічного зростання. Дослідження Світового банку показують, що кожен додатковий рік освіти збільшує середні доходи робочої сили на 8–10%, а інвестиції в здоров'я населення підвищують продуктивність праці, що, у свою чергу, позитивно впливає на ВВП країни. В Україні, де значна частка робочої сили залучена в аграрний та промисловий сектор, особливо важливим є інвестування в перекваліфікацію і розвиток сучасних цифрових навичок, які сприяють інтеграції в глобальний ринок та залученню іноземних інвестицій.

Рівень розвитку людського капіталу визначається інвестиціями в освіту, охорону здоров'я, підвищення кваліфікації та інші фактори, що сприяють підвищенню продуктивності праці [1].

Україна стикається з численними викликами в сфері розвитку людського капіталу, зокрема високими рівнями міграції кваліфікованих працівників ("відтік мізків"), старінням населення, низькою мотивацією молоді до здобуття вищої освіти в Україні, а також недостатнім рівнем фінансування системи охорони здоров'я та освіти. У 2021 році індекс людського розвитку (ІЛР) для України був нижчим за середній показник для країн Європи, що свідчить про необхідність покращення умов для розвитку людського капіталу. На цьому тлі інвестування в якісну освіту та охорону здоров'я стає стратегічним пріоритетом для держави, оскільки ці аспекти сприяють формуванню конкурентоздатної, продуктивної та освіченої робочої сили, яка зможе забезпечити економічний розвиток на довготривалу перспективу.

У сучасних умовах інтелектуалізації суспільства головним джерелом розвитку є людський капітал. Саме він визначає конкурентоспроможність економічних систем, виступає ключовим ресурсом їх розвитку. Здатність економіки створювати та ефективно використовувати людські ресурси все більшою мірою визначає економічну силу нації, її добробут [2].

Сучасний погляд на людину як носія людського капіталу означає визнання її здібностей у повному розумінні слова капіталом, тобто цінністю, яка приносить доход, але з яскраво вираженою специфікою, без урахування якої потенціал людини може і не реалізуватися. Ця специфіка полягає у визнанні елементів індивідуального в людській природі, в задатках, поведінці, потребах, бажаннях людини, що опосередковують співвідношення капіталовкладень і результатів.

Розвиток людського капіталу — це не тільки інвестиції в освіту та здоров'я, але й створення умов для самореалізації, підвищення якості життя та підготовка робочої сили до нових викликів. Ці чинники дозволяють Україні підвищити свою конкурентоспроможність та забезпечити стабільне економічне зростання в умовах глобалізації [3].

Висновок. Таким чином, розвиток людського капіталу стає пріоритетом у контексті економічного відновлення та зростання в Україні. Він не лише сприяє зростанню продуктивності праці, але й допомагає зменшити соціальну нерівність, підвищити рівень зайнятості та залучити іноземні інвестиції. Вивчення ролі людського капіталу як основного драйвера економічного розвитку дозволяє Україні розробляти ефективні стратегії розвитку та використовувати потенціал населення для забезпечення стійкого економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Вишневецький В. П., Гриньова В. М. Людський капітал: сутність, структура та роль в економіці. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2019.
2. Державна служба статистики України. "Економічний огляд: інвестиції в освіту та охорону здоров'я". Київ, 2022.
3. Науково-дослідний інститут праці. Розвиток людського капіталу: європейський досвід та перспективи для України. - Київ, 2021.
4. Мушеник І. М., Чорнобай Л.А. Перспективи комплексного розвитку сільських територій. *Modern Economics*. 2022. № 36. С. 152-157.

СЕКЦІЯ 5
ФІНАНСИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ
ПРАЦІВНИКІВ ГЕОДЕЗИЧНО-ЗЕМЛЕВПОРЯДНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Боровик Петро Миколайович,

к. е. н., доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру,

Загородній Андрій Юрійович,

*здобувач вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності «Геодезія та
землеустрій»*

Сердюк Софія Романівна,

*здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр» спеціальності «Геодезія та
землеустрій»*

Уманський національний університет садівництва, Україна

Ключові слова: оподаткування доходів працівників, геодезія та землеустрій, податок на доходи фізичних осіб, військовий збір.

Основною складовою системи оподаткування доходів працівників геодезично-землевпорядних підприємств на загальних податкових умовах наразі є податок на доходи фізичних осіб [1]. Варто зазначити, що, крім фіскальних завдань, ця податкова форма в звичайних умовах виконує регулюючу та соціальну функції. Сутність її регулюючої функції, насамперед, зводиться до певного вирівнювання доходів відносно небагатих працюючих та громадян із порівняно високим рівнем доходів. Держава досягає цього за рахунок використання різноманітних податкових пільг для окремих категорій платників та податкових знижок. Соціальна ж функція податку на доходи фізичних осіб проявляється у фінансуванні, переважно, за рахунок мобілізованих сум цього платежу витрат на розвиток і соціальне забезпечення населення, яке проживає на територіях місцевих громад, до бюджетів яких надходить цей податок.

Регулювання рівня доходів працюючих на геодезично-землевпорядних підприємствах значною мірою здійснюється через застосування податкової соціальної пільги. В той же час, в Україні її застосування не забезпечує дотримання принципу справедливості податкових відносин, адже розмір неоподатковуваних, завдяки її використанню, доходів не забезпечує навіть мінімально необхідні потреби працюючого громадянина [2].

На наше переконання, суттєвою вадою механізму нарахування і сплати податку на доходи фізичних осіб є особливості порядку бюджетного розподілу сум податку, що утримується із заробітної плати працівників геодезично-землевпорядних бізнес-одиниць, завдяки якому сплачений ними податок не забезпечує витратну частину бюджету громади за місцем проживання працівника, а фінансує витрати муніципалітету за місцем його роботи [3].

Іншим податком, який утримується з доходів працівників геодезично-землевпорядних підприємств, є військовий збір. Варто зазначити, що нещодавно

відбулось суттєве зростання ставок цього податкового платежу (з 1,5 % до 5 %) [4]. Внаслідок якого підприємства, що займаються геодезично-землевпорядною діяльністю змушені були збільшувати заробітні плати своїх працівників, оскільки утримання із доходів працівників військового збору за підвищеними ставками підірвало всі стимули до продуктивної праці кваліфікованих геодезистів та землевпорядників, яких, до того ж, і так залишилось на підприємствах під час війни дуже мало. Зрозуміло, що підвищення розмірів заробітних плат кваліфікованих геодезистів і землевпорядників примусило збільшити також і вартість геодезично-землевпорядних послуг, що вкрай негативно вплинуло на ринок відповідних послуг, який і так не був достатньо жвавим з причин війни.

Враховуючи викладене, результати проведеного дослідження дають змогу пропонувати такі напрями вдосконалення механізмів оподаткування доходів працівників геодезично-землевпорядних підприємств:

- збільшення розміру податкової соціальної пільги до величини прожиткового мінімуму для працездатних категорій громадян;
- зміна порядку бюджетного розподілу сум податку на доходи громадян, внаслідок якої суми податку, сплачені працівниками геодезично-землевпорядних бізнес-структур стануть надходити до бюджетів територіальних громад, де проживають такі працюючі громадяни;
- відміна норми Закону, якою в Україні були підвищені ставки військового збору.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 р. No2755-VI *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20101202/conv>. (дата звернення: 05.09.2024).
2. Непочатенко О.О., Боровик П.М., Парій Д.Ю. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи. *Економіка. Управління. Інновації*. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_16.pdf. (дата звернення: 05.09.2024).
3. Підвищення ставок вважається справедливим заходом для фінансування Сил оборони під час війни. *ТСН: Гроші*. URL: <https://tsn.ua/groshi/viyskoviy-zbir-v-ukrayini-yak-zminyatsya-podatki-vid-1-veresnya-2648607.html>. (дата звернення: 05.09.2024).
4. Підвищення військового збору сприятиме тінізації бізнесу – аналітики. *ТСН: Гроші*. URL: <https://finclub.net/news/pidvishchennia-viiskovoho-zboru-spryaiaie-tinizatsii-biznesu-analytyky.html>. (дата звернення: 05.09.2024).

УПРАВЛІНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Гайбура Юлія Анатоліївна

канд.екон. наук, доцент кафедри
фінансів, банківської справи, страхування та
електронних платіжних систем
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
Україна

Ключові слова: підприємство, фінансово-економічний потенціал, управління, ефективність, конкурентоспроможність

Основною умовою стратегії управління фінансово-економічним потенціалом підприємства в сучасних умовах є забезпечення його здатності зберігати належний рівень конкурентоспроможності протягом тривалого часу. Умови діяльності підприємства та вплив зовнішнього середовища на нього у контексті формування стратегії управління фінансово-економічним потенціалом розглядаються управлінським персоналом як ключові фактори. Фінансовий потенціал виступає як інтегральний, якісний та узагальнюючий показник, рівень якого прямо залежить від внутрішнього середовища підприємства та зовнішніх впливів [4].

Фінансово-економічний потенціал підприємства є реальною здатністю здійснювати цілеспрямовану виробничо-господарську та фінансову діяльність, яка б відповідала стратегії розвитку підприємства. Тому вважаємо, що фінансово-економічний потенціал підприємства доцільно розглядати як можливість і здатність підприємства розвиватися, у певний момент часу, відповідно до поставлених цілей, у визначеному напрямі нарощувати конкурентні переваги [1].

Фінансово-економічний потенціал підприємства являє собою сукупність наступних структурних компонентів: виробничий потенціал (власний капітал та залучений капітал, платоспроможність, ліквідність, управління дебіторською заборгованістю, управління розподілом прибутку, управління оборотними активами); стратегія розвитку (економічна стратегія, прогнозування, маркетинг, бенчмаркінг, внутрішній консалтинг, контролінг, оцінювання економічних ризиків, конкурентні переваги, диверсифікація продукції, кадровий потенціал, екологічна продукція, сталий розвиток); інвестиційно-інноваційний потенціал (формування активів, інвестиційна привабливість, ефективність інвестицій, формування інвестиційного портфеля, управління оборотними активами); інформаційний потенціал, який є сукупністю механізмів організаційної взаємодії, що дозволяють на основі систематичного аналізу зовнішнього й внутрішнього середовища одержувати необхідний обсяг інформації про поточний стан і передбачувані зміни [1].

Основна метою управління фінансово-економічним потенціалом є оптимізація грошових потоків та максимізація надходжень коштів до бюджетів різноманітних рівнів; формування достатнього рівня рентабельності, забезпечення фінансової рівноваги та достатнього рівня конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, формування та залучення фінансових ресурсів із різноманітних джерел, що буде достатньо для фінансування різноманітних інвестиційних та виробничих програм підприємств.

Управління формуванням фінансово-економічного потенціалу підприємств здійснюється за допомогою функціональних елементів:

- планування та прогнозування;
- організація;
- оперативне управління;
- стратегічне управління;
- контроль.

Кожний із цих взаємопов'язаних елементів виконує відповідну функцію щодо управління фінансовим потенціалом підприємства (рис. 1).

Рисунок 1. Функціональні елементи управління фінансово-економічним потенціалом

Джерело: сформовано на основі [2, с. 11].

Механізм ефективного формування та використання фінансово-економічного потенціалу підприємств включає у собі за значимістю всі компоненти відтворення на рівні підприємств. Він передбачає виявлення резервів та включення якісних факторів економічного зростання, що залежить від взаємодії економічних і фінансових ресурсів та результатів підприємств. Впровадження таких категорій якісної оцінки як співвідношення рентабельності та ліквідності визначатиме межі можливостей з урахуванням «золотого правила економіки підприємств», що найбільш ширше характеризуватиме ефективність формування та використання фінансово-економічного потенціалу [3, с. 51].

Отже, ефективне управління формуванням фінансово-економічного потенціалу підприємства створюватиме можливості для виробничої чи будь-якої іншої діяльності суб'єкта господарювання з мінімізацією збитків і максимізацією прибутку та визначатиме оптимальне співвідношення виробничої, фінансової, організаційної компоненти функціонування підприємства.

Список використаних джерел

1. Васьківська К. В., Лозінська Л. Д., Галімук Ю. О. Економічний потенціал підприємства в умовах змін: суть та характерні особливості. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7858>.
2. Зінчук Т. О., Патинська-Попета М. М. Управління фінансовим потенціалом об'єднаних територіальних громад. *Економіка АПК*. 2019. № 12. С. 6–15.
3. Савченко М.В., Бондарчук Н.П. Механізм ефективного функціонування економічного потенціалу підприємства у контексті його економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 8 (266). С. 44–55.
4. Плиса В.Й, Мунтян Б.В, Цюпка А.В. Управління фінансовим потенціалом підприємства в соціально-економічних реаліях воєнного стану та повоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2024. (61). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-99>.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Жукевич Світлана Миколаївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Подедворна Уляна Михайлівна,
здобувач вищої освіти ОС «Магістр»,
спеціальність «Менеджмент закладів охорони здоров'я»,
Західноукраїнський національний університет, Україна

Ключові слова: аналіз, стратегічний аналіз, фінансовий аналіз, управління, SWOT-аналізу.

Сучасні реалії соціально-економічного розвитку зумовлюють необхідність закладам охорони здоров'я (ЗОЗ) спрямовувати вектор своєї діяльності на перспективу. Мова йде про впровадження системи стратегічного менеджменту, який уможливорює своєчасно відслідковувати та адаптуватись до змін середовища, виробити чіткі орієнтири на майбутнє, спрямовувати свої зусилля на пошук довгострокових конкурентних переваг. Однак, ефективним та результативним стратегічний менеджмент може бути за умови аналітичного забезпечення кожного із його етапів, особливо з пріоритетом на фінансову складову.

Аналіз як функція стратегічного управління сприяє забезпеченню такої взаємодії організації із середовищем, що дозволяє їй підтримувати свій потенціал на рівні, необхідному для досягнення цілей фірми і дає можливість виживати у довгостроковій перспективі. Аналіз у стратегічному менеджменті є безперервним процесом позаяк зміна внутрішніх і зовнішніх чинників вимагають відповідного корегування стратегії. Постійний моніторинг змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі зумовлені нестабільністю та необхідністю, у разі необхідності, перегляду мети, цілей діяльності, стратегічних рішень і процесу їх здійснення.

Метою стратегічного аналізу є змістовний формальний опис для виявлення особливостей, тенденцій, можливих і неможливих напрямків його розвитку. Отримані дані про об'єкт управління є інформаційною базою для визначення загальної концепції та способів управління ним і матеріалізуються у стратегічному бізнес-плані.

Трансформаційна реформа системи охорони здоров'я (макрорівень) передбачає першочергове здійснення реформи фінансування системи охорони здоров'я, яке регламентоване Стратегією фінансування системи охорони здоров'я.

Основою для трансформації лікарняної мережі на мікрорівні є стратегія розвитку закладу охорони здоров'я. Мова йде про розробку стратегічного бізнес-плану, що заснований на потребах та необхідності забезпечення функціональності лікарні з пріоритетом пацієнта (соціальна складова) та

забезпечення фінансової стійкості в конкурентних умовах господарювання (фінансова складова).

Для того, щоб стійко відповідати на виклики часу медичній організації слід мати стратегічний пакет, що охоплює наступні елементи: ділова модель, яка визначає призначення, місію, цілі та цінності, заради яких організація існує; ключові цілі і показники, що відображають результат медичної допомоги. Ведення статистики та фіксація даних за ключовими показниками допоможуть відповісти на запитання, яку кількість медичної допомоги надає організація, і які результати цієї допомоги; стратегія (або план розвитку), що визначатиме, які напрямки будуть розвиватися, до якої кількості пацієнтів/відвідувань організація буде готова, які види медичної допомоги буде надавати у перспективі на 3–5 років. На основі цього плану і здійснюється цільове бюджетування – річний бюджет.

В стратегічному плані враховуються: майбутні потреби населення, пов'язані зі скороченням/збільшенням загальної його чисельності, часткою населення похилого віку, підвищення рівня потреби в медичних послугах при хронічних захворюваннях, збільшення чисельності дітей у віці до 14 років і їх потреб в послугах охорони здоров'я. Тобто враховуються як зовнішні так і внутрішні чинники фінансово-господарської діяльності закладу охорони здоров'я.

Визначення фінансових можливостей ЗОЗ можливе з використанням таких інструментів стратегічного аналізу як SWOT-аналіз (детальний аналітичний виклад сильних, слабких сторін, можливостей і загроз), PEST-аналіз (аналіз політичних, середовищних, соціальних і технічних факторів, які у даний час впливають на організацію).

Розроблення стратегії ЗОЗ передбачає визначення в першу чергу місії, цілей, візії підприємства, які прописані в статуті. Тому зупинимося на визначенні загроз і можливостей підприємства за допомогою методу SWOT-аналізу (перші літери англійських слів: strengths – сильні сторони, weaknesses – слабкі сторони, opportunities – можливості та threats – загрози).

SWOT-аналіз як управлінський інструмент стратегічного аналізу має наступні особливості й переваги: виступає складовим етапом у процесі розробки стратегії; передбачає одночасне вивчення внутрішнього та зовнішнього середовища; є інформаційною підставою для формування стратегічних проблем й альтернативних стратегічних рішень підприємства; дає змогу визначити конкурентні переваги та стратегічні пріоритети; передбачає встановлення парних комбінацій між загрозами та можливостями у зовнішньому оточенні – з одного боку, сильними й слабкими сторонами – з іншого.

Стратегічний баланс або SWOT-матриця – це певне поєднання факторів (загроз і можливостей), які негативно й позитивно впливають на діяльність підприємства. Ці фактори об'єктивно існують у зовнішньому оточенні, їх суб'єктивно оцінюють керівники, згадані фактори свідчать про сильні та слабкі сторони у функціонуванні підприємства. Здійснюючи аналіз середовища організації, слід мати на увазі, що можливості й загрози можуть переходити у свою протилежність: нереалізована можливість може стати загрозою, якщо її

використає конкурент, і, навпаки, заздалегідь помічена загроза створює для організації додаткову перевагу тоді, коли конкуренти її не усунули, тому всі фактори слід перевірити на предмет наявності синергії (взаємного впливу), в результаті чого вони можуть бути посилені чи навпаки.

Отже, застосування SWOT-аналізу систематизує знання про внутрішні та зовнішні фактори, дозволяє визначити конкурентні переваги підприємства, формує стратегічні пріоритети, дозволяє зробити діагностику стратегічного потенціалу підприємства та ринкової ситуації. Однак, слід відзначити й недоліки: використання інформації, отриманої методом експертних оцінок, що спричиняє суб'єктивності добору факторів, які становлять сильні/слабкі сторони підприємства за ступенем їх важливості, а також специфіку сприймання управлінцями впливу факторів зовнішнього середовища; ймовірність і ризик віднесення факторів до тієї чи іншої групи (минулі переваги можуть у майбутньому стати недоліками, і навпаки) і т.д. Вони мають бути враховані й доповнені іншими методологічними прийомами, наприклад бюджетуванням, методика якого буде предметом наших подальших розвідок.

Список використаних джерел

1. *Болюх О.* Економічна діагностика як основа управлінських рішень в сфері фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Збірник матеріалів доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах інноваційного розвитку економіки», Тернопіль, ТНЕУ. 2020 С. 62-66
2. Жукевич С., Жук Н., Фаріон М. Аналітичне забезпечення фінансової стратегії безпекоорієнтованого управління. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Чернівці, 2023. Вип. III (91). 2023. С. 66-87. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2023-3.91.05>
3. Мельник А., Жукевич С. Економіко-аналітична діагностика в системі управління фінансовою діяльністю сучасного закладу охорони здоров'я. Вісник економіки №4, 2022 р.С.28-43 DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.04.028>
4. Жукевич С., Карпишин Н., Шегера О. Аналіз фінансової стійкості закладів охорони здоров'я в умовах сталого розвитку. Світ фінансів. Випуск 3 (72), 2022 р. С.111-126 DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.04.028>

ФІНАНСОВИЙ ІНЖИНІРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Зайка Олена Володимирівна

Здобувач PhD

спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Заклад вищої освіти «Державний біотехнологічний університет», Україна

Науковий керівник: д.е.н, професор *Олександра МАНДИЧ*

Ключові слова: фінансовий інжиніринг, управління ризиками, фінансові інновації, фінансове управління.

З кожним роком економічні процеси стають більш складними, змінюючи умови для діяльності підприємств. Коливання валютних курсів, нестабільність міжнародних ринків, фінансові кризи - усе це змушує підприємства переглядати підходи до управління фінансами, використовуючи нові фінансові інструменти та технології, які можуть забезпечити стабілізацію та ефективність фінансових операцій.

Сучасною концепцією, яка охоплює розробку та впровадження інноваційних фінансових інструментів, що допомагають підприємствам управляти ризиками та оптимізувати фінансові процеси є фінансовий інжиніринг.

Важливий внесок у розвиток фінансового інжинірингу зробили Ф. Блейк, М. Шоулс, які в 1973 р. створили модель оцінки опціонів. Р. Мертон був одним із науковців, які розширили цю модель, зокрема для оцінки американських опціонів та опціонів з виплатами дивідендів. В подальшому Модель Блека-Шоулса стала однією з найвпливовіших у сучасній фінансовій інженерії, а М. Шоулс та Р. Мертон отримали Нобелівську премію з економіки у 1997 році за їхній внесок в ці дослідження. Їхня наукова праця з оцінки опціонів стала основою для подальшого розвитку фінансових інновацій та використання складних математичних моделей у фінансовому управлінні, а їхні наукові досягнення заклали фундамент для виникнення нового підходу до вирішення фінансових проблем, що пізніше отримав назву «фінансовий інжиніринг» [1].

Одним із найбільш поширених трактувань цього терміну є визначення, запропоноване Дж. Маршаллом та В. Бансалом [2]. Вони розглядають фінансовий інжиніринг як процес розробки та застосування фінансових технологій для досягнення поставлених фінансових цілей і створення додаткової вартості шляхом виявлення сприятливих фінансових можливостей. Цей підхід акцентує увагу на практичному застосуванні наукових знань для отримання конкретних фінансових результатів.

В 1988 році Дж. Фіннері, професор фінансів Фордхемського університету, запропонував одне з найповніших визначень фінансового інжинірингу, зазначивши, що він включає проектування, розробку та впровадження нових фінансових інструментів і процесів, а також творчий пошук нових рішень для існуючих проблем у фінансовій сфері. За його визначенням, фінансовий

інжиніринг - це міждисциплінарний процес, в якому беруть участь спеціалісти з різних галузей, включаючи юриспруденцію, бухгалтерський облік, макроекономіку, оподаткування, математичне моделювання та програмування [3].

На думку Т. Бедер та К. Маршал складовими фінансового інжинірингу є проектування, розробка та втілення інноваційних фінансових процесів та інструментів, а також пошук нових способів вирішення проблем у галузі фінансів на основі творчого підходу [4].

Фінансовий інжиніринг в Україні, як зазначають С.А. Середа, М.І. Виклюк, О.В. Іваночко [5], був вперше детально охарактеризований І.О. Бланком, який наголосив на його ролі у створенні нових фінансових інструментів або схем фінансових операцій. Його визначення підкреслює, що фінансова інженерія - це цілеспрямований процес інновацій у фінансовій сфері.

На думку ж самих вчених суть фінансового інжинірингу полягає в:

- використанні наявних фінансових інструментів, процесів і технологій для вирішення завдань у фінансовій сфері на нових ринках;
- створенні інноваційних фінансових продуктів шляхом синтезу та комбінації існуючих інструментів;
- розробці нових фінансових інструментів для вирішення нових завдань на вже відомих ринках.

Фінансовий інжиніринг включає: «управління вартістю бізнесу, проведення фундаментального та технічного аналізу, проектування інвестицій та розрахунок реальних опціонів, управління ризиками, а також розробку фінансових інновацій, стратегій та технологій для вирішення фінансових проблем» [5].

О.В. Абакуменко надав більш розширене узагальнення цього поняття, яке можна розглядати як комплексний підхід до створення фінансових продуктів, управління ризиками і ліквідністю, а також розробки нових схем управління фінансовими потоками. О.В. Абакуменко зазначає, що фінансова інженерія включає:

- створення нових фінансових продуктів та інновацій - це можуть бути нові види цінних паперів, фінансові інструменти та їхні комбінації;
- використання гібридних фінансових інструментів для управління ризиками, підвищення ліквідності і доходності;
- управління фінансовими потоками і ризиками, що включає оптимізацію фінансових процесів в умовах законодавчих та ринкових обмежень;
- забезпечення інвестиційних операцій та захист капіталу при великих угодах, зокрема злиттях та поглинаннях, торгівлі на валютних, акціонерних і похідних ринках (ф'ючерсах, опціонах);
- хеджування і управління активами для зменшення ризиків та максимізації вартості бізнесу [6].

Колектив науковців [7] характеризує «фінансовий інжиніринг як сукупність заходів щодо вирішення завдань підвищення ефективності фінансової та страхової діяльності, зниження її ризиків через рахунок конструювання нових продуктів і технологій, а також використання різних комбінацій уже існуючих фінансових інструментів з метою задоволення інтересів та потреб учасників

фінансових відносин».

Узагальнюючи думки науковців, можна зазначити, що фінансовий інжиніринг - це процес проектування, розробки та впровадження нових фінансових інструментів, продуктів і процесів з метою підвищення ефективності фінансових операцій та управління ризиками. Він базується на використанні інноваційних підходів, технічних методів та міждисциплінарних знань для ухвалення рішень, що сприяють максимізації прибутку і зниженню ризиків у фінансовій діяльності. Основна мета фінансового інжинірингу - пошук нових можливостей для вирішення проблем фінансів шляхом інноваційного підходу та використання сучасних технологій управління ризиками на фінансових ринках.

Отже, фінансовий інжиніринг є важливим елементом сучасного фінансового управління, який дозволяє підприємствам ефективно управляти фінансами в умовах економічної невизначеності. Завдяки впровадженню інноваційних фінансових інструментів та технологій, підприємства можуть мінімізувати ризики та підвищувати ефективність діяльності. Це сприяє покращенню фінансових результатів, дозволяючи забезпечити ефективне функціонування в різних економічних умовах. Крім того, фінансовий інжиніринг допомагає активно управляти ризиками та використовувати нові можливості для розвитку, що позитивно впливає на ефективність фінансових операцій.

Таким чином, фінансовий інжиніринг відкриває нові можливості для розвитку підприємств, дозволяючи підвищувати ефективність фінансових операцій і забезпечувати стабільність в умовах невизначеності.

Список використаних джерел

1. Огородник В.О., Котик А.Я. Теоретичні аспекти фінансового інжинірингу і актуальність у сучасних умовах. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32612/1/Збірник%20тез%20аспірантів%2020-29-30.pdf>. (дата звернення: 20.10.2024 р.
2. Marshall J.F., Bansal V.K. Financial Engineering. A complete guide to financial innovation. New York Institute of Finance, 1998. 784 p.
3. Фінансовий інжиніринг : навчальний посібник / В. О. Величкін, М. В. Тимошенко. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2019. – 124 с.
4. Beder T., Marshall C.M. Financial Engineering: The Evolution of a Profession. New York: John Wiley & Sons, 2011. 616 p.
5. Серeda С.А., Виклюк М.І., Іваночко О.В. Необхідність використання фінансового інжинірингу на підприємстві. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 24. С. 132-136. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-24-20>.
6. Абакуменко О. В. Сутність та механізм фінансового інжинірингу. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 1 (67). С. 125-129.
7. Інноватика на фінансових ринках: монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. С. В. Онишко. Ірпінь: УДФСУ, 2018. 466 с.

РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Лалак Артем

Здобувач ОС «Бакалавр»

спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент *Віта ГАВРИЛЮК*

Ключові слова: глобалізація, фінансовий ринок, фінансова глобалізація

Однією з ключових складових глобалізації економіки є глобалізація світового фінансового простору. Фінансові операції відображають процеси, що відбуваються в реальному секторі, тому інтеграція України в світову економіку в значній мірі залежить від її участі в міжнародних фінансових ринках. Глобалізація являє собою процес формування єдиних структур і зв'язків у різних сферах життя, що веде до гомогенізації цін, продуктів, якості охорони здоров'я та доходів на глобальному рівні.

Сучасні глобалізаційні процеси зумовлені економічними чинниками, такими як розподіл праці, науково-технічний прогрес у ринкових умовах, міждержавні інтеграційні процеси, а також міжнародні об'єднання. Основою процесу економічної глобалізації стають інтернаціоналізація виробничих зв'язків у високотехнологічних галузях на основі прямих іноземних інвестицій, формування глобальних по масштабу і невинних по режиму роботи ринків, в першу чергу – фінансових [1].

Глобалізація базується на змінах, що відбуваються на фінансових ринках. У результаті економічної та фінансової глобалізації виник значний соціально-економічний розрив між невеликою групою постіндустріальних країн ("глобальними лідерами") та більшістю країн світу ("глобальними аутсайдерами"). Це відображає системну асиметрію в економічному розвитку, яка, на думку Д. Лук'яненка та О. Мозгового, посилюється через глобальну взаємозалежність фінансових ринків. [2].

Позиція Л. Омеляненко, що «фінансова глобалізація, з одного боку, сприяє формуванню транскордонного капіталу, прискоренню його мобільності, формуванню транснаціональних банків і мережі офшорних юрисдикцій. Саме ці процеси відкривають нові можливості для розвитку національних економік і бізнесових структур, компаній тощо. З іншого боку, ця відкритість національних економік і залежність між країнами у фінансово-економічних відносинах підвищує ризик фінансових криз, поширення негативних фінансових процесів, що спостерігаються у світовій економіці.

Більш детальне визначення фінансової глобалізації представлено в роботі Н. Стукало, де зазначається, що це «вільний та ефективний рух капіталів між країнами і регіонами, функціонування глобального ринку, створення системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, а також реалізація глобальних фінансових стратегій транснаціональних компаній та банків» [3, с. 82]

Аналітики фінансових ринків відзначають, що в основі глобалізації фінансової системи лежить взаємодія таких явищ [4].

- технічний прогрес, що дозволяє здійснювати міжнародні фінансові угоди в режимі реального часу й значно скоротити витрати на транспорт і комунікацію;
- зростаюча конкуренція: з одного боку, між кредитними й фінансовими установами на фінансових ринках, а з іншого, - між самими фінансовими ринками внаслідок значного розвитку інформаційних технологій і телекомунікацій;

- реструктуризація кредитних і фінансових установ шляхом їхнього злиття й поглинання як слідство зростаючої конкуренції між ними;

- широка інтернаціоналізація бізнесу через посилення транснаціонального характеру діяльності корпорацій;

- консолідація регіональних інтеграційних об'єднань (у Європі - Економічний і валютний союз);

- послаблення твердого контролю щодо здійснення міжнародних угод, пов'язаних з рухом капіталу фондових бірж;

- макроекономічна стабілізація й реформи в ряді країн, що розвиваються і країн з перехідною економікою, які створили сприятливий клімат для іноземних інвесторів;

- широке використання «принципу важеля» (значне позичання коштів для своїх інвестицій) і розвиток процесів сек'юритизації активів у промислово розвинених країнах.

Отже, фінансова глобалізація призводить до розвитку ключових тенденцій на світовому фондовому ринку. Серед них — поглиблення інтеграції через об'єднання бірж та міждержавні капітальні потоки, підвищення організованості ринку завдяки єдиним правилам, а також стандартизація фінансових активів. Важливою є також комп'ютеризація фондових бірж, що дозволяє здійснювати торгівлю в режимі реального часу, та розширення рейтингової інфраструктури для оцінки надійності емітентів. Водночас, зростаюча інтеграція національних фінансових ринків підвищує ризик фінансової нестабільності. Негативні зміни в одній економіці можуть швидко поширюватися на інші ринки, що підкреслює необхідність більш ефективного контролю та управління ризиками у глобальному фінансовому середовищі.

Удосконалення підходів до організації фінансового ринку в Україні має враховувати, що держава повинна активно регулювати економіку. Однак державне втручання не повинно обмежуватись лише регулюванням — воно також повинно включати визначення пріоритетів розвитку, зокрема фінансового ринку. На сьогодні в Україні, як і в усьому світі, ключовим завданням є розробка та впровадження постійно діючого механізму для вдосконалення і розвитку фінансового ринку з урахуванням сучасних світових тенденцій.

Список використаних джерел

1. Ткаченко А.М., Воронкова В.Г., Ткаченко М.О. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник. Київ: «Видавничий дім «Професіонал», 2019. 352 с.

2. Лук'яненко Д., Мозговий О. Фінансово-інвестиційна асиметрія глобального економічного розвитку. *Ринок цінних паперів України*. 2016. № 11-12. С. 3-4.

3. Стукало Н.В. Оцінювання стану розвитку фінансової глобалізації: особливості для України. *Міжнародна економічна політика*. Випуск 4. 2006. С. 81-100

4. Батракова Т.І., Пікалова А.М. Інтеграція України у світовий ринок капіталу: проблеми та перспективи. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. С. 707-710.

ПОДАТКОВЕ НАПОВНЕННЯ БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Михальчишина Лариса Гаврилівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри оподаткування та фінансів
ПВНЗ «Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва»,
Україна

Ключові слова: податки, бюджет, військовий збір

Введення воєнного стану в Україні через військову агресію російської федерації обумовило необхідність термінового вирішення питань стабільного наповнення державного та місцевих бюджетів, зокрема за рахунок податкових надходжень і зборів. Це дозволяє державі забезпечувати належне фінансування національної оборони та покривати основні статті видатків бюджету.

В умовах воєнного стану для функціонування економіки країни важливо швидко реагувати на ризики та приймати виважені рішення щодо їх усунення. Повномасштабна війна, яку розпочала російська федерація, змусила змінити поставлені раніше завдання перед Урядом та переорієнтувати їх на забезпечення обороноздатності держави, розробку і впровадження соціальних програм для підтримки населення. Урядом постійно вивчається податковий механізм та ефективність прийнятих змін, з метою налагодження безперебійного наповнення Державного бюджету. Основним джерелом надходжень до Державного бюджету стали фінансові допомоги міжнародних партнерів, надходження за рахунок сплати податків з доходів і прибутків підприємств. Прийнято рішення про повернення митних платежів, оскільки з їх тимчасовим скасуванням значну частину доходів було втрачено. Завдяки відновленню економічної активності та продовженню міжнародної фінансової підтримки очікується поступове зростання рівня доходів Державного бюджету [1, с. 127].

Обсяг податків у фінансових ресурсах є відображенням стану фінансової системи країни і з початку російського вторгнення рівень доходів саме за рахунок податків, зменшився [2]. Повернення у 2023 році довоєнних норм системи оподаткування, здійснене у межах домовленостей з МВФ, призвело до відновлення податковими доходами статусу головного джерела формування бюджетних ресурсів. За результатами першого кварталу 2024 року питома вага надходжень від оподаткування сягнула понад 67,6% від підсумку [3, с. 28].

Але держава змушена шукати шляхи збільшення частки податкових надходжень у доходах бюджету. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» від 30.08.2024 р. № 11416-д передбачає підвищення податкового навантаження для наповнення бюджету. Основні новації стосуються військового збору, а саме:

підвищення ставки військового збору з 1,5 % до 5 %;

встановлення обов'язку сплати військового збору у розмірі 1 % від доходу платниками єдиного податку III групи;

встановлення військового збору для фізичних осіб-підприємців – платників єдиного податку I, II та IV групи на рівні 10 % розміру мінімальної заробітної плати [4].

У період із 2014 по 2022 рр. надходження військового збору становили 165,6 млрд грн (із них у 2022 році – 33,7 млрд грн), або 2,4% від усіх податкових надходжень держбюджету за цей період. У 2023 році зібрано 38 млрд грн військового збору, а за 6 місяців 2024 року – 20 млрд грн. Цифри говорять самі за себе – це значна сума коштів, яка надходить до загального фонду, і прослідкувати її використання взагалі неможливо.

Отже, головним недоліком адміністрування військового збору є те, що він, попри свою економічну природу, не має цільового характеру та надходить до загального фонду. Щоб його сутність відповідала назві, важливо зробити його цільовим – через спеціальний фонд державного бюджету з подальшим використанням винятково для фінансування виплат військовослужбовцям та інших оборонних потреб держави.

Громадськість повинна розуміти та знати, на які потреби держава витрачає кошти платників податків у вигляді надходжень військового збору і саме створення спецфонду повністю усуне сумніви в доброчесності розпорядників коштів [5].

На нашу думку, потенційним джерелом збільшення податкових надходжень до бюджету можуть стати податкові надходження від податку на доходи фізичних осіб та податку на нерухоме майно, шляхом відмови від фіксованих ставок та запровадження прогресивної шкали для фізичних осіб з високим рівнем доходів та власників значної кількості об'єктів нерухомого майна.

Список використаних джерел

1. Галабурда А.С., Шевченко С.О. Податкова політика в умовах воєнного стану. *Економічний вісник університету*. 2022. № 54. С. 123-130.
2. Радіонов Ю. Формування і виконання державного та місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. №53. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2669>.
3. Горин В.П., Була П.В., Черноус В.С. Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, безпекові виклики та перспективи подолання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 18. С. 24-31.
4. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості у період воєнного стану в Україні (серпень-вересень 2024 р.). URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-u-period-voyennoho-9>

5. Чи виправдає себе підвищення ставок військового збору, під час війни, з метою наповнення бюджету? URL : <https://appu.org.ua/main-news/chi-vipravda%D1%94-sebe-pidvishhennya-stavok-vijskovogo-zboru-pid-chas-vijni-z-metoyu-napovnennya-byudzhetu/>

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ ТА ВНУТРІШНІХ РЕФОРМ

Ірина МУШЕНИК

кандидат економічних наук,
доцент кафедри інформаційних технологій,
фізико-математичних та безпекових дисциплін

Вікторія КУРЯТНІК

здобувачка вищої освіти 1 курс ОС «Бакалавр»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Сучасна економіка України перебуває в умовах глибоких структурних змін, пов'язаних із процесами євроінтеграції, реформуванням фінансової системи, а також нестабільністю, зумовленою політичними й економічними кризами. За останні роки країна отримала значну міжнародну фінансову допомогу, спрямовану на підтримку макроекономічної стабільності, розвиток критичної інфраструктури, стимулювання малого та середнього бізнесу і подолання наслідків військових конфліктів. Міжнародні організації, такі як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та Європейський Союз, активно залучені до фінансування України, надаючи кредити, гранти та іншу допомогу для стабілізації економіки та зміцнення її стійкості [3].

Одним з головних інструментів стабілізації є програми МВФ, які надають фінансову підтримку Україні на умовах виконання певних економічних реформ. Ці реформи охоплюють різні сфери, включаючи фіскальну політику, банківське регулювання, антикорупційні заходи та вдосконалення бізнес-середовища. Також значну роль відіграють гранти та проекти Світового банку, які спрямовані на підвищення ефективності управління державними фінансами, модернізацію інфраструктури та покращення доступу до фінансування для малого і середнього бізнесу. Програми допомоги від Європейського Союзу, зокрема, зосереджуються на підтримці реформи державного управління та інтеграції до європейського економічного простору, що відкриває нові можливості для експорту і притоку інвестицій [1].

В умовах економічної кризи, спричиненої війною, Україна потребує значної фінансової підтримки для стабілізації та відновлення. Фінансові інструменти, такі як міжнародна допомога, кредити від світових фінансових інститутів та внутрішні реформи, відіграють вирішальну роль у підтримці української економіки. Розглянемо основні інструменти фінансової допомоги Україні, а також важливість реформ для забезпечення стійкого економічного розвитку.

1. Міжнародна фінансова допомога: основні джерела та механізми

Міжнародна допомога стала ключовим джерелом фінансової підтримки України в умовах військової кризи. Серед головних джерел європейська підтримка, кредити від Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку, а також програми Європейського інвестиційного банку (ЄІБ). Як зазначає Олександрова Н.С. у своєму дослідженні, міжнародні організації надають не лише кредити, але й грантову допомогу для фінансування інфраструктурних проєктів та відновлення економіки після руйнувань, спричинених війною.

Зокрема, МВФ і Світовий банк забезпечують значні обсяги макрофінансової підтримки, які допомагають Україні підтримувати бюджетні витрати та стабілізувати економічну систему. За даними Світового банку, з 2022 року Україні було виділено понад 20 мільярдів доларів допомоги для фінансування соціальних потреб, медицини, відновлення інфраструктури та підтримки малих і середніх підприємств.

2. Кредити та макрофінансова допомога Європейського Союзу

Європейський Союз надає значну фінансову допомогу Україні у вигляді як грантів, так і макрофінансової допомоги. Програми ЄС, такі як Європейський інструмент сусідства, а також фінансова допомога через Європейський інвестиційний банк, спрямовані на підтримку реформ та відновлення економіки. Як зазначає Герасименко А.М., допомога ЄС дозволяє Україні зберігати макроекономічну стабільність, підтримувати фінансову систему та фінансувати розвиток інфраструктури.

3. Внутрішні реформи та їх роль у стабілізації економіки

Одним із ключових аспектів економічного розвитку України є впровадження внутрішніх реформ. Зокрема, важливими є реформи у фіскальній політиці та управлінні державними фінансами. Впровадження нових стандартів управління державними ресурсами та забезпечення прозорості у використанні коштів є критично важливими для відновлення довіри міжнародних інвесторів. Мельник О.С. у своїй роботі зазначає, що впровадження ефективної антикорупційної стратегії також сприяє залученню нових інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності української економіки.

4. Роль банківської системи та інвестиційних програм

Фінансова система України також відіграє важливу роль у підтримці економіки в умовах кризи. Національний банк України (НБУ) запровадив низку заходів, спрямованих на підтримку банківської системи та стабілізацію гривні. Зокрема, було запроваджено механізми рефінансування банків, які дозволяють забезпечувати ліквідність банківської системи. Романенко В.В. зазначає, що банківська система відіграє ключову роль у забезпеченні кредитування бізнесу та підтримки малого та середнього підприємництва.

Крім того, важливим аспектом є розвиток інвестиційних програм, спрямованих на підтримку стратегічних галузей економіки, таких як сільське господарство, енергетика та ІТ-сектор. Інвестиційні програми, фінансовані як внутрішніми, так і міжнародними інвесторами, можуть стати основою для відновлення економіки в післявоєнний період.

5. Відновлення економіки після війни: перспективи

Відновлення економіки України після війни потребуватиме тривалого часу та значних фінансових ресурсів. Міжнародні партнери, такі як ЄС, МВФ, Світовий банк, вже розробляють довгострокові програми допомоги. Водночас ключову роль відіграватиме ефективне управління цими ресурсами та продовження внутрішніх реформ. Сидоренко Л.М. підкреслює, що важливими напрямками будуть розвиток інфраструктури, реформи у сфері енергетики та відновлення промислового потенціалу країни [5].

Фінансові інструменти підтримки економіки України, включаючи міжнародну допомогу та внутрішні реформи, є вирішальними для забезпечення економічної стабільності в умовах кризи та для відновлення після війни. Міжнародна підтримка забезпечує необхідні фінансові ресурси для відновлення інфраструктури, соціальних програм та підтримки бізнесу. Водночас внутрішні реформи спрямовані на поліпшення економічного середовища та залучення інвестицій. Тісна взаємодія між міжнародними партнерами та Україною є ключовою для відновлення та довгострокового економічного розвитку країни[4].

Висновок. Таким чином, ця тема дослідження є актуальною і важливою для розуміння сучасних економічних процесів в Україні, оскільки вона дозволяє оцінити взаємодію міжнародної фінансової підтримки та внутрішніх економічних реформ, а також визначити, які інструменти найбільш ефективні для забезпечення стійкого економічного зростання в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів.

Список використаних джерел:

1. Біла Ю. О. Роль міжнародної фінансової допомоги для стабілізації економіки України. *Фінансовий простір*. 2020. № 9. С. 44–52.
2. Лігоненко Л. О., Мазур Г. А. Фінансова підтримка України міжнародними організаціями: перспективи та ризики. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 25–33.
3. Мушеник І.М. Формування механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності України / Мушеник І.М., Марчук Н.А. // Наукові інновації та передові технології. – 2023. – № 5 (19). – С. 382-390.
4. Мельник П. С., Олійник О. М. Фінансові інструменти державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. *Бізнес Інформ*. 2022. № 3. С. 72–80.

ВАЖЛИВІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОЇ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ

РУДИК Володимир Касянович,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування
та електронних платіжних систем
ЗВО «Подільський державний університет», Україна

Ключові слова: пенсійна реформа, накопичувальна пенсійна система, коефіцієнт заміщення, демографічна ситуація, пенсійне забезпечення.

Пенсійна реформа в Україні триває вже більше двох десятиріч. Відповідно до чинного вітчизняного пенсійного законодавства одним із ключових її завдань є запровадження обов'язкової накопичувальної системи [1,2]. Проте вплив економічних, політичних, демографічних і інших факторів не сприяв прийняттю позитивного рішення по цьому питанню.

Світовий досвід показує, що більшість країн світу, особливо європейські, розвивають пенсійні накопичення. Незважаючи на прояви фінансових криз, які впливають на ефективність використання накопичувальних пенсійних програм, уряди країн у різні способи розширюють залученість людей до них, змінюють правила, за якими працюють накопичувальні системи, мають свої історії досягнень і помилок. Зрештою, їхні економіки мають довгостроковий інвестиційний ресурс, а люди — більші доходи на пенсії, аніж може профінансувати солідарна пенсійна система.

Військові дії на території України змінила ситуацію, спровокувавши та прискоривши болючі процеси в економіці країни. Україну покинули мільйони людей, в більшості — працездатного віку, та дітей, частина з яких залишиться за кордоном назавжди. Більшість людей пенсійного та передпенсійного віку залишилась в Україні. Це створює додатковий негативний вплив на фінансову стійкість солідарної системи, масштаби якого зараз важко оцінити. За даними ООН, Україна входить в топ-15 країн світу з найшвидшими темпами скорочення населення. У найближчі десятиріччя скорочення населення відбуватиметься майже виключно за рахунок населення працездатного віку [3]. За умови збереження поточних показників народжуваності, смертності та міграцій, ООН прогнозує зменшення чисельності населення України до 2050 р. на 28%. Водночас частка осіб віком 60 років і старше зросте до 32%.

Криза в національній економіці країни призвела до зменшення кількості працюючих, які сплачують ЄСВ, страхові внески в солідарну систему (без врахування військових) зменшились на 25%. Варто зазначити, на протязі останніх років співвідношення застрахованих осіб до пенсіонерів складає 1:1. Тобто один працюючий українець, який сплачує ЄСВ, фактично утримує одного пенсіонера. Через міграцію таке співвідношення може погіршуватись, що негативно відобразиться на фінансуванні солідарних пенсій. При цьому, як попереджають в Інституті демографії та соціальних досліджень, за будь-якого

ймовірного сценарію демографічного розвитку України рівень старіння населення зростатиме, а коефіцієнт потенційної підтримки, на яку можуть розраховувати люди похилого віку, - знижуватися. [4].

Одним із показників, який засвідчує, що коштів із солідарної пенсійної системи не достатньо для пенсійного забезпечення громадян вважається коефіцієнт заміщення (відсоток від зарплати, який людина може отримувати в якості пенсії) складає близько 30%, це означає, що при виході на пенсію доходи людини зменшуються втричі. Значення цього коефіцієнта показує, що необхідно шукати додаткові джерела фінансування пенсійних виплат.

Вже багато років в Україні використовують добровільні накопичувальні пенсійні програми, які функціонують на третьому рівні української пенсійної системи. Як відзначає перша заступниця міністра соціальної політики Дарина Марчак рівень залученості громадян до добровільних пенсійних накопичень вже є суттєвим, проте все ще недостатнім. Зараз лише близько 900 тисяч осіб є учасниками добровільних накопичувальних схем [5]. За її переконаннями в Україні необхідно впроваджувати накопичувальну пенсійну систему як елемент обов'язкового пенсійного страхування. Для цього потрібно ухвалити законодавство, яке розпочне підготовку інфраструктури для впровадження накопичень. Це дозволить виконати всю необхідну роботу ще до того моменту, як економіка буде готова до запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи.

Впровадження обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення як додаткового елемента пенсійної системи (т.зв. другого рівня) має на меті надати громадянам України можливість сформувати і отримувати в майбутньому додаткові – до пенсій із солідарної системи – пенсійні виплати. Тобто дозволить суттєво змінити рівень пенсій, що виплачуються громадянам. На думку представників уряду вважається оптимально, щоб солідарна пенсійна система забезпечувала принаймні 40% заміщення зарплати. Накопичувальні пенсії доповнюють солідарні ще на 15-20% заміщення зарплати. Це б дало змогу забезпечити загальний розмір пенсії, який отримуватиме людина, на рівні 60% її попереднього заробітку, що відповідатиме середньоєвропейському рівню [5].

Список використаних джерел.

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9.07.2003 р. № 1058–IV. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» № 1057 – IV// ВВР. Від 9.07.2003р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>;
3. Реформа пенсійної системи: складні часи вимагають системних рішень. Див.: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/12/700032/>
4. Яке співвідношення пенсіонерів і працюючих в Україні сьогодні. Див.: <https://businessua.com/robo/100498yake-spiivvidnoshennya-pensioneriv-i-pracyuyuchih-v-ukraini-sogodni.htm>
5. Накопичувальна пенсійна система: коли її запровадять.: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/nakopichivalna-pensija-koli-jiji-zaprovdjat-v-ukrajini.html>

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Світлана САВІЦЬКА

канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу ЗВО «ПДУ»

м. Кам'янець-Подільський, Україна

Сергій Заболотний

д-р габ., професор

Варшавський університет природничих наук, Польща

Україна та Польща розпочали співробітництво в різних сферах, від економіки до культури, з моменту проголошення незалежності України. Російське вторгнення в Україну призвело до зміцнення співробітництва між державами. І сьогодні країни продовжують розширювати сфери плідної взаємодії.

Польща відіграє ключову роль у процесі відбудови України, оскільки є одним із головних експортерів до країни. Польський уряд, усвідомлюючи потенціал участі в українській економіці, намагається сприяти використанню гарантій ЄС також і місцевими органами влади.

На кінець 2023 року сукупні польські інвестиції в Україну становили 780 млн доларів. Це становило 2,6% прямих іноземних інвестицій в країну і дало Польщі 10 місце серед іноземних інвесторів. (рис.1)

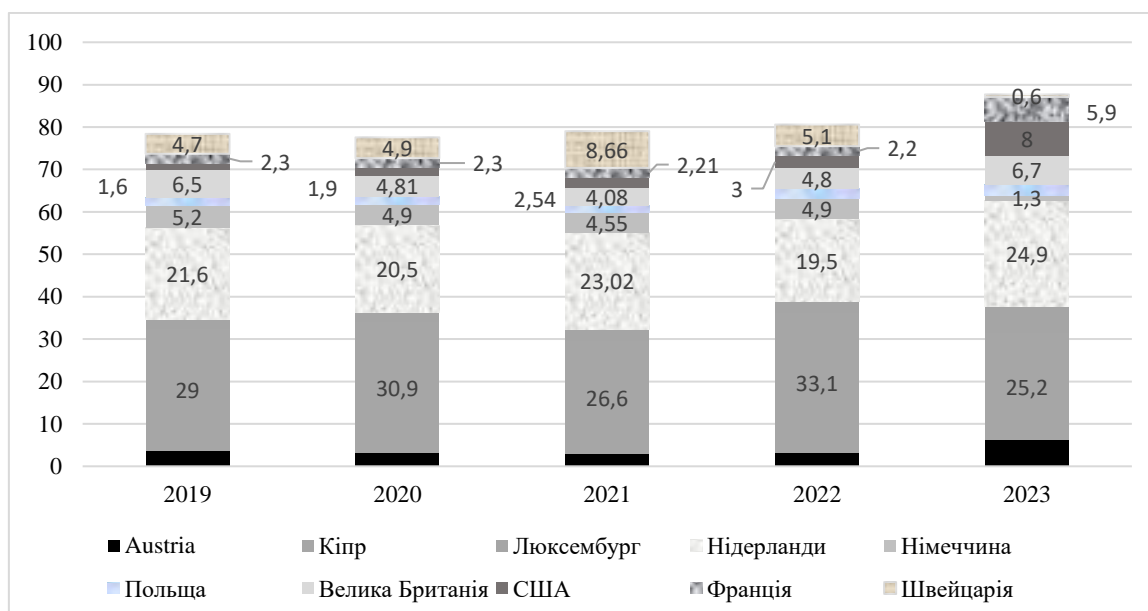

Рис. 1. Динаміка структури ІВП в Україні за країнами за 2015–2023 рр., %

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України, 2023 р.

В Україні працює понад 600 компаній з польським капіталом, які зосереджені переважно в трьох секторах. Найбільше значення має переробка:

Cersanit має фабрику сантехнічної кераміки у Цвіялі, Barlinek – у Вінниці, а виробник вікон Fakro – завод у Львівській області. Інвестиції в українську переробну промисловість становили 4,1%

Фінансово-банківська сфера також відіграє важливу роль: КредоБанк, підконтрольний РКО ВР, посідає 14 місце в списку найбільших банків України, а у сфері страхування – PZU Україна (шосте місце за активами у 2023 році) і PZU Страхування Життя (третя за величиною компанія) виділяється страхуванням життя). Наприкінці 2022 року польські інвестиції становили 5,4% ПІІ у фінансовий сектор.

У сфері роздрібно́ї торгівлі важливе місце посідає LPP (власник таких брендів, як Reserved, Cropp, House і Sinsay), який у 2023 році контролював приблизно 10% ринку продажу одягу в Україні. Загалом в оптовій та роздрібній торгівлі на кінець 2022 року інвестиції з польським капіталом становили 2%.

Зменшення прямих іноземних інвестицій після початку вторгнення в Україну не свідчить про повну втрату інтересу іноземного капіталу до країни. З 2022 року інвестували, в основному, ті компанії, які вже раніше працювали в Україні. Переважна більшість нових потенційних інвесторів вирішили зайняти вичікувальну позицію та тимчасово призупинити свої інвестиційні плани.

Для України дуже вигідно залучити польських інвесторів до спільних проєктів, щоб показати світу, що є можливості для їх реалізації уже зараз, ще до закінчення війни. Після війни одними з найперспективніших напрямів співпраці стануть інвестиції в житлове будівництво та дорожню інфраструктуру. Серед перспективних галузей також енергетика з акцентом на відновлюваних джерелах енергії, сільське господарство та харчова промисловість.

Список використаних джерел

1. Shevchuk O. Polskie firmy są zainteresowane inwestowaniem na Ukrainie. <https://inpoland.net.pl/novosti/poland/polski-firmi-zacikavleni-investuvati-v-ukra%D1%97nu-chomu/>
2. Coraz ważniejszym partnerem. Polski eksport na Ukrainę i inwestycje w tym kraju. <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2024-08-05/coraz-wazniejszy-partner-polski-eksport-na-ukraine-i>
3. Polskie firmy chcą inwestować w Ukrainie. Czekają na miliardy euro unijnych gwarancji. <https://www.rp.pl/biznes/art41178381-polskie-firmy-chca-inwestowac-w-ukrainie-czekaja-na-miliardy-euro-unijnych-gwarancji>
4. Об'єднані спільними інтересами: перспективи економічної співпраці Польщі й України. <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/22/689503/>
5. Статистика зовнішнього сектора. Національний банк України.: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>.
6. Державна служба статистики України, 2023.: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

Павліна ФУГЕЛО

канд. екон. наук, доцент

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Україна

Йоанна РАКОВСЬКА

д-р габ., професор

Варшавський університет природничих наук, Польща

Ключові слова: податки, податок на додану вартість, доходи бюджету, ставка оподаткування

Податок на додану вартість (ПДВ) – це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент).

ПДВ запроваджено в 160 країнах світу, його географія розширюється. За умов правильного адміністрування ПДВ, вважають, що, за рахунок широкої бази оподаткування та адекватної ставки, цей податок стає бюджетоутворювальним і дає змогу мобілізувати великі обсяги доходів бюджету. В Україні – це близько четвертої частини доходів державного бюджету, зокрема у 2024 році адміністровано 580,8 млрд грн ПДВ [1]. Цей податок також найменш шкідливий для інвестицій та економічного зростання.

Стандартна ставка ПДВ в Україні, що застосовується у більшості випадків, дорівнює 20%. Крім неї встановлені наступні ставки:

14% – для окремих видів імпортованої сільгосппродукції;

7% – для лікарських засобів, медичної техніки, спортивних змагань, готельних послуг, реалізації квитків на культурні й пізнавальні заходи (театральні вистави, концерти, показ фільмів, екскурсії в музеях, зоопарках і заповідниках);

0% – для операцій, пов'язаних з вивезенням продукції з митної території України, постачанням товарів для магазинів безмитної торгівлі, засобів для заправки й забезпечення морських і повітряних суден. До цієї категорії також входять міжнародні перевезення, роботи щодо ввезеного в країну рухомого майна (збирання, налагодження, модернізація тощо), а також обслуговування літаків, що виконують міжнародні рейси [2].

«Оподаткування за нульовою ставкою», «операції, що не є об'єктом оподаткування ПДВ» та «звільнення від податку на додану вартість» – це зовсім не тотожні поняття, вони регулюються різними нормами Податкового кодексу. Перелік операцій, що не підлягають оподаткуванню, міститься у статті 196 Кодексу [3].

В країнах Європейського Союзу ПДВ відрізняється, основна ставка коливається між 17 і 27%.

Базова ставка ПДВ в Польщі за продаж товарів і послуг складає 23%. Закон про ПДВ [4] передбачає кілька знижених податкових ставок:

8% – знижена ставка: будівельно-монтажні роботи; реконструкція та обслуговування, пов'язані з житлом і відповідною інфраструктурою, житловими приміщеннями або їх частинами, за винятком господарських приміщень; деякі послуги громадського харчування.

5% – знижена ставка: сільськогосподарська продукція, худоба, книги і спеціалізовані журнали.

0% – ставка для внутрішньої доставки і експорту.

Таблиця 1

Ставки ПДВ (VAT) в Україні та Польщі

Країна	Стандартна ставка, %	Знижена ставка, %	Спеціальна ставка, %
Україна	20	14/7	0
Польща	23	8/5	0

Джерело: розроблено автором на основі [2], [4].

Різні країни намагаються запровадити механізми, які посилюють платіжну дисципліну, застерігають шахрайство. Один з таких порівняно нових заходів – використання електронних податкових накладних. Податківці інших країн вважають, що електронна звітність допомагає адмініструвати податки. Це може бути доречним інструментом для підвищення платіжної дисципліни і виявлення ризиків, однак не є панацеєю.

Практика ЄС свідчить, що електронні податкові накладні дуже широко використовують. Розрізняють три моделі використання електронних накладних податкової адміністрації.

ПДВ-лістинг – передбачають, що звітність подають у терміни, прив'язані до звичайної звітності, додаткову інформацію подають щодо кожної або більшості транзакцій.

Звітування SAF-T – надання додаткових даних, застосованого на стандартному файлі аудиту, за термінами вона прив'язана до стандартної звітності.

Квазі-звітність у режимі реального часу – більш схожа на українську модель, коли впродовж короткого періоду часу (5–15 днів) податковий орган отримує дані щодо кожного рахунку-фактури [5].

Електронні накладні можуть бути доречними інструментами для поліпшення податкового адміністрування. Прикладом є Польща, яка впровадила систему SAF-T в три хвили: 2016 рік – для великих підприємств, 2017 рік – для середніх і малих, 2018 рік – для мікропідприємств. Стандартний податковий аудит (SAF-T) запроваджено, щоб спростити дотримання податкового законодавства та звітність для підприємств. У 2016 році Польща представила свою версію SAF-T, відому як Jednolity Plik Kontrolny (JPK), що зробило щомісячне подання JPK_VAT обов'язковим як для польських компаній, так і для тих, хто працює в країні. Вони також запровадили систему аналізу в реальному часі.

У 2020 році JPK_VAT було об'єднано з декларацією з ПДВ і подається на основі подання декларації з ПДВ (щомісяця або щокварталу). Решта сім структур JPK подаються на вимогу податкового органу під час перевірки. Важливо

зазначити, що JPK_VAT з декларацією змінюється у зв'язку із запровадженням обов'язкового електронного рахунка-фактури через KSeF у Польщі [6,7].

В Україні з 2017 року почалася система автоматизованого моніторингу відповідності податкових накладних критеріям оцінки ступеня ризиків і можливості зупинення реєстрації в Єдиному реєстрі електронних податкових накладних (СМКОР). Мета запровадження системи СМКОР: сприяння детінізації економіки, створення рівних конкурентних умов і збільшення надходжень до бюджету. Із цих трьох завдань найбільше справляються з третім [8].

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI (із змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17> (дата звернення: 11.10.2024).
3. ПДВ в Україні у 2024 році. URL: <https://blog.portmone.com.ua/uk/finance/podatok-na-dodanu-vartist> (дата звернення: 12.10.2024).
4. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20040540535> (дата звернення: 10.10.2024).
5. Чому ПДВ в Україні та ПДВ у країнах ЄС – це два різні податки? URL: <https://case-ukraine.com.ua/publications/chomu-pdv-v-ukrayini-ta-pdv-u-krayinah-yes-tse-dva-rizni-podatky/> (дата звернення: 15.10.2024).
6. SAF-T Poland: Electronic VAT Returns via JPK_VAT and JPK_CIT. URL: <https://edicomgroup.com/blog/electronic-vat-saft-poland-jpk-vat-jpk-cit> (дата звернення: 13.10.2024).
7. Poland SAF-T framework. URL: <https://www.vatupdate.com/2024/02/28/poland-saf-t-framework/> (дата звернення: 13.10.2024).
8. СМКОР: актуальна інформація для платників ПДВ від податківців. URL: <https://cv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/422313.html> (дата звернення: 16.10.2024).

ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Чаплич Дмитро Миколайович

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,

страхування та фондовий ринок»

ПЗВО «Кам'янець-Подільський податковий інститут», Україна

Науковий керівник: канд. екон. наук *Валерік ОГАНЕСЯН*

Ключові слова: фінансово-господарська діяльність, підприємство, податки, оподаткування

Фінансово-господарська діяльність підприємств є важливою складовою економіки кожної країни. Вона охоплює процеси створення, розподілу та використання фінансових ресурсів, а також сприяє забезпеченню стабільності та конкурентоспроможності підприємств. При цьому, оподаткування, як невід'ємний елемент фінансово-господарської діяльності, впливає на роботу підприємств, їхнє фінансове становище та загальний економічний економіки.

Фінансово-господарська діяльність підприємств є основою економічного розвитку країни. У зв'язку з цим, важливим завданням держави є створення сприятливих умов для успішної реалізації цього процесу задля досягнення обопільних інтересів – надходження податків до бюджету та зниження податкового тягаря на підприємства. Система прямого оподаткування має безпосередній вплив на діяльність суб'єктів підприємництва шляхом вибору ними організаційно-правової форми, виду діяльності, системи оподаткування, планування фінансової та прогнозування виробничої стратегій свого розвитку [1, с. 21].

Однією з основних проблем, з якою стикаються суб'єкти господарювання, є складність податкового законодавства. Постійні зміни у податковому законодавстві створюють невизначеність для підприємців, ускладнюючи планування діяльності. Наприклад, податки на прибуток, ПДВ, соціальні внески та інші збори суттєво впливають на фінансові показники підприємств. Це може змушувати підприємство шукати шляхи мінімізації податкових зобов'язань, що іноді призводить до усунення від сплати податків або переходу в тіньовий сектор економіки.

Оподаткування є найважливішим та найдивнішим інструментом державного регулювання економіки. Саме податкові надходження складають основну частину державного бюджету України. Більша частина податків сплачується безпосередньо підприємствами. Внаслідок цього кожне підприємство в ході провадження своєї діяльності самостійно обирає систему оподаткування задля максимального зменшення податкового навантаження. Регулювання справляння податків з підприємств та контроль за провадженням господарських операцій, що оподатковуються, здійснюється за допомогою різноманітних нормативно-правових актів. Проте з початком військових дій на

території України податкова система зазнала суттєвих змін, а отже з'явилась гостра потреба у трансформації чинного податкового законодавства задля врегулювання системи оподаткування підприємств в умовах воєнного стану [2].

Для покращення ситуації з оподаткуванням та зменшення негативного впливу на фінансово-господарську діяльність підприємств необхідно провести ряд заходів. Перш за все, варто спростити податкове законодавство та зменшити кількість звітності. Крім того, зниження податкового навантаження, особливо для малого та середнього бізнесу, може сприяти їх розвитку та створенню нових робочих місць. Важливим є також впровадження сучасних технологій у податкове адміністрування, що знижує рівень бюрократії та підвищує ефективність податку.

Список використаних джерел

1. Кузьмінський В., Пилипенко О., Попович, Д. (2023). Фінансово-господарська діяльність та податок на прибуток підприємств: контроверсійність інтересів. Вчені записки Університету «КРОК», (4(72), 20–28. [URL:https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-20-28](https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-20-28).

2. Маршук Л., Пасічник Д. (2022). Проблеми системи оподаткування підприємства в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, (44). [URL:https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-90](https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-90)

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, КОНТРОЛЮ Й ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ,
присвячена 50-річчю кафедри обліку, оподаткування та
технологій електронного бізнесу**

Збірник матеріалів
IX Міжнародної науково-практичної конференції
24 жовтня 2024 року
(електронне видання)

Матеріали друкуються в авторській редакції
Підписано до поширення
через мережу Інтернет 24.10.2024 р.
Обл.–вид. арк. 26,2. Ум.д.а. 15,17. Тираж 30 прим. Зам.

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
Кам'янець-Подільський – 2024